ปีที่ 16 เล่มที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2566

วารสารกระบวนการยุติธรรม

Journal of Thai Justice System

ISSN 19063253 (Print)
ISSN 26974037 (Online)

ผ่านการรับรองคุณภาพ กลุ่มที่ 1

ตราสัญลักษณ์
คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

ตาชั่ง-พระขรรค์	หมายถึง	ความเที่ยงตรงที่บ่งบอกได้ถึงความยุติธรรม ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกัน
พานรัฐธรรมนูญ	หมายถึง	สิ่งที่เป็นตัวแทนของความเป็นประชาธิปไตย ในราชอาณาจักรไทย
ลายไทย	หมายถึง	การบ่งบอกถึงความเป็นไทยที่มีความอ่อนช้อย และความงดงามที่มีระเบียบในตัวเอง
ริบบิ้นสีแดง	หมายถึง	การผูกความสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสีแดงนั้นยังหมายถึงชาติที่เป็นศูนย์กลางของความเป็นไทย

วารสารกระบวนการยุติธรรม

ISSN 19063253 (Print)
ISSN 26974037 (Online)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลการศึกษาวิจัย ตลอดจนองค์ความรู้ทางด้านกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไปสู่บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน นิสิตนักศึกษา รวมถึงประชาชนผู้สนใจทั่วไปทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ
2. เพื่อเป็นเวทีหรือเป็นสื่อกลางสำหรับการแนะนำและนำเสนอผลงานค้นคว้าวิจัยใหม่หรือความเห็นทางวิชาการ องค์ความรู้ใหม่ด้านกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านบทความทางวิชาการ ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป
3. เพื่อกระตุ้นให้เกิดการวิจัย การพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติที่จะสามารถนำไปอ้างอิง ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ ตลอดจนเกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

บรรณาธิการ พันตำรวจโท ดร. พงษ์ธร ธัญญสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

รองบรรณาธิการ นายชาตรี จันทร์เพ็ญ รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

กองบรรณาธิการภายในสำนักงานกิจการยุติธรรม

นายสายชล ยังรอด	ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม
ดร.ขัตติยา รัตนดิลก	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม
นายนิทัศน์ แสงวัฒนะ	ผู้อำนวยการกองนโยบายและประสานแผนกระบวนการยุติธรรม
นายไชยสุวัฒน์ ถุงเงิน	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาระบบงานยุติธรรม
ดร.จิติยา พฤกษาเมธานันท์	หัวหน้ากลุ่มวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม
นางสาวปริยานุช สันติวงษ์	หัวหน้ากลุ่มสื่อสารองค์กร

กองบรรณาธิการจากหน่วยงานภายนอก

พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วันชัย วัฒนศัพท์	นักวิชาการอิสระ
ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรีหญิง ดร.พัชรา สินลอยมา	กรรมการสภามหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ศาสตราจารย์ ดร.คณพล จันทน์หอม	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.พรชัย วิสุทธิศักดิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์จิรา เชิดชู	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารณีย์ วิวัฒนาภรณ์	มหาวิทยาลัยรังสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมั่น	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
พันตำรวจตรี ดร. ชวนัสถ์ เจนการ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นางน้ำผึ้ง ปูรณะสุคนธ	นักวิชาการอิสระ
นายไพสิฐ พาณิชย์กุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวปริยานุช จริงจิตร — ผู้อำนวยการกองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

นางสาวคัทลียา แก้วอ่อน — นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ

กำหนดตีพิมพ์ ปีละ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม, ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

ฝ่ายประสานงาน นายอดิศักดิ์ จันทวิรัช, นายคหนิจ นันทธนจินดา, ว่าที่ ร.ต.พรชัย อรุณสงค์, นางสาวทิพยาภา วรรณ์ทอง, นางสาวกัลยา ถ้ำทอง, นางสาวธณวรรณ มะม่วงแก้ว, นายอุดมศักดิ์ คงสุข, นางสาวศศิวิมล มากธรรม, นางสาววิริยา วังทะพันธ์

ผู้จัดทำ กองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ สำนักงานกิจการยุติธรรม
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ
ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210
โทรศัพท์ 0 2141 3741 โทรสาร 0 2143 8930 E-mail: ncjad.oja@gmail.com

พิมพ์ที่ บริษัท ธนาเพรส จำกัด บริษัท แอคทีฟ พริ้นท์ จำกัด
เลขที่ 9 ซอยลาดพร้าว 64 แยก 14 แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310
โทรศัพท์ 0 2530 4114 (อัตโนมัติ 8 เลขหมาย) โทรสาร 0 2108 8950, 0 2108 8951
E-mail: tanapress@gmail.com

ทุกบทความวิจัยและบทความวิชาการ ได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) 3 ท่านต่อบทความ

▣ **บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารกระบวนการยุติธรรมฉบับนี้เป็นข้อคิดเห็นส่วนบุคคลของผู้เขียนบทความและเจ้าของผลงาน ไม่มีข้อผูกพันกับกองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรม**

▣ **กองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรมไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอกเนื้อหาบทความเพื่อการศึกษาหรือการปฏิบัติงาน แต่ให้อ้างอิงแหล่งที่มาให้ครบถ้วนสมบูรณ์**

▣ **ท่านที่ประสงค์จะส่งบทความทางวิชาการหรือผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมตีพิมพ์ลงในวารสารกระบวนการยุติธรรม ผ่านทางเว็บไซต์ ThaiJo https://www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS**

▣ **วารสารกระบวนการยุติธรรม ไม่มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ใดๆ ในทุกขั้นตอน**

วารสารกระบวนการยุติธรรม อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)
กลุ่มที่ 1 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทบรรณาธิการ

สวัสดีทุก ๆ ท่านครับ วารสารกระบวนการยุติธรรมฉบับนี้เป็น ฉบับปีที่ 16 เล่ม 2 ซึ่งก็ยังคงยืนหยัดด้วยเนื้อหาสาระที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 6 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 3 เรื่อง โดยบทความวิจัย มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้ ประเด็นเกี่ยวกับงานนิติวิทยาศาสตร์ ได้แก่ 1) เรื่องการพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรมในงานยุติธรรมทางอาญา นำเสนอสภาพปัญหาและข้อเสนอในการพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรมในงานยุติธรรมทางอาญา 2) เรื่องการตรวจสอบความใช้ได้ของวิธีการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะในคนไทย นำเสนอการพัฒนาองค์ความรู้สำหรับการตรวจสอบความใช้ได้ของวิธีการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะในคนไทย ในการใช้ตรวจพิสูจน์ศพนิรนาม และ 3) เรื่องการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในครอบครัวจากสนิปส์ 44 ตำแหน่ง ในคนไทย นำเสนอการปฏิบัติงานทางด้านนิติพันธุศาสตร์ที่เกี่ยวกับการตรวจพันธุกรรมของความสัมพันธ์ทางสายเลือด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการนำมาช่วยในการพิจารณาคดีในกระบวนการยุติธรรม เช่น การตรวจเพื่อยืนยันบุคคลที่กระทำความผิด หรือการพิสูจน์บุคคลในกรณีที่สูญหาย เป็นต้น ประเด็นที่เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ได้แก่ 4) เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา นำเสนอปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจและแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นเรือนจำนำร่องเฉพาะทางด้านการศึกษา ตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ และ 5) เรื่องการศึกษาปัจจัยการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติดให้โทษเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่นำเสนอสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พร้อมแนวทางการแก้ไขเพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่เคยต้องโทษจำคุก ประเด็นที่เกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ได้แก่ 6) กฎหมายการบำบัดยาเสพติดเปรียบเทียบสหรัฐอเมริกาและประเทศไทย นำเสนอการศึกษาเปรียบเทียบการบำบัดฟื้นฟูตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกากับการบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงการบำบัดฟื้นฟูในคดียาเสพติดของประเทศไทยในอนาคต ส่วนบทความวิชาการมีเรื่องน่าสนใจ มีประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ ได้แก่ 7) เรื่องกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมกับความหลากหลายทางเพศ กรณีศึกษาเปรียบเทียบ การเหยียดเพศ กฎหมาย และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มเกย์ในประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา นำเสนอประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเท่าเทียมทางเพศ และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง พิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา ประเด็นเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง ได้แก่ 8) เรื่องการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์และข้อพิจารณาในทางกฎหมายปกครอง นำเสนอการรวบรวมกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ ตลอดจนถ่ายทอดประสบการณ์และหลักการพิจารณาในทางปฏิบัติ รวมถึงพิจารณาประเด็นในทางกฎหมายปกครอง และประเด็นเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิด ได้แก่ 9) เรื่องทฤษฎีหลักเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ และความเสียหายในคดีละเมิดที่ใช้ในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์ นำเสนอการศึกษาทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหายในคดีละเมิด ซึ่งได้รับการยอมรับในปัจจุบันในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ นอกจากนี้ ยังได้ตีพิมพ์สรุปผลการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 20 หัวข้อ “สี่สันแห่งปัญญา สองทศวรรษสู่ความยุติธรรมที่ยั่งยืน” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงกระบวนการยุติธรรมไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาได้เป็นอย่างดีที่จะนำไปสู่ทิศทางการบริหารงานยุติธรรมที่เหมาะสม และสอดรับกับการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการยุติธรรมในอนาคต ในวารสารฉบับนี้อีกด้วย โดยทุกบทความนั้น ได้รับการพิจารณากลั่นกรองจากบุคคลภายนอกจากหลากหลายสถาบัน (Peer Review) ซึ่งผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าทุกบทความจะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมต่อไป

ผมขอขอบคุณผู้เขียนบทความ ขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer Review) ที่ได้ตรวจสอบคุณภาพบทความอย่างเข้มข้น เพื่อให้วารสารกระบวนการยุติธรรมยังคงรักษามาตรฐานเนื้อหาและความถูกต้องตามหลักวิชาการ และขอบคุณกองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรมทุกท่านที่ร่วมกันพัฒนาคุณภาพวารสารฉบับนี้อย่างต่อเนื่องตลอดมา ผมและกองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรม จะยังคงมาตรฐานและการพัฒนาวารสารกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่หยุดนิ่ง เพื่อให้สามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและสร้างประโยชน์ต่อกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้ดียิ่งขึ้นต่อไปบทความทุกฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ไปแล้ว สามารถค้นหาได้ที่ http://oja.go.th/TH/jtjs/ หรือ http://www.tci-taijo.org/index.php/JTJS/issue/ archive หากท่านมีข้อเสนอแนะประการใด สามารถส่งความคิดเห็นได้ที่ กองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรม กองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ สำนักงานกิจการยุติธรรม

พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญสิริ
ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม
บรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรม

สารบัญ

บทความวิจัย

1 การพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรมในงานยุติธรรมทางอาญา
วริญา ธงภักดิ์ และนพรุจ ศักดิ์ศิริ

27 ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา
นงลักษณ์ หีบแก้ว และกฤษณพงศ์ พูตระกูล

49 กฎหมายการบำบัดยาเสพติดเปรียบเทียบสหรัฐอเมริกาและประเทศไทย
ตฤณห์ โพธิ์รักษา และอุนิษา เลิศโตมรสกุล

63 การตรวจสอบความใช้ได้ของวิธีการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะในคนไทย
นฤมล ภราสมพงษ์

75 การศึกษาปัจจัยการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติดให้โทษเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
นิติทัศน์ แสนบุญศรี และจอมเดช ตรีเมฆ

103 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในครอบครัวจากสนิปส์ 44 ตำแหน่ง ในคนไทย
สุนิษา โอบอ้อม

บทความวิชาการ

117 กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมกับความหลากหลายทางเพศ กรณีศึกษาเปรียบเทียบ การเหยียดเพศ กฎหมาย และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มเกย์ในประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา
ธนา ร่างน้อย

143 การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์และข้อพิจารณาในทางกฎหมายปกครอง
จิรกิตต์ คงสม

169 ทฤษฎีหลักเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหายในคดีละเมิดที่ใช้ในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์
ศุภกัญญา แข็งแรง

สรุปการประชุมทางวิชาการ

183 การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 20
“สีสันแห่งปัญญา สองทศวรรษสู่ความยุติธรรมที่ยั่งยืน”
โดย สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

การพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรมในงานยุติธรรมทางอาญา (Developing the Forensic Evidence's Work System in Murder Cases of the Criminal Justice)

*วริญา ธงภักดิ์ **
Wariya Thongpagde
*นพรุจ ศักดิ์ศิริ***
Noparuj Saksiri

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรมในงานยุติธรรมทางอาญา และ (2) เพื่อนำเสนอการพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรมในงานยุติธรรมทางอาญา เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลการวิจัย 36 คน และการวิจัยเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรนาเพื่อวิเคราะห์การประเมินประเด็นการพัฒนาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัยประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก คือ (1) การพัฒนาปัจจัยนำเข้า (4M): (1.1) ด้านบุคลากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการจัดสรรพนักงานสอบสวนให้ได้สัดส่วนกับปริมาณงาน (1.2) ด้านค่าตอบแทนฯ สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการพิจารณาค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานเทียบเท่ากับข้าราชการอื่น

* *นักศึกษาสาขานิติศาสตร์และงานยุติธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร*
Law and justice, Graduate school, Silpakorn University
** *รองศาสตราจารย์ พันตำรวจเอก ดร. คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ*
Assoc. Prof Pol. Col. Ph.D., Faculty of Social Sciences, Royal Police Cadet Academy
Received: *August 8, 2022* **Revised:** *December 19, 2022* **Accepted:** *January 9, 2023*

(1.3) ด้านวัสดุอุปกรณ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาการบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์เพื่อรองรับการดำเนินงานของพนักงานสอบสวนตามความจำเป็นให้มีความสะดวกคล่องตัว กรณีเร่งด่วน และ (1.4) ด้านวิธีการ กระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานตำรวจแห่งชาติร่วมกันพัฒนาระบบการขนย้ายศพไปยังโรงพยาบาลที่มีความพร้อมอย่างรวดเร็ว โดยเก็บรักษาศพให้อยู่ในสภาพเดิม (2) การพัฒนาด้านกระบวนการ (POCCC): (2.1) ด้านการวางแผน สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการวางแผนการประเมินผลตามแผนยุทธศาสตร์ โดยเพิ่มตัวชี้วัด เช่น การอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน ฯลฯ (2.2) ด้านการจัดการองค์กร สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการจัดการองค์กร แบ่งงานชัดเจนไม่ทับซ้อน ลดสายบังคับบัญชาเพื่อป้องกันการแทรกแซงการปฏิบัติงาน (2.3) ด้านการสั่งการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการสั่งการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายพนักงานสอบสวนด้วยหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและเป็นธรรม (2.4) ด้านการควบคุม สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการกำกับดูแลและบริหารงานให้ประชาชนใช้สิทธิเข้าถึงงานสอบสวนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว เท่าเทียม และเป็นธรรม และ (2.5) ด้านการประสานงาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติผลักดันให้เกิดการประสานงานร่วมกันอย่างสะดวก ราบรื่น มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน (3) การพัฒนาสภาพแวดล้อมของระบบ (กระบวนการยุติธรรมทางอาญา): (3.1) ชั้นสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนามาตรการตรวจสอบ ควบคุม และช่วยเหลือกรณีพนักงานสอบสวนส่งสำนวนให้พนักงานอัยการล่าช้า (3.2) ชั้นสั่งคดี สำนักงานอัยการสูงสุดร่วมกับศาล กระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ทันสมัย และ (3.3) ชั้นพิจารณาคดี และสืบพยาน ศาลร่วมกับสำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสภาทนายความพัฒนาระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานด้วยการค้นหาความจริงแห่งคดีอย่างเท่าเทียม

คำสำคัญ: การพัฒนา, ระบบงานพิสูจน์หลักฐาน, นิติวิทยาศาสตร์, คดีฆาตกรรม, งานยุติธรรมทางอาญา

Abstract

There are two aims for this research which are (1) to study the problem and (2) to submit the development of forensic evidence system in murder cases for the criminal justice. The mixed methods were applied using semi-structure interviewing of 36 informants for the qualitative research and quantitative research under the analysis of descriptive statistic for development issues. Three main issues were found as follows: (1) the input factor development; (1.1) Man, the Royal Thai Police has developed the system for allocating inquiry officer to be proportionated with the workload. (1.2) Money, the Royal Thai Police developed a system to consider for forensic officer's incentive to be equivalent

to other officials. (1.3) Material, the Royal Thai Police has developed the efficient materials and equipment management to support and facilitate the operation or urgent cases as needed. (1.4) Method, the Ministry of Public Health has collaborated with the Royal Thai Police to develop the corpse transport system to well-equipped hospitals with fast operation and original corpse condition. (2) Process development (POCCC); (2.1) Planning, the Royal Thai Police proposed the evaluation planning system according to the strategy plans by adding the indicator such as justice transparency to the people, etc. (2.2) Organizing, the Royal Thai Police established the organizational management system which clearly divided tasks without overlapping, decreased the chain of command to prevent the operational interference. (2.3) Commanding, the Royal Thai Police has developed the command system, clear and fair investigator rotation to boost morale and to ensure continuity of internal management. (2.4) Controlling, the Royal Thai Police has developed the governance and management system for people to maintain the rights of investigation access. Lastly, (2.5) Coordinating, the Royal Thai Police created an organizational culture that facilitates collaboration among agencies to be convenient, smooth, and aiming for the same goal. Finally, (3) the System environment development: (3.1) Inquiry session, the Royal Thai Police developed measures for inspection, control, and assistance for the delay of report submission to prosecutor. (3.2) Ordered session, the Office of the Attorney General together with the Court, Ministry of Justice, Ministry of Health and Royal Thai Police has approved to modernize the Criminal Procedure Code. (3.3) Judicial session, the Office of the Attorney General together with Ministry of Justice, Ministry of Health, Royal Thai Police and Lawyers Council agreed to develop the trial and hearing system with equality based on the truth and evidence of crime.

Keywords: Development, Forensic Evidence System, Forensic Science, Murder cases, Criminal Justice

บทนำ

นับจากอดีตจนถึงปัจจุบันงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ถูกนำมาใช้ค้นหาความจริงเพื่อคลี่คลายข้อสงสัยในคดีฆาตกรรมอยู่เสมอ โดยมีบทบาทในการกระบวนยุติธรรมทางอาญานับตั้งแต่ชั้นสอบสวน ชั้นสั่งคดี และชั้นพิจารณาคดีและสืบพยาน เนื่องจากเป็นพยานหลักฐานที่เชื่อถือได้ ทั้งยังเป็นพยานหลักฐานถูกต้องตามกฎหมายที่ศาลรับฟังและน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์เป็นที่ยอมรับในนานาอารยประเทศ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาของประเทศไทยอยู่ในระบบตำรวจ

ซึ่งองค์กรตำรวจเองก็มีปัญหาในด้านการบริหารจัดการองค์กร นับตั้งแต่พนักงานสอบสวนไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน การมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงโยกย้ายไม่เป็นธรรม การซื้อขายตำแหน่ง ทั้งยังเป็นองค์กรที่มีสายบังคับบัญชาหลายระดับจึงอาจถูกแทรกแซงการปฏิบัติงานตามสายบังคับบัญชาหรือจากองค์กรอื่นที่มีอิทธิพล เช่น องค์กรทางการเมือง พ่อค้า หรือนักธุรกิจ ฯลฯ (วิรุตม์ ศิริสวัสดิบุตร, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 3 สิงหาคม 2563) ที่ผ่านมาแม้มีการนำนิติวิทยาศาสตร์มาใช้พิสูจน์หลักฐานในคดีฆาตกรรม แต่ก็ยังเป็นที่เคลือบแคลงสงสัยแก่สังคมว่าสามารถพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้อย่างแท้จริงหรือไม่ แม้ในคดีที่เป็นผลมาจากนิติวิทยาศาสตร์ แต่ก็ไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อจนสิ้นสงสัยได้ตามสมควร (beyond a reasonable doubt) งานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในระบบตำรวจเมื่อนำมาใช้คลี่คลายคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงเกิดปัญหาในหลายแง่มุม นำไปสู่ข้อผิดพลาดที่ก่อให้เกิดความเสียหายและความไม่ยุติธรรม กระทบภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีฆาตกรรมที่มักขาดประจักษ์พยาน ส่วนหนึ่งเกิดจากผู้เสียหายคือคนตายที่ไม่สามารถบอกเล่าและให้การเป็นพยานชี้ตัวผู้กระทำความผิดได้ ประกอบกับสถานที่เกิดเหตุมักอยู่ในที่รโหฐาน มิดชิด ลับตาคน หากผู้กระทำผิดมีพฤติการณ์หลบหนีหรือปกปิดการกระทำของตนหรือไม่ยอมรับสารภาพด้วยแล้วยิ่งทำให้ยากต่อการค้นหาความจริงแห่งคดี ลักษณะความยากของคดีฆาตกรรมเองจึงเป็นปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการคลี่คลายคดีด้วย ซึ่งจากแนวคิดทฤษฎีระบบ (system theory) คดีฆาตกรรมถือเป็นผลผลิตของระบบ (output) ที่สะท้อนปัญหาทั้งในด้านทรัพยากรและการบริหารจัดการระบบด้วย ดังแนวคิดของอิวานซ์วิช และคณะ (Ivancevich and others, 1989) ที่กล่าวว่า ผลผลิตของระบบเกิดจากการนำปัจจัยนำเข้า (input) มาจัดกระทำผ่านกระบวนการ (process) ให้เกิดผลผลิตขึ้น (output) และให้ความสนใจกับผลสะท้อนกลับ (feedback) จากสภาพแวดล้อมของระบบ (environment) ดังนั้น งานวิจัยนี้ จึงพิจารณาตั้งแต่สภาพปัญหาในคดีฆาตกรรมซึ่งเป็นผลผลิตของระบบ (output) ที่สะท้อนสภาพปัญหาด้านการกระบวนการ (process) จัดการทรัพยากร (input) ในงานยุติธรรมทางอาญา (environment) ทั้งในชั้นสอบสวน ชั้นสั่งคดี และในชั้นพิจารณาคดี และสืบพยาน เพื่อศึกษาและนำเสนอการพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรมในงานยุติธรรมทางอาญาต่อไป

▣ วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรมในงานยุติธรรมทางอาญา
2. เพื่อนำเสนอการพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรมในงานยุติธรรมทางอาญา

▣ นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาระบบ หมายถึง การวิจัยเพื่อการแก้ไข ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงปัจจัยนำเข้า (Input) ตามหลัก 4M กระบวนการหรือระบบย่อย

(process) ตามหลัก POCCC ผลผลิต (output) ผลสะท้อนกลับ (feedback) และสภาพแวดล้อม (environment) ของระบบ

ระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ หมายถึง ระบบที่อยู่ภายใต้กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เปรียบดั่งระบบย่อยที่อาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ของระบบใหญ่ ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (input) ตามหลัก 4M กระบวนการหรือระบบย่อย (process) ผลผลิต (output) ผลสะท้อนกลับ (feedback) และสภาพแวดล้อม (environment) ของระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เพื่อดำเนินคดีฆาตกรรม

งานยุติธรรมทางอาญา หมายถึง การดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในชั้นสืบสวนสอบสวน ชั้นสั่งคดี และชั้นพิจารณาคดีและสืบพยาน โดยมีองค์กรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตำรวจ แพทย์นิติเวช พิสูจน์หลักฐาน พนักงานอัยการ และทนายความ

ปัจจัยนำเข้า (input) หมายถึง ทรัพยากรหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ป้อนเข้าไปโดยเลือกจากปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องและตรงประเด็นตามหลัก 4M ได้แก่ คน (man) งบประมาณ (money) วัสดุอุปกรณ์ (material) และวิธีการ (method)

กระบวนการหรือระบบย่อย (process) หมายถึง การนำเอาทรัพยากรหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไปมากระทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการโดยการกำหนดแนวทางตามแนวคิด POCCC คือ การวางแผน (planning) การจัดการองค์การ (organizing) การสั่งการ (commanding) การควบคุม (controlling) และการประสานงาน (coordinating)

ผลผลิต (output) หมายถึง ผลที่ได้จากการกระทำเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จหรือเป็นผลผลิตของการดำเนินงานมี 2 กรณี ได้แก่ คดีฆาตกรรมที่บรรลุผลสำเร็จ และคดีฆาตกรรมที่เป็นอุปสรรคต่อผลสำเร็จในการดำเนินคดี

ผลสะท้อนกลับ (feedback) ประกอบด้วยผลสะท้อนกลับภายใน ได้แก่ ข้อมูลจากสัมภาษณ์ประกอบผลการประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานของตำรวจจาก 3 ตัวชี้วัดเทียบเกณฑ์การประเมินส่วนราชการจากค่าเป้าหมายใน 3 ระดับ จากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ส่วนผลสะท้อนกลับภายนอก ได้แก่ ข้อมูลทางสถิติในคดีอาญาทั่วประเทศของสำนักงานสถิติแห่งชาติและข้อมูลจากสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา

สภาพแวดล้อมของระบบ (environment) หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับระบบงานพิสูจน์หลักฐาน ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวน ชั้นสั่งคดี และชั้นพิจารณาคดีและสืบพยาน ซึ่งเป็นแหล่งปัจจัยนำเข้าและรับผลผลิตของระบบงานพิสูจน์หลักฐานในคดีฆาตกรรมด้วย

คดีฆาตกรรม (murder) เป็นผลจากการตายโดยผิดธรรมชาติทั้งปรากฏเหตุแน่ชัดและไม่ปรากฏเหตุแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าถูกผู้อื่นกระทำให้ตายโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่าจะกระทำโดยเจตนา ไม่เจตนา หรือประมาท ซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิดอาญาและให้ทำการชันสูตรพลิกศพ ไม่รวมถึงการตายที่เกิดขึ้นภายหลังจากถูกผู้อื่นทำร้ายจนได้รับบาดเจ็บหรือการถูกผู้อื่นกระทำให้ตายโดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น การประหารชีวิต

การวิสามัญฆาตกรรม ฯลฯ หรือการตายที่ผิดธรรมชาติโดยปรากฏเหตุแน่ชัดว่าฆ่าตัวเองตาย ถูกสัตว์ทำร้ายตาย ตายโดยอุบัติเหตุ หรือตายโดยการทำแท้ง หรือการตายโดยธรรมชาติที่กฎหมายไม่บังคับให้ต้องทำการชันสูตรพลิกศพ เช่น ป่วยตาย หรือตายตามอายุขัยที่มีหลักฐานปรากฏชัดและญาติหรือผู้มีประโยชน์ได้เสียไม่ติดใจสงสัยในสาเหตุการตาย การตายด้วยความยินยอม การการุณยฆาต หรือการตายของบุคคลพร้อมกันเป็นจำนวนมาก เช่น การทำสงคราม การก่อการร้าย การจลาจล การชุมนุมทางการเมือง อุบัติเหตุรถโดยสาร เรือโดยสาร เพลิงไหม้ ภัยธรรมชาติ อุทกภัย หรือการตายอื่นใดในลักษณะเดียวกันนี้

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ การดำเนินการของหน่วยงานต่าง ๆ ในการบังคับใช้กฎหมายทางอาญา ได้แก่ หน่วยงานตำรวจ พนักงานอัยการ ทนายความ ศาล ฯลฯ เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในการปฏิบัติตามกฎหมายโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีการแบ่งแยกองค์กรที่ใช้อำนาจและมีการกำหนดมาตรการ วิธีการ และกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน เพื่อเปิดให้องค์กรอื่นได้ตรวจสอบและยับยั้งการใช้อำนาจโดยมิชอบได้ (ธนาชัย ศรีวิรุฬห์ชัย, 2554) ในการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีฆาตกรรมถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่อาศัยการบังคับใช้กฎหมายกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลและการวินิจฉัยชี้ขาดให้เป็นไปตามกฎหมาย ประกอบด้วย 3 กระบวนการ คือ กระบวนการในชั้นสืบสวนสอบสวน ชั้นสั่งคดี ชั้นพิจารณาคดีและสืบพยาน

นิติวิทยาศาสตร์ในความหมายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ คือ การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทุกสาขามาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์แห่งกฎหมาย โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 บัญญัติว่า “ในกรณีที่จำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามมาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้...” (พิชัย นิลทองคำ, 2562) เมื่อมีคดีฆาตกรรมเกิดขึ้น พนักงานสอบสวนต้องมีคุณสมบัติ คือ มีความเชี่ยวชาญและรอบคอบในการรวบรวมพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุ สามารถใช้ดุลพินิจในการตรวจพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ได้ตามมาตรา 131/1

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพิสูจน์การตายของบุคคล

การพิสูจน์การตายของบุคคล โดยการชันสูตรพลิกศพมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบข้อเท็จจริงตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 154 ว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน ตายเมื่อใด เหตุที่ตาย พฤติการณ์ที่ตาย หมายถึง การตายที่เป็นกลุ่มของการตายโดยผิดธรรมชาติมี 5 ประการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 148 ที่บัญญัติให้ต้องมีการสอบสวนและชันสูตรพลิกศพ คือ ฆ่าตัวตาย (suicide) ถูกผู้อื่นทำให้ตาย (homicide) ถูกสัตว์ทำให้ตาย (animal caused)

ตายโดยอุบัติเหตุ (accident) และการตายโดยยังมิปรากฏเหตุ (unexpected death) และถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าใคร หรือสงสัยว่าใครเป็นผู้กระทำผิดเท่าที่จะทราบได้ (พิชัย นิลทองคำ, 2562)

3. แนวคิดเกี่ยวกับคดีฆาตกรรม

ตามประมวลกฎหมายอาญา การฆ่าตัวตายไม่ถือเป็นความผิดอาญา ส่วนการถูกผู้อื่นทำให้ตายไม่ว่าจะโดยเจตนา ไม่เจตนา หรือประมาทล้วนเป็นความผิดอาญาทั้งสิ้น เนื่องจากในการฆ่าตัวตายและการฆาตกรรมส่วนใหญ่จะกระทำโดยมิดชิดและส่วนมากจะเป็นที่รโหฐาน จึงค่อนข้างยากที่จะมีพยานบุคคลเห็น ดังนั้นในการพิจารณาว่าเป็นการฆ่าตัวตายหรือฆาตกรรมนั้น นอกจากสภาพศพและสถานที่เกิดเหตุ เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องพิจารณาพยานหลักฐานอื่นประกอบในการบ่งชี้ถึงสาเหตุการฆ่าตัวตายหรือฆาตกรรม โดยใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาพยานหลักฐานแต่ละอย่างด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และอยู่บนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ คือ สามารถพิสูจน์ได้และความเป็นธรรมชาติของพยานหลักฐานนั้น เพราะหากวินิจฉัยผิดว่าเป็นการฆ่าตัวตายก็จะส่งผลในทางกฎหมายในกระบวนการสอบสวนเพื่อหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษเป็นอันสิ้นสุดเป็นต้น (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2562)

4. แนวคิดและทฤษฎีระบบ

ระบบ หมายถึง องค์ประกอบหรือระบบย่อมมีปฏิสัมพันธ์กันเพื่อปฏิบัติหน้าที่หรือทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกันเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของระบบใหญ่ที่เป็นภาพรวม ซึ่งมีการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ที่รวมกันอยู่ในโครงการหรือกระบวนการนั้น เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในการวางแผนและดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ บิทเทล (Bittel, 1978) รองศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยเจมส์ เมดิสัน (James Madison University) ระบุว่า กรอบโครงสร้างพื้นฐานของระบบ ประกอบด้วยโครงสร้างหลัก 5 ส่วน คือ ส่วนปัจจัยนำเข้า (input) ส่วนระบบย่อยหรือกระบวนการ (process) ส่วนปัจจัยส่งออกหรือผลผลิต (output) ส่วนผลย้อนกลับ (feedback) และส่วนสภาพแวดล้อมของระบบนั้นด้วย โดยระบบจำแนกออก เป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) ระบบปิด (closed system) เป็นแนวคิดพื้นฐานจากทางด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ ซึ่งเป็นระบบที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม ระบบปิดที่สมบูรณ์จะเป็นระบบที่ไม่มีการรับพลังงานจากภายนอก ซึ่งมีลักษณะเชิงอุดมคติ แนวคิดระบบปิดสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาองค์การได้ค่อนข้างน้อยมาก และ (2) ระบบเปิด (open system) เป็นระบบที่ยอมรับหรือคำนึงถึงผลกระทบจากความสัมพันธ์ของระบบกับสิ่งแวดล้อม ลักษณะของระบบเปิดประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการแปรสภาพ และผลผลิต

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การรวบรวมพยานหลักฐานคดีฆาตกรรม นายปรีณะ ลีพัฒนะพันธ์ พบว่า พยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมาไม่ว่าพยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ ศาลรับฟังทั้งสิ้น (พงษ์เทพ จันทร์เจริญ, 2553) การรวบรวมพยานหลักฐาน ศึกษากรณีฆาตกรรมนางสาวเจนจิรา พลอยอุ่นศรี พบว่า ศาลมิได้เชื่อพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มากกว่า

พยานหลักฐานอื่น แต่พบว่า ศาลเชื่อมโยงพยานหลักฐานทุกชนิดเข้าด้วยกัน (ประสิทธิ์ นพกาศ, 2553) การรวบรวมพยานหลักฐาน ศึกษากรณีคดีฆาตกรรมนางสาวเชอรี่แอน ดันแคน พบว่า ศาลใช้หลักการค้นหาความจริงโดยพยานหลักฐานทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลย ซึ่งต้องเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นที่มิได้เกิดขึ้นจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น (ณัฐสกล อรรจนสุพพัติ, 2554) และโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการอำนวยความยุติธรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้กับประชาชนด้านการรวบรวมพยานหลักฐานและการพิสูจน์หลักฐาน พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการอำนวยความยุติธรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติด้านการรวบรวมพยานหลักฐานและการพิสูจน์หลักฐาน ได้แก่ (1) ปัญหาองค์กร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2) ปัญหาบุคลากรขาดประสบการณ์ และขาดแคลน (3) ปัญหาขาดแคลนเครื่องมือเครื่องใช้ (4) ปัญหาข้อกฎหมายให้ดุลพินิจแก่พนักงานสอบสวนมากเกินไป และ (5) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น (พัชรา สินลอยมา, 2555) การมีส่วนร่วมของทนายความในการค้นหาพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญา พบว่า การค้นหาพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ที่นำมาประยุกต์ใช้ในคดีอาญา กฎหมายกำหนดไว้ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อค้นหาความจริงและหลักฐานอันเป็นความลับของทางราชการที่ไม่อาจเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวได้ ทำให้เกิดอุปสรรคในการทำงานของทนายความ (ณัฏฐ์ สมบูรณ์, 2551) ปัญหาและอุปสรรคของพนักงานสอบสวนในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานด้านนิติวิทยาศาสตร์ประกอบสำนวนการสอบสวนคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 1 พบว่า ด้านบุคลากร พนักงานสอบสวนยังขาดความรู้ทักษะความสามารถ ความชำนาญในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ ควรมีการแก้ไขปรับปรุงในเรื่องของการจัดหาอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น ด้านการติดต่อประสานงานหรือการขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง (สุรยุทธ อ่วมสำอางค์, 2554) ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุลการงดการสอบสวน: ศึกษาคดีฆาตกรรมซึ่งมิใช่กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสามพบว่า เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นก่อนพิจารณาของประเทศไทยกำหนดให้การสอบสวนแยกจากการฟ้องร้องโดยเด็ดขาด กระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานจึงอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนทั้งสิ้นโดยมิได้ถูกตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่จากองค์กรภายนอก การตรวจสอบโดยอัยการนั้นจะเริ่มขึ้นก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนทำสำนวนสอบสวนเสร็จสิ้นและส่งสำนวนมาเพื่อให้มีคำสั่ง พนักงานอัยการจึงสามารถตรวจสอบได้เพียงเนื้อหาตามสำนวนสอบสวนที่พนักงานสอบสวนจัดทำขึ้นเท่านั้น ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจึงมีคำสั่งตามที่พนักงานสอบสวนให้ความเห็นมาทั้งหมด (ธนาชัย ศรีวิรุฬห์ชัย, 2554) มาตรฐานงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในอนาคต พบข้อกำหนดมาตรฐานข้อหนึ่ง คือ การผลิตอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมวัตถุพยานทางชีววิทยาเพื่อหลีกเลี่ยงการปนเปื้อนวัตถุพยานจากการเก็บรวบรวมโดย

พนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อนำเข้าสู่การวิเคราะห์ทางนิติวิทยาศาสตร์ การพัฒนามาตรฐานยังคงดำเนินต่อไป อย่างไรก็ตาม การปนเปื้อนที่น้อยที่สุดเป็นมาตรฐานที่สำคัญขององค์การมาตรฐานโลก (ISO) (Linzi M. Wilson-Wilde, James Brandi and Stephen J. Gutowski, 2011) การทบทวนความสำคัญของการวิเคราะห์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์และการนำเสนอแนวทางใหม่พบว่า ความสามารถในการวิเคราะห์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพมี 7 ลักษณะ คือ (1) ควรแก้ไขปัญหาการวิเคราะห์พยานหลักฐานจากเครื่องมือที่ใช้ (2) ควรคำนึงถึงวิธีการใช้เครื่องมือเหล่านั้น (3) ควรพิจารณาศักยภาพของเครื่องมือทั้งหมดที่มีอยู่ (4) การตัดสินใจใช้เครื่องมือใดควรคำนึงถึงบริบทในแต่ละกรณีประกอบกับคุณลักษณะของเครื่องมือว่ามีประสิทธิภาพในการทำงานอย่างไร(5) การวิเคราะห์ควรนำไปสู่การใช้เทคโนลียีที่เหมาะสม (6) ค้นหาเทคโนโลยีที่ สามารถแก้ปัญหาได้แบบเฉพาะเจาะจง มีความถูกต้องและทันเวลา และ (7) เทคโนโลยีใหม่ควรได้รับการปรับปรุงประสิทธิภาพในการใช้งาน (David A. Stoney and Paul L. Stoney, 2015) ความสำคัญของงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในอนาคต: บทเรียนสำคัญจากการให้ทุนเพื่อการทำวิจัยและพัฒนาของประเทศสหราชอาณาจักร งานวิจัยนี้นำเสนอผลการวิเคราะห์การให้ทุนทำวิจัยของสถาบันวิจัยและนวัตกรรมแห่งประเทศสหราชอาณาจักร (UKRI) ระหว่าง ปี ค.ศ. 2009-2018 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงวิกฤตการณ์ของงานนิติวิทยาศาสตร์ของประเทศสหราชอาณาจักรและความจำเป็นในการเพิ่มแหล่งข้อมูลการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณค่าและความน่าเชื่อถือให้กับงานนิติวิทยาศาสตร์ทั้งทางด้านเทคโนโลยีและงานวิจัยด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย (Morgan, R. M. and Levin E.A., 2019)

ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods research) ประกอบด้วย (1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคดีฆาตกรรมจำนวน 40 คดี และจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi - structure interview) ผู้ให้ข้อมูลการวิจัยจำนวน 36 คน โดยอาศัยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis) แบบสร้างข้อสรุป และ (2) การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) แสดงผลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ในการวิเคราะห์ผลการประเมินประเด็นการพัฒนาฯ จำนวน 71 ประเด็นจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 11 ท่าน ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลความถี่และร้อยละเพื่อหาข้อสรุปและข้อเปรียบเทียบทั้งด้านความเหมาะสม (propriety) ความเป็นไปได้ (feasibility) ความสอดคล้อง (congruity) และการนำไปใช้ประโยชน์ (utility) ของประเด็นการพัฒนาฯ โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลทางการวิจัยด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive random) ครอบคลุมทุกหน่วยข้อมูลของประชากรที่ศึกษา ซึ่งได้แก่ (1) พนักงานสอบสวนและผู้บริหาร (2) เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน (3) แพทย์นิติเวช (4) พนักงานอัยการ และ (5) ทนายความ ซึ่งผ่านการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญามีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า

5 ปี มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา โดยให้ความร่วมมือและสามารถให้ข้อมูลในเรื่องที่ผู้วิจัยศึกษาได้เป็นอย่างดีจากประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยตรง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมและสะท้อนความเป็นจริงของปรากฏการณ์จากสภาพปัจจุบัน

สรุปผลการวิจัย

1. จากการศึกษาคดีฆาตกรรมจำนวน 40 คดี พบว่า ผลสำเร็จในการดำเนินคดีฆาตกรรมเกิดจากนิติวิทยาศาสตร์ การสอบสวน และคำรับสารภาพ ส่วนสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อผลสำเร็จในการดำเนินคดีซึ่งเป็นผลผลิตของระบบ (Output) เกิดจากสภาพปัญหา คือ

1.1 สภาพปัญหาการพิสูจน์หลักฐานเกี่ยวกับผู้ตาย เนื่องจาก (1) พฤติการณ์แห่งคดีไม่ชัดเจนว่าเป็นการฆาตกรรม ฆ่าตัวตาย หรืออุบัติเหตุ (2) พยานหลักฐานไม่เพียงพอ และ (3) หาศพผู้ตายไม่พบ

1.2 สภาพปัญหาในการไม่สามารถสืบสวนหาตัวคนร้ายมาดำเนินคดีได้ เนื่องจาก (1) ขาดข้อมูลเพื่อสรุปถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย (2) ขาดข้อมูลเพื่อสรุปว่าใคร คือ ผู้ต้องสงสัย (3) ความล่าช้าในการตรวจพิสูจน์และพยานหลักฐานเสียหาย (4) ความบกพร่องในการตรวจสอบประวัติอาชญากร และ (5) พยานหลักฐานไม่เชื่อมโยงไปยังผู้ต้องสงสัย

1.3 สภาพปัญหาในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์หรือความผิดของจำเลยในชั้นศาล เนื่องจาก (1) มีตัวจำเลยแต่พยานหลักฐานเสียหาย สูญหาย ถูกทำลาย หรือความล่าช้าในการตรวจพิสูจน์ และ (2) ไม่มีตัวผู้ต้องหาเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์หรือความผิด เนื่องจากไม่ทราบว่าใครเป็นผู้ต้องหา หรือไม่สามารถจับกุมผู้ต้องหาได้

2. การศึกษาการแปรสภาพปัจจัยนำเข้า (input) โดยนำทรัพยากรมาผ่านกระบวนการ (process) ภายใต้สภาพแวดล้อมของระบบ (environment) จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 36 คน นำมากำหนดประเด็นการพัฒนาจากสภาพปัญหาเชิงระบบ โดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยเพื่อแปลผลการประเมินประเด็นการพัฒนาฯ จำนวน 71 ประเด็น จากความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิโดยการให้คะแนน 5 ระดับ (1-5 คะแนน) พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าประเด็นการพัฒนาส่วนใหญ่มีความเหมาะสมในระดับมากมีความเป็นไปได้ในระดับปานกลาง มีความสอดคล้องในระดับปานกลาง และควรนำไปใช้ประโยชน์ในระดับมาก นอกจากนี้จากการแปลผลความถี่และร้อยละพบว่าผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่าประเด็นการพัฒนาฯ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด มีความเป็นไปได้ในระดับปานกลาง มีความสอดคล้องในระดับมาก และควรนำไปใช้ประโยชน์ในระดับมากที่สุด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยทั้ง 4 หลักเกณฑ์ ในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความสอดคล้อง และการนำไปใช้ประโยชน์ ผลการพัฒนาโดยอธิบายผ่านทฤษฎีระบบ มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ประเด็นการพัฒนาปัจจัยนำเข้า (input) ตามหลัก 4M ประกอบด้วย การพัฒนาด้านบุคลากร (man) จำนวน 7 ประเด็น ด้านงบประมาณและค่าตอบแทน (money) จำนวน 7 ประเด็น ด้านวัสดุอุปกรณ์ (material) จำนวน 6 ประเด็น และการพัฒนาด้านวิธีการ (method)

จำนวน 11 ประเด็น รวมประเด็นการพัฒนาฯ ตามหลัก 4M จำนวน 31 ประเด็น คือ

2.1.1 การพัฒนาด้านบุคลากร (man) จำนวน 7 ประเด็น เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้

1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการจัดสรรพนักงานสอบสวนให้ได้สัดส่วนกับปริมาณงาน

2) กระทรวงอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการพัฒนาหลักสูตรเฉพาะสำหรับแพทย์ทั่วไปหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ห่างไกลที่ประสงค์จะทำงานด้านการชันสูตรพลิกศพอีกทางหนึ่ง

3) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการจัดสรรและการวางแผนด้านอัตรากำลังเพื่อให้มีพนักงานสอบสวนแพทย์นิติเวช และเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน

4) กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการจัดสรรแพทย์นิติเวชให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงานครอบคลุมทุกพื้นที่

5) สำนักงานตำรวจแห่งชาติเพิ่มพูนความรู้เพื่อพัฒนาให้พนักงานสอบสวนแพทย์นิติเวชและเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานเป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับสากล

6) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาหลักเกณฑ์เพื่อป้องกันพนักงานสอบสวนย้ายสายงาน

7) กระทรวงอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาหลักสูตรทางนิติเวชที่ใช้ระยะเวลาเรียนน้อยกว่าแพทย์นิติเวชทำให้สามารถผลิตบุคลากรเป็นผู้เชี่ยวชาญทางนิติเวชเพื่อปฏิบัติงานเฉพาะด้านได้มากกว่าและเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน

2.1.2 การพัฒนาด้านงบประมาณและค่าตอบแทน (money) จำนวน 7 ประเด็น เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้

1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการพิจารณาค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานเทียบเท่ากับข้าราชการอื่นเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานไม่ให้ลาออกหรือย้ายสายงาน

2) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการวางแผนการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการสนับสนุนการดำเนินงานพิสูจน์หลักฐานหรือการเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน

3) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการจัดสรรงบประมาณโดยอำนวยความสะดวกในการเบิกจ่ายให้แก่พนักงานสอบสวนเพื่อซื้อหาวัสดุอุปกรณ์ตามความจำเป็นด้วยตนเองเพื่อรองรับการดำเนินงานกรณีต่าง ๆ ให้มีความสะดวกคล่องตัว

4) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการบริหารค่าตอบแทนของพนักงานสอบสวนให้เพียงพอโดยพิจารณาส่วนที่พนักงานสอบสวนใช้จ่ายเพื่อการปฏิบัติงานด้วย เช่น ค่าเดินทาง ค่าน้ำมันรถ ค่าวัสดุสิ้นเปลืองต่าง ๆ ฯลฯ

5) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการขนย้ายศพเพื่อส่งไปตรวจ ณ โรงพยาบาลที่มีความพร้อมรวมถึงส่งศพกลับภูมิลำเนาให้มีความสะดวกคล่องตัว

6) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการวางแผนการใช้งบประมาณในการชันสูตรพลิกศพและค่าใช้จ่ายในการตรวจทางนิติวิทยาศาสตร์ที่มีราคาแพงให้คุ้มค่า

7) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการบริหารจัดการค่าตอบแทนให้แก่แพทย์นิติเวชอย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ

2.1.3 การพัฒนาด้านวัสดุอุปกรณ์ (material) จำนวน 6 ประเด็น เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้

1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาการบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ตามความจำเป็นสำหรับพนักงานสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรองรับการดำเนินงานให้มีความสะดวกคล่องตัวหรือกรณีเร่งด่วน

2) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนานโยบายการจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ให้แก่พนักงานสอบสวนอย่างทั่วถึงเพียงพอเป็นมาตรฐานเดียวกันทุกสถานีตำรวจ

3) สำนักงานตำรวจแห่งชาติสนับสนุนให้จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยและจำเป็นต่อการปฏิบัติงานพิสูจน์หลักฐาน

4) กระทรวงสาธารณสุขพัฒนาการจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอแก่แพทย์นิติเวชสำหรับโรงพยาบาลทั่วไปโดยเล็งเห็นความสำคัญของงานชันสูตรพลิกศพในการค้นหาความจริงและอำนวยความยุติธรรมแก่สังคม

5) กระทรวงสาธารณสุขพัฒนาระบบการบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ในการชันสูตรพลิกศพให้มีประสิทธิภาพ

6) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการบริหารจัดการอุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์บางอย่างและการจัดสรรวัสดุสิ้นเปลืองให้เพียงพอเพื่อรองรับสถานการณ์ฉุกเฉิน

2.1.4 การพัฒนาด้านวิธีการ (method) จำนวน 11 ประเด็น เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้

1) กระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานตำรวจแห่งชาติร่วมกันพัฒนาระบบการขนย้ายศพให้มีประสิทธิภาพเพื่อส่งต่อศพไปยังโรงพยาบาลที่มีความพร้อมอย่างรวดเร็วโดยให้ศพอยู่ในสภาพเดิมมากที่สุด

2) กระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานตำรวจแห่งชาติร่วมกันพัฒนาระบบการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ในห้องปฏิบัติการเพื่อไม่ให้ล่าช้าจนพยานหลักฐานเสียหาย ถูกทำลายหรือเสื่อมสลายไป อันเป็นอุปสรรคต่อการสืบสวนสอบสวนอย่างต่อเนื่องหรือการส่งฟ้องคดีล่าช้า หรือเป็นปัญหาเรื่องความชัดเจนในการพิจารณาคดี

3) กระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานตำรวจแห่งชาติร่วมกันพัฒนากลไกตรวจสอบการทำงานของแพทย์นิติเวชเพื่อควบคุมและป้องกันการให้ความเห็นในการชันสูตรพลิกศพผิดพลาดหรือไม่ตรงตามหลักวิชาการ

4) กระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานตำรวจแห่งชาติร่วมกันพัฒนาระบบการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ของคู่ความและทนายความทั้งสองฝ่าย เพื่อให้สามารถนำมา

ใช้เป็นพยานหลักฐานในการค้นหาความจริงแห่งคดีในชั้นศาลอย่างเท่าเทียม

5) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานอัยการสูงสุด และกระทรวงยุติธรรม ร่วมกันศึกษาและนำนวัตกรรมที่ทันสมัยและเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ในตรวจสถานที่เกิดเหตุ การสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐาน เพราะในคดีฆาตกรรมบางคดีการชันสูตรพลิกศพไม่สามารถบอกพฤติการณ์การตายได้ที่ผ่านมาจึงเกิดกรณีการส่งศพให้แพทย์นิติเวชผ่ามากกว่าหนึ่งครั้ง โดยแพทย์นิติเวชสองสถาบันก็มีความเห็นขัดแย้งกันเอง

6) กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด และศาล ร่วมกันพัฒนาการใช้ถ้อยคำในกฎหมายให้ทันสมัย ใช้ภาษาทางการที่พนักงานสอบสวน แพทย์นิติเวชหรือเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน สามารถเข้าใจได้ง่าย เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยค่อนข้างเก่า ทำให้เกิดความสับสนได้ เช่น พนักงาน แยกธาตุข้าหลวงประจำจังหวัด ฯลฯ

7) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พัฒนาฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อเก็บเป็นประวัติอาชญากร และนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อประโยชน์ในงานสืบสวนสอบสวนเช่นเดียวกับลายพิมพ์นิ้วมือ

8) กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาหลักเกณฑ์อ้างอิงกรณีแพทย์นิติเวชแต่ละสถาบันให้ความเห็นไม่ตรงกัน อาทิ รพ.ตำรวจ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ รพ.ธรรมศาสตร์ ฯลฯ

9) กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาหลักเกณฑ์การอ้างอิงกรณีนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความเห็นที่ไม่ตรงกันอันเป็นวัตถุพยานที่สำคัญ

10) กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาการกำหนดขอบเขตพื้นที่การชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่พบศพให้เหมาะสม ปัจจุบันพบปัญหาการกำหนดขอบเขตพื้นที่กว้างเกินไปซึ่งส่งผลต่อระยะเวลาในการเดินทางตรวจศพ ณ ที่เกิดเหตุของแพทย์นิติเวช

11) สำนักงานอัยการสูงสุด ร่วมกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในคดีจ้างวานฆ่าให้แยกสำนวนออกจากกันระหว่างการพิสูจน์ความผิดของผู้จ้างวานในคดีจ้างวาน และผู้ถูกจ้างเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์เจตนาที่จริงของผู้จ้างวาน

2.2 ประเด็นการพัฒนากระบวนการ (process) ตามหลัก POCCC ประกอบด้วย การพัฒนาด้านการวางแผน (planning) จำนวน 4 ประเด็น ด้านการจัดการองค์การ (organizing) จำนวน 7 ประเด็น ด้านการสั่งการ (commanding) จำนวน 2 ประเด็น ด้านการควบคุม (controlling) จำนวน 4 ประเด็น และการพัฒนาด้านการประสานงาน (coordinating) จำนวน 1 ประเด็น รวมประเด็นการพัฒนาฯ ตามหลัก POCCC จำนวน 18 ประเด็น คือ

2.2.1 การพัฒนาด้านการวางแผน (planning) จำนวน 4 ประเด็น เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้

1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการวางแผนการประเมินผลตามแผนยุทธศาสตร์จากหน่วยงานภายนอก โดยพิจารณาเพิ่มตัวชี้วัด เช่น การอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างโปร่งใสใช้สิทธิเข้าถึงงานสอบสวนอย่างสะดวก รวดเร็ว เท่าเทียมและเป็นธรรม ฯลฯ

2) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการกำหนดแผนงานตามยุทธศาสตร์ให้สามารถรองรับงานเฉพาะหน้าซึ่งเป็นเรื่องเผชิญเหตุ

3) พัฒนาระบบการกำหนดแผนงานควรคำนึงกิจกรรมที่และภาระงานประจำของบุคลากรที่จะสามารถนำแผนงานไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายได้จริง

4) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการวางแผนการประเมินผลการปฏิบัติราชการของตำรวจจากหน่วยงานภายนอก โดยรับฟังความเห็นจากประชาชนเพื่อค้นหาข้อบกพร่องมากกว่าผลลัพธ์ในเชิงอุดมคติ

2.2.2 การพัฒนาด้านการจัดการองค์การ (organizing) จำนวน 7 ประเด็น เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้

สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการจัดการองค์กรให้เป็นระบบระเบียบแบ่งงานชัดเจนไม่ทับซ้อนลดสายบังคับบัญชาลงเพื่อป้องกันการแทรกแซงการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ในการจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพควรคำนึงถึงสภาพปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จ ดังนี้

1) ปัญหาองค์กรทางการเมือง พ่อค้า นักธุรกิจหรือองค์กรอื่นที่มีอิทธิพลมีอำนาจเข้าครอบงำแทรกแซงองค์กรตำรวจ

2) ปัญหาการจัดโครงสร้างองค์กรไม่สอดคล้องกับลักษณะงานสอบสวน งานนิติเวช และงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจฯ

3) ปัญหาการบริหารจัดการภายในองค์กรทำให้พนักงานสอบสวนตามอัตราครองสามารถโยกย้ายเปลี่ยนสายงานได้ จึงมีพนักงานสอบสวนไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานเพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน

4) ปัญหาการแต่งตั้งโยกย้ายไม่เป็นธรรมอาศัยการใช้เส้นสายวิ่งเต้นเพื่อให้ได้ตำแหน่งหรือซื้อขายตำแหน่ง แสวงหาความก้าวหน้าในหน้าที่การงานแบบก้าวกระโดดโดยไม่ยึดหลักเกณฑ์อาวุโสเป็นเกณฑ์ในเบื้องต้นหรือไม่คำนึงถึงประสบการณ์ ความสามารถในการทำสำนวนแต่งตั้งข้าราชการตำรวจ

5) ปัญหาการผลักดันการปฏิรูปองค์กรตำรวจถูกคัดค้าน ทำให้ไม่สามารถปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาองค์กรตำรวจให้เป็นองค์กรรักษากฎหมายเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง

6) ปัญหาการจำกัดขอบเขตการให้บริการของสถาบันนิติเวช โรงพยาบาลตำรวจ เฉพาะภายในกรุงเทพฯ และปริมณฑล

7) ปัญหาการจำกัดงบประมาณและอัตรากำลังของสถาบันนิติเวช โรงพยาบาลตำรวจ

2.2.3 การพัฒนาด้านการสั่งการ (commanding) จำนวน 2 ประเด็น เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้

1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการสั่งการ เปลี่ยนแปลงโยกย้ายพนักงานสอบสวนด้วยหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและเป็นธรรมเพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานเพิ่มประสิทธิภาพให้การบริหารงานภายในหน่วยงานมีความต่อเนื่อง

2) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการสั่งการ แต่งตั้งผู้บังคับบัญชาโดยพิจารณาจากระบบอาวุโส ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ความเชี่ยวชาญในงานสอบสวน เข้าใจคน เข้าใจงาน สามารถบริหารสั่งการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.4 การพัฒนาด้านการควบคุม (controlling) จำนวน 4 ประเด็น เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้

1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการกำกับดูแลและบริหารงานให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเข้าถึงงานสอบสวนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว เท่าเทียม และเป็นธรรม เพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดและป้องกันมิให้พยานหลักฐานสูญหายหรือถูกทำลาย

2) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบที่มีประสิทธิภาพในการกำกับดูแล ควบคุม ตรวจสอบและประเมินผลการทำงานของพนักงานสอบสวนจากหน่วยงานภายนอก โดยรับฟังความเห็นจากประชาชนเพื่อค้นหาข้อบกพร่องมากกว่าผลลัพธ์ในเชิงอุดมคติ

3) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ภายในสถานีตำรวจเพื่อรองรับภารกิจต่าง ๆ ให้มีความสะดวก คล่องตัว รัดกุม และคุ้มค่าได้มาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ

4) สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการบริหารค่าตอบแทนในการทำงานล่วงเวลาของแต่ละหน่วยงานให้มีความเท่าเทียมทั่วถึงในอัตราเดียวกัน

2.2.5 การพัฒนาด้านการประสานงาน (coordinating) จำนวน 1 ประเด็น เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้

สำนักงานตำรวจแห่งชาติสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่อำนวยให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน โดยผลักดันให้เกิดการประสานงานร่วมกันอย่างสะดวก ราบรื่น มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน

2.3 ประเด็นการพัฒนาสภาพแวดล้อมของระบบ (environment) ตามหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ประกอบด้วย การพัฒนาในชั้นสอบสวนจำนวน 6 ประเด็น ในชั้นสั่งคดีจำนวน 5 ประเด็น และการพัฒนาในชั้นพิจารณาคดีและสืบพยานจำนวน 11 ประเด็น รวมประเด็นการพัฒนาฯ ตามหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจำนวน 22 ประเด็น

2.3.1 การพัฒนาในชั้นสอบสวน จำนวน 6 ประเด็น เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้

สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนามาตรการหรือวิธีการตรวจสอบ สั่งการ ควบคุม และช่วยเหลือ กรณีพนักงานสอบสวนส่งสำนวนให้พนักงานอัยการล่าช้า โดยพิจารณาจากสภาพปัญหา ดังนี้

1) การรอผลตรวจพิสูจน์ฯ ในห้องปฏิบัติการบางคดีใช้เวลานาน บางครั้งเกิดจากการมีปริมาณงานจำนวนมากหรือการใช้เวลาตรวจตามขั้นตอน ฯลฯ

2) ในคดีฆาตกรรมที่มีความยุ่งยากซับซ้อนต่างกันแต่พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติงานภายใต้กรอบเวลาเดียวกัน

3) ความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนแตกต่างกัน

4) การถูกแทรกแซงการทำงานตามสายบังคับบัญชาหรือจากองค์กรอื่น

5) ในบางคดีมีการทำงานร่วมกับแพทย์นิติเวช พิสูจน์หลักฐาน นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ทำให้ส่งสำนวนการสอบสวนมายังพนักงานอัยการล่าช้า

6) การแก้กฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาสร้างความยุ่งยากและเพิ่มขั้นตอนงานสอบสวนในคดีฆาตกรรม

2.3.2 การพัฒนาในชั้นสั่งคดี จำนวน 5 ประเด็น เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้

สำนักงานอัยการสูงสุดร่วมกับศาล กระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ทันสมัยเพื่อให้กลไกการตรวจ สอบถ่วงดุลซึ่งกันและกันมีประสิทธิภาพและนำมาใช้ในทางปฏิบัติ โดยมีประเด็นการพัฒนา ดังนี้

1) กำหนดกรอบเวลาให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนให้แล้วเสร็จก่อนระยะเวลาฝากขัง โดยเผื่อเวลาให้พนักงานอัยการสามารถสั่งสอบเพิ่มเติมหรือสั่งให้พนักงานสอบสวนค้นหาพยานหลักฐานที่สำคัญแห่งคดีเพิ่มเติมได้

2) สร้างกลไกป้องกันพนักงานสอบสวนถ่วงเวลาในการส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการล่าช้าทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสั่งสอบเพิ่มเติมหรือรวบรวมพยานหลักฐานที่สำคัญแห่งคดีเพิ่มเติม เพื่อแก้ปัญหาความบกพร่องในเรื่องความสมบูรณ์ของสำนวนการสอบสวนและความครบถ้วนของพยานหลักฐานในคดีฆาตกรรม

สำนักงานอัยการสูงสุดร่วมกับศาล กระทรวงยุติธรรม และสำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบการตรวจสอบถ่วงดุลตามหลักสากลที่ใช้กันในนานาอารยประเทศ เช่น ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ฯลฯ โดยให้พนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่สอบสวนคดีอาญาจากองค์กรอัยการร่วมทำงานกับพนักงานสอบสวน นับตั้งแต่การตรวจสถานที่เกิดเหตุ การรวบรวมพยานหลักฐาน การสอบสวน และการทำสำนวนส่งฟ้องคดีเพื่อให้กระบวนการในการสอบสวนฟ้องร้องไม่อยู่ในอำนาจขององค์กรใดโดยเฉพาะ แต่มีการคานอำนาจซึ่งกันและกัน ดังนี้

3) การสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันไม่อาจแบ่งแยกได้ และต้องอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบขององค์กรอัยการ และพนักงานอัยการมีอำนาจรับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ ดำเนินการสอบสวนหรือเข้าควบคุมการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ชันสูตรพลิกศพรวมตลอดถึงสั่งการแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจตามที่เห็นสมควรเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาสั่งคดี

สำนักงานอัยการสูงสุดร่วมกับศาล กระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ทันสมัยเพื่อให้กลไกการตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกันมีประสิทธิภาพและนำมาใช้ในทางปฏิบัติ โดยมีประเด็นการพัฒนา ดังนี้

4) การให้พนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่สอบสวนคดีอาญาจากองค์กรอัยการมีส่วนร่วมในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ รวบรวมพยานหลักฐาน ทำสำนวนและส่งฟ้องคดีร่วมกับพนักงานสอบสวนหรือพิสูจน์หลักฐานเพื่อให้พยานหลักฐานครบถ้วนสอดคล้องตาม

ประเด็นที่พนักงานอัยการส่งฟ้องต่อศาลและเป็นการแก้ปัญหาในการสั่งสอบหรือให้รวบรวมเอกสารเพิ่มเติมหากพยานหลักฐาน ถูกทำลายหรือสูญสลายหายไปตามกาลเวลาอีกด้วย

5) การให้แพทย์นิติเวชมีส่วนร่วมในการตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานกับพนักงานสอบสวนในคดีฆาตกรรมนับตั้งแต่การตรวจสถานที่เกิดเหตุ การรวบรวมพยานหลักฐานโดยให้มีอำนาจสอบสวนและทำความเห็นในการชันสูตรพลิกศพทั้งสาเหตุและพฤติการณ์การตายส่งให้แก่พนักงานอัยการโดยตรงอีกทางหนึ่ง เช่นเดียวกับแพทย์สอบสวนของอเมริกา (medical examiner) โดยมีบทบาทในการคลี่คลายคดี นอกเหนือจากการให้ความเห็นในทางวิชาการเท่านั้น (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, 2543)

2.3.3 การพัฒนาในชั้นพิจารณาคดีและสืบพยาน จำนวน 11 ประเด็น เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้

ศาลร่วมกับสำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสภาทนายความพัฒนาระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานในชั้นศาลให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายด้วยการค้นหาความจริงแห่งคดีอย่างเท่าเทียมเพราะที่ผ่านมาในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่รัฐกลับมุ่งกล่าวหาฝ่ายตรงข้ามเพราะกลัวแพ้คดี มีประเด็นการพัฒนา ดังนี้

1) พัฒนากลไกการตรวจสอบการใช้กฎหมายบิดเบือนโดยอ้างความเป็นอิสระจากองค์กรภายนอกหรือตัวแทนของประชาชน

2) ในประเด็นที่โจทก์มีการใช้พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์มากล่าวหาจำเลยควรเปิดโอกาสให้จำเลยมีโอกาสต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ เนื่องจากหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์อยู่ในมือของหน่วยงานราชการ

3) การร่วมกันสร้างบรรยากาศให้คู่ความทั้งสองฝ่ายช่วยกันค้นหาความจริงแห่งคดีอย่างเท่าเทียมกันมากกว่าการต่อสู้เพื่อแพ้หรือชนะคดี

สภาทนายความอ้างถึงอำนาจหน้าที่ของสภาทนายความตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 ในมาตรา 7 ประกอบมาตรา 8 เพื่อผลักดันให้ทนายความมีบทบาทเชิงรุกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นที่พึ่งของประชาชนทางกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและมีสิทธิหน้าที่เทียบเท่ากับหน่วยงานรัฐ มีประเด็นการพัฒนาดังนี้

4) ผลักดันให้แก้ไขปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อให้ทนายความมีบทบาทในการต่อสู้คดีโดยสามารถริเริ่มแสวงหาพยานหลักฐานด้วยตนเองได้ทั้งพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์หรือการแสวงหาพยานเอกสารจากหน่วยงานรัฐ โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาทนายความเพื่อให้ทนายความเป็นที่พึ่งทางกฎหมายแก่ประชาชนเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่รัฐ

5) สภาทนายความและกระทรวงยุติธรรมร่วมกันพิจารณาประเมินผลการดำเนินงาน ด้านการอำนวยความยุติธรรมหลังจากปฏิรูปสภาทนายความ

6) สภาทนายความปฏิรูปให้เป็นองค์กรหลักในการจัดหาทนายความให้แก่คู่ความทั้งสองฝ่าย

ศาลร่วมกับสำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสภาทนายความ พัฒนาระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานในชั้นศาลให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ด้วยการค้นหาความจริงแห่งคดีอย่างเท่าเทียม เพราะที่ผ่านมาในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่รัฐกลับมุ่งกล่าวหาฝ่ายตรงข้ามเพราะกลัวแพ้คดี มีประเด็นการพัฒนา ดังนี้

7) พนักงานอัยการให้ความร่วมมือในการเปิดเผยคำให้การของพยานในวันตรวจพยานหลักฐานเพื่อให้ทนายความสามารถนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความจริงได้ หลีกเลี่ยงการจู่โจมพยาน เพราะพนักงานอัยการไม่ใช่คู่ความกับจำเลยทางเนื้อหา พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของสาธารณชน ดำรงตนให้อยู่ในความยุติธรรม ปราศจากอคติ ปฏิบัติอย่างเหมาะสมทั้งต่อผู้กล่าวหาและผู้เสียหาย จึงกล่าวได้ว่าพนักงานอัยการเป็นคู่ความกับจำเลยในความหมายทางเทคนิคเท่านั้น พนักงานอัยการจะยึดถือเอาประโยชน์ฝ่ายตนเป็นคู่ความทั่วไปไม่ได้

8) พิจารณาการออกระเบียบเพื่อมิให้คู่กรณีดำเนินคดีไปในทางประวิงเวลาให้ล่าช้าหรือใช้เวลามากเกินสมควร เนื่องจากมีทั้งผลดีและผลเสีย ในกรณีที่ศาลต้องการสืบพยานให้ต่อเนื่องและกำหนดสืบพยานแบบทันทีทันใด หากไม่สามารถนำตัวพยานมาให้ปากคำต่อศาลได้ทันเวลา ศาลอาจตัดพยานปากสำคัญนั้นไปซึ่งทำให้น้ำหนักพยานสูญเสียไป

สภาทนายความอ้างถึงอำนาจหน้าที่ของสภาทนายความตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 ในมาตรา 7 ประกอบมาตรา 8 เพื่อผลักดันให้ทนายความมีบทบาทเชิงรุกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นที่พึ่งของประชาชนทางกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และมีสิทธิหน้าที่เทียบเท่ากับหน่วยงานรัฐ มีประเด็นการพัฒนา ดังนี้

9) สภาทนายความสร้างกลไกการตรวจสอบ ควบคุม และบทลงโทษหากทนายความฝ่าฝืนกฎระเบียบนำพยานหลักฐานไปใช้ผิดวัตถุประสงค์

10) สภาทนายความประสานความร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงยุติธรรม องค์กรธนาคาร หรือองค์กรโทรคมนาคม ฯลฯ เพื่อให้ทนายความ สามารถแสวงหาพยานหลักฐานทางคดีได้ด้วยตนเอง เช่น หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ บัญชีธนาคาร ข้อมูลการติดต่อสื่อสาร ฯลฯ

11) สนับสนุนให้ทนายความมีเงินเดือนหรือค่าตอบแทนเพื่อประโยชน์ในการแสวงหาพยาน หลักฐานและริเริ่มฟ้องร้องคดีแก่ประชาชนผู้เสียหายได้อย่างอิสระและมีประสิทธิภาพ โดยสามารถแสวงหาพยานหลักฐานเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ

▣ อภิปรายผลการวิจัย

การประเมินประเด็นการพัฒนาฯ จำนวน 71 ประเด็น จากความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 ท่าน ในด้านความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความสอดคล้อง (Congruity) และการนำไปใช้ประโยชน์ (Utility)

มีประเด็นการพัฒนาฯ ที่สอดคล้องกับงานวิจัยอื่น ดังนี้

1) การพัฒนาปัจจัยนำเข้า (Input) ตามหลัก 4M พบว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรา สินลอยมา (2555) เรื่อง โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการอำนวยความยุติธรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้กับประชาชน ด้านการรวบรวมพยานหลักฐานและการพิสูจน์หลักฐาน ในด้านการพัฒนาด้านบุคลากร (Man) โดยเพิ่มจำนวนนักวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาด้านนิติวิทยาศาสตร์ สนับสนุนให้ได้รับการฝึกอบรมวิทยาการสมัยใหม่ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุและพิสูจน์หลักฐานอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง การพัฒนาด้านพนักงานสอบสวนควรเพิ่มจำนวนให้เหมาะสมกับจำนวนคดีที่เกิดขึ้น และการพัฒนาด้านแพทย์นิติเวชศาสตร์ควรเพิ่มปริมาณแพทย์นิติเวช เนื่องจากแพทย์จากโรงพยาบาลของรัฐและเอกชนติดงานตรวจคนไข้ เข้าเวรหรือแพทย์หญิงไม่สะดวกออกชันสูตรในเวลากลางคืนหรือพื้นที่ห่างไกล ส่วนด้านงบประมาณและค่าตอบแทน (Money) มีประเด็นสอดคล้องกับการพัฒนาด้านนิติวิทยาศาสตร์โดยเพิ่มเงินค่าตอบแทนวิชาชีพของนักวิทยาศาสตร์ให้เท่าเทียมกับพนักงานสอบสวนหรือหน่วยงานอื่น ๆ เนื่องจากมีภาระหน้าที่ใกล้เคียงกัน ด้านพนักงานสอบสวนควรเพิ่มค่าตอบแทนให้เท่ากับพนักงานสอบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษ สำหรับการพัฒนาด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) คือ การเพิ่มงบประมาณด้านเครื่องมือวิทยาศาสตร์ให้กับสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจในการจัดหาเครื่องมือตรวจพิสูจน์หลักฐานให้เท่าเทียมต่างประเทศ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรยุทธ อ่วมสำอางค์ (2554) เรื่อง การศึกษาปัญหาและอุปสรรคของพนักงานสอบสวนในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานด้านนิติวิทยาศาสตร์ประกอบสำนวนการสอบสวนคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 1 ที่ข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขการจัดหาอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศ ในประเด็นการสนับสนุนให้จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยและจำเป็นต่อการปฏิบัติงานพิสูจน์หลักฐาน อาทิ งานวิจัยของลินซี่ เอ็ม. วิลสัน ไวล์ดและคณะ (Linzi M. Wilson-Wilde, James Brandi and Stephen J. Gutowski, 2011) เรื่อง มาตรฐานงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในอนาคต คือ กำหนดมาตรฐานในการผลิตอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมวัตถุพยานทางชีววิทยาเพื่อหลีกเลี่ยงการปนเปื้อนวัตถุพยานจากการเก็บรวบรวมโดยพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อนำเข้าสู่การวิเคราะห์ทางนิติวิทยาศาสตร์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของเดวิด เอ. สโตเนย์ และพอล แอล. สโตเนย์ (David A. Stoney and Paul L. Stoney, 2015) เรื่อง การทบทวนความสำคัญของการวิเคราะห์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์และการนำเสนอแนวทางใหม่พบว่าศักยภาพของเครื่องมือที่ใช้และเทคโนโลยีที่เหมาะสม คือ ความสามารถในการวิเคราะห์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาร์. เอ็ม. มอร์แกน และ อี. เอ. เลวิน (Morgan, R. M. and Levin E.A., 2019) เรื่อง ความสำคัญของงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในอนาคต: บทเรียนสำคัญจากการให้ทุนเพื่อการทำวิจัยและพัฒนาของประเทศสหราชอาณาจักร พบว่ามีความจำเป็น

ในการเพิ่มแหล่งข้อมูลการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณค่าและความน่าเชื่อถือให้กับงานนิติวิทยาศาสตร์ทั้งทางด้านเทคโนโลยีและงานวิจัยด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย ทั้งนี้ ไม่มีงานวิจัยใดที่มีประเด็นสอดคล้องกับการพัฒนาด้านวิธีการ (method) กับงานวิจัยนี้

2) ด้านกระบวนการ (process) ตามหลัก POCCC พบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรา สินลอยมา (2555) เรื่อง โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการอำนวยความยุติธรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้กับประชาชนด้านการรวบรวมพยานหลักฐานและการพิสูจน์หลักฐาน ในด้านการประสานงาน (coordinating) ระหว่างเจ้าหน้าที่สืบสวน พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่นิติวิทยาศาสตร์ แพทย์นิติเวช พนักงานอัยการ หรือศาล (อาจมีการหารือกันอย่างไม่เป็นทางการ) จะทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความสมบูรณ์ และเชื่อมโยงกันอย่างครบถ้วน ซึ่งทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานและการพิสูจน์หลักฐานในคดีประสบความสำเร็จ ส่วนการพัฒนาด้านการควบคุม (controlling) มีความสอดคล้องกัน คือ ผู้บังคับบัญชาให้การสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการประสานงาน ซึ่งหากคดีใดได้รับความสนใจจากผู้บังคับบัญชาหรือต่อสื่อมวลชนจำนวนมาก คดีเหล่านั้นก็จะประสบผลสำเร็จเป็นส่วนใหญ่

3) ด้านสภาพแวดล้อมของระบบ (environment) ตามหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พบว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาชัย ศรีวิรุฬห์ชัย (2554) เรื่อง ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุลการงดการสอบสวน: ศึกษาคดีฆาตกรรมซึ่งมิใช่กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม คือ การกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนในคดีฆาตกรรมเหมือนเช่นกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม โดยเริ่มจากคดีที่ญาติผู้ตายร้องขอเพื่อตรวจสอบถ่วงดุลการสอบสวนของพนักงานสอบสวน และสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฏฐ์ สมบูรณ์ (2551) เรื่อง การมีส่วนร่วมของทนายความในการค้นหาพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญา คือ ในการดำเนินคดีอาญาควรเปิดโอกาสให้ทนายความมีส่วนร่วมในการค้นหาพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์กับเจ้าหน้าที่รัฐ โดยวิธีการรับรู้รับทราบผ่านการทำงานของทนายความผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านได้ภายใต้บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยมีสภาทนายความเป็นผู้กำหนดคุณสมบัติ วิธีการออกใบอนุญาต ตลอดจนการฝึกอบรมของทนายความผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่ออำนวยความยุติธรรมได้อย่างเต็มที่ ถูกต้อง โปร่งใส และตรวจสอบได้

สรุปผลการพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานคดีฆาตกรรมในงานยุติธรรมทางอาญา มีประเด็นการพัฒนารวม 71 ประเด็น โดยแบ่งประเด็นการพัฒนาออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) การพัฒนาปัจจัยนำเข้าตามหลัก 4M (2) การพัฒนากระบวนการตามหลัก POCCC และ (3) การพัฒนาสภาพแวดล้อมของระบบตามหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ปรากฏตามจากภาพที่ 1 มีรายละเอียด ดังนี้

1) การพัฒนาปัจจัยนำเข้าตามหลัก 4M ได้แก่ การพัฒนาด้านบุคลากร (man) จำนวน

ภาพที่ 1 แบบการพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานคดีฆาตกรรมในงานยุติธรรมทางอาญา
ที่มา: จาก ผู้วิจัย (2565)

7 ประเด็น ด้านงบประมาณและค่าตอบแทน (money) จำนวน 7 ประเด็น ด้านวัสดุอุปกรณ์ (material) จำนวน 6 ประเด็น และการพัฒนาด้านวิธีการ (method) จำนวน 11 ประเด็น รวมการพัฒนาปัจจัยนำเข้าตามหลัก 4M จำนวน 31 ประเด็น

2) การพัฒนากระบวนการตามหลัก POCCC ได้แก่ การพัฒนาด้านการวางแผน (planning) จำนวน 4 ประเด็น ด้านการจัดการองค์การ (organizing) จำนวน 7 ประเด็น ด้านการสั่งการ (commanding) จำนวน 2 ประเด็นด้านการควบคุม (controlling) จำนวน 4 ประเด็นและการพัฒนาด้านการประสานงาน (coordinating) จำนวน 1 ประเด็น รวมการพัฒนากระบวนการตามหลัก POCCC จำนวน 18 ประเด็น

3) การพัฒนาสภาพแวดล้อมของระบบตามหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้แก่ การพัฒนาในชั้นสอบสวนจำนวน 6 ประเด็น ในชั้นสั่งคดีจำนวน 5 ประเด็น และการพัฒนาในชั้นพิจารณาคดีและสืบพยานจำนวน 11 ประเด็น รวมการพัฒนาสภาพแวดล้อมของระบบตามหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจำนวน 22 ประเด็น

▣ ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลการ วิจัยไปใช้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป มีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรมในงานยุติธรรมทางอาญาจำเป็นต้องประสานความร่วมมือ

ระหว่างหลายหน่วยงานนับตั้งแต่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) กระทรวงยุติธรรม (ยธ.) กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) กระทรวงมหาดไทย (มท.) องค์กรศาล สำนักงานอัยการสูงสุด (อสส.) และสภาทนายความ เพื่อพิจารณาถึงความสำคัญของการพัฒนา และร่วมกันผลักดันให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยา ศาสตร์คดีฆาตกรรมและร่วมกันพิจารณาถึงสภาพปัญหาและประเด็นการพัฒนาปัจจัยนำเข้า (4M) กระบวนการ (POCCC) และสภาพแวดล้อมของระบบ และผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมเพื่อนำไปใช้ในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานเชิงรุก โดยส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรมในงานยุติธรรมทางอาญา

3) กระทรวงยุติธรรมควรเป็นหน่วยงานหลักในการทบทวนและตรวจสอบภารกิจ ตลอดจนอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบตามกฎหมายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่ามีบทบาทในการพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรมและงานยุติธรรมทางอาญาส่วนไหน อย่างไร เพื่อประโยชน์ในการประสานความร่วมมือระหว่างกัน

4) กระทรวงยุติธรรมควรเป็นหน่วยงานหลักในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันหารือถึงบทบาท ภารกิจ ตลอดจนอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรมและงานยุติธรรมทางอาญา

5) สำนักงานตำรวจแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาสภาพปัญหาและประเด็นการพัฒนาของผลการวิจัยนี้ในการพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรม โดยคำนึงถึง (1) ความเหมาะสม (propriety) ของประเด็นการพัฒนา (2) ความเป็นไปได้ (feasibility) ในทรัพยากรของระบบ การแก้ไขปรับปรุงระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เอื้อต่อการปฏิบัติ (3) ความสอดคล้อง (congruity) กับบริบทของสังคม รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติฯ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีอาญา ฯลฯ ตลอดจนความสอดคล้องของมาตรการการปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการตามแผนยุทธศาสตร์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในด้านการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาฯ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และ (4) การนำไปใช้ประโยชน์ (utility) ได้จริง โดยพิจารณาจากผลดีที่จะเกิดขึ้นต่อประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติโดยรวม

6) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาสภาพปัญหาและประเด็นการพัฒนาปัจจัยนำเข้า (4M) กระบวนการ (POCCC) และสภาพแวดล้อมของระบบจากผลการวิจัยนี้ เพื่อประกอบการกำหนดนโยบายด้านงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรมและงานยุติธรรมทางอาญาให้มีความชัดเจน และนำไปปฏิบัติได้จริง

7) สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรพิจารณาผลลัพธ์ของระบบ ทั้งในด้านผลสำเร็จแห่งคดีและสภาพปัญหาแห่งคดีอันเป็นข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ ประกอบสภาพปัญหาและประเด็นการพัฒนาปัจจัยนำเข้า (4M) กระบวนการ (POCCC) และสภาพแวดล้อมของระบบจากผลการวิจัยนี้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาและวางแผนเพื่อการปฏิบัติงานด้านการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรมให้บรรลุผลสำเร็จ

8) กระทรวงยุติธรรมควรเป็นหน่วยงานหลักในการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรมและงานยุติธรรมทางอาญาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยสร้างกลไกเพื่อผลักดันให้หน่วยงานเหล่านั้นนำผลการประเมินดังกล่าวไปใช้ในการวางแผนพัฒนาการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป ทั้งนี้ ในการสร้างเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานควรพิจารณาผลลัพธ์ของระบบ ทั้งในด้านผลสำเร็จแห่งคดีและสภาพปัญหาแห่งคดี ประกอบสภาพปัญหาและประเด็นการพัฒนาปัจจัยนำเข้า (4M) กระบวนการ (POCCC) และสภาพแวดล้อมของระบบอันเป็นข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ และควรจัดทำเกณฑ์การประเมินทั้งแบบเฉพาะหน่วยงานและแบบบูรณาการระหว่างหลายหน่วยงาน

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร ด้านกฎหมาย และด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร

1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ สร้างความภาคภูมิใจในอาชีพ ความรักในงาน และสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน อาทิ การส่งบุคลากรในระดับปฏิบัติการไปอบรมศึกษาดูงานในประเทศที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ หรือจัดอบรมเสริมด้วยระบบออนไลน์โดยอาศัยองค์ความรู้ในระดับนานาชาติ ฯลฯ

2) สำนักงานตำรวจแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างจิตสำนึกให้บุคลากรทำงานด้วยความเสียสละ ทุ่มเท โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนทั้งในระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และในระดับสังคม

3) สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรสร้างมาตรฐานในการจัดสรรทรัพยากรให้มีความสะดวก รวดเร็ว ครอบคลุม และเพียงพอแก่ทุกหน่วยงานและทุกสถานีตำรวจ โดยคำนึงถึงความประหยัด คุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรให้ตอบสนองการดำเนินงานทั้งกรณีปกติและกรณีจำเป็นเร่งด่วน

4) สำนักงานอัยการสูงสุดผลักดันให้พนักงานอัยการทำงานเชิงรุกร่วมกับพนักงานสอบสวนในคดีฆาตกรรม นับตั้งแต่การรับคดี การตรวจที่เกิดเหตุ รวบรวมพยานหลักฐาน การทำสำนวน ฯลฯ

5) สภาทนายความสนับสนุนส่งเสริมให้ทนายความมีบทบาทในการแสวงหาพยาน

หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์และช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายในคดีฆาตกรรม

2.2 ด้านกฎหมาย

เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาส่วนใหญ่บัญญัติขึ้นเพื่อให้อำนาจหน้าที่แก่พนักงานสอบสวนนำไปปฏิบัติ ทำให้พนักงานสอบสวนมีภาระหน้าที่รับผิดชอบมากเกินไป เมื่อคดีมีจำนวนมากทำให้พนักงานสอบสวนไม่อยากทำงานสอบสวน หลายคดีหากประชาชนไม่สามารถแสวงหาพยานหลักฐานได้เองก็จะลงบันทึกประจำวันไว้ไม่อยากรับเป็นคดี เพราะการทำคดีเป็นงานหนัก มีหลายขั้นตอน ต้องติดต่อประสานงานกับหลายฝ่าย และต้องรับผิดชอบคนเดียวจนกว่าคดีจะแล้วเสร็จ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ล้าสมัยจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบ ดังนั้น ควรพิจารณาแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในภาค 2 สอบสวน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติร่วมกับกระทรวงยุติธรรม ศาล สำนักงานอัยการสูงสุด และสภาทนายความแก้ไขปรับปรุงอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบระหว่างพนักงานสอบสวน แพทย์นิติเวช พนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน และทนายความ ควบคู่ไปกับการพิจารณาสภาพปัญหาของระบบงานพิสูจน์หลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ฯ ให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน

2) สำนักงานตำรวจแห่งชาติร่วมกับกระทรวงยุติธรรม ศาล สำนักงานอัยการสูงสุด และสภาทนายความพัฒนากลไกการตรวจสอบถ่วงดุล (check and balance) นับตั้งแต่การรับคดี การตรวจสถานที่เกิดเหตุ การรวบรวมพยานหลักฐาน การครอบครองพยานหลักฐาน (chain of custody) การตรวจพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ การสอบสวน และการเลือกพยานหลักฐานมาใช้กับสำนวนการสอบสวนในคดีฆาตกรรม โดยคำนึงถึงการกำหนดกรอบเวลาที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่พนักงานอัยการสั่งสอบเพิ่มเติมหรือสั่งให้พนักงานสอบสวนค้นหาพยานหลักฐานที่สำคัญแห่งคดีเพิ่มเติมในคดีฆาตกรรม

2.3 ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติประสานความร่วมมือกับกระทรวงอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมสนับสนุนส่งเสริมให้คนไทยทำวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านการสืบสวนสอบสวนตลอดจนการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์

2) สำนักงานตำรวจแห่งชาติร่วมกับกระทรวงยุติธรรม ศาล และสำนักงานอัยการสูงสุดนำนวัตกรรมที่ทันสมัยมาช่วยให้การปฏิบัติงานเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิการสอบสวนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วยความสะดวกรวดเร็ว

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรวิจัยสภาพปัญหาและประสิทธิภาพของเทคโนโลยีและนวัตกรรมการสืบสวนสอบสวนและการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์จากต่างประเทศ เพื่อพัฒนาต่อยอดนวัตกรรมดังกล่าวทั้งในเชิงปฏิบัติการภายในประเทศและเชิงพานิชย์ระหว่างประเทศ

2) ควรวิจัยสภาพปัญหาและประสิทธิภาพในการตรวจสอบถ่วงดุล (Check and Balance) ระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการนับตั้งแต่การรับคดี การตรวจที่เกิดเหตุ

การครอบครองวัตถุพยาน การสอบสวน การพิสูจน์หลักฐาน ฯลฯ จากหน่วยงานภายนอก

3) ควรวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็นเพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการวางระบบและการพัฒนาฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อเก็บเป็นประวัติอาชญากร และนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อประโยชน์ในงานสืบสวนสอบสวนเช่นเดียวกับลายพิมพ์นิ้วมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงยุติธรรม

4) ควรวิจัยการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลในคดีฆาตกรรมกรณีที่แพทย์นิติเวชแต่ละสถาบันให้ความเห็นไม่ตรงกันทั้งจากในประเทศและจากต่างประเทศ

5) ควรวิจัยด้านความเท่าเทียมในการต่อสู้คดีเพื่อประชาชนของทนายความเช่นเดียวกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น การแสวงหาพยานหลักฐานทุกประเภทโดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ หรือการออกหมาย ฯลฯ

6) ควรศึกษาผลดี ผลเสีย และความเป็นไปได้ในการแยกงานสอบสวนออกจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การยกเลิกระบบยศแบบทหารในพนักงานสอบสวน การเป็นข้าราชการพลเรือนของพนักงานสอบสวนเช่นเดียวกับองค์กรอัยการ ศาล การตั้งเป็นกองบัญชาการงานสอบสวนที่อยู่ภายใต้กระทรวงยุติธรรมหรือกระทรวงมหาดไทย ฯลฯ

7) ควรวิจัยถึงความเป็นไปได้ในการก่อตั้งหน่วยงานทางนิติวิทยาศาสตร์จากภาคเอกชน ตลอดจนศึกษารูปแบบการควบคุมมาตรฐานเพื่อให้ผลการตรวจทางนิติวิทยาศาสตร์จากห้องปฏิบัติการของหน่วยงานภาคเอกชนเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือได้ว่ามีมาตรฐานเดียวกันกับหน่วยงานภาครัฐ นับตั้งแต่การรักษาสถานที่เกิดเหตุ การเก็บพยานหลักฐานการครอบครองพยานหลักฐาน (Chain of custody) การตรวจรายงานผลการตรวจพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ หรือการชันสูตรพลิกศพ ฯลฯ เพื่อประโยชน์ในการลดปริมาณงานที่กระจุกอยู่เฉพาะแต่กับหน่วยงานภาครัฐ ช่วยเพิ่มทางเลือกให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียในคดี และยกระดับรูปแบบการทำงานทางนิติวิทยาศาสตร์เช่นเดียวกับนานาอารยประเทศ

8) ควรวิจัยเพื่อนำเสนอหลักเกณฑ์และมาตรฐานวิชาชีพทางนิติวิทยาศาสตร์ โดยการศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนผู้มีส่วนได้เสียกับการเข้ารับบริการเพื่อประโยชน์แก่สภาวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการกำหนดหลักเกณฑ์และยกระดับมาตรฐานวิชาชีพทางนิติวิทยาศาสตร์ และนำไปพิจารณาประกอบการตราเป็นพระราชกฤษฎีกาวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีควบคุมสาขานิติวิทยาศาสตร์ ที่ใช้กำหนดมาตรฐานทางนิติวิทยาศาสตร์แก่ภาคเอกชนอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

▣ บรรณานุกรม

ณัฏฐ์ สมบูรณ์. (2551). *การมีส่วนร่วมของทนายความในการค้นหาพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญา.* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ณัฐสกล อรรจนสุพพัติ. (2554). *การรวบรวมพยานหลักฐาน ศึกษากรณีคดีฆาตกรรมนางสาวเชอรี่แอนด์ ดันแคน.* รายงานการวิจัย โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.

ธนาชัย ศรีวิรุฬห์ชัย. (2554). *ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุลการงดการสอบสวน: มาตรา 150* วรรคสาม. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประสิทธิ์ นพกาศ. (2553). *การรวบรวมพยานหลักฐาน ศึกษากรณีฆาตกรรมนางสาวเจนจิรา พลอยอุ่นศรี.* รายงานการวิจัย โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.

พงษ์เทพ จันทร์เจริญ. (2553). *การศึกษาการรวบรวมพยานหลักฐานคดีฆาตกรรมนายปรีณะ ลีพัฒนะพันธ์.* รายงานการวิจัย โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.

พัชรา สินลอยมา และคณะ. (2555). *การพัฒนาประสิทธิภาพการอำนวยความยุติธรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้กับประชาชนด้านการรวบรวมพยานหลักฐานและการพิสูจน์หลักฐาน.* รายงานการวิจัย โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.

พิชัย นิลทองคำ. (2562). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อฑตยา.

วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. (2543). *แนวทางพัฒนางานนิติเวชในกระบวนการยุติธรรม.* กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันกฎหมายอาญา.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2562). *คู่มือการปฏิบัติงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ในการสืบสวนสอบสวน.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.

สุรยุทธ อ่วมสำอางค์. (2554). *การศึกษาปัญหาและอุปสรรคของพนักงานสอบสวนในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานด้านนิติวิทยาศาสตร์ประกอบสำนวนการสอบสวนคดีอาญา.* วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Bittel, L. R. (1978). *Encyclopedia of professional management, an authoritative guide to the profitable practice of management.* New York, McGraw-Hill.

Ivancevich, J. M. and K. A. Stewart. (1989). Appraising management talent in acquired organizations: A four-tiered recommendation. *Trade Journal*, 12(2), 69-86.

Linzi M. Wilson-Wilde, James Brandi and Stephen J. Gutowski. (2011). The future of forensic science standards. *Forensic Science International: Genetics Supplement Series*, 3, 333-334.

Morgan, R. M. and Levin E.A. (2019). A crisis for the future of forensic science: Lessons from the UK of the importance of epistemology for funding research and development. *Forensic Science International: Synergy,* 1, 243-252.

David A. Stoney and Paul L. Stoney. (2015). Critical review of forensic trace evidence analysis and the need for a new approach. *Forensic Science International: Synergy,* 1, 243-252.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา
Factors Affecting Motivation to Study in The Phra Nakhon Si Ayutthaya Central Prison

*นงลักษณ์ หีบแก้ว**
Nongluck Heebkaew
*กฤษณพงศ์ พูตระกูล***
Krisanaphong Poothakool

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา (2) เสนอแนะแนวทางในการเสริมสร้างแรงจูงใจของผู้ต้องขังในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาที่กำลังศึกษาต่อภายในเรือนจำ ซึ่งทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจำนวน 400 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติและวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อของผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยใช้การทดสอบ t-test และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องขังที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ ระดับการศึกษาฐานความผิด ระยะเวลาต้องโทษ ระยะเวลาจำคุกมาแล้วและระยะเวลาโทษที่เหลือต่างกัน มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ผู้ต้องขังที่มีปัจจัยส่วนบุคคล

* *หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต*
Master of Arts Program in Criminology and Justice Administration, Rangsit University
** *รองศาสตราจารย์ประจำคณะอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต*
Associate Professor, The Faculty of Criminology and Justice Administration, Rangsit University
Received: *August 15, 2022* **Revised:** *November 9, 2022* **Accepted:** *November 9, 2022*

ด้านสถานภาพ ภูมิลำเนา อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษ จำนวนครั้งที่ต้องโทษต่างกัน มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำไม่แตกต่างกัน ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อของผู้ต้องขังเรือนจำทั้ง 3 ด้าน พบว่า ผู้ต้องขังเรือนจำให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ต้องขังให้ความสำคัญด้านเหตุผลส่วนตัว ($\bar{X}$ = 4.16) เป็นอันดับ 1 ให้ความสำคัญด้านวิชาการสถานศึกษา ($\bar{X}$ = 3.78) เป็นอันดับ 2 และด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X}$ = 3.77) เป็นอันดับ 3 ตามลำดับ ผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางในการเสริมสร้างแรงจูงใจด้านเหตุผลส่วนตัวโดยเน้นจัดทำแผนการศึกษาที่สอดคล้องกับความชอบและความถนัดส่วนตัวมาจัดทำแผนการสอนอย่างเป็นระบบเมื่อผู้ต้องขังสำเร็จการศึกษาจะเกิดความมั่นใจและความภาคภูมิใจในตนเองและจักเป็นข้อผูกมัด (commitment) หนึ่งที่ไม่ให้ผู้ต้องขังกลับไปกระทำผิดซ้ำ

คำสำคัญ: ผู้ต้องขัง, แรงจูงใจ, เรือนจำเฉพาะทางด้านการศึกษา

Abstract

The purposes of this study aimed (1) to study the factors affecting the motivation to continue to study of inmates in the Phra Nakhon Si Ayutthaya Central Prison; (2) to suggest guidelines for enhancing the motivation of the inmates to study in the Ayutthaya Central Prison. This is quantitative research. The population used in this study were the inmates in the Ayutthaya Central Prison who are continuing their education in the prison. Data was collected using questionnaires of 400 people. The statistics and comparative analysis of factors affecting motivation for further education among prison inmates were analyzed using t-test and one-way analysis of variance (One-Way ANOVA).

The results showed that personal factors affecting to the difference of age, education level, offence, sentenced period, imprisoned period, remaining sentences affected different motivations for further study in prisons under statistical significance at the 0.05 level. However, personal factors in terms of status, domicile, occupation before punishment, gained income before punishment and different number of penalties affected strong motivation for further education in prison with no difference. According to the results of the motivation factors for further education of prison inmates in 3 areas, it was discovered that prison inmates focused on factors affecting their motivation to continue education in general at a high level. Considering each aspect, it was found that the inmates gave the first ranked importance to personal reasons ($\bar{X}$ = 4.16), followed by academic institutions ($\bar{X}$ = 3.78) and related persons ($\bar{X}$ = 3.77), respectively. The researcher has

suggested guidelines to enhance motivation under personal reasons by focusing on the study plan establishment that is consistent with personal preferences and aptitudes in order to create a systematic lesson plan. Graduation from the study encourages inmates with self-esteem and can be a commitment to prevent the inmates from recidivism.

Keywords: Inmates, Motivation, Prisons Specialized in Education

บทนำ

กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ที่มีภารกิจด้านการควบคุมควบคู่ไปกับด้านการ แก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยการศึกษาเป็นหนึ่งแนวทางที่ใช้ในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังจึงเป็นประชากรกลุ่มหนึ่งที่รัฐต้องจัดให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข การจัดการศึกษาในเรือนจำให้กับผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นประชากรที่มีความหลากหลายและแตกต่าง ทั้งทางกายภาพร่างกาย อุปนิสัย ส่วนตัว ลักษณะการกระทำผิดแห่งคดี ระยะเวลาการต้องโทษ ตลอดจนความคิดและเจตคติเฉพาะบุคคล ภูมิหลัง ความสามารถ ความสนใจ ความหลากหลายแตกต่างเหล่านี้ทำให้งานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยต้องมีการวางแผนจัดระบบบริหารจัดการ การจัดทรัพยากรตลอดถึงเครือข่ายความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาตั้งแต่ขั้นพื้นฐานไปถึงที่สูงขึ้นตามความสนใจ เพื่อใช้การศึกษาในการปรับเปลี่ยนและสร้างโอกาสที่ดีต่อชีวิตเมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษ จากแนวทางการจัดการศึกษาปัจจุบันที่เปิดโอกาสการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นไปของพลวัตทางสังคม พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ส่วนที่ 2 การจำแนกและการพัฒนาพฤตินิสัย มาตรา 42 ได้กำหนดว่าเพื่อประโยชน์ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ให้จัดให้มีระบบการพัฒนาพฤตินิสัยด้วยวิธีการและแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษา และเชื่อมโยงไปสู่หมวด 5 สิทธิ หน้าที่ ประโยชน์และกิจการอื่น ๆ เกี่ยวกับผู้ต้องขัง ส่วนที่ 1 สิทธิของผู้ต้องขัง มาตรา 44 ให้เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ และต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการรวมทั้งต้องมีการฝึกอบรม ด้านคุณธรรม และจริยธรรม และการฝึกอบรมเพื่อโอกาสการจ้างงานให้ผู้ต้องขังทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและฝึกอบรมอย่างเท่าเทียมกัน (กอบเกียรติ กสิวิวัฒน์, 2560)

จะเห็นได้ว่าการศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการสร้างคุณค่าชีวิตของมนุษย์ เป็นรากฐานหลักในการพัฒนาศักยภาพ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนที่พึงได้รับอย่างทั่วถึง เท่าเทียม

เป็นธรรมและมีคุณธรรม เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม ค่านิยมและประสบการณ์ เป็นวิธีที่ใช้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์อย่างเป็นระบบ เป็นสิ่งที่ใช้หล่อหลอมมนุษย์ให้เป็นไปตามที่สังคมปรารถนา สร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพลเมืองให้เป็นรากฐาน ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงของประเทศ เพราะการศึกษา คือ การพัฒนา การศึกษา คือ ชีวิต สามารถกำหนดทิศทาง และความสำเร็จของประเทศได้ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดตั้งให้มี สถาบันการศึกษาขึ้นมาเพื่อควบคุมกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีหน้าที่โดยตรงในการถ่ายทอดความรู้และประมวลความรู้ที่ได้สั่งสมไว้ตลอดจนทักษะ ความชำนาญ ค่านิยม ความเชื่อ โดยการแก้ไขปรับปรุง ดัดแปลงองค์ความรู้ต่าง ๆ ของคนรุ่นก่อน ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของสังคมปัจจุบัน และยังต้องสร้างองค์ความรู้ใหม่อยู่เสมอ เป็นสถานที่สำคัญในการสร้างวัฒนธรรมใหม่ให้แก่สังคม โดยการศึกษาค้นคว้า นำการเปลี่ยนแปลงที่ดีมาสู่สังคม หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น ส่งเสริมให้บุคคลดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีระเบียบ วินัย มีน้ำใจ มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ ทำงานเป็นหมู่คณะ เคารพในสิทธิของผู้อื่น มีความเป็นประชาธิปไตย รักบ้านรักเมือง มีความคิดสร้างสรรค์ สร้างจินตนาการ ฝึกฝนการใช้ชีวิตร่วมกันของกลุ่มบุคคลต่างวัย ต่างความสนใจ ต่างสิ่งแวดล้อม ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน เตรียมตนไว้เพื่อการอยู่ในสังคม อบรม และฝึกฝนลักษณะผู้นำ และการเป็นอยู่ให้สอดคล้องกับระบอบการปกครองของสังคม (ชัชชัย นาลี, สัญญา เคณาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, 2562)

กรมราชทัณฑ์ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยในการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาผู้ต้องขังให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณสมบัติในการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติและไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ อันเป็นการคืนคนดีมีคุณค่าสู่สังคม ตามนโยบายหลักของกรมราชทัณฑ์ จึงได้มีแนวทางจัดตั้งเรือนจำเฉพาะทางด้านการศึกษาขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้ตลอดชีวิต และให้สอดคล้องกับความเป็นไปของพลวัตทางสังคม ในการจัดให้มีเรือนจำเฉพาะทางขึ้นนี้ (Specialty Correctional Prison) มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อพัฒนา ปรับปรุง มาตรฐานการศึกษาของผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถาน (2) เพื่อยกระดับการศึกษาในเรือนจำ/ทัณฑสถานในทุก ๆ เทียบเท่าการศึกษาภายนอก (3) เพื่อประกันคุณภาพการจัดการศึกษาในเรือนจำ/ทัณฑสถานในทุก ๆ ด้าน และ (4) เพื่อสร้างความมั่นใจแก่สังคมภายนอกในกระบวนการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยของผู้กระทำผิดแผนการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำมีความสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (มุขรินทร์ เพลิงน้อย, 2560) ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนในเรือนจำแก้ไขฟื้นฟูเฉพาะทางด้านการศึกษาจะเน้นหนักที่กระบวนการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังให้มีความเข้มข้นมากขึ้น จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการบริหารจัดการโดยกรมราชทัณฑ์มีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุน แก้ไขปรับปรุงโครงสร้างวางระบบการบริหารงานให้เหมาะสม จัดหางบประมาณวัสดุอุปกรณ์ ประสานกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาร่วม

ดำเนินการ และจัดสรรปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการปฏิบัติงานให้มากที่สุด โดยจัดให้มีหลักสูตรการศึกษาในระดับต่าง ๆ คือ หลักสูตรผู้ไม่รู้หนังสือ (กลุ่มผู้ต้องขังที่อ่านหนังสือไม่ออก เขียนไม่ได้ คิดเลขไม่เป็น) หลักสูตรสายสามัญ (ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย) หลักสูตรสายอาชีพ (ปวช./ปวส.) และอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช)

เรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาได้ถูกกำหนดให้เป็นเรือนจำนำร่องเฉพาะทางด้านการศึกษา เนื่องจากมีความพร้อมทางด้านกายภาพ เรือนจำตั้งอยู่ในที่ที่เหมาะสมสะดวกต่อการเข้าไปติดตามประเมินผลของเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ สามารถย้ายผู้ต้องขังที่อยู่ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลไปคุมขังเพื่อการศึกษาได้ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ต้องขังชาย อายุ 18-35 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สัญชาติไทย กระทำความผิดครั้งแรกทุกประเภทคดี กำหนดโทษ 5-15 ปี มีความประพฤติดี ไม่กระทำผิดวินัยของเรือนจำ ซึ่งคัดเลือกจากเรือนจำ/ทัณฑสถานเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และจังหวัดในพื้นที่ภาคกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องขังภายในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีคุณสมบัติครบตามกำหนด เนื่องจากมีหน่วยงานสถาบันการศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการที่สามารถติดต่อประสานงานขอรับการสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังเป็นเขตอุตสาหกรรมที่มีโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่ง ซึ่งจะเป็นแหล่งการเรียนรู้ในการฝึกงานของผู้ต้องขังในวิชาชีพที่ได้ ซึ่งจากการดำเนินงานตามแผนการแก้ไขฟื้นฟูเฉพาะทางเพื่อพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังประเภทเรือนจำการศึกษา เรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา พบว่า ได้รับย้ายผู้ต้องขังที่มีความสนใจศึกษาต่อภายในเรือนจำจากเรือนจำในเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑลและเขตพื้นที่ภาคกลางเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและคาดว่าจะมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี ซึ่งในปี 2563 นี้ มีผู้ต้องขังสนใจศึกษาต่อในเรือนจำรวมทุกหลักสูตรจำนวน 588 คน จากจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมด 1,457 คน (ฝ่ายการศึกษาเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา, 2563) แสดงให้เห็นว่าภายใต้การถูกจองจำอิสรภาพ มีความกดดันมากมายไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อม ชีวิตความเป็นอยู่ที่แออัดซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างมาก ผู้ต้องขังยังมีความสนใจที่จะเข้ารับการศึกษาเรียนรู้ในหลักสูตรต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นน่าจะมีแรงจูงใจบางประการที่ทำให้ผู้ต้องขังตัดสินใจเข้าศึกษาในขณะที่ยังถูกจองจำอยู่

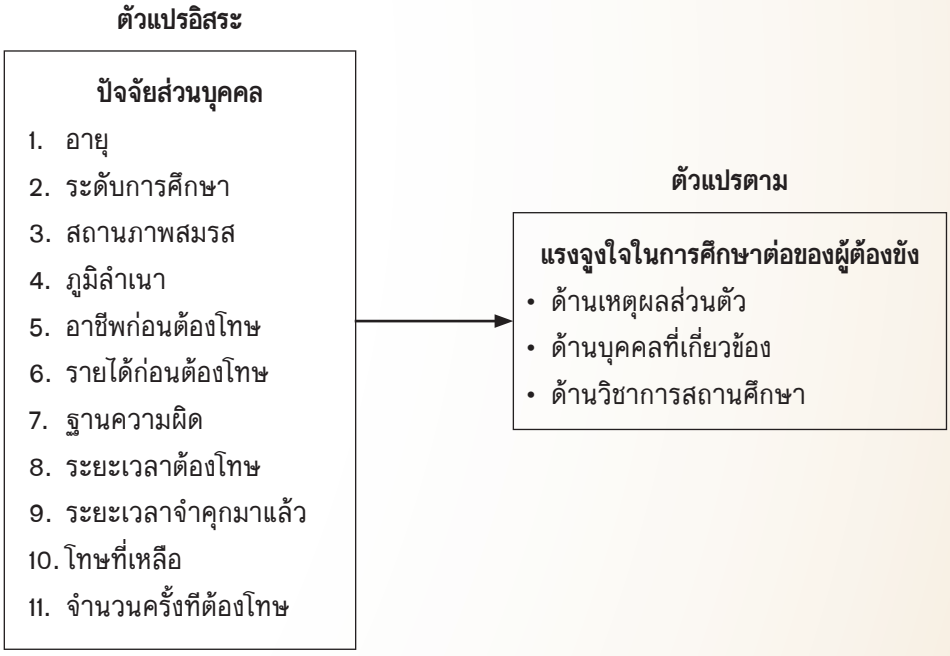
แรงจูงใจจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ส่งผลให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมามนุษย์เราจะทำการสิ่งใดหรือจะศึกษาเล่าเรียนจะต้องมีแรงจูงใจแรงจูงใจจะเป็น ตัวกระตุ้น ให้กระทำการในสิ่งนั้นได้สำเร็จตามความต้องการหรือมุ่งหวัง ถ้าขาดแรงจูงใจก็จะทำงานหรือศึกษาเล่าเรียนก็จะไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากแรงจูงใจเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ต้องการที่จะได้ซึ่งอำนาจที่เหนือกว่าบุคคลอื่นและมีความต้องการ ที่เกิดจากความคาดหวังที่จะประสบความสำเร็จจึงส่งผลให้บุคคลมีความพยายามที่จะทำให้ตนเองเป็นที่ยอมรับ พยายามแสวงหาอำนาจเพื่อให้ตนเองเหนือกว่าบุคคลอื่น รวมถึงมีความพยายามที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จในสิ่งที่ตนเองคาดหวัง (กาญจนา พุทธนิมนต์, 2552) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัย

จึงสนใจที่จะศึกษาว่า มีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลและส่งผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา ผลจากการศึกษาจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยารวมถึงกรมราชทัณฑ์ บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องในการนำไปใช้ประโยชน์ สำหรับการจัดการเรียนการสอนและการจัดสิ่งสนับสนุนต่าง ๆ ในการส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ต้องขังให้เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ กระตือรือร้น มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งส่งผลให้ได้ทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์และมีคุณภาพมากต่อสังคมหลังจากที่ผู้ต้องขังพ้นโทษ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง : ผู้วิจัยได้นำหลักทฤษฎีพันธะทางสังคม (Social Bonding Theory) ของ เฮอร์ชิ (Hirschi, 1961) โดยเชื่อว่าบุคคลที่จะมีแนวโน้มในการกระทำความผิดหรือก่ออาชญากรรม จะมีพันธะทางสังคมน้อยกว่าบุคคลที่มีพันธะทางสังคมที่แข็งแรง ผู้ที่มีองค์ประกอบของพันธะทางสังคมข้อที่สองว่าด้วยข้อผูกมัดทางสังคม (commitment) จะทำให้บุคคลผู้นั้นสามารถดำเนินชีวิตตามบรรทัดฐานของสังคม กล่าวคือ ผู้ต้องขังได้ศึกษาเล่าเรียนไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรใดก็ตามที่สามารถเพิ่มทักษะเพื่อใช้ประกอบอาชีพโดยสุจริต และจะได้ประสบความสำเร็จในชีวิตและจะส่งผลให้บุคคลไม่อยากกระทำผิดกฎหมาย เนื่องจากจะเป็นการเสี่ยงต่อการสูญเสียมความสำเร็จในชีวิตและกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขและป้องกันการเกิดการกระทำผิดซ้ำและนำแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจในการศึกษาต่อของบุคคลซึ่งการศึกษาเป็นการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ เพิ่มศักยภาพของบุคคลไปพร้อมกับการเรียนรู้สังคม สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เพื่อนำไปใช้ในการเลี้ยงชีพในอนาคตอย่างมีความสุข การศึกษาที่ดีจะนำไปสู่หน้าที่การงานที่ดี มีเงินเดือนสูง ๆ เป็นที่เคารพยกย่องฐานะทางสังคมดีขึ้น แรงจูงใจที่จะส่งผลและมีอิทธิพลโดยตรงต่อบุคลิก เกิดจากแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (achievement motivation) ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน เป็นความต้องการทางจิตใจของมนุษย์ที่จะเอาชนะอุปสรรคฝ่าฟันกระทำสิ่งที่ยาก ๆ ให้ประสบความสำเร็จเป็นความปรารถนาที่จะกระทำสิ่งใด ๆ ให้สำเร็จโดยเร็วที่สุด และได้ผลที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่ สัมฤทธิ์ที่สูงจะบรรลุผลสำเร็จ ในการศึกษาและมีความมานะพยายามที่จะศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป (เพ็ญศิริ ทองทวี, 2560) ประกอบไปด้วย 5 ด้าน คือ (1) ด้านเหตุผลส่วนตัว (2) ด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง (3) ด้านวิชาการสถานศึกษา (4) ด้านการเงิน และ (5) ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ปัจจัยทั้ง 5 ประการดังกล่าวเป็นผลให้บุคคลมีเหตุจูงใจในการเลือกเข้าศึกษาต่อต่างกัน สถานศึกษาที่มีการบริหารงานวิชาการ ให้ครูและบุคลากรมีคุณภาพสูงก็เป็นมูลเหตุให้สถานศึกษามีชื่อเสียงด้านวิชาการ นักเรียนที่จบจากสถานศึกษาดังกล่าวส่วนใหญ่ก็จะเป็นที่ยอมรับของสังคมและสถานประกอบการ ทำให้มีโอกาสได้งานทำมากขึ้น การบริหารงานวิชาการและการพัฒนาด้านวิชาการจึงเป็นแรงจูงใจให้นักเรียน นักศึกษาให้ความสำคัญในการตัดสินใจเรียนอย่างหนึ่ง จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัย พบว่า เหตุผลที่เลือกศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

เพราะต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ พัฒนาศักยภาพของตนเองตามความถนัดและความสนใจให้มากขึ้น เพื่อนำความรู้ความสามารถใช้เลี้ยงตัวเองและครอบครัวในอนาคต ประกอบกับว่าถ้าผู้ต้องขังมีข้อผูกมัดทางสังคม (Commitment) จะทำให้บุคคลผู้นั้นสามารถดำเนินชีวิตตามบรรทัดฐานของสังคม โดยการศึกษาก็เป็นข้อผูกมัดหนึ่งที่จะทำให้ผู้ต้องขังไม่กระทำผิดซ้ำภายหลังพ้นโทษ

กรอบแนวคิดและขอบเขตการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของผู้ต้องขังในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา

2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการเสริมสร้างแรงจูงใจของผู้ต้องขังในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้เลือกใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ผลข้อมูล ดังนี้

ประชากร : จำนวนผู้ต้องขังทั้งหมดในเรือนจำ แต่เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะผู้ต้องขังที่สนใจศึกษาต่อภายในเรือนจำ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา ที่กำลังศึกษาต่อภายในเรือนจำจำนวน 588 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 7 ตุลาคม 2563)

กลุ่มตัวอย่าง : ผู้วิจัยจึงใช้วิธีกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) คือ ผู้ต้องขังที่กำลังศึกษาต่อในเรือนจำ โดยใช้สูตรคำนวณแบบทราบจำนวนประชากร กำหนดความเชื่อมั่นที่ ร้อยละ 95 ดังสูตรสำเร็จของ Taro Yamane แต่ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของผู้ต้องขังในเรือนจำนำร่องเฉพาะทางด้านการศึกษา จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยต้องการที่จะได้รับข้อมูลเพื่อที่จะได้นำมาวิเคราะห์และประกอบในส่วนอื่น ๆ เสนอแนะข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยให้แก่เรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายและการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างเพิ่มเติมเป็น 400 กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นจำนวนเต็มจากการใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1973)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย : เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้ศึกษาจัดทำขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเพื่อวัดแรงจูงใจในการศึกษาต่อของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา 3 ด้าน ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดรายด้าน

วิธีสร้างเครื่องมือ : เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีทางอาชญาวิทยาและแรงจูงใจในการศึกษามาสร้างเป็นข้อคำถาม โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำและหาความเชื่อมั่น (reliability) และ Try Out กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรตัวอย่าง หลังจากนั้นได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถามในกลุ่มตัวอย่างครบตามจำนวน 400 คน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติในโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา โดยใช้การทดสอบ t-test และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA)

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ (1) อายุ (2) สถานภาพ (3) ระดับการศึกษา (4) ภูมิลำเนา (5) อาชีพก่อนต้องโทษ (6) รายได้ก่อนต้องโทษ (7) ฐานความผิด (8) ระยะเวลาต้องโทษ (9) ระยะเวลาจำคุกมาแล้ว (10) โทษที่เหลือ และ (11) จำนวนครั้งที่ต้องโทษ ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ผู้ต้องขังเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มากที่สุด ร้อยละ 48.5 รองลงมา ได้แก่ มีอายุระหว่าง 20-30 ปี ระหว่าง 41-50 ปี ตามลำดับ เป็นโสดมากที่สุด ร้อยละ 59.0 รองลงมา ได้แก่ สมรสแล้ว แยกกันอยู่ หย่าร้าง ที่ร้อยละ 23.0, 9.5 และ 5.8 ตามลำดับ มีการศึกษาระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) มากที่สุด ร้อยละ 37.3 รองลงมา ได้แก่

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและชั้นประถมศึกษา ที่ร้อยละ 20.3, 15.5 และ 13.5 ตามลำดับ มีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดในเขตภาคกลาง ร้อยละ 54.5 มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพ/ปริมณฑล เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือยู่ที่ร้อยละ 26.0, 11.5ตามลำดับ ก่อนต้องโทษมีอาชีพรับจ้าง มากที่สุด ร้อยละ 55.8 รองลงมา ได้แก่ ค้าขาย เกษตรกรรม ที่ร้อยละ 16.8 และ 14.5 ตามลำดับ มีรายได้ก่อนต้องโทษ ระหว่าง 10,001-15,000 บาท มากที่สุด ร้อยละ 32.0 รองลงมา ได้แก่ มีรายได้ก่อนต้องโทษ ระหว่าง 5,001-10,000 บาท และมากกว่า 15,000 บาท ที่ร้อยละ 23.8 และ 23.5 ตามลำดับ มีฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมากที่สุด ร้อยละ 60.3 รองลงมา ได้แก่ ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ เกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย และมีฐานความผิดเกี่ยวกับเพศที่ร้อยละ 17.5, 13.0 และ 9.3 ตามลำดับ มีระยะเวลาต้องโทษ ระหว่าง 6-10 ปี มากที่สุด ร้อยละ 35.3 รองลงมา ได้แก่ มีระยะเวลาต้องโทษ ระหว่าง 1-5 ปี ระหว่าง 11-15 ปี และมีระยะเวลาต้องโทษตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ที่ร้อยละ 32.3, 22.0 และ 10.5 ตามลำดับ มีระยะเวลาจำคุกมาแล้ว ระหว่าง 1-5 ปี มากที่สุด ร้อยละ 73.5 และมีระยะเวลาจำคุกมาแล้ว ระหว่าง 11-15 ปีน้อยที่สุดที่ร้อยละ 1.0 มีโทษที่เหลือ ระหว่าง 1-5 ปี มากที่สุด ร้อยละ 70.3 รองลงมา ได้แก่ มีโทษที่เหลือต่ำกว่า 1 ปี ระหว่าง 6-10 ปี และโทษที่เหลือ ระหว่าง 11-15 ปี ที่ร้อยละ 15.5, 11.3 และ 3.0 ตามลำดับ และมีการต้องโทษครั้งที่ 1 มากที่สุด ร้อยละ 51.3 รองลงมา ได้แก่ มีการต้องโทษ ครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 และมีการต้องโทษมากกว่า 4 ครั้งที่ร้อยละ 40.8, 7.0 และ 1.0 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจในการศึกษาต่อของผู้ต้องขังเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ (1) ด้านเหตุผลส่วนตัว (2) ด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง และ (3) ด้านวิชาการสถานศึกษา ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1) ด้านเหตุผลส่วนตัว

ผู้ต้องขังเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาให้ความสำคัญกับแรงจูงใจด้านเหตุผลส่วนตัว โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16) และเมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อตามลำดับความสำคัญ 3 อันดับแรก พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 1 ความชอบและความถนัดส่วนตัวในเนื้อหาของหลักสูตรที่เลือกเรียน ($\bar{X}$ = 4.58) รองลงมา ให้ความสำคัญ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ 2 การมีความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นหลังจบการศึกษา ข้อที่ 5 การเพิ่มโอกาสการมีงานทำในอนาคต ($\bar{X}$ = 4.34) เท่าเทียมกัน และข้อที่ 6 สร้างความมั่นใจและความภูมิใจให้กับตนเองเมื่อจบการศึกษา ($\bar{X}$ = 4.33) ตามลำดับ

2) ด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ผู้ต้องขังเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาให้ความสำคัญกับแรงจูงใจด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.77) และเมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อตามลำดับความสำคัญ 3 อันดับแรก พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ 1 บุคคลในครอบครัวสนับสนุนให้ศึกษาต่อในเรือนจำ ($\bar{X}$ = 4.45) รองลงมา ข้อที่ 5 เพื่อนในเรือนจำชักจูงให้ศึกษาต่อด้วยกัน ($\bar{X}$ = 4.08) และข้อที่ 2 อาจารย์จากสถาบันภายนอกที่เข้ามาสอนในเรือนจำแนะนำให้ศึกษาต่อ ($\bar{X}$ = 3.93) ตามลำดับ

3) ด้านวิชาการสถานศึกษา

ผู้ต้องขังเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาให้ความสำคัญกับแรงจูงใจด้านบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.78) และเมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อตามลำดับความสำคัญ 3 อันดับแรก พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ 4 อาจารย์ผู้สอนมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านตรงกับวิชาเรียน ($\bar{X}$ = 4.31) รองลงมา ข้อที่ 2 หลักสูตรที่ศึกษานำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ($\bar{X}$ = 4.26) และข้อที่ 10 เจ้าหน้าที่เรือนจำอำนวยความสะดวกในการศึกษา ($\bar{X}$ = 4.21) ตามลำดับ

ตารางแสดงผลการทดสอบสมมติฐาน

ปัจจัย	แรงจูงใจในการศึกษาต่อของผู้ต้องขัง					
	ด้านเหตุผลส่วนตัว	ด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง	ด้านวิชาการสถานศึกษา	โดยภาพรวม		
				F-test	Sig.	แปลผล
1. อายุ	0.000*	0.000*	0.003*	15.526	0.000*	แตกต่างกัน
2. สถานภาพ	0.977	0.853	0.977	0.115	0.977	ไม่แตกต่างกัน
3. ระดับการศึกษา	0.000*	0.000*	0.000*	11.124	0.000*	แตกต่างกัน
4. ภูมิลำเนา	0.470	0.474	0.440	0.230	0.922	ไม่แตกต่างกัน
5. อาชีพก่อนต้องโทษ	0.218	0.031*	0.049*	2.141	0.060	ไม่แตกต่างกัน
6. รายได้ก่อนต้องโทษ	0.277	0.193	0.192	1.156	0.330	ไม่แตกต่างกัน
7. ฐานความผิด	0.001*	0.005*	0.094	4.586	0.004*	แตกต่างกัน
8. ระยะเวลาต้องโทษ	0.001*	0.351	0.264	2.902	0.035*	แตกต่างกัน
9. ระยะเวลาจำคุกมาแล้ว	0.062	0.453	0.005*	3.151	0.025*	แตกต่างกัน
10. โทษที่เหลือ	0.000*	0.001*	0.000*	12.539	0.000*	แตกต่างกัน
11. จำนวนครั้งที่ต้องโทษ	0.837	0.911	0.703	0.124	0.946	ไม่แตกต่างกัน

$P\text{-value} \leq 0.05$

ที่มา: ผลการทดสอบสมมติฐานจากโปรแกรมสำเร็จรูป

การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา ซึ่งสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ ดังนี้

1) ผู้ต้องขังที่มีอายุต่างกัน มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) ผู้ต้องขังที่มีสถานภาพต่างกัน มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ผู้ต้องขังที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4) ผู้ต้องขังที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5) ผู้ต้องขังที่มีอาชีพก่อนต้องโทษต่างกัน มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

6) ผู้ต้องขังที่มีรายได้ก่อนต้องโทษต่างกัน มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

7) ผู้ต้องขังที่มีฐานความผิดต่างกัน มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

8) ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษต่างกัน มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

9) ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาจำคุกมาแล้วต่างกัน มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

10) ผู้ต้องขังที่มีโทษที่เหลือต่างกัน มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

11) ผู้ต้องขังที่มีจำนวนครั้งที่ต้องโทษต่างกัน มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

■ สรุปและอภิปรายผล

การทดสอบสมมติฐานของการศึกษาที่ว่า “ปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอการอภิปรายผลโดยอ้างอิงตามองค์ความรู้และข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาและวิจัยในครั้งนี้จากผล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ต้องขังที่มีอายุต่างกัน มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มพบว่า กลุ่มผู้ต้องขังที่มีอายุระหว่าง 20-40 ปี มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา มากกว่ากลุ่มผู้ต้องขังที่มีอายุมากกว่า 41 ปีขึ้นไป ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากว่า กลุ่มผู้ต้องขังที่มีอายุระหว่าง 20-40 ปี เป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้นหรือวัยฉกรรจ์ (early adulthood) วัยนี้จะเป็นวัยแห่งการเริ่มสร้างหลักฐานในชีวิตหรือวัยทำงาน ในระหว่างการต้องโทษนั้น จึงมีความประสงค์และมีความพึงพอใจที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อพัฒนาศักยภาพในด้านความรู้ และทักษะด้านการประกอบอาชีพของตนเอง มากกว่ากลุ่มผู้ต้องขังที่มีอายุมากกว่า 41 ปีขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รังศิพร จันทร์สมวงษ์, 2552 ได้ศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจและความคาดหวังที่มีต่อ

การฝึกวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษธนบุรี ผลการศึกษาพบว่า เหตุผลส่วนใหญ่ในการเข้ารับการฝึกวิชาชีพ คือ ผู้ต้องขังต้องการนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพภายหลังการพ้นโทษ ต้องการสร้างประสบการณ์ที่ดีในการเพิ่มพูนความรู้ให้กับตนเองในระหว่างถูกจำคุกและคาดหวังการมีอาชีพภายหลังพ้นโทษอีกด้วย

2. ผู้ต้องขังที่มีสถานภาพต่างกัน มีแรงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ อาจเป็นผลเนื่องมาจากว่าผู้ต้องขังที่มีสถานภาพสมรส อย่างไรก็ตาม ต่างก็มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน เพราะเห็นว่าการศึกษาในเรือนจำจะทำให้ตนเองได้พัฒนาความรู้ทางวิชาการในด้านต่าง ๆ ที่น่าสนใจเพิ่มมากขึ้น และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพและการพัฒนาวิชาชีพหลังพ้นโทษออกไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการเชิงลำดับขั้นประยุกต์ของแอลเดอร์เฟอร์ (Alderfer's modified need hierarchy theory) (อารีรัตน์ ศรีวิพันธุ์, 2559) ในขั้นที่ 3 ที่กล่าวไว้ว่า ความต้องการความเจริญก้าวหน้า (Growth Needs) เป็นความต้องการการเติบโตหรือก้าวหน้าทั้งในหน้าที่การงานและความเคารพนับถือ ซึ่งความต้องการนี้เกี่ยวข้องกับความปรารถนาที่จะพัฒนาตนเองและการบรรลุความต้องการขั้นนี้ก็จะเกิดจากการใช้ความรู้และความสามารถของแต่ละบุคคลโดยไม่เกี่ยวข้องกับสถานภาพสมรส

3. ผู้ต้องขังที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้ต้องขังที่มีการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาจนถึงระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปวส. มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา มากกว่ากลุ่มผู้ต้องขังที่มีการศึกษาระดับชั้นปริญญาตรี ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากว่า กลุ่มผู้ต้องขังที่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับชั้นปริญญาตรีให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองในด้านการศึกษาให้สูงขึ้นกว่าเดิม เพื่อช่วยเพิ่มโอกาสในการหางานทำ สร้างอาชีพให้มั่นคง และมีความภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้นเมื่อพ้นโทษไปแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพันธะทางสังคม (Social Bonding Theory) (พรชัย ขันตี, กฤษณพงศ์ พูตระกูล และจอมเดช ตรีเมฆ, 2558) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเลือกอาชีพและการเข้าสู่อาชีพนั้น ความแตกต่างด้านการศึกษาจะมีอิทธิพลต่อการเข้าสู่การพัฒนาอาชีพต่างกัน เด็กยากจนจะก้าวเข้าสู่อาชีพก่อนเด็กที่มาจากครอบครัวที่ร่ำรวย

4. ผู้ต้องขังที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ อาจเป็นผลเนื่องมาจากว่าผู้ต้องขังที่มีภูมิลำเนาต่างกัน เมื่อเข้ามาอยู่ในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาแล้ว ถือว่าเป็นผู้ต้องขังเหมือนกับคนอื่น ๆ ในเรือนจำ จึงไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ผู้ต้องขังทุกคนต่างก็ได้รับโอกาสในทุกด้านอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันทุกคน โดยเฉพาะด้านการศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งทางกรมราชทัณฑ์และเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาได้มีนโยบายที่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง

ในด้านต่าง ๆ โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังเข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ อย่างเต็มที่ รวมทั้งการให้ผู้ต้องขังทำงานให้มีรายได้ แม้จะไม่มากนัก เพียงแต่มุ่งให้ผู้ต้องขังเห็นคุณค่าของการทำงานที่ได้มาจากความรู้และความสามารถของตนเองเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ บุญเสริม หุตะแพทย์ (2556) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของ มสธ. สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ผลการศึกษาพบว่า มสธ. มีนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนทุกกลุ่ม รวมถึงผู้ต้องขังด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาศักยภาพผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ โดยได้รับความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนด้วยดีมาอย่างต่อเนื่อง

5. ผู้ต้องขังที่มีอาชีพก่อนต้องโทษต่างกันมีแรงงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ อาจเป็นผลเนื่องมาจากว่า ผู้ต้องขังที่มีอาชีพก่อนต้องโทษที่ต่างกันออกไป ต่างก็มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน เพราะเห็นว่าช่วงเวลาที่รับโทษอยู่ในเรือนจำนั้น การฝึกอบรมวิชาชีพหรือการศึกษาในระบบก็ตาม จึงเป็นโอกาสของผู้ต้องขังทุกคนในการสร้างอาชีพให้กับตนเอง เมื่อพ้นโทษออกไปแล้วหลายคนได้อาชีพใหม่จากการฝึกอบรมในเรือนจำด้วย โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องความรู้ในการประกอบอาชีพ อีกทั้งยังมีโอกาสก้าวหน้าในอาชีพนั้น ๆ จากการประกอบอาชีพเดิมหรือนำไปสู่อาชีพใหม่ได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รังศิพร จันทร์สมวงษ์ (2552) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจและความคาดหวังที่มีต่อการฝึกวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษธนบุรี ผลการศึกษาพบว่า เหตุผลส่วนใหญ่ในการเข้ารับการฝึกวิชาชีพ คือ ผู้ต้องขังต้องการนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพภายหลังการพ้นโทษ

6. ผู้ต้องขังที่มีรายได้ก่อนต้องโทษต่างกันมีแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ อาจเป็นผลเนื่องมาจากว่า ผู้ต้องขังที่มีรายได้ก่อนต้องโทษที่ต่างกันออกไป ต่างก็มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน เพราะผู้ต้องหาส่วนใหญ่มีรายได้ก่อนต้องโทษ ไม่เกิน 15,000 บาทต่อเดือน หรือไม่มีรายได้เลยถึง 15.8% ซึ่งถือว่ามีรายได้น้อยมาก ผู้ต้องขังจึงมีคุณภาพชีวิตและการศึกษาที่ต่ำ เนื่องจากข้อจำกัดฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว จึงทำให้การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษามีน้อยมาก เมื่อเข้ามารับโทษจึงทำให้มีโอกาสทางการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น มีการฝึกวิชาชีพทางเลือกตามความสนใจและความถนัดที่มากขึ้น ซึ่งการศึกษาเป็นหนึ่งในภารกิจที่กรมราชทัณฑ์มุ่งเน้นให้เรือนจำและทัณฑสถานสนับสนุนให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันกับบุคคลภายนอกโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้ผู้ต้องขังมีวิชาชีพติดตัวสามารถนำไปประกอบอาชีพได้และมีรายได้ที่มากขึ้นจากการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ และจะได้ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ทัศนีย์ ชาติไทย (2560) กล่าวไว้ว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนอาจจะเริ่มมีแนวหันเหเข้าสู่

ผลได้ทางเศรษฐกิจ เช่น การเลือกเรียนในสาขาที่หางานทำได้ง่าย มีรายได้ดี ไม่ต้องทำงานหนัก และที่สำคัญก็คือ ต้องเป็นงานประเภทที่ตนรักและชอบที่จะทำด้วย เป็นต้น คนกลุ่มหลังนี้มักจะเลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ และเพื่อเพิ่มพูนวิทยฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจอีกด้วย

7. ผู้ต้องขังที่มีฐานความผิดต่างกัน มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้ต้องขังที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยามากกว่ากลุ่มผู้ต้องขังที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับเพศ ทั้งนี้ อาจเป็นผลเนื่องมาจากว่า กลุ่มผู้ต้องหาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ฐานความผิดเกี่ยวกับเพศนั้น จะได้รับโทษไม่หนักหรือมีระยะเวลาจำคุกไม่นาน ขณะเดียวกันยังได้รับโอกาสรับพระราชทานอภัยโทษตามลำดับชั้นของผู้ต้องโทษอีกด้วย เพื่อให้ผู้ต้องโทษมีโอกาสกลับตัวเป็นพลเมืองดีต่อไป จึงมีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำมากกว่ากลุ่มผู้ต้องขังที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับเพศ ซึ่งผู้ต้องขังที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับเพศนั้นจะมีพฤติกรรมที่เป็นอันตรายมาก มีการกำหนดอัตราโทษขั้นสูง และจะไม่ได้รับโอกาสรับพระราชทานอภัยโทษอีกด้วย จึงไม่สนใจในการศึกษาหรือเรียนรู้ในสิ่งอื่นใด ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีกลไกการควบคุม (Containment Theory) ของ เรคเลส (Walter C. Reckless อ้างถึงใน พรชัย ขันตี, กฤษณพงศ์ พูตระกูล และจอมเดช ตรีเมฆ, 2558 หน้า 265) ที่กล่าวไว้ว่า บุคคลมีกลไกควบคุมการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ กล่าวคือ ถ้าบุคคลไม่สามารถที่จะควบคุมตนเองในการยับยั้งที่จะประพฤติชั่วร้ายได้ สถาบันในสังคม เช่น ครอบครัว วัด โรงเรียน สามารถที่จะช่วยในการเพิ่มพูนความรู้ให้บุคคลมีระบบการควบคุมพฤติกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ การให้การศึกษาแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ สามารถที่จะช่วยให้ผู้ต้องขังมีแนวปฏิบัติที่ดี แสดงออกไปในทางที่ถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และเพิ่มโอกาสที่จะได้รับการยอมรับนับถือในสังคมต่อไปหลังจากพ้นโทษ

8. ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษต่างกัน มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษ ระหว่าง 1-5 ปี มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยามากกว่ากลุ่มผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ทั้งนี้ อาจเป็นผลเนื่องมาจากว่ากลุ่มผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษ ระหว่าง 1-5 ปี ส่วนใหญ่จะเป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษเท่านั้น ซึ่งเป็นความผิดเล็กน้อยและมีโทษระยะเวลาจำคุกไม่เกิน 5 ปี และไม่นานก็จะมีโอกาสออกมาใช้ชีวิตตามปกติได้ จึงได้มีความคิดและวางแผนการประกอบอาชีพในอนาคตเมื่อพ้นโทษออกไป ทำให้มีแรงจูงใจและตัดสินใจที่จะเรียนรู้และเข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพตามที่ตนเองสนใจหรือมีความถนัด เพื่อออกไปประกอบอาชีพสุจริตและสามารถปรับตัวจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปในสังคมปัจจุบันได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความลำดับขั้นความต้องการของ มาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) (Abraham

Maslow อ้างถึงใน เพ็ญศิริ ทองทวี, 2560, หน้า 28) ในขั้นที่ 4 ความต้องการที่จะรู้สึกว่าตนเองมีค่า (Esteem Needs) ที่กล่าวไว้ว่า ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ มีความสามารถต้องการที่จะให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีความสามารถ มีคุณค่าและมีเกียรติ ต้องการได้รับความยกย่องนับถือจากผู้อื่น ต้องการสร้างสถานภาพของตัวเองให้สูงขึ้น เด่นขึ้น มีความภูมิใจและสร้างความนับถือตนเอง ชื่นชมในความสำเร็จของงานที่ทำ ความรู้สึกมั่นใจในตนเองและมีเกียรติอีกด้วย

9. ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาจำคุกมาแล้วต่างกัน มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาจำคุกมาแล้ว ระหว่าง 1-5 ปี มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา มากกว่ากลุ่มผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาจำคุกมาแล้ว ระหว่าง 6-10 ปี ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากว่า กลุ่มผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาจำคุกมาแล้ว ระหว่าง 1-5 ปี ซึ่งส่วนใหญ่จะมีโทษจำคุกไม่ร้ายแรง และได้รับการปรับเลื่อนชั้นผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง จึงมีโอกาสกลับออกมาสู่สังคมได้เร็วขึ้น ทำให้มีการปรับตัวเองให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมในเรือนจำ โดยได้มีการยอมรับและปฏิบัติตัวตามกฎของทางเรือนจำอย่างเคร่งครัด และเมื่อเทียบกับกลุ่มผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาจำคุกมาแล้ว ระหว่าง 6-10 ปี ก็จะมีโทษจำคุกที่รุนแรงกว่า และถูกจำคุกเป็นเวลาที่นานกว่า จึงทำให้เสียเนื่องจากถูกจำคุกไม่มีโอกาสในการดำรงชีวิตและไม่มีรายได้จากการประกอบอาชีพเหมือนคนทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ที่ระบุในมาตรา 52 ได้กำหนดว่า ผู้ต้องขังเด็ดขาดคนใดแสดงให้เห็นว่ามีความประพฤติดี มีความอุตสาหะความก้าวหน้าในการศึกษาและการงานเกิดผลดีหรือทำความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ ได้รับความสะดวกในเรือนจำ เลื่อนชั้น ได้รับแต่งตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ การลา การลดวันต้องโทษจำคุก การพักการลงโทษ การได้รับอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการหรือการศึกษาอบรมนอกเรือนจำ ตามระเบียบของกรมราชทัณฑ์

10. ผู้ต้องขังที่มีโทษที่เหลือต่างกัน มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้ต้องขังที่มีโทษที่เหลือ ระหว่าง 1-15 ปี มีแรงแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา มากกว่ากลุ่มผู้ต้องขังที่มีโทษที่เหลือ ต่ำกว่า 1 ปี ทั้งนี้ อาจเป็นผลเนื่องมาจากว่า กลุ่มผู้ต้องขังที่เหลือโทษระหว่าง 1-15 ปี ยังคงต้องถูกจำคุกอยู่ครบตามระยะเวลาต้องโทษต่อไป จึงมีโอกาสในการพัฒนาเองตนเองทั้งในด้านการพัฒนาอาชีพการศึกษาที่สูงขึ้นได้ ในส่วนกลุ่มผู้ต้องขังที่มีโทษที่เหลือ ต่ำกว่า 1 ปี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี เรียบร้อย และผ่านการฝึกอบรมวิชาชีพในสาขาอาชีพต่าง ๆ มาแล้ว จนได้เป็นผู้ต้องขังชั้นเยี่ยมและได้รับการลดโทษตามกระบวนการทางกฎหมายเรื่อยมา จนเหลือโทษไม่ถึง 1 ปีนั้น ซึ่งผู้ต้องขังกลุ่มนี้จะได้รับการปรับปรุงและแก้ไขพฤตินิสัยที่ดี และถูกต้อง

ที่ผ่านระบบการแก้ไขฟื้นฟูที่ถูกต้องของทางเรือนจำแล้ว อีกทั้งมีความตั้งใจและคาดหวังในการออกจากเรือนจำให้โดยเร็วที่สุด จึงทำให้มีแรงจูงใจน้อยและไม่สนใจที่จะศึกษาต่อในเรือนจำอีกต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ “การขัดเกลาทางสังคม” (socialization) พรชัย ขันตี, กฤษณพงศ์ พูตระกูล และจอมเดช ตรีเมฆ (2558) กล่าวไว้ว่า “การลงโทษ” การขัดเกลามนุษย์นั้นบางครั้งจะต้องมีลักษณะการลงโทษบ้าง เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบ ซึ่งการลงโทษนั้นไม่ได้หมายถึง การใช้กำลังหรือทำร้ายร่างกาย อาจจะเป็นการว่ากล่าวตักเตือน การพูดคุยให้ยอมรับความเป็นจริง หรือการให้เกิดความสำนึกในความผิด เพราะการลงโทษถือเป็นการขัดเกลาที่ทำให้เห็นความแตกต่างของเรื่องต่าง ๆ ได้ชัดเจน

11. ผู้ต้องขังที่มีจำนวนครั้งที่ต้องโทษต่างกัน มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ อาจเป็นผลเนื่องมาจากว่า ถึงแม้ผู้ต้องขังแต่ละคนจะต้องโทษจำนวนครั้งต่างกันแต่ในแต่ละครั้งผู้ต้องขังจะถือว่าการดำรงชีวิตภายในเรือนจำเริ่มใหม่เสมอภาคกัน ทุกคนคือผู้ต้องโทษจากคำตัดสินของศาลเหมือนกัน จึงทำให้เกิดความสนใจในการศึกษาต่อไม่แตกต่างกัน แต่ผู้ต้องขังที่มีจำนวนการกระทำความผิดซ้ำมากและจำนวนครั้งในการกระทำความผิดซ้ำ เป็นแรงสนับสนุนที่จะเกิดการกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งมีสาเหตุจากหลายประการ เช่น การประกอบอาชีพเมื่อพ้นโทษ สังคม ไม่ยอมรับ ไม่มีงานทำ ไม่มีเงิน ทำให้เกิดการกระทำผิดซ้ำอีก สะท้อนให้เห็นว่าการฝึกอบรมวิชาชีพต่าง ๆ และการศึกษาต่อในเรือนจำจะไม่สามารถปรับพฤติกรรมและพฤตินิสัยของผู้ต้องขังได้เลย ถ้าขาดระบบที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ทางเรือนจำต้องมีการพัฒนาระบบการช่วยเหลือและการติดตามผลในด้านต่าง ๆ อย่างครอบคลุมและรอบด้านอย่างต่อเนื่อง ทั้งเรื่องการอำนวยความสะดวก การเตรียมความพร้อม รวมถึงการช่วยเหลือให้กับผู้ต้องขังที่จะพ้นโทษออกไป เพื่อให้มีวิถีชีวิตปกติสุขและคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น โดยไม่กระทำผิดซ้ำ ๆ อีก ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในการดำเนินงานตามนโยบายด้านการศึกษาสู่การปฏิบัตินั้น กรมราชทัณฑ์ได้จัดทำแผนปฏิบัติราชการกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2563-2565 (กรมราชทัณฑ์, 2562) มีสาระสำคัญประกอบด้วย ประเด็นยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานตอบสนองนโยบายในด้านศึกษาของผู้ต้องขัง จะอยู่ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ว่าด้วยกลยุทธ์ในการพัฒนาพฤตินิสัยโดยยึดผู้ต้องขังเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (นวัตกรรม) ประเด็นพัฒนาศักยภาพผู้ต้องขังเพื่อคืนคนดีสู่สังคม (SI122) โดยจัดให้มีการเรียนการสอนในและนอกสถานศึกษา จัดให้มีการเรียนการสอนตามพระราชดำริและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา จัดให้มีการเรียนรู้ทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการตระหนักรู้ และการมีส่วนร่วมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้รองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยการมุ่งพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนา การพัฒนาทักษะชีวิตที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตภายหลังการพ้นโทษ การเรียนรู้การใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

ตามลักษณะคดี เน้นการพัฒนาศักยภาพคนจากภายในเพื่อให้กลับไปเป็นพลเมืองที่ดี ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ผลการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้นำเสนอการอภิปรายผลโดยอ้างอิงตามองค์ความรู้และข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาและวิจัยในครั้งนี้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ด้านเหตุผลส่วนตัว โดยผู้ต้องขังให้ความสำคัญด้านเหตุผลส่วนตัว ($\bar{X}$ = 4.16) มากที่สุด เป็นอันดับ 1 และเมื่อพิจารณาข้อคำถามที่เป็นแรงจูงใจ 3 อันดับแรก คือ ผู้ต้องขังมีความชอบและความถนัดส่วนตัวในเนื้อหาของหลักสูตรที่เลือกเรียน รองลงมา การมีความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นหลังจบการศึกษา และสร้างความมั่นใจและความภูมิใจให้กับตนเองเมื่อจบการศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นผลเนื่องมาจากว่า ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษไปแล้วจะสามารถเข้าสู่ตำแหน่งงานตามที่ตนเองถนัด โดยการสั่งสมความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ในเรือนจำ จึงทำให้ผู้ต้องขังมีความมั่นใจและความภูมิใจเมื่อได้รับโอกาสในการทำงานนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาการทางอาชีพของ โดนัลด์ อี ซูเปอร์ (Donald E. Super, 1970) ที่ได้เสนอพื้นฐานทฤษฎีไว้ว่า บุคคลมีความแตกต่างกันทั้งด้านความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพ ดังนั้น การเลือกสาขาวิชาชีพ จึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และบุคคลทุกคนมีคุณสมบัติที่เหมาะสมจะทำงานในอาชีพใดอาชีพหนึ่งเสมอ และองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อแบบแผนทางอาชีพของบุคคลอีกด้านหนึ่งก็คือ ความสามารถทางด้านสติปัญญาและลักษณะของบุคลิกภาพของบุคคล และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ เพ็ญศิริ ทองทวี (2560) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิตสาขาเทคโนโลยีแม่พิมพ์ (ต่อเนื่อง) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิตสาขาเทคโนโลยีแม่พิมพ์ (ต่อเนื่อง) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านเหตุผลส่วนตัว อยู่ในระดับมากที่สุด

2. ด้านวิชาการสถานศึกษา โดยผู้ต้องขังให้ความสำคัญด้านวิชาการสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.78) และเมื่อพิจารณาข้อคำถามที่เป็นแรงจูงใจ 3 อันดับแรก คือ ผู้ต้องขังเห็นว่าอาจารย์ผู้สอนมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านตรงกับวิชาเรียน รองลงมา หลักสูตรที่ศึกษานำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเจ้าหน้าที่เรือนจำอำนวยความสะดวกในการศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นผลเนื่องมาจากว่าผู้ต้องขังตัดสินใจศึกษาต่อในเรือนจำ ไม่ใช่เพราะสาเหตุทางหน้าที่การงานเป็นหลัก แต่ศึกษาต่อเพราะว่ามีความสนใจในความรู้ความสามารถของอาจารย์ผู้สอนและหลักสูตรเป็นสำคัญ เพื่อที่จะเรียนรู้และต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมให้เพิ่มมากขึ้นและแสวงหาความรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจในเชิงลึกให้มากขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เพ็ญศิริ ทองทวี (2560) กล่าวไว้ว่า สถานศึกษาที่มีการบริหารงานวิชาการให้ครูและบุคลากรมีคุณภาพสูงก็เป็นมูลเหตุให้สถานศึกษามีชื่อเสียงด้านวิชาการ นักเรียนที่จบจากสถานศึกษาดังกล่าว ส่วนใหญ่ก็จะเป็นที่ยอมรับของสังคมและสถานประกอบการ

ทำให้มีโอกาสได้งานทำมากขึ้น การบริหารงานวิชาการและการพัฒนา ด้านวิชาการจึงเป็นแรงจูงใจให้นักเรียน นักศึกษาให้ความสำคัญในการตัดสินใจเรียนอย่างหนึ่ง

3. ด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยผู้ต้องขังให้ความสำคัญด้านวิชาการสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.77) และเมื่อพิจารณาข้อคำถามที่เป็นแรงจูงใจ 3 อันดับแรก คือ ผู้ต้องขังเห็นว่าบุคคลในครอบครัวสนับสนุนให้ศึกษาต่อในเรือนจำรองลงมา เพื่อนในเรือนจำชักจูงให้ศึกษาต่อด้วยกัน และอาจารย์จากสถาบันภายนอกที่เข้ามาสอนในเรือนจำแนะนำให้ศึกษาต่อ ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากว่า ผู้ต้องขังได้รับการสนับสนุนส่งเสริมและช่วยในการตัดสินใจให้ศึกษาต่อในเรือนจำจากครอบครัวและเพื่อนฝูงหรือคนใกล้ชิดอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันทางเรือนจำได้มีการแนะแนวการศึกษา แนะแนวอาชีพและส่งเสริมการมีงานทำให้กับผู้ต้องขังในการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษไปแล้ว อีกทั้งผู้ต้องขังยังได้รับการทักษะชีวิตและทักษะทางสังคมที่เพิ่มมากขึ้นจากการศึกษาต่อพร้อมที่จะออกไปเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จุฑามาศ ชูจินดา, กิติยานภาลัย ภู่ตระกูล และณภัทร โชคธนินกุล (2558) ที่ได้กล่าวว่า มนุษย์ต้องอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม ดังนั้นสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงบุคคลก็จะมีอิทธิพลในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ อิทธิพลทางครอบครัวต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพโดยเฉพาะอย่างยิ่งความปรารถนาของพ่อแม่และความชื่นชมที่เขามีต่อญาติ พี่ น้องและเพื่อนซึ่งประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพทำให้เกิดความต้องการอยากเลียนแบบ บุคคลเหล่านั้น ความปรารถนาของพ่อแม่นับได้ว่าเป็นแรงจูงใจที่มีอิทธิพลไม่ยิ่งหย่อนกว่า

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้นำเสนอเกี่ยวกับข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัย โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน มีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการเสริมสร้างแรงจูงใจของผู้ต้องขังในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยาเป็นรายด้าน ดังนี้

1.1 ด้านเหตุผลส่วนตัว ทางกรมราชทัณฑ์ที่ได้กำหนดให้มีเรือนจำเฉพาะทางด้านการศึกษานั้นควรจัดทำแผนให้เรือนจำร่วมกับสถานศึกษาในพื้นที่จัดทำแผนการศึกษาและแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในเรือนจำอย่างเป็นระบบ โดยมีการศึกษาเกี่ยวกับตัวผู้เรียนว่ามีความแตกต่างจากผู้เรียนภายนอกอย่างไร ผู้ต้องขังมีข้อจำกัดอย่างไร หลักสูตรใดที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังที่จะสามารถใช้ได้จริงสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้อย่างแน่นอนหรือเพิ่มแรงจูงใจโดยการเพิ่มประโยชน์ที่จะได้รับเมื่อผู้ต้องขังสำเร็จการศึกษาหรือมีผลการเรียนที่ดีเยี่ยม โดยอาจจะเชิญวิทยากรภายนอกหรือสถานประกอบการมาให้ความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ รวมถึงการแนะแนวการศึกษาให้กับผู้ต้องขังให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและนำไปสู่การตัดสินใจเพื่อศึกษาต่อด้วยตนเอง

1.2 ด้านวิชาการสถานศึกษา กรมราชทัณฑ์ได้มีนโยบายในการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้กระทำผิดโดยการใช้การศึกษาเพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพให้กับผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษ ดังนั้น กรมราชทัณฑ์และทางเรือนจำเฉพาะทางด้านการศึกษาควรนำปัญหาและความคาดหวัง รวมถึงการพัฒนา

ตัวชี้วัดผลสำเร็จในการจัดการศึกษาในเรือนจำ มาเป็นข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในวางแผน การดำเนินงาน และพัฒนางานวิชาการให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากตัวชี้วัดมีผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้ต้องขัง เมื่อทางเรือนจำสามารถดำเนินงานได้ตามตัวชี้วัดที่ทางกรมราชทัณฑ์หรือสถานศึกษาได้กำหนดไว้ จะส่งผลถึงคุณภาพของผู้ต้องขังเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่พึงประสงค์

1.3 ด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทางกรมราชทัณฑ์และเรือนจำเฉพาะทางด้านการศึกษาควรกำหนดและขับเคลื่อนโครงการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาต่อ แนะแนววิชาชีพ รวมทั้งการประกอบอาชีพในอนาคตให้กับครอบครัว ญาติ หรือคนใกล้ชิดของผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมเรียนรู้โดยนำบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือเป็นแบบอย่างมาบรรยายเกี่ยวกับประโยชน์ของการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง เพื่อทำให้ผู้ต้องขังได้เห็นถึงความสำคัญและมีแรงจูงใจ ผลักดันให้ตนเองจะต้องแสวงหาความรู้และพัฒนาอาชีพไปพร้อมกัน และเมื่อพ้นโทษแล้วสามารถนำความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาต่อในเรือนจำ มาใช้และต่อยอดงานของครอบครัวได้ จึงส่งผลให้ผู้ต้องขังและครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการในการเสริมสร้างแรงจูงใจของผู้ต้องขังในการศึกษาต่อในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา

2.1 ด้านเหตุผลส่วนตัว โดยผู้ต้องขังให้ความสำคัญด้านเหตุผลส่วนตัวมากที่สุดเป็นอันดับ 1 และเมื่อพิจารณาข้อคำถามที่เป็นแรงจูงใจ 3 อันดับแรก คือ ผู้ต้องขังมีความชอบและความถนัดส่วนตัวในเนื้อหาของหลักสูตรที่เลือกเรียน รองลงมา การมีความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นหลังจบการศึกษา และสร้างความมั่นใจและความภูมิใจให้กับตนเองเมื่อจบการศึกษา ทางเรือนจำควรทำการสำรวจความชอบและความถนัดส่วนตัวของผู้ต้องขังหลักสูตรที่ผู้ต้องขังสนใจ เพื่อนำมาจัดทำแผนการศึกษาและแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในเรือนจำอย่างเป็นระบบ โดยมีการเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับโอกาสในการประกอบอาชีพภายหลังจบการศึกษา

2.2 ด้านวิชาการสถานศึกษา โดยผู้ต้องขังให้ความสำคัญด้านวิชาการสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาข้อคำถามที่เป็นแรงจูงใจ 3 อันดับแรก คือ ผู้ต้องขังเห็นว่าอาจารย์ผู้สอนมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านตรงกับวิชาเรียน รองลงมา หลักสูตรที่ศึกษานำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเจ้าหน้าที่เรือนจำอำนวยความสะดวกในการศึกษา ทางเรือนจำควรประสานงานหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องเพื่อนำอาจารย์ผู้สอนมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านตรงกับวิชาเรียนเข้ามาให้ความรู้กับผู้ต้องขังจะเป็นก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดเนื่องจากผู้ต้องขังมีระยะเวลา สถานที่ อุปกรณ์การศึกษาที่มีจำกัด หากทว่ามีอาจารย์ผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญในเฉพาะสาขาวิชานั้น ๆ ก็จะเป็นการเสริมสร้างแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังตัดสินใจเข้าศึกษาต่อได้

2.3 ด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยผู้ต้องขังให้ความสำคัญด้านวิชาการสถานศึกษาอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาข้อคำถามที่เป็นแรงจูงใจ 3 อันดับแรก คือ ผู้ต้องขังเห็นว่าบุคคลในครอบครัวสนับสนุนให้ศึกษาต่อในเรือนจำ รองลงมาคือเพื่อนในเรือนจำชักจูงให้ศึกษาต่อ

ด้วยกัน และอาจารย์จากสถาบันภายนอกที่เข้ามาสอนในเรือนจำแนะนำให้ศึกษาต่อ ทางเรือนจำจัดกิจกรรมให้ครอบครัว ญาติ หรือคนใกล้ชิดของผู้ต้องขังได้เข้าร่วมรับฟังโครงการแนะแนวการศึกษาต่อในเรือนจำและสวัสดิการที่ผู้ต้องขังจะได้รับขณะเรียนหรือหลังจบการศึกษาภายใต้ระเบียบของกรมราชทัณฑ์ เพื่อทำให้บุคคลในครอบครัวและผู้ต้องขังได้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา และมีแรงจูงใจ หรือนำบุคคลที่เป็นแบบอย่างในด้านการศึกษาเข้ามาจัดกิจกรรมเพื่อเสริมแรงให้ผู้ต้องขังให้ความสนใจที่จะศึกษาต่อโดยใช้โอกาสที่อยู่ในเรือนจำในการพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มคุณวุฒิทางการศึกษาให้สูงขึ้น

บรรณานุกรม

กองยุทธศาสตร์และแผนงานกรมราชทัณฑ์. (2562). *แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์ 5 ปี (พ.ศ. 2563-2565).* กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์.

กอบเกียรติ กสิวิวัฒน์. (2560). *คู่มือการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง.* นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์.

กาญจนา พุทธนิมนต์. (2552). แรงจูงใจในการเรียน. *วารสารโรงเรียนนายเรือ*, 9(1), 48.

จุฑามาศ ชูจินดา, กิติยานภาลัย ภู่ตระกูล, และ ณภัทร โชคธนินกุล. (2555). *แรงจูงใจในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 3 ในเขตจังหวัดนนทบุรี.* ค้นเมื่อ 10 เมษายน 2564 จาก http://www.rpu.ac.th/Library_ web/doc/RC_RR/2555_ Res_Jutamas_et_al.pdf

ชัชชัย นาลี, สัญญา เคณาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2562). *การจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังภายในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม.* การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการบริหาร กิจการสาธารณะ ยุคดิจิทัล ครั้งที่ 5, 787-799.

ทัศนีย์ ชาติไทย. (2560). หน่วยที่ 6 แรงจูงใจและความต้องการกับการวัดและประเมินผลการศึกษา. *ในเอกสารการสอนชุดวิชาจิตวิทยาและสังคมวิทยาพื้นฐาน เพื่อการวัดและประเมินผลการศึกษา หน่วยที่ 1-7.* นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มุขรินทร์ เพลิงน้อย. (2560). ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่มีต่อการดำเนินการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังในเรือนจำการศึกษา. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา* ,6(1), 18-127.

บุญเสริม หุตะแพทย์. (2556). การจัดการเรียนการสอนของมสธ.สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน. *วารสารการจัดการสมัยใหม่*, 11(1), 33-47.

ฝ่ายการศึกษาเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา. (2563). *รายงานประจำเดือนตุลาคม 2563 ฝ่ายการศึกษาเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา.* พระนครศรีอยุธยา: เรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา.

พรชัย ขันตี, จอมเดช ตรีเมฆ และกฤษณพงศ์ พูตระกูล. (2558). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา : หลักการ งานวิจัย และนโยบายประยุกต์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.

เพ็ญศิริ ทองทวี. (2560). *แรงจูงใจในการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีหลักสูตรเทคโนโลยี*

บัณฑิต สาขาเทคโนโลยีแม่พิมพ์ (ต่อเนื่อง) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

รังศิพร จันทร์สมวงษ์. (2552). *แรงจูงใจและความคาดหวังที่มีต่อการฝึกวิชาชีพ สำหรับผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษธนบุรี (Unpublished Master's thesis).* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

อารีรัตน์ ศรีวิพันธุ์. (2559). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในกลุ่มโรงเรียนพานทอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2.* การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

Donald, E., S. (1970). *The work values Inventory.* Boston : 1 Houghton Mifflin.

Hirschi, T. (1961). *Causes of Delinquency. Berkeley.* CA : University of California Press.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd). New York: Harper and Row Publication.

กฎหมายการบำบัดยาเสพติดเปรียบเทียบสหรัฐอเมริกาและประเทศไทย*

Drug Addiction Rehabilitation Laws Comparing between the United States and Thailand

*ตฤณห์ โพธิ์รักษา***
Trynh Phoraksa
*อุนิษา เลิศโตมรสกุล****
Unisa Lerdtomornsakul

บทคัดย่อ

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่มีการสะสมมาอย่างยาวนานในเกือบทุกประเทศทั่วโลก สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศหนึ่งที่มีปัญหายาเสพติดมายาวนานและมีความรุนแรงมากขึ้น สหรัฐอเมริกาจึงได้ประกาศใช้นโยบายลดทอนความผิดคดียาเสพติด (Decriminalization) ซึ่งสะท้อนผ่านการบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่กระทำโดยศาลยาเสพติด (Drug Court) กระบวนการบำบัดฟื้นฟูโดยศาลยาเสพติดนี้สามารถบำบัดผู้ติดยาเสพติดให้สามารถกลับเข้าสังคม ลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ และสามารถลดงบประมาณของแต่ละมลรัฐในการดูแลผู้ต้องขังได้เป็นจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างเป็นรูปธรรม ประเทศไทยมีปัญหายาเสพติดสะสมมาอย่างยาวนานเช่นกัน ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาจะมีมาตรการ

---

* *บทความนี้เป็นส่วนของงานวิจัยเรื่อง แนวทางการบำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในคดียาเสพติด ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดฉบับใหม่ 2564 : กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยโครงการวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลแล้ว เลขที่ 2022/085.2705*

** *ดร. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล*
Ph.D., Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University
*** *รองศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
Associate Professor, Ph.D., Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

Received: *June 1, 2022* **Revised:** *July 16, 2022* **Accepted:** *July 20, 2022*

ป้องกันและปราบปรามปัญหาเสพยาเสพติดหลายฉบับ แต่ก็ยังไม่สามารถขจัดและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้หมดไปได้ อย่างไรก็ตาม ราชกิจจานุเบกษาได้เผยแพร่กฎหมายเกี่ยวกับคดียาเสพติดฉบับใหม่ 2 ฉบับ โดยพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ในภาค 2 เป็นสาระเกี่ยวกับการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อการเปรียบเทียบการบำบัดฟื้นฟูตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกากับการบำบัดฟื้นฟูตามประมวลกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทย พ.ศ. 2564 วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่เกี่ยวกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกาและพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความเหมือน และความแตกต่าง เพื่อให้เห็นช่องว่าง และใช้เป็นหลักฐานทางวิชาการเพื่อสนับสนุนการพัฒนาแนวทางการปรับปรุงการบำบัดฟื้นฟูในคดียาเสพติดในอนาคต ผลการวิจัย พบว่า กฎหมายและขั้นตอนการบำบัดฟื้นฟูระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศไทยมีความแตกต่างกันตามเงื่อนไขด้านพื้นที่ การกระจายอำนาจ และหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยเฉพาะศาลยาเสพติดที่ทำให้การบำบัดและช่วยเหลือผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดประสบความสำเร็จ ช่วยลดปัญหาการกระทำความผิดซ้ำ และลดค่าใช้จ่ายในการแก้ปัญหายาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การมีศาลยาเสพติดโดยเฉพาะจึงมีแนวโน้มช่วยแก้ไขปัญหาส่วนนี้ได้ นอกจากนี้ประเทศไทยควรให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น โดยผลักดันและสนับสนุนให้ชุมชน และผู้นำชุมชนมีบทบาทในการบำบัดฟื้นฟูและให้โอกาสผู้ที่เคยกระทำผิดได้กลับคืนสู่สังคม เพื่อลดปัญหาการกลับไปกระทำความผิดซ้ำในอนาคต

คำสำคัญ: การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด, ประมวลกฎหมายยาเสพติด, สหรัฐอเมริกา, ประเทศไทย

Abstract

Drug abuse has persistently been an issue in almost every country around the world. One of the countries extensively holding a long story and more serious drug issue is the United States of America. The United States has approved the decriminalization which is reflected through drug addiction rehabilitation provided by drug court. The drug addiction rehabilitation through the drug court allows drug addicts to reintegrate into society, reducing the rate of recidivism and the amount of budget on inmate's care in each state. This indicates the efficiency of concrete solution to drug problem. Also, Thailand has a long history of drug issues. Although there have been numerous preventative measures and attempts to address drug misuse in the past, many situations have not been

successful resolved the drug problem. However, under the Narcotics Code B.E. 2021, the Royal Gazette has issued two new drug-related laws regarding social rehabilitation for drug addicts. The goal of this study is to compare rehabilitation in the United States under Narcotics code with rehabilitation in Thailand under the Narcotics Code B.E. 2021. Qualitative method was done by document research of Thai and English papers pertaining to US drug code and Thailand's Narcotics Code B.E. 2021. The similarities and differences of the data and information were analyzed for disparities as well as academic proof to support the formulation of future drug rehabilitation guidelines. In particular, the drug court demonstrates success in treatment and assistance to drug offenders, effectively reducing recidivism and cost of solving drug problems. Thus, the drug court can potentially resolve drug problems. Furthermore, Thailand should focus on decentralization of power from the central to local areas. As a result, the community and community leaders will be encouraged and play an important role in offender rehabilitation and social reintegration to prevent recidivism in the future.

Keyword: Drug addiction rehabilitation, Narcotics Code, United States of America, Thailand

บทนำ/ความเป็นมาของปัญหา

สถานการณ์ยาเสพติดโลกปี พ.ศ. 2562 พบว่า ผู้ใช้ยาเสพติดทั่วโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2562 ทั่วโลกมีผู้ใช้ยาเสพติดประมาณ 275 ล้านคน (คิดเป็นร้อยละ 5.5 ของประชากรโลกในช่วงอายุ 15-64 ปี) เพิ่มขึ้นจาก 266 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2553 (คิดเป็นร้อยละ 5.4 ของประชากรโลกในช่วงอายุ 15-64 ปี) โดยมีการคาดการณ์ว่า ในปี พ.ศ. 2573 ทั่วโลกจะมีผู้ใช้ยาเสพติดประมาณ 299 ล้านคน และเมื่อพิจารณาสถิติผู้เสียชีวิตจากการใช้สารเสพติดในปี พ.ศ. 2562 พบว่า ทั่วโลกมีผู้เสียชีวิตจากการใช้สารเสพติด 494,000 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 18 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2553 (หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 110 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2533) โดยผู้เสียชีวิตที่เกิดจากการใช้ยาเสพติดประกอบด้วย ผู้เสียชีวิตโดยตรงกับความผิดปกติของการใช้ยา (ส่วนใหญ่ใช้ยาเกินขนาด) และผู้เสียชีวิตโดยอ้อมจากการใช้ยา เช่น โรคมะเร็งตับ โรคไวรัสตับอักเสบซี เอชไอวี รวมถึงการทำร้ายตนเองเนื่องจากการใช้ยาเสพติด (United Nations Office on Drugs and Crime, 2021) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่มีการสะสมมาอย่างยาวนานในเกือบทุกประเทศทั่วโลก และมีแนวโน้มรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น สหรัฐอเมริกา เริ่มมีการใช้สารเสพติดตั้งแต่ยุคอาณานิคม โดยเริ่มจากใช้ยาสูบ และแอลกอฮอล์ ต่อมาในช่วงศตวรรษที่ 19 เริ่มพบการใช้ยาเสพติดชนิดอื่นมากขึ้น เช่น ฝิ่น โคเคน กัญชา เฮโรอีน แอมเฟตามีน เป็นต้น การใช้ยาเสพติดที่แพร่หลายมากขึ้นทำให้ปัญหายาเสพติดในสหรัฐอเมริการมีความรุนแรงขึ้น กล่าวคือ

ในปี พ.ศ. 2563 มีผู้เสียชีวิตจากการใช้สารเสพติดเกินขนาด 91,799 คน เพิ่มขึ้นจาก 17,415 คน ในปี พ.ศ. 2543 (National Center on Health Statistics, 2022) ซึ่งรัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหายาเสพติดมาอย่างจริงจังนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514) ได้ประกาศ “สงครามยาเสพติด” ซึ่งเป็นนโยบายต่อต้านยาเสพติด แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดให้หมดไปได้ เนื่องจากนโยบายดังกล่าวเป็นการแก้ไขปัญหาที่มุ่งเน้นการปราบปรามเป็นหลัก หลายทศวรรษที่ผ่านมาสหรัฐอเมริกาได้ประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด บทบัญญัติเกี่ยวกับฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหลายฉบับ โดยกฎหมายยาเสพติดของรัฐบาลกลางมีไว้เพื่อควบคุมการใช้ การผลิต การครอบครอง และการจำหน่าย ในขณะเดียวกันแต่ละรัฐก็มีกฎหมายและข้อบังคับเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นของตนเอง (The Conversation, 2020)

สหรัฐอเมริกามีนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับรัฐบาลกลางที่เข้มงวด ในขณะที่นโยบายในระดับมลรัฐเริ่มมีการใช้นโยบายลดทอนความผิดคดียาเสพติดมากขึ้น (decriminalization) โดยรัฐออริกอน (Oregon) เป็นรัฐแรกในสหรัฐอเมริกาที่ยกเลิกความผิดทางอาญาในการครอบครองยาผิดกฎหมาย ซึ่งรวมถึงโคเคน เฮโรอีน ออกซีโคโดน และยาบ้า (The Conversation, 2020) โดยมองว่า ผู้เสพเป็นผู้ป่วยมากกว่ามองผู้เสพเป็นอาชญากร นอกจากนี้ การลดทอนความเป็นอาชญากรรมในคดียาเสพติดสะท้อนผ่านการบำบัดรักษาฟื้นฟูอาการติดยาเสพติดของผู้เสพหรือติดยาเสพติด รวมทั้งแก้ไขฟื้นฟูผู้เสพหรือผู้กระทำผิดที่มีปัญหาทางสุขภาพทางร่างกายหรือจิตใจที่เป็นผลมาจากการใช้ยาเสพติด ซึ่งเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างหลายองค์กร ตั้งแต่องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจับกุมผู้กระทำความผิด การดำเนินคดีอาญา และการคุมประพฤติ รวมถึงองค์กรทางสาธารณสุข ทั้งนี้ การบำบัดรักษาผู้เสพหรือติดยาเสพติดนั้นกระทำโดยศาลยาเสพติด (Drug Court) ความสำเร็จของกระบวนการบำบัดรักษาโดยศาลยาเสพติดสะท้อนได้จากจำนวนศาลยาเสพติดที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2563 ศาลยาเสพติดในสหรัฐอเมริกามีจำนวน 3,848 แห่ง (National Drug Court Resource Center, 2021) และกระบวนการบำบัดรักษาโดยศาลยาเสพติดสามารถบำบัดผู้ติดยาเสพติดให้สามารถกลับเข้าสังคม ลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ และสามารถลดงบประมาณของแต่ละมลรัฐในการดูแลผู้ต้องขังได้เป็นจำนวนมาก (Office of Justice Programs, 2021) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างเป็นรูปธรรม

ปัญหาด้านยาเสพติดในประเทศไทยเป็นปัญหาที่มีการสะสมมาอย่างยาวนานเช่นกัน ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียและผลกระทบต่อสังคมในทุกระดับ ตั้งแต่สถาบันครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ ถึงแม้ว่า ประเทศไทยมีมาตรการป้องกันและปราบปรามผู้ลักลอบจำหน่ายและผู้เสพยาเสพติดมาโดยตลอด แต่ก็ยังไม่สามารถขจัดและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้หมดไปได้ เนื่องจากปัญหายาเสพติดเป็นขบวนการที่มีความซับซ้อน และนับวันปัญหาดังกล่าวยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของนโยบายการกำหนดความผิดอาญาเกี่ยวกับยาเสพติด รวมถึง

การใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการป้องกันและปราบปรามปัญหายาเสพติด ดังนั้น ปัญหาเรื่องยาเสพติดจึงเป็นปัญหาที่สมควรได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างบูรณาการร่วมกัน เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกาที่มีองค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดหลายองค์กร ทั้งสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (DEA) พนักงานอัยการ ศาล กรมคุมประพฤติ รวมถึงองค์กรทางสาธารณสุขที่ทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจัง ด้วยแนวคิดการพัฒนาและแก้ไขปัญหายาเสพติดไปพร้อมกับระบบสาธารณสุข ซึ่งหากการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการขององค์กรเหล่านี้มีประสิทธิภาพจะสามารถลดประมาณการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้อย่างมีนัยสำคัญ

ประเทศไทยได้ออกกฎหมายฉบับใหม่ขึ้นเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2564 ราชกิจจานุเบกษาได้เผยแพร่กฎหมายเกี่ยวกับคดียาเสพติดใหม่ออกมาจำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 ซึ่งมีผลบังคับใช้ในวันที่ 9 ธันวาคม 2564 โดยในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 มีหลักการสำคัญ 5 กลุ่ม คือ นโยบายและกลไกในการแก้ไขปัญหา มาตรการควบคุมตัวยาเสพติด มาตรการตรวจสอบทรัพย์สิน กองทุนฯ การบำบัดรักษา และความผิดและบทลงโทษ โดยในภาค 2 การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติดมีสาระสำคัญ เช่น การแก้ไขปัญหาผู้เสพหรือผู้ติดในมิติทางสาธารณสุขและสุขภาพ ให้โอกาสกลับตัว ผู้เสพหรือครอบครองในจำนวนเล็กน้อย (ตามกฎกระทรวงกำหนด) สามารถสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาได้โดยไม่ต้องถูกดำเนินคดี มีการปรับระบบการบำบัดรักษาทั้งระบบจากระบบสมัครใจ ระบบบังคับ และระบบต้องโทษมาเป็นระบบสมัครใจและระบบบำบัดตามคำสั่งศาล การมีศูนย์คัดกรองที่ทำหน้าที่คัดกรองและประเมินความรุนแรงของการติดภาวะความเสี่ยงทางสุขภาพรวมถึงการส่งไปบำบัดและการจัดทำประวัติ การมีศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมที่ติดตามดูแล ให้คำปรึกษาให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เข้ารับการบำบัด ให้ได้รับสวัสดิการทางสังคม สนับสนุนที่อยู่อาศัยเป็นการชั่วคราว โดยไม่กลับไปทำความผิดซ้ำเป็นต้น (พระราชบัญญัติ พ.ศ. 2564, 2565)

▣ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ คือ การเปรียบเทียบการบำบัดฟื้นฟูตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกากับการบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ซึ่งผลการศึกษาที่ได้จะถูกนำไปใช้เป็นหลักฐานทางวิชาการเพื่อสนับสนุนการพัฒนาแนวทางการปรับปรุงการบำบัดฟื้นฟูในคดียาเสพติดในอนาคต เพื่อให้ประเทศไทยสามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืน

▣ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการวิจัยเอกสาร (documentary research) จากตำรา เอกสาร

บทความทางวิชาการต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่เกี่ยวกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกา และประมวลกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทย พ.ศ. 2564 จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง เพื่อให้เห็นช่องว่าง และใช้เป็นหลักฐานทางวิชาการเพื่อสนับสนุนการพัฒนาแนวทางการปรับปรุงการบำบัดฟื้นฟูในคดียาเสพติดในอนาคต

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเท่านั้น ไม่ได้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายยาเสพติดในทุกเนื้อหาสาระ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา วิเคราะห์และเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างในประเด็นของขั้นตอนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด และหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบในส่วนของการบำบัดฟื้นฟูในคดียาเสพติดระหว่างสหรัฐอเมริกาและประเทศไทย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การบำบัดฟื้นฟู ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา

การบำบัดฟื้นฟูในคดียาเสพติดในสหรัฐอเมริกานั้นเน้นการบำบัดฟื้นฟูแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน และการบำบัดฟื้นฟูแบบอิสระ โดยผู้ที่ต้องการเข้ารับการบำบัดสามารถติดต่อขอความช่วยเหลือจากรัฐได้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม มาตรการในการสั่งให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาฟื้นฟูสรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอำนาจของศาลยาเสพติด (Drug Court) ซึ่งเป็นศาลที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับคดียาเสพติดที่มีเพิ่มมากขึ้น ศาลยาเสพติดจัดตั้งขึ้นครั้งแรก ณ เมืองไมอามี รัฐฟลอริดาในปี ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) (Marlowe, 2010)

สำหรับขั้นตอนการดำเนินงานการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514) (The Narcotic Addict Rehabilitation Amendments of 1971) ซึ่งเป็นกฎหมายที่พัฒนาจากความล้มเหลวในการใช้กฎหมายที่เน้นการปราบปรามโดยละเลยผู้ติดยาเสพติด กฎหมายฉบับนี้เป็นการรวมระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับระบบการบำบัดรักษาเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งได้กำหนดหลักการบำบัดสำหรับผู้ที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดอาญา และผู้ที่ติดยาเสพติดที่ยังไม่ได้ถูกพบว่ากระทำความผิดอาญาให้ได้รับการบำบัดฟื้นฟู ตามขั้นตอนดังนี้ (ธัชพงษ์ วงษ์เหรียญทอง, 2560)

ขั้นตอนที่ 1 การพิจารณาเบื้องต้น

1. เมื่อผู้ติดยาเสพติดสมัครใจเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู หรือญาติพี่น้องของผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้ยื่นคำร้องให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดในสถานพยาบาลต่ออัยการ

2. เมื่ออัยการได้รับคำร้องแล้วมีเหตุอันเชื่อได้ว่าบุคคลในคำร้องเป็นผู้ติดยาเสพติดจริง และมีเหตุผลที่ควรเชื่อได้ว่า สถานบำบัดรักษาของรัฐจะไม่ยอมรับบุคคลในคำร้องเข้ารับการบำบัด ให้อัยการยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อส่งตัวผู้ติดยาเสพติดไปควบคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลเพื่อบำบัดฟื้นฟูตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ ของอัยการแล้วศาลจะสั่งให้ผู้ติดยาเสพติดมา

ปรากฏตัวต่อศาล เพื่อให้คณะแพทย์ตรวจพิสูจน์ และถ้าต้องการรับฟังพยานหลักฐาน ศาลจะทำสำเนาคำร้องขอนั้นและมีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ส่งไปให้ผู้ติดยาเสพติดโดยตรง

ขั้นตอนที่ 2 การพิจารณาคดีในศาล

เมื่อผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าติดยาเสพติดมาพบศาล ศาลต้องแจ้งสิทธิที่ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าติดยาเสพติดจะได้รับทุกขั้นตอนของการดำเนินกระบวนพิจารณาทางศาลทราบทันที ศาลแต่งตั้งแพทย์สองคนเพื่อทำหน้าที่ตรวจพิสูจน์ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าติดยาเสพติด และศาลอาจสั่งให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าติดยาเสพติดไปอยู่ในความควบคุมดูแลผู้อำนวยการของสถานพยาบาลในระยะเวลาไม่เกิน 30 วัน เพื่อดำเนินการตรวจพิสูจน์ว่าเป็นผู้ติดยาเสพติดจริงหรือไม่ และแพทย์ต้องทำรายงานส่งตามที่ศาลกำหนด ถ้ารายงานของแพทย์แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าติดยาเสพติดเป็นผู้ติดยาเสพติดจริงและต้องได้รับการบำบัด หรือตามรายงานของแพทย์ระบุว่าไม่สามารถสรุปผลได้ ศาลต้องจัดให้มีการสืบสวนเพื่อรับฟังพยานโดยทันที ศาลต้องออกหมายนัดเวลาและสถานที่สำหรับรับฟังพยานหลักฐานไปยังผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ติดยาเสพติดและทนายความ ซึ่งเอกสารหมายนัดต้องแจ้งให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ติดยาเสพติดดำเนินการยื่นข้อเสนอของเขาภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้รับคำบอกกล่าวสิทธิเพื่อให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาทราบข้อเท็จจริงทั้งหมดเกี่ยวกับรายละเอียดที่เขาถูกกล่าวหา โดยมีคณะลูกขุนเป็นผู้ตัดสินว่าผู้นั้นเป็นผู้ติดยาเสพติด

ขั้นตอนที่ 3 การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

หากศาลรับฟังพยานหลักฐานแล้วติดสินว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ติดยาเสพติดที่ต้องได้รับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ ศาลจะสั่งให้ส่งตัวผู้ป่วยเข้ารับการบำบัดที่สถานพยาบาลเพื่อควบคุมดูแล และเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในสถานพยาบาลนั้นเป็นเวลา 6 เดือน เว้นแต่ผู้อำนวยการสถานพยาบาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ป่วยได้รับการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติด และได้รับการแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพแล้ว อาจปล่อยตัวผู้ป่วยก่อนครบกำหนดระยะเวลา 6 เดือนได้

หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย การดำเนินคดี และการตัดสินของศาลในสหรัฐอเมริกา คือ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดสหรัฐอเมริกา (Drug Enforcement Administration : DEA) ซึ่งก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1973 (พ.ศ. 2516) ภารกิจของสำนักงานฯ คือ การบังคับใช้กฎหมายและระเบียบว่าด้วยสารควบคุมของสหรัฐอเมริกา (The Controlled Substances Act of the United States) โดยปี พ.ศ. 2565 สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดสหรัฐอเมริกา (Drug Enforcement Administration : DEA) มีสำนักงานภายในประเทศ 239 แห่ง และมีสำนักงานต่างประเทศ 92 แห่ง ใน 69 ประเทศ (United States Drug Enforcement Administration, 2022) ซึ่งอำนาจหน้าที่ของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดสหรัฐอเมริกา มีดังนี้ (สมชาย อุดมศรีสำราญ, ประเสริฐศักดิ์ ณรงค์รักเดช, พรพิมล โคจิรัตน์, จุไรรัตน์ จริยธรรมานุกูล และเบญจมาภรณ์ สมทวีศิลป์, 2562)

1. สืบสวนและดำเนินการฟ้องคดีสำหรับกรณีที่มีการฝ่าฝืนกฎหมายสารควบคุมที่มีการกระทำผิดขึ้นในระหว่างรัฐหรือในระดับนานาชาติ

2. สืบสวนและดำเนินการฟ้องคดีสำหรับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในชุมชนหรือในประเทศด้วยการข่มขู่หรือทำให้เกิดความกลัว

3. ร่วมมือกับสหพันธรัฐ มลรัฐ ชุมชน และองค์กรต่างประเทศ เพื่อรวบรวม วิเคราะห์ และเผยแพร่ข้อมูลในการแก้ปัญหายาเสพติดภายในประเทศ

4. ยึดทรัพย์สินที่ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด รวมถึงทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

5. บังคับใช้กฎหมายสารควบคุมอันมีวัตถุประสงค์ในการควบคุมการผลิต การจำหน่าย และการแจกจ่ายสารควบคุมที่ถูกกฎหมาย

6. ร่วมมือกับสหพันธรัฐ มลรัฐ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติด และร่วมมือในการสอบสวนระหว่างมลรัฐ และในระดับนานาชาติ

7. ร่วมมือกับสหพันธรัฐ มลรัฐ ชุมชน และรัฐบาลต่างประเทศในการลดปริมาณยาเสพติดในสหรัฐอเมริกา

8. ร่วมมือกับต่างประเทศในการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติด

9. ประสานงานกับองค์การสหประชาชาติและองค์กรอื่น ๆ ในการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศ

2. การบำบัดฟื้นฟู ตามประมวลกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทย พ.ศ. 2564

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2564) ภาค 2 การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด ได้บัญญัติว่า (พระราชบัญญัติ พ.ศ. 2564, 2565)

“การบำบัดรักษา” หมายถึง การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ซึ่งรวมตลอดถึงการคัดกรอง การประเมินความรุนแรง การบำบัดด้วยยา การฟื้นฟูสมรรถภาพ การลดอันตรายจากยาเสพติด และการติดตามหลังการบำบัดรักษา

“การฟื้นฟูสมรรถภาพ” หมายถึง การกระทำใด ๆ อันเป็นการบำบัดพฤติกรรมการเสพยาเสพติด และฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้กลับคืนสู่สภาพปกติ

“การฟื้นฟูสภาพทางสังคม” หมายความว่า การกระทำใด ๆ อันเป็นการสงเคราะห์ สนับสนุนให้ผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษาได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านที่อยู่อาศัย การศึกษา อาชีพ ตลอดจนการติดตามดูแลช่วยเหลือจนสามารถกลับมาดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ

ขั้นตอนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 มีรายละเอียดดังนี้

มาตรา 113 ผู้ใดยกเหตุว่าตนได้เสพยาเสพติดตามมาตรา 162 หรือมาตรา 163 หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษหรือวัตถุออกฤทธิ์เพื่อเสพตามมาตรา 164 และได้สมัครใจขอเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลยาเสพติดก่อนที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะตรวจพบอีกทั้งได้ปฏิบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา จนได้รับการรับรอง เป็นหนังสือว่าเป็นผู้ผ่านการบำบัดรักษาเป็นที่น่าพอใจจากหัวหน้าสถานพยาบาลยาเสพติดหรือ

สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้ผู้นั้นไม่มีความผิดในมาตราดังกล่าว

มาตรา 114 ในกรณีที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตรวจพบผู้ที่มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดตามมาตรา 162 หรือมาตรา 163 หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพตามมาตรา 164 ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรือ อยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หรือมีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคมที่เกิดจากโรคทางจิตและประสาทหรืออาการที่เกิดจากฤทธิ์ ของยาเสพติดที่ใช้และสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจส่งตัวผู้นั้นไปสถานพยาบาลยาเสพติดหรือศูนย์คัดกรองต่อไป เมื่อผู้สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาตามวรรคหนึ่งเข้ารับการบำบัดรักษาและปฏิบัติครบถ้วน ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา จนได้รับการรับรองเป็นหนังสือว่าเป็นผู้ผ่านการบำบัดรักษาเป็นที่น่าพอใจจากหัวหน้าสถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ผู้นั้นไม่มีความผิดในมาตราดังกล่าว

หากผู้เข้ารับการบำบัดรักษาตามวรรคหนึ่งหลบหนีหรือไม่ให้ความร่วมมือในการบำบัดรักษาจนครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้สถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจัดทำประวัติ ข้อมูล และพฤติการณ์ของผู้หลบหนีหรือไม่ให้ความร่วมมือในการบำบัดรักษาดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาให้เข้ารับการบำบัดรักษาตามวรรคหนึ่ง

มาตรา 115 เพื่อประโยชน์ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีหน้าที่และอำนาจดังต่อไปนี้

(1) ตรวจหรือค้นผู้มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าเสพยาเสพติด

(2) ยึดยาเสพติดจากผู้ครอบครองยาเสพติด

(3) ตรวจหรือทดสอบหรือสั่งให้รับการตรวจหรือทดสอบสารเสพติดในร่างกายของบุคคลเมื่อมีเหตุจำเป็นประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลนั้นเสพยาเสพติดในเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะ

(4) สอบถามและตรวจสอบ เพื่อทราบชื่อ อาชีพ ที่อยู่ ประวัติ รายได้ และพฤติการณ์อื่นของบุคคล ตาม (1) (2) หรือ (3)

(5) สอบถามความสมัครใจและให้ลงนามสมัครใจหรือไม่สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา

(6) เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตาม (1) (2) (3) (4) และ (5) และเพื่อส่งตัวผู้นั้นไปยังสถานพยาบาลยาเสพติด จะให้บุคคลนั้นอยู่ในความดูแลเป็นการชั่วคราวได้แต่ต้องไม่เกิน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลนั้นมีสารเสพติดอยู่ในร่างกาย

(7) บันทึกพฤติการณ์แห่งการดำเนินการตาม (1) (2) (3) (4) (5) และ (6) และส่งไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อเก็บไว้เป็นพยานหลักฐาน

ในกรณีที่จะดำเนินคดีกับบุคคลนั้น หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม กำหนดในกฎกระทรวง เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ตำแหน่งใด หรือระดับใดจะมีหน้าที่และอำนาจ ตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดใน กฎกระทรวง

มาตรา 116 ให้กระทรวงสาธารณสุขประกาศ กำหนดสถานที่ที่เป็นศูนย์คัดกรอง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการ บำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้ศูนย์ คัดกรองมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) ตรวจหาสารเสพติดในร่างกาย

(2) คัดกรองและประเมินความรุนแรง ของการติดยาเสพติด ภาวะความเสี่ยงทาง สุขภาพกายหรือสุขภาพจิต

(3) พิจารณาส่งต่อผู้เข้ารับการบำบัดรักษา ไปยังสถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟู สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

(4) จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการคัดกรองและ ข้อมูลอื่นของผู้รับการคัดกรอง

มาตรา 117 ให้สถานพยาบาลยาเสพติดหรือ สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมีหน้าที่ และอำนาจดำเนินการบำบัดรักษาหรือการฟื้นฟู สมรรถภาพ ประเมินผล ติดตามดูแลอย่าง ต่อเนื่องจัดทำและเก็บข้อมูลประวัติของผู้เข้ารับ การบำบัดรักษาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพ รวมทั้ง ดำเนินการลดอันตรายจากยาเสพติด แล้วแต่ กรณี

หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดของ ประเทศไทย คือ สำนักงานคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ซึ่งอำนาจและหน้าที่ ป.ป.ส. ตามพระราชบัญญัติ ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 มีดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติด. (ม.ป.ป.)

1. ดำเนินงานในฐานะหน่วยงานปฏิบัติของ คณะกรรมการ ป.ป.ส. ตามหน้าที่และอำนาจ ที่กำหนด

2. พิจารณาให้คำแนะนำและประสานงาน กับราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน และหน่วยงานอื่นของรัฐ เพื่อจัดทำแผนงาน และโครงการด้านการป้องกัน ปราบปราม และ แก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อให้เป็นไปตามนโยบาย และแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกันปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดของประเทศ

3. ประสานนโยบาย แผน งบประมาณ และ การปฏิบัติงานด้านการป้องกัน ปราบปราม และ แก้ไขปัญหายาเสพติดกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน

4. ประสาน ติดตาม และประเมินผลการ ดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นไป ตามนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วย การป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหา ยาเสพติด เพื่อเสนอ คณะกรรมการ ป.ป.ส.

5. เป็นหน่วยงานกลางของประเทศใน การศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์สภาพปัญหา และ มาตรการด้านการป้องกัน ปราบปราม และ แก้ไขปัญหายาเสพติด และสนับสนุนข้อมูล

ข่าวสารวิชาการ ตลอดจนพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้ง ส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับยาเสพติด

6. ประสานความร่วมมือกับคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการตามประมวลกฎหมายนี้ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ส. และสำนักงาน ป.ป.ส.

7. ประสานความร่วมมือกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศในด้านการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด

8. ออกระเบียบเพื่อให้มีการปฏิบัติการตามประมวลกฎหมายนี้

9. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่ประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของสำนักงาน ป.ป.ส. หรือตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ส. มอบหมาย

▣ สรุปและอภิปรายผล

ผลการเปรียบเทียบการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ปีค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514) (The Narcotic Addict Rehabilitation Amendments of 1971) ของสหรัฐอเมริกากับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ของประเทศไทย พบว่า ขั้นตอนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดระหว่างสองประเทศมีความแตกต่างกันตามเงื่อนไขด้านบริบทพื้นที่ นโยบายหลักของประเทศ การกระจายอำนาจและหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยหน่วยงานหลักของสหรัฐอเมริกา คือ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดสหรัฐอเมริกา (DEA) ส่วนหน่วยงานหลักของประเทศไทย คือ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ที่เหมือนกัน และแตกต่างกัน ดังนี้

ความเหมือน :

1. การปฏิบัติงานด้านการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย และบทบัญญัติต่าง ๆ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน

2. การศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา มาตรการด้านการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งเผยแพร่ข้อมูลในการแก้ปัญหายาเสพติดให้ประชาชนภายในประเทศรับทราบ

3. การประสานความร่วมมือกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด

ความแตกต่าง :

1. สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดสหรัฐอเมริกา (DEA) มีสำนักงานตั้งอยู่ในสหรัฐอเมริกา และในหลายประเทศทั่วโลก ในขณะที่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ตั้งอยู่ในประเทศไทยเท่านั้น

2. สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดสหรัฐอเมริกา (DEA) เป็นหน่วยงานที่กำหนดประเภทของสารเสพติด ในขณะที่ในประเทศไทยกำหนดให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานที่กำหนดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ และกำหนดเกี่ยวกับวัตถุออกฤทธิ์

3. สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดสหรัฐอเมริกา (DEA) มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบและยึดทรัพย์สินที่ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในขณะที่การตรวจสอบทรัพย์สิน ยึดหรืออายัดทรัพย์สินในประเทศไทยเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน

4. การส่งตัวผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในสหรัฐอเมริกาเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลยาเสพติด ในขณะที่ประเทศไทยเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ และศูนย์คัดกรองในการพิจารณาส่งต่อผู้เข้ารับการบำบัดรักษาไปยังสถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

5. สหรัฐอเมริกาให้อำนาจหน้าที่แก่สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดสหรัฐอเมริกา (DEA) ในการจัดการปัญหายาเสพติดแบบเบ็ดเสร็จ และมีศาลยาเสพติด (Drug Court) ที่รับผิดชอบคดียาเสพติดอย่างชัดเจน ในขณะที่ ประเทศไทยมีการดำเนินงานหลายขั้นตอน และต้องส่งต่อหลายหน่วยงาน ทำให้เกิดความล่าช้า

ผลจากการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับการศึกษาของฉัตรสุมน พฤฒภิญโญ (2560) ที่ทำการศึกษาทบทวนและเปรียบเทียบกับกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทย ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเนเธอร์แลนด์ ซึ่งพบว่า กฎหมายยาเสพติดของของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันตามนโยบายหลักของประเทศ และยังสอดคล้องกับการศึกษาของธานี วรภัทร์, วศิน สุวรรณรัตน์, สุชาดา จันทร์พรหมมา และวิเชษฐ์ สินประสิทธิ์กุล, 2563) ศึกษานโยบายและมาตรการทางกฎหมายในการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดของประเทศไทยกับต่างประเทศ ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ สหรัฐอเมริกา และโปรตุเกส ผลการศึกษา พบว่า นโยบายหลักของประเทศไทยมุ่งเน้นที่ปราบปรามเป็นหลัก ในขณะที่ นโยบายของต่างประเทศเป็นนโยบายเกี่ยวกับการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด หรืออาจกล่าวได้ว่า นโยบายมีความแตกต่างกันตามนโยบายหลักของแต่ละประเทศนั่นเอง

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

ข้อดีของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดสหรัฐอเมริกา (DEA) คือ การเป็นองค์กรเฉพาะที่ดำเนินการเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด ทำให้ทราบปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในประเทศ รวมทั้งที่มาของปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน ส่งผลให้มีการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นระบบ และตรงจุด ส่วนข้อเสีย คือ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดสหรัฐอเมริกา (DEA) อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง นโยบายที่ประกาศใช้จึงขึ้นอยู่กับผู้นำหรือประธานาธิบดีในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งหากมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลและมีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ย่อมส่งผลให้นโยบายการจัดการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดขาดความต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของนโยบาย

สำหรับผลจากการเปรียบเทียบนโยบายและมาตรการทางกฎหมายการบำบัดฟื้นฟูในคดียาเสพติดระหว่างสหรัฐอเมริกาและประเทศไทย ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ศาลยาเสพติด

(Drug Court) ประสบความสำเร็จในการบำบัดและช่วยเหลือผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ช่วยลดปัญหาการกระทำความผิดซ้ำ และลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการแก้ปัญหายาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ประเทศไทยยังไม่มีการตั้งศาลยาเสพติดอย่างเป็นทางการทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยมีจำนวนคดียาเสพติดสูงที่สุดเป็นอันดับ 1 จากจำนวนการจับกุมคดีอาชญากรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ประเภทคดีอาญา และคดีสำคัญตาม พ.ร.บ. ที่มีโทษทางอาญา) จำนวนคดียาเสพติดเป็นคดีอาญาที่มีสถิติสูงเป็นอันดับ 1 มายาวนาน หากมีศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาคดียาเสพติดโดยเฉพาะเหมือนสหรัฐอเมริกา อาจจะทำให้การอำนวยความยุติธรรมมีความสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เนื่องจาก ในการพิจารณาคดีแต่ละคดีใช้เวลาค่อนข้างนาน แต่การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดต้องได้รับการดำเนินการอย่างเร่งด่วน ดังนั้น การมีศาลยาเสพติดมีแนวโน้มช่วยแก้ไขปัญหาส่วนนี้ได้ นอกจากนี้ ประเทศไทยควรให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น โดยผลักดันและสนับสนุนให้ชุมชนและผู้นำชุมชนมีบทบาทในการบำบัดฟื้นฟูและให้โอกาสผู้ที่เคยกระทำผิดได้กลับคืนสู่สังคม เพื่อลดปัญหาการกลับไปกระทำความผิดซ้ำในอนาคต

บรรณานุกรม

ฉัตรสุมน พฤฒภิญโญ. (2560). กฎหมายควบคุมยาเสพติดเปรียบเทียบ. *วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข,* 3(2), 148-166.

ธัชพงษ์ วงษ์เหรียญทอง. (2560). ปัญหาการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ,* 27(2), 41-54.

ธานี วรภัทร์, วศิน สุวรรณรัตน์, สุชาดา จันทร์พรหมมา และวิเชษฐ์ สินประสิทธิ์กุล. (2563). *นโยบายและมาตรการทางกฎหมายในการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดในประเทศไทย* (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาปัญหาการเสพติด (ศศก.)

พระราชบัญญัติ พ.ศ. 2564. (2565). *ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 138* (ตอนที่ 73 ก), 1-80.

สมชาย อุดมศรีสำราญ, ประเสริฐศักดิ์ ณรงค์รักเดช, พรพิมล โศจิรัตน์, จุไรรัตน์ จริยธรรมานุกูล *และเบญจมาภรณ์ สมทวีศิลป์. (2562). รายงานกลุ่มที่ 2 เรื่อง Drug Enforcement Administration Philadelphia Field Division สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเมืองฟิลาเดเฟีย รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4 ของสหรัฐอเมริกา.* ค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2565, จาก https://oia.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/9216/iid/159243

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (ม.ป.ป.) . *โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.).* ค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2565, จาก https://www.oncb.go.th/Home/Pages/structure.aspx

Marlowe, D. B. (2010). *Research Update on Adult Drug Courts.* Retrieved May 22,

2022, http://www.antoniocasella.eu/archila/Marlowe_drug_courts_2010.pdf

National Drug Court Resource Center. (2021). *Treatment Courts Across the United States (2020).* Retrieved May 22, 2022, from https://ndcrc.org/wp-content/uploads/2021/08/ 2020_ NDCRC_TreatmentCourt_Count_Table_v8.pdf

National Center on Health Statistics. (2022). *Overdose Death Rates.* Retrieved May 22, 2022, https://nida.nih.gov/drug-topics/trends-statistics/overdose-death-rates

Office of Justice Programs. (2021). *Drug Courts.* Retrieved May 22, 2022, from https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/238527.pdf

The Conversation. (2020). *Oregon Just Decriminalized All Drugs–Here's Why Voters Passed This Groundbreaking Reform.* Retrieved May 22, 2022, from https://www.usnews.com/news/best-states/articles/2020-12-10/oregon-just-decriminalized-all-drugs-heres-why-voters-passed-this-groundbreaking-reform

United Nations Office on Drugs and Crime. (2021). *World Drug Report 2021 Booklet 1 – Executive summary / Policy implications.* Retrieved May 22, 2022, from https://www.unodc.org/res/wdr2021/field/WDR21_Booklet_1.pdf

United States Drug Enforcement Administration. (2022). *Divisions.* Retrieved May 22, 2022, from https://www.dea.gov/divisions.

การตรวจสอบความใช้ได้ของวิธีการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะในคนไทย (Method Validation of Sex Assessment from Skulls in Thai Population)

*นฤมล ภราสมพงษ์**
Narumol Parasompong

บทคัดย่อ

การประเมินเพศ เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการจัดทำรายงานตรวจวิเคราะห์กระดูก เพื่อนำข้อมูลทางชีวภาพของศพนิรนามประเภทกระดูก ไปเปรียบเทียบกับข้อมูลบุคคลต้องสงสัย และประโยชน์ในการพิสูจน์บุคคลตามหลักนิติวิทยาศาสตร์ การตรวจสอบความใช้ได้ของวิธีการประเมินเพศจากกระดูกโดยการวิเคราะห์ผลความถูกต้องของการสรุปผลการประเมินเพศของกระดูกเพื่อหาค่าความถูกต้องและค่าความแม่นยำของการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะ นำมาสู่การสรุปผลการตรวจสอบความใช้ได้ของวิธีการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะ จึงเป็นสิ่งจำเป็นในกระบวนการตรวจวิเคราะห์กระดูก การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงวิธีการตรวจสอบความใช้ได้ของวิธีการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะในคนไทย จากศพนิรนามที่เข้ารับบริการที่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ จำนวน 200 โครง แบ่งเป็น เพศชาย จำนวน 131 โครง เพศหญิง จำนวน 69 โครง ตามวิธีของ Ascadi and Nemeskeri (1970) ที่ให้ความสำคัญกับลักษณะของกะโหลกศีรษะ 5 ลักษณะ คือ ความหยาบขรุขระของ nuchal crest, ขนาดของ mastoid process, ความคมของ supraorbital margin, ความเด่นชัดของ glabella และการยื่นของ mental eminence พบว่า ผู้วิเคราะห์ที่มีประสบการณ์ในการตรวจวิเคราะห์กระดูกมนุษย์เพียง 0-1 ปี สามารถ

* *นักนิติวิทยาศาสตร์ชำนาญการพิเศษ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์*
Forensic Scientist Senior Professional Level, Central Institute of Thailand
Received: *September 30, 2022* ***Revised:*** *October 31, 2022* ***Accepted:*** *January 9, 2023*

ประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะได้ถูกต้อง ในช่วงร้อยละ 72-74.5 ในขณะที่ผู้วิเคราะห์ที่มีประสบการณ์ในการตรวจวิเคราะห์กระดูกมนุษย์ตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป สามารถประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะได้ถูกต้อง ในช่วงร้อยละ 85.5-90 เมื่อนำมาทดสอบความใช้ได้ของวิธีโดยดูจากค่าความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน พบว่า อยู่ในระดับดีถึงดีมาก แสดงว่าวิธีการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะ ด้วยวิธีการของ Ascadi and Nemeskeri (1970) ซึ่งศึกษาในกะโหลกศีรษะของชาวต่างชาติ สามารถนำมาใช้ประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะของคนไทยได้

คำสำคัญ: การประเมินเพศ, นิติมานุษยวิทยา, การประเมินลักษณะทางกายภาพ, กะโหลกศีรษะ, คนไทย

Abstract

Sex assessment is an important step for forensic anthropological examination. It is applied to the comparison of unidentified person and suspect person and useful for forensic identification. Method validation of sex assessment plays an important role in determination of the reliability from the results analysis. This study shows how to perform the method validation of the cranial sex assessment in Thai population. Samples were collected from 200 cases of unidentified bodies in charge of the Central Institute of Forensic Science, divided into 131 males and 69 females. According to the method of Ascadi and Nemeskeri (1970), five skull characteristics, nuchal crest, mastoid process, supraorbital margin, glabella and mental eminence, were mainly focused. The result of this study shows that the inexperience analyst (0-1 experience year) can correctly estimate the sex from the skull in the range of 72-74.5%. The analysts with more than 6 years of experience in human bone analysis can correctly estimate the sex from the skull in the range of 85.5-90%. The validity of the method was performed by inter-reliability between the analysts. The results revealed substantial levels of agreement. This can be concluded that the sex assessment of the skull from Ascadi and Nemeskeri (1970) method, studied in different population samples, can be used for the sex assessment from the Thai skull.

Keywords: sex assessment, forensic anthropology, morphological assessment, skull, Thai population

บทนำ

การตรวจพิสูจน์ศพนิรนามเพื่อการระบุตัวบุคคลมีความสำคัญทั้งในแง่ของการบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การตรวจพิสูจน์บุคคลจากศพที่มีลักษณะต่างกันต้องใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์และเทคนิคพิเศษที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะศพเน่าหรือศพที่เหลือเพียงชิ้นส่วนกระดูก จึงมีการนำหลักทาง

นิติมานุษยวิทยามาใช้ประโยชน์ในการระบุลักษณะทางชีวภาพของมนุษย์จากกระดูก

การตรวจวิเคราะห์หาข้อมูลทางชีวภาพ (biological identification) จากโครงกระดูก ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ ความสูง หรืออาจจะบอกถึงข้อมูลของการเสียชีวิตโดยการใช้วิธีทางมานุษยวิทยา เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์บุคคลตามหลักนิติวิทยาศาสตร์ นำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายและอำนวยความยุติธรรมแก่คนในสังคมต่อไป การประเมินเพศจากโครงกระดูกถือเป็นข้อมูลพื้นฐานลำดับแรกที่สำคัญสำหรับการพิสูจน์บุคคลในทางนิติมานุษยวิทยา การตรวจสอบความใช้ได้ของวิธีการวิเคราะห์เพศจากกะโหลกศีรษะ ซึ่งเป็นวิธีการตรวจพิสูจน์ที่นำผลงานทางวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์และนิยมใช้ในระดับสากล ที่ห้องปฏิบัติการนำมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชากรต่างชาติพันธุ์ จึงเป็นกระบวนการสำคัญในการเตรียมความพร้อมเพื่อขอการรับรองมาตรฐานสากล เพื่อให้ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการทั้งจากหน่วยงานภายในและต่างประเทศ ในความสามารถของห้องปฏิบัติการ ที่จะส่งมอบรายงานผลการทดสอบที่ถูกต้องแม่นยำและเชื่อถือได้และเป็นไปตามหลักวิชาการ การประเมินเพศจากกระดูก สามารถทำได้จากการสังเกตลักษณะทางกายภาพด้วยตาเปล่า การวัดและการตรวจสารพันธุกรรม มีการศึกษาการประเมินเพศมากมายจากนักวิจัยทั่วโลก เนื่องจากมีการพบความแตกต่างระว่างกลุ่มประชากรทั้งชาวยุโรป ชาวอเมริกัน และชาวเอเชีย (Konigsberg & Hens, 1998, Langley & Tersigni-Tarrant, 2017)

ส่วนการประเมินลักษณะทางกายภาพด้วยตาเปล่าสามารถทำได้ง่ายที่สุด โดยดูจากลักษณะของรูปร่างและขนาด และนำมาเปรียบเทียบให้คะแนนตามความใกล้เคียงกับรูปแบบที่มีการวิจัยมาแล้ว ซึ่งอาศัยประสบการของผู้ให้คะแนน ซึ่งผลการประเมินเพศที่ได้เป็นการให้ความเห็นว่ากระดูกนี้เป็นของเพศใด จึงมีความจำเป็นต้องทดสอบความแม่นยำของผู้วิเคราะห์หรือผู้ให้คะแนน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของผลการระบุเพศ กระดูกที่นิยมนำมาใช้ประเมินเพศ ได้แก่ กระดูกเชิงกราน และกะโหลกศีรษะ (Reichs & Bass, 1998) ซึ่งกระดูกเชิงกรานมีความถูกต้องในการบอกเพศสูงที่สุด เพราะมีการคัดเลือกตามธรรมชาติ แต่มีข้อเสียคือถูกทำลายได้ง่าย และกะโหลกศีรษะมีความถูกต้องรองลงมาจากกระดูกเชิงกราน มีความแข็งแรงถูกทำลายได้ยาก ให้ความถูกต้องในการประเมินเพศสูง (Giles, 1970) และในกรณีที่ศพไม่ครบทั้งร่าง กะโหลกศีรษะมักเป็นส่วนที่ถูกพบ และนำมาส่งตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ (Abdel, Shirley, Jantz, & Mahfouz, 2014) แต่มักมีปัญหาด้านข้อมูลมีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มประชากร จึงมีการศึกษามากมายที่มุ่งเน้นศึกษาลักษณะทางกายภาพที่มีความแตกต่างกันของกะโหลกเพศชายและหญิงการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะ (Abdel et al, 2014; Brown & Coobool, 1989; Giles, 1970; Keen, 1950; Larnach & Macintosh, 1971; Sakaue, 2004; Steyn & Iscan, 1997; Steyn & Iscan, 1998; Texeira, 1982)

ในประชากรไทย มีการศึกษากะโหลกศีรษะคนไทยด้วยการวัดขนาดของกะโหลกศีรษะ (สรรใจ แสงวิเชียร, 2541) พบว่าค่าดรรชนี cranial ทั้งเพศชายและหญิงจัดเป็นลักษณะกะโหลกสั้นและกว้าง (brachycranial) เพศหญิง

มีรูปทรงกะโหลกสั้นและค่าดรรชนีความสูงมากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนลักษณะทางกายภาพจากกะโหลกที่ไม่สามารถวัดได้ ทั้งลักษณะเมื่อมองจากด้านบนหรือด้านท้ายทอย ในทางสถิติไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศ ต่อมาได้มีการศึกษาความถูกต้องของการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะคนไทย จาก 14 ลักษณะ ตามวิธี Krogman's cranioscopy พบว่า สามารถประเมินได้ถูกต้องถึงร้อยละ 91.1 (Sangvichien, Boonkaew, Chuncharunee, Komoltri, Udom & Chandee, 2008) การศึกษาการประเมินเพศจาก metopic suture และ supraorbital ridge (Duangto, Mahiphot, Chompoopheun & Mahakkanukrauh, 2014) โดยใช้กะโหลกมนุษย์ 300 คน จาก Forensic Osteology Research Center มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า ลักษณะดังกล่าวสามารถใช้ในการประเมินเพศได้ ด้วยความถูกต้องตั้งแต่ 12.9-94.5% โดยกะโหลกที่ไม่มี metopic suture เป็นเพศชาย 12.9% เพศหญิง 87.1% ส่วน supraorbital ridge สามารถประเมินเพศได้ด้วยความถูกต้องในเพศชายสูงถึง 94.5% ซึ่งการนำวิธีจากการศึกษาทั้งหมดข้างต้นต้องพิจารณาถึงความสมบูรณ์ของกะโหลกศีรษะที่พบและห้องปฏิบัติการควรมีการทดสอบความใช้ได้ของวิธีก่อนการนำไปใช้จริงเพื่อความถูกต้องสูงสุดของผลการประเมิน

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาทั้งหมดที่ผ่านมาวิธีการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในระดับสากลและเหมาะสมกับการในทางนิติวิทยาศาสตร์ การนำวิธีการของ Acsadi and Nemeskeri (1970) ซึ่งได้รับการปรับปรุงวิธีการให้คะแนนโดย Walker และตีพิมพ์ลงใน Standards for Data Collection from Human Skeletal Remains (Buikstra & Ubelaker, 1994) ซึ่งเป็นการประเมินเพศจากกะโหลกชาวต่างชาติ และได้รับการยอมรับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 ให้ความสำคัญกับลักษณะของกะโหลกศีรษะ 5 ลักษณะ คือ ความหยาบขรุขระของ nuchal crest, ขนาดของ mastoid process, ความคมของ supraorbital margin, ความเด่นชัดของ glabella และการยื่นของ mental eminence เมื่อดูลักษณะต่าง ๆ จากที่กล่าวมาแล้วนั้น จะมีการให้ระดับคะแนนของแต่ละลักษณะ ซึ่งการประเมินเพศนั้นจะต้องดูลักษณะโดยรวมทั้งหมด แล้วจึงประเมินว่ากะโหลกนั้นเป็นของเพศชายหรือเพศหญิง ดังนั้นประสบการณ์และความแม่นยำของผู้วิเคราะห์จึงมีส่วนสำคัญต่อการสรุปผลการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะ

การศึกษาต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการเลือกใช้ลักษณะทางกายภาพของกระดูกที่ใช้ผลการวิเคราะห์เพศที่ถูกต้องสูงสุดและให้ผลที่คงที่ระหว่างผู้วิเคราะห์สูงสุด นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของกระดูกมนุษย์ในแต่ละกลุ่มประชากรที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ต้องมีการศึกษาจากกลุ่มประชากรที่เฉพาะเจาะจงในยุคปัจจุบัน (Sejren, Lynnerup, & Hejmadi, 2005) การศึกษานี้จึงแสดงให้เห็นถึงการนำวิธีการวิเคราะห์เพศจากกะโหลกศีรษะด้วยวิธีที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในระดับสากลจากประชากรต่างกลุ่มกัน เพื่อพัฒนาวิธีการตรวจวิเคราะห์เพศให้เหมาะสมกับการพิสูจน์บุคคลในงานนิติวิทยาศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ เพิ่มทักษะการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะ เพื่อให้ผู้วิเคราะห์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการตรวจวิเคราะห์กระดูกในงานตรวจพิสูจน์บุคคลต่อไป

2. เปรียบเทียบปัจจัยด้านประสบการณ์ของผู้วิเคราะห์กระดูกทีมีต่อผลต่อการสรุปผลการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะ

3. เพื่อศึกษาผลการตรวจสอบความใช้ได้ของวิธีที่ใช้ (Method validation) สำหรับประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะ

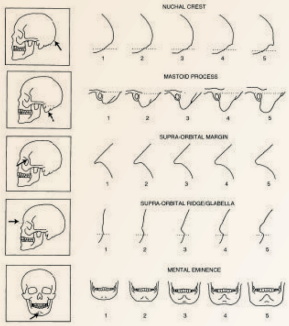
อุปกรณ์และวิธีการศึกษา

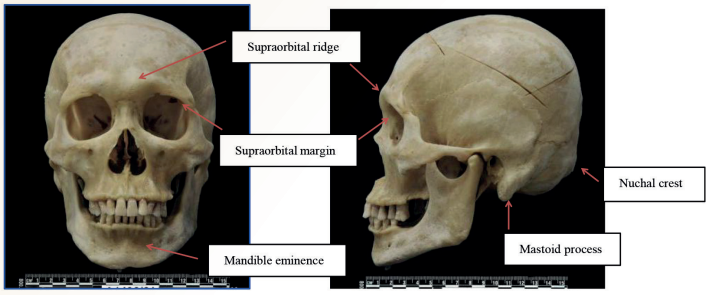
ตัวอย่างกะโหลกศีรษะที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้คัดเลือกจากโครงกระดูกศพนิรนามที่ห้องปฏิบัติการตรวจวิเคราะห์กระดูก ในช่วงปี 2545-2558 เพศชายจำนวน 131 โครง เพศหญิงจำนวน 69 โครง โดยเลือกศพที่มีสภาพกะโหลกศีรษะสมบูรณ์ และมีข้อมูลเพศที่ถูกต้องจากผลการตรวจสารพันธุกรรม

ผู้วิเคราะห์เพศจากกะโหลกศีรษะเป็นบุคลากรของกลุ่มตรวจวิเคราะห์กระดูก สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ จบการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาโท มีความรู้เกี่ยวกับกายวิภาคของมนุษย์ (Human Anatomy) และด้านการตรวจวิเคราะห์กระดูกที่มีประสบการณ์ต่างกัน (0-12 ปี) จำนวน 6 คน ได้รับการให้คำแนะนำวิธีการประเมินเพศด้วยวิธีตาม Standards for Data Collection from Human Skeletal Remains (Buikstra & Ubelaker ,1994) โดยใช้วิธีการของ Ascadi and Nemeskeri (1970) (ภาพที่ 1) จากผู้เชี่ยวชาญให้เข้าใจตรงกัน ผู้วิเคราะห์แต่ละคนดำเนินการวิเคราะห์เพศจากกะโหลกศีรษะ จากลักษณะของกะโหลกศีรษะ 5 ตำแหน่ง ตามตำแหน่งทางกายวิภาคศาสตร์ ดังนี้ nuchal crest สันนูนด้านหลัง, mastoid process ปุ่มกระดูกยื่นใต้รูหู, supraorbital margin ขอบกระบอกตาด้านบน, glabella แนวกลางระหว่างหัวคิ้ว และ mental eminence สันนูนที่กรามล่าง วิเคราะห์ข้อมูลการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะจากผู้วิเคราะห์เพื่อหาค่าความถูกต้องและความแม่นยำของผลการประเมินเพศจากผู้วิเคราะห์แต่คนที่มีประสบการณ์ต่างกัน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ความใช้ได้ของวิธีการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะโดยใช้การประเมินความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยด้วยการวัดความเชื่อมั่นระหว่างผู้ประเมินหรือผู้วิเคราะห์ นำมาคำนวณหาความสอดคล้องด้วยค่าสถิติแคปปาด้วย โปรแกรมการคำนวณค่าทางสถิติ SPSS เวอร์ชั่น 16 เพื่อสรุปผลการตรวจสอบความใช้ได้ของวิธีนี้เมื่อนำมาใช้กับประชากรไทย

ผลการศึกษา

เมื่อนำผลการประเมินเพศที่ได้จากผู้วิเคราะห์มาหาค่าความถูกต้องของผลการประเมินเพศจากผู้วิเคราะห์แต่ละคนที่มีประสบการณ์ต่างกัน ตารางที่ 1 พบว่า ผู้วิเคราะห์ คนที่ 1 ถึง คนที่ 3 ซึ่งมีประสบการณ์ในการตรวจวิเคราะห์กระดูกมนุษย์ ตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป สามารถประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะได้ถูกต้อง ในช่วงร้อยละ 85.5-90 ในขณะที่ ผู้วิเคราะห์ คนที่ 4 ถึง คนที่ 6 ซึ่งมีประสบการณ์ในการตรวจวิเคราะห์กระดูกมนุษย์เพียง 0-1 ปี สามารถประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะได้ถูกต้อง ในช่วงร้อยละ 72-74.5

ภาพที่ 1 การประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะตามวิธีการของ Ascadi and Nemeskeri (1970) และตัวอย่างลักษณะส่วนต่าง ๆ ที่ประเมินบนกะโหลกศีรษะ

ที่มา: จาก History of human life span and mortality. by Acsadi G, and Nemeskeri J. 1970, Budapest, Hungary: Akademiai Kiado.

ตารางที่ 1 แสดงค่าความถูกต้องของการประเมินเพศกะโหลกศีรษะ ของผู้วิเคราะห์ที่มีประสบการณ์ต่างกัน

ผู้วิเคราะห์	ประสบการณ์ของผู้วิเคราะห์ (ปี)	ค่าความถูกต้องของการประเมินเพศ (ร้อยละ)
คนที่ 1	12	86
คนที่ 2	6	85.5
คนที่ 3	6	90
คนที่ 4	1	74.5
คนที่ 5	1	74.5
คนที่ 6	0	72

ผลการทดสอบความแม่นยำของการประเมินเพศของผู้วิเคราะห์ ตารางที่ 2 พบว่า คนที่ 1 ถึง คนที่ 3 ซึ่งเป็นผู้วิเคราะห์ที่มีประสบการณ์ในการวิเคราะห์กระดูกมนุษย์ตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป มีค่าความแม่นยำมากกว่าร้อยละ 76 ในขณะที่ผู้วิเคราะห์ คนที่ 4 ถึง คนที่ 6 ซึ่งเป็นผู้วิเคราะห์ที่มีประสบการณ์ในการวิเคราะห์กระดูกมนุษย์ค่อนข้างน้อย มีค่าความแม่นยำมากกว่าร้อยละ 54

ตารางที่ 2 แสดงค่าความแม่นยำของการประเมินเพศของผู้วิเคราะห์ที่มีประสบการณ์ต่างกัน

ผู้วิเคราะห์	ประสบการณ์ของผู้วิเคราะห์ (ปี)	ค่าความแม่นยำของการประเมินเพศ (ร้อยละ)
คนที่ 1	12	82
คนที่ 2	6	76
คนที่ 3	6	92
คนที่ 4	1	68
คนที่ 5	1	54
คนที่ 6	0	68

เมื่อทดสอบความแม่นยำในการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะโดยวิธีการทดสอบซ้ำ จำนวน 50 ตัวอย่าง ในกลุ่มผู้มีประสบการณ์ 0 - 1 ปี มีความแม่นยำในการประเมินเพศร้อยละ 54-68 ส่วนกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ 6 - 12 ปี มีความแม่นยำในการประเมินเพศร้อยละ 76 - 92 โดยผู้มีประสบการณ์ 6 ปี มีความแม่นยำในการประเมินเพศสูงกว่าผู้มีประสบการณ์ 12 ปี

ในการศึกษานี้ ตรวจสอบความใช้ได้วิธีการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะ โดยใช้วิธีการของ Ascadi and Nemeskeri (1970) ด้วยสถิติแคปปา ซึ่งเป็นสถิติที่นิยมใช้ในการประเมินความเชื่อมั่นระหว่างผู้ประเมิน (Inter-Rater Reliability) (ประสบชัย พสุนนท์, 2558, หน้า 2 - 20) ที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 6 - 12 ปี (ผู้วิเคราะห์ 1 ถึง 3) ด้วยโปรแกรม SPSS เวอร์ชั่น 16 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินความเชื่อมั่นระหว่างการสังเกต ด้วยสถิติแคปปาของผู้วิเคราะห์ 1 ถึง 3

ค่าการวัดระหว่างผู้ประเมิน	ค่าความสอดคล้อง
ผู้วิเคราะห์ 1 ผู้วิเคราะห์ 2	0.634
ผู้วิเคราะห์ 1 ผู้วิเคราะห์ 3	0.747
ผู้วิเคราะห์ 2 ผู้วิเคราะห์ 3	0.760

ตารางที่ 4 ระดับความสอดคล้องของสถิติแคปปาตามแนวทางของ Fleiss Levin and Paik (2003)

ค่าสถิติ Kappa	ระดับความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน
0.75-1.00	ความสอดคล้องดีมาก
0.40-0.74	ความสอดคล้องดี
0.00-0.39	ความสอดคล้องต่ำ

พบว่า ค่าแคปปาที่คำนวณได้จากการประเมินเพศของระหว่างผู้วิเคราะห์ 3 ราย มีค่า 0.634-0.760 เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้องของ Fleiss Levin and Paik (2003) ดังตารางที่ 4 พบว่าเครื่องมือในการวิจัยมีความสอดคล้องกันระหว่างผู้ประเมินในระดับดีถึงดีมาก แสดงว่าวิธีการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะ ด้วยวิธีการของ Ascadi and Nemeskeri (1970) ซึ่งศึกษาในกะโหลกศีรษะของชาวต่างชาติ สามารถนำมาใช้ประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะของคนไทยได้ถ้าประเมินด้วยผู้วิเคราะห์ที่มีประสบการณ์ในการตรวจวิเคราะห์กระดูกมนุษย์มากกว่า 6 ปีขึ้นไป

อภิปรายผลการศึกษา

วิธีการสังเกตลักษณะทางกายภาพเป็นวิธีการที่ได้ยอมรับอย่างกว้างขวางวงการมานุษยวิทยา ซึ่งอาศัยความเข้าใจของนักมานุษยวิทยาทางกายเกี่ยวกับความแตกต่างของแต่ละกลุ่มประชากรที่มีผลต่อลักษณะความแตกต่างทางกายภาพของเพศจากโครงกระดูก ผู้วิเคราะห์ที่แตกต่างกันมักจะมีความสามารถในการมองเห็นของลักษณะทางสัณฐานวิทยาต่างกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้วิเคราะห์ที่ไม่มีประสบการณ์ ในทางกลับกันการวิเคราะห์ด้วยสรุปผลจากการวัดสำหรับการตรวจโครงกระดูกขึ้นอยู่กับคุณสมบัติและประสบการณ์ของผู้ตรวจสอบน้อยกว่า แต่ต้องใช้ความแม่นยำในการวัดสูง และใช้การเปรียบเทียบกับกลุ่มประชากรจำเพาะ นักวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่ยืนยันว่าการผสมผสานวิธีการวัดและการสังเกตลักษณะทางกายภาพเป็นวิธีการเป็นวิธีที่ดีที่สุด (Sejren, et al. 2005)

การเปรียบเทียบภายในประชากรกลุ่มเดียวกันจะให้ผลการประเมินเพศจะมีความถูกต้องแม่นยำสูงสุด แต่ในทางปฏิบัติ สามารถทำได้ยาก เนื่องจากต้องอาศัยการศึกษาในกลุ่มประชากรไทยยังมีไม่มากจึงจำเป็นต้องมีการนำด้วยวิธีการของ Ascadi and Nemeskeri (1970) ซึ่งศึกษาในกะโหลกศีรษะของชาวต่างชาติ นำทดสอบความใช้ได้ของวิธีเมื่อมาใช้ประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะของคนไทย

จากผลการวิเคราะห์เพศที่ผู้วิเคราะห์ทั้งหมดสามารถประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะ โดยใช้วิธีการของ Ascadi and Nemeskeri (1970) ด้วยค่าความถูกต้อง อย่างน้อยร้อยละ 72 ซึ่งผู้ที่มีประสบการณ์ในการตรวจวิเคราะห์กระดูกมนุษย์ตั้งแต่ 6 ปี ขึ้นไป จะสามารถประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะได้ถูกต้องสูงในช่วงร้อยละ 85.5-90 ซึ่งสอดคล้องกับ Duric, Rakocevic,

& Donic (2005) ประเมินเพศจากกะโหลกชาวบอลข่าน จำนวน 180 โครง ได้ถูกต้องร้อยละ 70.56 ส่วน Langley, Dudzik, & Cloutier (2017) ประเมินเพศจาก nuchal crest, mastoid process, supraorbital margin, glabella, mental eminence และ zygomatic extension จากตัวอย่างกะโหลกชาวอเมริกัน จำนวน 209 โครง ผู้มีประสบการณ์สามารถประเมินเพศได้ถูกต้องสูงถึงร้อยละ 93.5 ส่วนในการศึกษานี้ผู้ที่มีประสบการณ์ในการตรวจวิเคราะห์กระดูกมนุษย์น้อย (0-1 ปี) เมื่อประเมินเพศจากกระดูกด้วยวิธีการของ Ascadi and Nemeskeri (1970) สามารถประเมินเพศได้ด้วยความถูกต้องจากกะโหลกศีรษะได้ถูกต้องร้อยละ 72 - 74.5 ซึ่งมีความถูกต้องสูงกว่าการศึกษาของ Duric, et al. (2005) ที่ผู้มีประสบการณ์น้อยในมีความถูกต้องในการประเมินเพศร้อยละ 54.44 อาจเนื่องมาจากผู้วิเคราะห์ในการศึกษานี้ได้รับความรู้และการฝึกอบรมในการประเมินเพศหรือการตรวจวิเคราะห์กระดูกมนุษย์อย่างสม่ำเสมอ แต่ลักษณะบางอย่างมีความยากในการให้คะแนนเนื่องจากระบบวิธีการให้คะแนนยังไม่สามารถแสดงให้เห็นความแตกต่างของการให้คะแนนแต่ละระดับอย่างเหมาะสม (Langley, et al. 2017) มีหลายลักษณะที่ให้ค่าความสอดคล้องระหว่างผู้วิเคราะห์สูง เนื่องจากมีการให้คำจำกัดความการให้คะแนนแต่ละระดับอย่างชัดเจน ร่วมกับการแสดงภาพประกอบ (Garvin, Sholts & Mosca , 2014) อย่างเช่น glabella (Abdel, et al., 2014; Garvin & Ruff, 2012; Langley, et al, 2017) อย่างไรก็ตาม วิธีการประเมินเพศวิธีนี้เป็นวิธีที่เหมาะสมเนื่องจากให้ความถูกต้องสูงและสามารถใช้งานได้แม้ในผู้ตรวจวิเคราะห์ที่มีประสบการณ์น้อยหากได้รับการแนะนำวิธีการที่ถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญ และควรมีการประเมินเพศจากกระดูกส่วนอื่นหรือวิธีอื่นประกอบ เพื่อเพิ่มระดับความถูกต้องให้ผลการวิเคราะห์

ค่าความแม่นยำของผู้วิเคราะห์ที่มีประสบการณ์ในการวิเคราะห์กระดูกมนุษย์ตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป มีค่าความแม่นยำมากกว่าร้อยละ 76 ในขณะที่ผู้วิเคราะห์ที่มีประสบการณ์ในการวิเคราะห์กระดูกมนุษย์ค่อนข้างน้อย มีค่าความแม่นยำมากกว่าร้อยละ 54 สามารถสรุปได้ว่าประสบการณ์มีผลต่อความแม่นยำในการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะ แต่อย่างไรก็ตาม มีโอกาสที่ผู้ที่มีประสบการณ์น้อยมีค่าความแม่นยำในการประเมินเพศสูงกว่าผู้มีประสบการณ์มาก ซึ่งเป็นสิ่งที่พบได้ในการประเมินด้วยวิธีที่ไม่ใช้การวัด

ตรวจสอบความใช้ได้ของวิธีด้วยการวัดความเชื่อมั่นระหว่างผู้ประเมิน เป็นวิธีการวัดความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยที่ต้องอาศัยผู้ประเมินให้คะแนนด้วยการวิเคราะห์ นิยมใช้สถิติแคปปา ประเมินความสอดคล้องของผลระหว่างผู้ประเมิน ซึ่งค่าแคปปาที่คำนวณได้จากการประเมินเพศของผู้วิเคราะห์ 1 ซึ่งมีประสบการณ์ 12 ปีกับ ผู้วิเคราะห์ 2 ที่มีประสบการณ์ 6 ปี มีค่า 0.634 อยู่ในระดับมีความสอดคล้องดี ในขณะที่ค่า K จากผลการประเมินของผู้วิเคราะห์ 1 กับ 3 และระหว่างผู้วิเคราะห์ 2 กับ 3 มีค่า 0.747 และ 0.760 ตามลำดับ ซึ่งเป็นค่าที่อยู่ในระดับมีความสอดคล้องดีมาก แสดงให้เห็นว่าผู้มีประสบการณ์ตั้งแต่ 6-12 ปี สามารถประเมินเพศจากกะโหลกด้วยวิธีนี้ได้มีความสอดคล้องกันในระดับดีถึงดีมาก ส่วนผู้วิเคราะห์ที่มีประสบการณ์น้อย (0 - 1 ปี) ค่าร้อยละความถูกต้องของผล

การประเมินเพศด้วยวิธีนี้ อยู่ในช่วง 72-74.5 ค่าร้อยละความแม่นยำ 54-68 ซึ่งยังอยู่ในระดับที่ไม่สูงมาก จึงไม่เหมาะสมในการนำมาเป็นเครื่องมือวัดความใช้ได้ของวิธีนี้ หากผู้มีประสบการณ์น้อยมีความจำเป็นต้องใช้วิธีประเมินเพศจากกะโหลกนี้ สามารถนำไปใช้ได้ แต่ควรใช้ร่วมกับวิธีการประเมินเพศอื่นเพื่อเพิ่มความถูกต้องให้ผลการตรวจพิสูจน์ ส่วนผู้วิเคราะห์ที่มีประสบการณ์มากกว่า 6 ปีขึ้นไป ที่มีค่าร้อยละความถูกต้องและและร้อยละความแม่นยำสูง 85.5-90 และ 76-92 ตามลำดับ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจตรวจประเมินเพศได้ เนื่องจากมีค่าความแม่นยำสูง แสดงว่าวิธีการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะ ด้วยวิธีการของ Ascadi and Nemeskeri (1970) ซึ่งศึกษาในกะโหลกศีรษะของชาวต่างชาติ สามารถนำมาใช้ประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะของคนไทยได้ ถ้าประเมินด้วยผู้วิเคราะห์ที่มีประสบการณ์มากกว่า 6 ปีขึ้นไป ในการตรวจวิเคราะห์กระดูกมนุษย์

สรุปผลการศึกษา

วิธีการทดสอบนี้สรุปได้การประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะด้วยวิธีการประเมินเพศของ Ascadi and Nemeskeri (1970) ตามวิธี Standards for Data Collection from Human Skeletal Remains จากลักษณะของกะโหลกศีรษะ 5 ลักษณะ คือ nuchal crest, mastoid process, supraorbital margin, glabella และ mental eminence ทั้งในเพศชายและหญิง ผู้วิเคราะห์ที่มีประสบการณ์ในการวิเคราะห์ที่ต่างกัน (0-12 ปี) หากได้รับการฝึกฝนประเมินเพศด้วยวิธีนี้ สามารถประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะได้ถูกต้องอย่างน้อยร้อยละ 72 ซึ่งผู้ที่มีประสบการณ์ในการตรวจวิเคราะห์กระดูกมนุษย์มากกว่า 6 ปี สามารถประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะได้ถูกต้องและมีความแม่นยำสูง เมื่อนำมาทดสอบความใช้ได้ของวิธีโดยดูจากค่าความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน พบว่าอยู่ในระดับดีถึงดีมาก แสดงว่าวิธีการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะด้วยวิธีการของ Ascadi and Nemeskeri (1970) ซึ่งศึกษาในกะโหลกศีรษะของชาวต่างชาติ สามารถนำมาใช้ประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะของคนไทยได้

อย่างไรก็ดี การประเมินเพศจากโครงกระดูกด้วยวิธีการสังเกตจากลักษณะทางกายภาพบางวิธีอาจให้ผลการประเมินที่ถูกต้องเมื่อใช้กับโครงกระดูกที่ไม่ทราบเชื้อชาติหรือที่มา ดังนั้นหากไม่มีผลการศึกษาวิธีการประเมินเพศในประชากรไทยด้วยวิธีการสังเกตจากลักษณะทางกายภาพ การนำวิธีการที่ใช้ในกลุ่มประชากรอื่นมาตรวจสอบความใช้ได้ของวิธีก่อนนำมาประยุกต์ใช้ นับเป็นวิธีการที่ให้ประโยชน์ในการประเมินเพศจากโครงกระดูกศพนิรนามที่ให้ผลการประเมินเพศที่มีรวดเร็วและถูกต้องตามมาตรฐานสากล

บรรณานุกรม

ประสบชัย พสุนนท์. (2558). การประเมินความเชื่อมั่นระหว่างผู้ประเมินโดยใช้สถิติแคปปา. *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์*, 8(1), 2-20.

สรรใจ แสงวิเชียร. (2541). *กะโหลกคนไทย (การศึกษาทางมานุษยวิทยากายภาพ) ฐานข้อมูลมานุษยวิทยากายภาพในประเทศไทย.* ค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2561, จาก http://sac.or.th

Abdel Fatah EE, Shirley NR, Jantz RL, Mahfouz MR. (2014). Improving sex estimation from crania using a novel three-dimentsional quantitative method. *Journal of Forensic Sciences,* 59 (3), 590-600.

Acsadi, G., & Nemeskeri J. (1970). *History of human life span and mortality.* Budapest, Hungary: Akademiai Kiado.

Brown, P., & Coobool, C. (1989). *A Morphological and metrical analysis of the crania, mandibles and dentitions of a prehistoric Australian human population.* Canberra: Australian National University Press.

Buikstra, J. E, & Ubelaker, D. H. (1994). *Standards for data collection from human skeletal remains.* Fayetteville, Arkansas: Arkansas Archeological Survey Research Series.

Duangto, P., Mahiphot, J., Chompoopheun, H., & Mahakkanukrauh, P. (2014). Sexdetermination from metopic suture and supraorbital ridge in Thai population. C*hiang Mai Medical Journal,* 53 (4), 181-186.

Duric, M., Rakocevic, Z., & Donic, D. (2005). The reliability of sex determination of skeletons from forensic context in the Balkans. *Journal of Forensic Sciences,* 147, 159-164.

Fleiss, J. L., Levin, B., & Paik, M. C. (2003). *Statistical methods for rates and proportions* (3rd ed.). New Jersey: John Willey & Sons.

Garvin, H. M, Sholts, S. B, & Mosca, L.A. (2014). Sexual dimorphism in human cranial trait scores: effects of population, age, and body size. *The American Journal of Physical Anthropology*, 154 (2), 259-269.

Giles, E. (1970). *Discriminant functions sexing of the human skeleton.* In: Stewart T. D, Ed. Personal identification in mass disasters, National Museum of Natural History. Washington.

Keen, J. A. (1950). A study of the differences between male and female skulls. *The American Journal of Physical Anthropology,* 8, 65-79.

Konigsberg, L. W., & Hens, S. M. (1998). Use of ordinal categorical variables in skeletal assessment of sex from the cranium. *American Journal of Physical Anthropology,* 107, 97-112.

Langley, N. R, Dudzik, B, & Cloutier, A. (2017). A decision tree for nonmetric sex assessment from the skull. *Journal of Forensic Sciences, American academy of Forensic Science*, 1-7.

Langley, N. R, & Tersigni-Tarrant, M. A. (2017). *Forensic anthropology a comprehensive*

Introduction (2nd ed.). pp. 144-145. New York: CRC Press Taylor & Fronscis Group.

Larnach, S. L, & Macintosh, N. W. G. (1971). *The Mandible in Eastern Australian Aborigines.* Sydney: Oceania Monographs No. 17.

Reichs, K. J, & Bass, W. M. (1998). *Forensic osteology advances in the identification of human remains* (2nd ed.). Illinois: Charles C. Thomas.

Sakaue, K. (2004). Sexual determination of long bone in recent Japanese. *Anthropological Science,* 112, 75-81.

Sangvichien, S., Boonkaew, K., Chuncharunee, A., Komoltri, C., Udom, C., & Chandee, T. (2008). Accuracy of Cranial and Mandible Morphological Traits for Sex Determination in Thais. *Siriraj Medical Journal,* 60, 240-243.

Sejren, B., Lynnerup, N., & Hejmadi, M. (2005). An historical skull collection and its use in forensic odontology and anthropology. *Journal of Forensic Odonto-Stomatology*, 23 (2), 40-44.

Steyn, M., & Iscan, M.Y. (1997). Sex determination from the femur and tibia in South African whites. *Forensic Science International*, 90, 111-119.

Steyn, M., & Iscan, M. Y. (1998). Sexual dimorphism in the crania and mandibles of South African whites. *Forensic Science International*, 98, 9-16.

Texeira, W. R. G. (1982). Sex identification utilizing the foramen magnum's size. *The American Journal of Forensic Medicine and Pathology*, 3 (3), 203-206.

การศึกษาปัจจัยการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติดให้โทษ เรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
A study of recidivism factors of narcotic drug inmate at Prachuapkhirikhan provincial prison

นิติทัศน์ แสนบุญศรี *
Nititut Sanboonsri
*จอมเดช ตรีเมฆ***
Jomdet Treemek

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสถานภาพการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในคดีที่เกี่ยวข้องกับคดียาเสพติดของเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (2) เพื่อศึกษาปัญหาหรือสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง และ (3) เพื่อนำเสนอแนวทางแก้ไขเพื่อลดหรือแก้ปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่เคยต้องโทษจำคุก การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมผู้ต้องขังชายจำนวน 300 คน ที่ต้องโทษจำคุกภายในเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และกลับไปกระทำความผิดซ้ำ โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) มีการเก็บข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถาม (questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (interview) ผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำ 2 ครั้งขึ้นไป จำนวน 4 คน

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ต้องขังที่เคยต้องโทษจำคุกและได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษจากเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และกลับไปกระทำความผิดเกี่ยวกับ

---

* *นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง มหาวิทยาลัยรังสิต*
Master of Arts, Social Leadership business and politics Program., Rangsit University
** *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก ดร.อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้อำนวยการหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง มหาวิทยาลัยรังสิต*
Asst. Pol. Capt Ph.D.,Advisor and Director Social Leadership business and politics Program., Rangsit University
Received: *July 12, 2022* ***Revised:*** *January 5, 2023* ***Accepted:*** *January 31, 2023*

ยาเสพติดให้โทษ จนกระทั่งกลายเป็น “ผู้กระทำผิดซ้ำ” และคนในสังคมตราหน้าว่า “ขี้คุกขี้ตาราง” ผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป มีอายุ 30-39 ปี โดยมีการกระทำผิดครั้งที่ 2 สูงที่สุด ผู้ต้องขังมีประวัติครอบครัวที่อบอุ่น มีความตั้งใจประกอบอาชีพ และหารายได้เลี้ยงครอบครัว เมื่อได้รับการพ้นโทษผู้ต้องขังประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ ส่งผลให้มีรายได้ไม่เพียงพอ เกิดปัญหาทำให้ครอบครัวแตกแยก ร่วมกับมีความคิดว่า คนในสังคมดูถูกเหยียดหยาม นอกจากนี้ การกลับไปอาศัยอยู่ในชุมชนที่มียาเสพติดให้โทษแพร่ระบาด จึงเป็นสาเหตุให้กลับไปกระทำผิดซ้ำอีกครั้ง สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ พฤติกรรมการต้องโทษจำคุกได้เรียนรู้วิธีการ สถานที่ แหล่งจำหน่ายยาเสพติดให้โทษจากผู้ต้องขังในเรือนจำฯ เมื่อพ้นโทษจึงได้กลับเข้าสู่วงจรยาเสพติดให้โทษ นอกจากนี้พบว่าการมีทัศนคติว่า “การติดคุก” ไม่ใช่การลงโทษและไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย ส่งผลให้ผู้ต้องขังมีการกระทำผิดซ้ำอีกหลายครั้ง สำหรับแนวทางการแก้ปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง คือ การปรับปรุงแก้ไขบุคลิกภาพของผู้ต้องขังเพื่อให้ปรับตัวเข้ากับกฎเกณฑ์ของสังคมตามขั้นตอนหรือกระบวนการและวิธีการของกรมราชทัณฑ์และการฝึกอาชีพ การศึกษาตลอดจนการให้การสงเคราะห์ สนับสนุนและการเปิดโอกาสของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เป็นภาคีเครือข่ายภาคสังคม ในการช่วยเหลือผู้กระทำผิดซ้ำหรือผู้พ้นโทษอย่างจริงจังเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ

คำสำคัญ: การกระทำผิดซ้ำ, ยาเสพติดให้โทษ, ผู้ต้องขัง, เรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

Abstract

The purposes of this research are (1) to study the status of inmate recidivism in drug related cases of Prachuapkhirikhan provincial prison and (2) to study the problems or causes of inmate recidivism and (3) to propose solutions to solve the problems of recidivism for those who have been imprisoned. The behavior of 300 male inmates who were imprisoned in the Prachuapkhirikhan provincial prison and reoffend were sampled. Quantitative data were collected using questionnaires, while qualitative data were obtained from the in-dept interviews of 4 inmates who repeated offense more than twice.

The study revealed that inmates who had been sentenced to imprisonment from Prachuapkhirikhan provincial prison returned to commit drug-related offenses. The inmates became “Repeat offenders” and were reviled as “Prisoners scumbag” by people in society. The prisoners who committed 2 or more repeated offences were 30-39 years old with the highest numbers of the second offense. The prisoners have grown up by warm family background and possess career intentions to earn money for their family. After being released from prison, the inmates face difficulties in their career resulting in insufficient income. This leads to family problems along with

judgment of people in society. In addition, returning to the community with widespread drug abuse can be the reason for the repeated offense. The other important factor is imprisonment behavior of prisoners who learnt from other inmates in the prison about how and where to sell the narcotic drugs. Then, after being released from prison, they return to the cycle of drugs. Moreover, the prisoners have the attitude that "going to jail" is not a punishment and is not afraid of the law, as a result, inmates have repeated the offenses several times. The solutions for recidivism problem of inmates are the prisoner's personality improvement to apply for procedures of Department of Corrections and vocational training. Moreover, offer, support and opportunity from the government and private sections to help the offenders or those who are released to live normally in society are also essential.

Keywords: Recidivism, Drug, Inmates, Prachuapkhirikhan provincial prison

▣ บทนำ

ในปัจจุบันปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษภายในประเทศมีจำนวนมาก เนื่องจากหลายสาเหตุหลายปัจจัยด้วยกัน อาทิ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สภาพจิตใจ สภาพแวดล้อมและชุมชนซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาสังคมที่ก่อให้เกิดความเสียหายและความสูญเสียทั้งในด้านชีวิต ทรัพย์สิน ความเป็นอยู่ของมนุษย์เป็นอย่างมาก เมื่อมีการกระทำความผิด การก่อให้เกิดอาชญากรรมหรือกระทำความผิดตามกฎหมายที่เกิดขึ้น ความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติดให้โทษ มักจะเป็นส่วนสำคัญ และเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นความผิดตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษ กลุ่มผู้กระทำความผิดมักจะมีอายุลดน้อยลงไปจากเดิม หรือเคยกระทำผิดตามกฎหมายมาแล้วหนึ่งครั้ง จนเป็นที่สังเกตเห็นได้ว่า กลุ่มผู้กระทำความผิดบางส่วนเคยต้องโทษจำคุกหรือเป็นผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกไป แต่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำไม่ว่าจะเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือไม่เกี่ยวข้องก็ตาม แต่ในส่วนความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นเป็นความผิดทางอาญาแบบถูกกำหนดให้เป็นความผิด (mala prohibita) กล่าวคือ เป็นความผิดที่ไม่ใช่ความเลวร้ายในตัวเอง ไม่ได้กระทำต่อบุคคลอื่นหรือทรัพย์ของบุคคลอื่นโดยตรง หรือไม่ได้มีผู้เสียหายโดยตรง ดังเช่น การกระทำผิดแบบเป็นความผิดในตัวเอง (mala in se) เช่น ความผิดเกี่ยวกับชีวิตหรือการฆ่าผู้อื่น แม้กระทั่งความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ หรือการเอาทรัพย์ของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง แต่ผลกระทบจากการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษที่เกิดขึ้นทำให้สังคมส่วนรวมเกิดปัญหาหลาย ๆ อย่างตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้สังคมตั้งข้อสังเกตว่า บทบาทของเรือนจำอาจส่งผลหรือมีผลต่อพฤติกรรมการกระทำผิดของผู้ต้องขังหรือไม่การแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรม การกระทำความผิดของผู้ต้องขังที่ได้กำหนดไว้ตามนโยบายหรือแผนการดำเนินงาน อาจจะไม่ได้ผลหรือไม่สามารถแก้ไขพฤติกรรมการกระทำผิดได้

กรมราชทัณฑ์ เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม มีวิสัยทัศน์ คือ “เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ ในการควบคุม แก้ไข และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง เพื่อคืนคนดี มีคุณค่าแก่สังคม” ภารกิจหลักคือ ควบคุมผู้ต้องขังอย่างมืออาชีพ และบำบัด ฟื้นฟู และแก้ไขพฤตินิสัยของผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้น ยังเป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรมที่มีหน้าที่ในการควบคุมผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาของศาลแล้ว ยังมีหน้าที่สำคัญในการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาพฤตินิสัยผู้กระทำความผิดให้กลับสู่สังคมได้อย่างปกติสุข อย่างไรก็ตามผู้กระทำผิดเหล่านี้ได้ถูกหล่อหลอมมาจากสถาบันทางสังคมหรือสภาพแวดล้อมมาเป็นเวลานาน การแก้ไขในเรือนจำเพียงระยะเวลาสั้น ๆ จึงเป็นเรื่องที่ยากลำบาก ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กรมราชทัณฑ์ได้พยายามอย่างยิ่งที่จะคิดค้นสร้างนวัตกรรมและพัฒนาวิธีการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยยึดการดำเนินงาน การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำมีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่การรับตัวมาคุมขัง จนถึงการดูแลหลังการปลดปล่อย เพื่อตอบสนองความคาดหวังของสังคม เพื่อคืนคนดีมีคุณค่าสู่สังคม

จากสถิติระบบข้อมูลผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์สำรวจ ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2564 พบว่า มีผู้ต้องขังราชทัณฑ์ทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 285,182 คน แยกเป็นผู้ต้องราชทัณฑ์ชาย จำนวน 252,207 คน คิดเป็นร้อยละ 88.44 ผู้ต้องราชทัณฑ์หญิง จำนวน 32,975 คน คิดเป็นร้อยละ 11.56 และจากการสำรวจข้อมูลผู้ต้องราชทัณฑ์ โดยเฉพาะคดียาเสพติดให้โทษทั่วประเทศ ปรากฏว่ามีจำนวนมากถึง 234,666 คน คิดเป็นร้อยละ 82.28 ของผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ โดยแบ่งเป็นชาย 206,614 คน คิดเป็นร้อยละ 72.44 หญิง 28,052 คน คิดเป็นร้อยละ 9.84 (http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_result.php?date=2021-10-01&report=)

เมื่อเปรียบเทียบกับสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ (เขต 7) โดยเฉพาะเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ระบบข้อมูลผู้ต้องขัง : เรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์) พบว่า ปัจจุบันมีผู้ต้องราชทัณฑ์ จำนวนทั้งสิ้น 2,127 คน โดยแบ่งเป็น ผู้ต้องขังชาย จำนวน 1,873 คน และผู้ต้องขังหญิง จำนวน 254 คน สำหรับผู้กระทำความผิดซ้ำที่ต้องโทษจำคุกเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป ปรากฏว่า มีจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 590 คน คิดเป็นร้อยละ 27.74 แบ่งเป็น คดียาเสพติดให้โทษ จำนวน 424 คน คิดเป็นร้อยละ 19.93 และคดีทั่วไป เช่น ลักทรัพย์ เพศ ร่างกายฯ จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 7.81 โดยเฉพาะเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นเรือนจำจังหวัดขนาดเล็กที่มีผู้ต้องขังกระทำผิดกฎหมายมากกว่า 2,000 คน และเป็นผู้กระทำผิดซ้ำจำนวนมากถึง 590 คน แสดงให้เห็นว่า สภาพเศรษฐกิจ สังคมและชุมชน ตลอดจนครอบครัว พฤติกรรม เป็นปัจจัยสำคัญทำให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษกลับไปกระทำผิดซ้ำ ในคดียาเสพติดให้โทษ จำนวน 424 คน คิดเป็นร้อยละ 70.75 (ข้อมูล ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2564) มากกว่าคดีทั่วไปอื่น ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังทั้งหมด (http://10.1112.74.1/primsm-search/Report102/ReportMain.aspx?date=20211001)

อีกทั้ง ผู้วิจัยปฏิบัติหน้าที่เรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม จึงมีความสนใจปัญหา ข้อเท็จจริง หรือสาเหตุต่าง ๆ ของผู้ต้องขังที่พ้นโทษและกลับไปกระทำผิดซ้ำ กอปรกับลักษณะของผู้กระทำความผิดซ้ำคดียาเสพติดที่มีลักษณะการกระทำผิดแตกต่างกันออกไป เช่น ความผิดฐานผลิต นำเข้าหรือส่งออก หรือผลิต หรือนำเข้าหรือส่งออกเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่าย หรือมีไว้ในการครอบครอง เพื่อจำหน่าย หรือเสพตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ โดยผู้วิจัยสามารถเข้าถึงข้อมูลเพื่อสอบถามปัญหาข้อเท็จจริงเชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นรายกลุ่มและเฉพาะตัวบุคคลได้อย่างใกล้ชิด ซึ่งเป็นส่วนสำคัญการตอบแบบสอบถามของผู้กระทำผิดซ้ำ ทำให้ทราบปัญหา ข้อเท็จจริง พฤติกรรม ทัศนคติ ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว สังคม ชุมชน และข้อมูลด้านยาเสพติดที่ชัดเจนเป็นความจริง

การศึกษาครั้งนี้ สามารถนำผลการศึกษาวิจัยที่ได้มาเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงหรือพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานระดับบุคคล การหาแนวทางกำหนดนโยบาย การวางแผนงาน หรือมาตรการในการป้องกันแก้ไขปัญหาพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อจักได้เป็นผลดีและเป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวมอย่างแท้จริงต่อไปด้วย

▣ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานภาพการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในคดีที่เกี่ยวข้องกับคดียาเสพติดของเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. เพื่อศึกษาปัญหาหรือสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง

3. เพื่อนำเสนอแนวทางแก้ไขเพื่อลดหรือแก้ปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่เคยต้องโทษจำคุก

▣ ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาเพื่อให้ทราบสาเหตุปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้โทษที่เพิ่มมากขึ้น เป็นการศึกษาพฤติกรรมผู้ที่เคยต้องโทษภายในเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และกลับไปกระทำความผิดซ้ำ ในคดียาเสพติดให้โทษ รวมทั้งนำผลการศึกษาวิจัยที่ได้เป็นข้อมูลสำหรับการหาแนวทางกำหนดนโยบาย หรือมาตรการในการป้องกันแก้ไขปัญหาพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อจักได้เป็นผลดีและเป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวมอย่างแท้จริงต่อไปด้วย โดยการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาตัวแปร ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (independent variables)

1.1 ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ (1) อายุ (2) สถานภาพ (3) ระดับการศึกษา (4) อาชีพ และ (5) รายได้

1.2 ด้านสังคมและชุมชน ได้แก่ ที่อยู่อาศัย

1.3 การต้องโทษจำคุกในเรือนจำ

ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่ กระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติดให้โทษเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ต้องขังชายกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดให้โทษ ครั้งที่ 2 - ครั้งที่ 5 ขึ้นไป จำนวน 300 คน

และถูกคุมขังภายในเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะเรือนจำจังหวัดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาการวิจัย

ตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ. 2564 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2564

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติดให้โทษเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” พบว่าประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. ประโยชน์ทางด้านวิชาการ

1.1 ทำให้ทราบปัญหาพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ มีส่วนเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ครอบครัว หรือเรื่องอื่นใด ซึ่งจะเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้างานวิจัย เพื่อปรับปรุงจัดทำโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง ตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำความผิดของเรือนจำและกรมราชทัณฑ์

1.2 ทำให้ทราบว่าสภาพภายในเรือนจำหรือการใช้ชีวิตภายในเรือนจำมีผลต่อพฤติกรรมของผู้กระทำผิด โดยไม่เกรงกลัวในการถูกคุมขังและกลับไปการกระทำผิดซ้ำหรือไม่

2. ประโยชน์ด้านปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดซ้ำ

2.1 นำผลวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน การศึกษา การฝึกวิชาชีพ การพัฒนาจิตใจ รวมทั้งการจัดทำโครงการ/หลักสูตรโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง แต่ละคนอย่างเหมาะสมตามลักษณะสาเหตุ พฤติกรรมและประเภทของการกระทำความผิด เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริงในปัจจุบันมีความต่อเนื่องในการปรับเปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรม ของผู้กระทำผิดซ้ำ

2.2 การปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เรือนจำ เพื่อให้เกิดประโยชน์มีประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟูและสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรมผู้ต้องขังเป็นที่ยอมรับและเชื่อมั่นกับภาคสังคมต่อไป

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ทฤษฎีตีตรา หรือประทับตรา (Labeling Theory) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative) ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Differential association theory) ตลอดจนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดต่าง ๆ เช่น

ทฤษฎีตีตรา หรือประทับตรา เป็นทฤษฎีหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยเฉพาะการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้ว ซึ่งพยายามชี้ให้เห็นว่าสังคมหรือปฏิกิริยาทางสังคม มีส่วนทำให้บุคคลกลายเป็นผู้กระทำความผิดซ้ำ เพราะไม่เปิดโอกาสให้ผู้ที่เคยกระทำผิดแก้ตัว โดยเฉพาะความผิดเล็กน้อยหรือความผิดครั้งแรกที่ไม่ร้ายแรง แม้ว่าผู้กระทำผิดที่ถูกตัดสินจำคุกไปแล้วระยะหนึ่งเมื่อมีความประพฤติดี สำนึกตระหนักในการกระทำผิด มีการลดหย่อนผ่อนโทษให้ หรือพักการลงโทษ เพื่อจะได้ปล่อยตัวก่อนกำหนดพ้นโทษจริงตามคำพิพากษาขอศาล แต่พฤติกรรมและการกระทำความผิดของผู้ที่เคยต้องโทษ

จำคุก ทำให้คนในสังคมหรือคนส่วนใหญ่ มีการประทับตราในเชิงลบให้กับพฤติกรรมของผู้กระทำผิด

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative) มีแนวคิดว่า ผู้กระทำความผิดของมนุษย์ถูกกำหนดหรือถูกกดดันจากปัจจัยต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อมทางสังคมหลายอย่างรวมกัน เช่น ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางชีวภาค และปัจจัยสภาพแวดล้อม หรือความเป็นอยู่ของครอบครัว การกระทำความผิด จึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากปัจจัยหลาย ๆ อย่างรวมกันและอาจแตกต่างกันไปแต่ละบุคคล การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นไปที่การกระทำความผิดเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำความผิดและหาแนวแก้ไข ให้โอกาสผู้กระทำความผิดกลับตัวหรือแก้ไขปรับปรุงตัวเอง ไม่ให้กระทำความผิดซ้ำอีกครั้ง เมื่อผู้กระทำผิดต้องโทษจำคุก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการอบรมแก้ไขในด้านต่าง ๆ เช่น การฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษา การอบรมทางศีลธรรมและศาสนาเพื่อพัฒนาจิตใจ การบำบัดแก้ไขเป็นกลุ่มและรายบุคคล เพื่อมุ่งแก้ไขไม่ให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ถึงแม้ผู้กระทำผิดจะไม่กลัวการลงโทษตามกฎหมายหรือต้องโทษจำคุกก็ตาม

ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Differential association theory) มีแนวคิดว่า การคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่างกันนั้นมาจากสังคมที่ไร้ระเบียบ และสังคมที่มีความขัดแย้ง กระบวนการที่บุคคลจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาชญากรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ การติดต่อสื่อสาร การเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในกลุ่มบุคคลที่สนิทสนมใกล้ชิดกัน การคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่างกัน เพราะว่า มีความเห็นตรงกันกับผู้ที่ละเมิดการละเมิดหรือผิดกฎหมาย การคบหาสมาคมระหว่างพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมต่อต้านอาชญากรรม มีความต้องการและค่านิยมเดียวกัน

▣ วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร ผู้ต้องขังชายที่กระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติดให้โทษ ครั้งที่ 2 - ครั้งที่ 5 ขึ้นไป ที่มีลักษณะฐานความผิดแตกต่างกัน เช่น ผลิตนำเข้าหรือส่งออก หรือผลิตหรือนำเข้าหรือส่งออกเพื่อจำหน่ายหรือจำหน่าย หรือมีไว้ในการครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพ ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) จากผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดให้โทษ ทั้งหมด 424 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2564) โดยการคัดเลือกผู้ต้องขังที่สมัครใจ และยินยอมให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 70.75 ประกอบด้วย

- 1.1 ผู้กระทำความผิดซ้ำ ครั้งที่ 2 จำนวน 234 คน
- 1.2 ผู้กระทำความผิดซ้ำ ครั้งที่ 3 จำนวน 50 คน
- 1.3 ผู้กระทำความผิดซ้ำ ครั้งที่ 4 จำนวน 12 คน
- 1.4 ผู้กระทำความผิดซ้ำ ครั้งที่ 5 ขึ้นไป จำนวน 4 คน

2. กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ คัดเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

จากผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำ ครั้งที่ 2 - ครั้งที่ 5 ขึ้นไป โดยเลือกกลุ่มผู้ต้องขังที่ตอบแบบสอบถามที่สามารถให้ข้อมูลการวิจัยตามที่กำหนดและสมัครใจให้ข้อมูล จำนวน 4 คน ดังนี้

2.1 ผู้กระทำความผิดซ้ำ ครั้งที่ 2 จำนวน 1 คน

2.2 ผู้กระทำความผิดซ้ำ ครั้งที่ 3 จำนวน 1 คน

2.3 ผู้กระทำความผิดซ้ำ ครั้งที่ 4 จำนวน 1 คน

2.4 ผู้กระทำความผิดซ้ำ ครั้งที่ 5 ขึ้นไป จำนวน 1 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ลักษณะคำถามปลายเปิด (open-ended questions) และปลายปิด (closed questions) โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามลักษณะคำถามเป็นปลายปิด (closed questions) มีคำตอบให้เลือก เพื่อให้ตรงตามเป้าหมาย หรือจุดประสงค์ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว แบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่1 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ภูมิลำเนา สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ต่อเดือน และการเล่นการพนัน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยทางครอบครัวสังคมชุมชน และเศรษฐกิจ ประกอบด้วยความสัมพันธ์ภายในครอบครัวก่อนถูกจำคุก ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดาตนเองกับครอบครัว ตนเองกับภรรยา บุคคลที่เลือกปรึกษาเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาในชีวิต พฤติกรรมของสมาชิกภายในครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัย บุคคลที่รับอุปการะหรือพักอาศัยอยู่ด้วยภายหลังพ้นโทษ ความรู้สึกของบุคคลที่รับ อุปการะ หรือความสัมพันธ์และความรู้สึกของบุคคลในชุมชน ภาระหนี้สินส่วนตัว ฐานะทางการเงิน การประกอบอาชีพภายหลังได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ การต้องโทษ และการใช้ชีวิตในเรือนจำ ประกอบด้วย ประวัติการเสพ การค้าหรือจำหน่ายยาเสพติดให้โทษ การต้องโทษจำคุก (ปัจจุบัน) พฤติกรรมและฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ สาเหตุการกระทำผิดซ้ำ และข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในเรือนจำระหว่างถูกคุมขัง ได้เรียนรู้การพฤติกรรม หรือการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจากผู้ต้องขังอื่นหรือไม่ การศึกษาหรืออบรมฯ หลักสูตรที่ได้รับการศึกษา กิจกรรมยามว่างมีการกระทำผิดวินัยหรือลักลอบกระทำผิดวินัย หน้าที่และการทำงาน ขณะที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำฯ สภาพความเป็นอยู่ด้านอาหาร ด้านการพักผ่อน/หลับนอน ด้านการรักษาพยาบาล และการปฏิบัติตามระเบียบวินัยของเจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำเข้มงวดมากหรือน้อยเพียงใด

ส่วนที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์ผู้กระทำผิดซ้ำ ครั้งที่ 2 - ครั้งที่ 5 ขึ้นไป จำนวน 4 คน ลักษณะคำถามปลายเปิด (open-ended questions) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับ เพศ อายุ การศึกษาสถานภาพ อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ ประวัติเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวในวัยเด็ก ลักษณะการเลี้ยงดูของครอบครัว พฤติกรรมการกระทำความผิดในครั้งแรกและการกระทำผิดซ้ำที่ผ่านมา การคบเพื่อน ลักษณะของกลุ่มเพื่อน สภาพความเป็นอยู่ ลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัย ชีวิต แนวทางและค่านิยมในการ ดำเนินชีวิต พฤติกรรมการเสพยาเสพติด ปัจจัยที่เป็น

แรงผลักดันให้กระทำความผิดซ้ำ ตลอดจนการปฏิบัติตน การใช้ชีวิต ประจำวันขณะที่ต้องโทษคุมขังอยู่ภายในเรือนจำฯ และข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อจะได้ออกไปใช้ชีวิตภายนอก โดยไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ

การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการวิจัยในครั้งนี้ตามขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์แบบสอบถาม

2. กำหนดข้อมูลที่ต้องการคือ สำรวจข้อมูลของการวิจัยว่าต้องการข้อมูลอะไรจะใช้คำถามอย่างไร มากน้อยเพียงใด จึงจะได้คำตอบที่ต้องการ

3. กำหนดรูปแบบที่จะใช้ในการสร้างแบบสอบถาม ซึ่งใช้แบบปลายปิด โดยมีการกำหนดแนวคำถามจัดลำดับให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อจะได้ข้อมูลเชิงลึกที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ตอบแบบสอบถามกับครอบครัว สังคม ชุมชน หรือการต้องโทษจำคุกในปัจจุบันได้อย่างถูกต้องและเป็นความจริง

4. สร้างแบบสอบถาม ลงมือเขียนตามแนวที่วางไว้ตลอดจนรูปแบบที่วางไว้พร้อมชี้แจงให้ชัดเจน เนื่องจากแนวสอบถามที่ใช้ไม่มีผลกระทบต่อผู้ตอบแบบสอบถาม คำชี้แจงต้องชัดเจน คือ ข้อมูลที่ได้เป็นความลับ ข้อมูลที่ได้มาไม่มีการเผยแพร่แต่อย่างใด

5. ตรวจสอบ นำแบบสอบถามที่ร่าง เสนอคณะกรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงตามคำแนะนำ

6. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงให้เหมาะสมและตรงตามวัตถุประสงค์

7. ผู้วิจัยนำเครื่องมือวิจัยผ่านการตรวจสอบจากคณะกรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วไปใช้กับผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่กระทำความผิดซ้ำคดียาเสพติดให้โทษ ครั้งที่ 2 - ครั้งที่ 5 ขึ้นไป จำนวน 300 คน จากจำนวนผู้กระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดให้โทษทั้งหมด 424 คน (ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2564) คิดเป็นร้อยละ 70.75

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตหน่วยงานเสนอต่อผู้บริหารเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ต้องขังภายในเรือนจำ

2. ผู้วิจัยชี้แจงการกรอกแบบสอบถามและแจกแบบสอบถามด้วยตนเองและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำมาประมวลผล

3. ประมวลผลจากข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ด้วยโปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS (Statistical Package for Social Sciences) เพื่อหาค่าร้อยละ

4. สรุปและอภิปรายผลการศึกษา โดยนำเสนอในรูปแบบตารางบรรยายประกอบ

5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ของผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำ 2 ครั้งขึ้นไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจความสมบูรณ์ถูกต้องของแบบสอบถามแล้ว จึงได้นำข้อมูลมาประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์

SPSS (Statistical Package for Social Sciences) ตามลำดับขั้นตอน ใช้สถิติเชิงบรรยาย ค่าร้อยละ (Percentage) และสถิติเชิงบรรยายอภิปรายผล กลุ่มตัวอย่างผู้กระทำผิดซ้ำ ครั้งที่ 2 - ครั้งที่ 5 ขึ้นไป ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

▣ ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล/สถานภาพ จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน และจำแนกตามพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ ได้ผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละ ปัจจัยข้อมูลส่วนบุคคล / สถานภาพ จำแนกตามพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ

ข้อมูลส่วนบุคคล / สถานภาพ	จำนวน (ร้อยละ)			
	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5 ขึ้นไป
อายุ				
ต่ำกว่า 20 ปี	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
20-29 ปี	58 (24.79)	11 (22.00)	0 (0)	0 (0)
30-39 ปี	110 (47.01)	27 (54.00)	8 (66.66)	2 (50.00)
40-49 ปี	53 (22.65)	10 (20.00)	3 (25.00)	1 (25.00)
50-59 ปี	11 (4.70)	1 (2.00)	1 (8.34)	1 (25.00)
มากกว่า 59 ปี	2 (0.85)	1 (2.00)	0 (0)	0 (0)
ภูมิลำเนา				
ภาคเหนือ	3 (1.29)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
ภาคกลาง	201 (85.90)	43 (86.00)	12 (100.00)	4 (100.00)
ภาคใต้	24 (10.26)	4 (8.00)	0 (0)	0 (0)
ภาคตะวันออก	2 (0.85)	1 (2.00)	0 (0)	0 (0)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	4 (1.70)	1 (2.00)	0 (0)	0 (0)
ภาคตะวันตก	0 (0)	1 (2.00)	0 (0)	0 (0)
สถานภาพ				
โสด	193 (82.48)	0 (0)	11 (91.66)	4 (100.00)
สมรส	22 (9.40)	47 (94.00)	0 (0)	0 (0)
หม้าย	5 (2.14)	2 (4.00)	0 (0)	0 (0)
หย่า	13 (5.55)	1 (2.00)	1 (8.34)	0 (0)
อื่น ๆ	1 (0.43)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
การศึกษา				
ไม่ได้รับการศึกษา	2 (0.85)	1 (2.00)	0 (0)	0 (0)
ประถม	109 (46.58)	24 (48.00)	7 (58.32)	0 (0)
ม.ต้น	75 (32.06)	18 (36.00)	1 (8.34)	2 (50.00)
ม.ปลาย	41 (17.52)	7 (14.00)	3 (25.00)	1 (25.00)
อนุปริญญา/ปวส.	4 (1.70)	0 (0)	1 (8.34)	1 (25.00)
ป.ตรี	3 (1.29)	0 (0)	0 (0)	0 (0)

ข้อมูลส่วนบุคคล / สถานภาพ	จำนวน (ร้อยละ)			
	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5 ขึ้นไป
อาชีพ				
ข้าราชการ/พนักงานรัฐ	3 (1.29)	1 (2.00)	0 (0)	0 (0)
พนักงานเอกชน	1 (0.43)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
เจ้าของธุรกิจ/อาชีพอิสระ	45 (19.23)	7 (14.00)	1 (8.34)	0 (0)
เกษตรกร/ประมง	36 (15.38)	6 (12.00)	2 (16.66)	0 (0)
รับจ้าง	137 (58.55)	32 (64.00)	6 (50.00)	0 (0)
ว่างงาน	6 (2.56)	3 (6.00)	3 (25.00)	3 (75.00)
อื่น ๆ	6 (2.56)	1 (2.00)	0 (0)	1 (25.00)
รายได้				
ไม่มีรายได้	5 (2.14)	3 (6.00)	2 (16.66)	0 (0)
ต่ำกว่า 10,000 บาท	101 (43.16)	16 (32.00)	3 (25.00)	2 (50.00)
10,001-20,000 บาท	115 (49.14)	29 (58.00)	5 (41.66)	2 (50.00)
20,001-30,000 บาท	12 (5.13)	2 (4.00)	1 (8.34)	0 (0)
30,001-40,000 บาท	1 (0.43)	0 (0)	1 (8.34)	0 (0)

2. ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลส่วนบุคคล/สถานภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 4 คน ได้ผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 2 ข้อมูลส่วนบุคคล/สถานภาพ จำแนกตามพฤติกรรม การกระทำผิดซ้ำ

ข้อมูลส่วนบุคคล / สถานภาพ	การต้องโทษจำคุก (กระทำผิดซ้ำ)			
	ครั้งที่ 2 (กรณีศึกษาที่ 1)	ครั้งที่ 3 (กรณีศึกษาที่ 2)	ครั้งที่ 4 (กรณีศึกษาที่ 3)	ครั้งที่ 5 ขึ้นไป (กรณีศึกษาที่ 4)
เพศ	ชาย	ชาย	ชาย	ชาย
อายุ	31 ปี	28 ปี	30 ปี	38 ปี
ภูมิลำเนา	จ.ประจวบฯ	จ.ประจวบฯ	จ.ประจวบฯ	จ.ประจวบฯ
สถานภาพ	โสด	โสด	โสด	โสด
การศึกษา	ประถมศึกษา	ม.ต้น	ประถมศึกษา	ประถมศึกษา
อาชีพ	รับจ้าง	รับจ้าง	รับจ้าง	รับจ้าง
รายได้	ต่ำกว่า 10,000 บาท	ต่ำกว่า 10,000บาท	ต่ำกว่า 10,000 บาท	ต่ำกว่า 10,000 บาท

ลักษณะกลุ่มตัวอย่างผู้กระทำผิดซ้ำ ครั้งที่ 2 - ครั้งที่ 5 ขึ้นไป มีลักษณะที่คล้ายกัน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่วัยกลางคน อายุระหว่าง 30-39 ปี ภูมิลำเนาภาคกลาง สถานภาพโสด หรืออยู่เพียงลำพัง โดยเฉพาะกลุ่มผู้กระทำผิดซ้ำ ครั้งที่ 3 ส่วนใหญ่มีภรรยาและครอบครัว การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพผู้ใช้แรงงานรับจ้าง มีรายได้ปานกลาง ประมาณ 10,000-20,000 บาท เช่นเดียวกับ กลุ่มตัวอย่างกรณีศึกษาที่ 1 - กรณีศึกษาที่ 4 พบว่า อยู่ในช่วงเป็นผู้ใหญ่วัยกลางคนเหมือนกัน สถานภาพโสด มีรายได้ต่ำ และฐานะค่อนข้างยากจน

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางครอบครัวและความสัมพันธ์ จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน และจำแนกตามพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ ได้ผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 3 จำนวน ร้อยละ ปัจจัยครอบครัวและความสัมพันธ์ จำแนกตามพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ

ปัจจัยทางครอบครัวและความสัมพันธ์	จำนวน (คน)/(ร้อยละ)			
	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5 ขึ้นไป
ความสัมพันธ์ในครอบครัว				
อยู่ร่วมกับ บิดา - มารดา	83 (35.48)	15 (30.00)	4 (33.33)	1 (25.00)
อยู่ร่วมกับ บิดา	13 (5.55)	5 (10.00)	0 (0)	0 (0)
อยู่ร่วมกับ มารดา	44 (18.81)	16 (32.00)	3 (25.00)	0 (0)
อยู่ร่วมกับ พี่น้องหรือญาติ	32 (13.68)	4 (8.00)	1 (8.33)	0 (0)
อยู่ร่วมกันกับเพื่อน	3 (1.29)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
อยู่ร่วมกับ ลูก	4 (1.70)	1 (2.00)	2 (16.67)	0 (0)
อยู่ร่วมกันกับ ภรรยา	34 (14.53)	3 (6.00)	2 (16.67)	1 (25.00)
อยู่ลำพังคนเดียว	14 (5.98)	5 (10.00)	0 (0)	2 (50.00)
บิดา (เลี้ยง)-มารดา(จริง)	4 (1.70)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
บิดา(จริง)-มารดา(เลี้ยง)	1 (0.43)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
อื่น ๆ	2 (0.85)	1 (2.00)	0 (0)	0 (0)
สัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา				
ไม่ได้อยู่ร่วมกัน	93 (39.74)	22 (44.00)	5 (41.67)	1 (25.00)
อยู่ร่วมกันและรักใคร่กันดี	122 (52.13)	27 (54.00)	7 (58.33)	2 (50.00)
ทะเลาะกันเป็นบางครั้ง	16 (6.84)	1 (2.00)	0 (0)	1 (25.00)
ทะเลาะวิวาทเป็นประจำ	3 (1.29)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
สัมพันธ์ระหว่างตนเองกับภรรยา				
ไม่มีภรรยา	150 (64.10)	28 (56.00)	2 (16.66)	1 (25.00)
รักใคร่เข้าใจกันดี	49 (20.94)	14 (28.00)	6 (50.00)	1 (25.00)
ทะเลาะกันเป็นบางครั้ง	16 (6.84)	2 (4.00)	1 (8.34)	1 (25.00)
ทะเลาะวิวาทเป็นประจำ	1 (0.43)	1 (2.00)	0 (0)	0 (0)
ต่างคนต่างอยู่	18 (7.69)	5 (10.00)	3 (25.00)	1 (25.00)

ปัจจัยทางครอบครัวและความสัมพันธ์	จำนวน (คน)/(ร้อยละ)			
	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5 ขึ้นไป
สมาชิกในครอบครัวที่เคยต้องโทษจำคุก				
บิดา	11 (4.70)	4 (8.00)	2 (16.66)	0 (0)
มารดา	3 (1.29)	1 (2.00)	0 (0)	1 (25.00)
พี่น้องร่วมบิดา-มารดา	34 (14.53)	3 (6.00)	1 (8.34)	1 (25.00)
พี่น้องต่างบิดา-มารดา	10 (4.27)	2 (4.00)	2 (16.66)	1 (25.00)
ญาติ	21 8.97)	2 (4.00)	2 (16.66)	0 (0)
ลูก	2 (0.85)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
ไม่มี	153 (65.39)	38 (76.00)	5 (41.68)	1 (25.00)
บุคคลที่รับอุปการะภายหลังพ้นโทษ				
บิดา-มารดา	154 (65.81)	39 (78.00)	9 (75.00)	1 (25.00)
ภรรยา	16 (6.84)	1 (2.00)	0 (0)	2 (50.00)
ญาติ พี่-น้อง	51 (21.80)	4 (8.00)	1 (8.34)	1 (25.00)
ลูก	3 (1.28)	2 (4.00)	2 (16.66)	0 (0)
เพื่อน	3 (1.28)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง	4 (1.71)	1 (2.00)	0 (0)	0 (0)
อื่น ๆ	3 (1.28)	3 (6.00)	0 (0)	0 (0)
ความรู้สึกของผู้รับอุปการะภายหลังปล่อยตัว				
มีความยินดี	216 (92.31)	48 (96.00)	12 (100.00)	3 (75.00)
เฉย ๆ ไม่ยินดียินร้าย	13 (5.56)	1 (2.00)	0 (0)	0 (0)
ไม่พอใจ/ไม่สบายใจ	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
ไม่ต้องการให้อยู่ร่วมกัน	2 (0.85)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
อื่น ๆ	3 (1.28)	1 (2.00)	0 (0)	1 (25.00)
ฐานะทางการเงินของครอบครัวทั้งหมด				
ยากจน	19 (8.12)	6 (12.00)	1 (8.34)	0 (0)
พอกิน พอใช้	149 (63.68)	32 (64.00)	8 (66.66)	0 (0)
ปานกลาง	66 (28.20)	12 (24.00)	3 (25.00)	4 (100.00)
ร่ำรวย	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)

4. ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลปัจจัยทางครอบครัวและความสัมพันธ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 4 คน ได้ผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 4 ข้อมูลปัจจัยทางครอบครัวและความสัมพันธ์ จำแนกตามพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ

ปัจจัยทางครอบครัว และความสัมพันธ์	การต้องโทษจำคุก (กระทำผิดซ้ำ)			
	ครั้งที่ 2 (กรณีศึกษาที่ 1)	ครั้งที่ 3 (กรณีศึกษาที่ 2)	ครั้งที่ 4 (กรณีศึกษาที่ 3)	ครั้งที่ 5 ขึ้นไป (กรณีศึกษาที่ 4)
ความสัมพันธ์ในครอบครัว	อยู่กับบิดา-มารดา	อยู่กับบิดา-มารดา	อยู่กับบิดา	อยู่กับมารดา
สัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา	อยู่ร่วมกัน	อยู่ร่วมกัน	แยกกันอยู่	แยกกันอยู่
สัมพันธ์ระหว่างตนเองกับภรรยา	โสด	โสด	โสด	โสด
สมาชิกในครอบครัวที่เคยต้องโทษจำคุก	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
บุคคลที่รับอุปการะภายหลังพ้นโทษ	บิดา-มารดา	มารดา	บิดา	มารดา
ความรู้สึกของผู้รับอุปการะภายหลังปล่อยตัว	ยินดี	ยินดี	ยินดี	ยินดี
ฐานะทางการเงินของครอบครัวทั้งหมด	ยากจน	ยากจน	ปานกลาง	ปานกลาง

ลักษณะกลุ่มตัวอย่างผู้กระทำผิดซ้ำ ครั้งที่ 2 - ครั้งที่ 5 ขึ้นไป พบว่า มีลักษณะที่แตกต่างกันในด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว โดยส่วนใหญ่ผู้กระทำผิดซ้ำ ครั้งที่ 2 อยู่ร่วมกับบิดา-มารดา ครอบครัว รักใคร่กันดี แต่เมื่อครอบครัวเกิดความแตกแยก ต้องเลือกอยู่กับบิดา หรือมารดา หรืออยู่เพียงลำพัง จะทำให้มีการกระทำผิดซ้ำมากขึ้นเป็น ครั้งที่ 3 - ครั้งที่ 5 ขึ้นไป ตามลำดับ แต่ถึงอย่างไรก็ตามส่วนใหญ่สมาชิกในครอบครัวไม่เคยต้องโทษจำคุก นอกจากผู้กระทำผิดซ้ำเพียงคนเดียว และเมื่อได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ บุคคลที่ผู้กระทำผิดซ้ำเลือกอาศัยอยู่ด้วยก่อนต้องโทษ มีความรู้สึกยินดีที่เป็นผู้รับอุปการะเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างกรณีศึกษาที่ 1 และ กรณีศึกษาที่ 2 พบว่า อยู่ร่วมกับบิดา-มารดา มีความสัมพันธ์รักใคร่กันดีภายในครอบครัว แต่กลุ่มตัวอย่างกรณีศึกษาที่ 3 และ กรณีศึกษาที่ 4 ครอบครัวมีปัญหา ทำให้บิดาและมารดาแยกกันอยู่ จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างกลับไปกระทำผิดซ้ำมากขึ้น ตามลำดับ

5. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทาง สังคม ชุมชน และเศรษฐกิจ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน และจำแนกตามพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ ได้ผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 5 จำนวน ร้อยละ ปัจจัยทาง สังคม ชุมชนและเศรษฐกิจจำแนกตามพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ

ปัจจัยทาง สังคม ชุมชน และเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)/(ร้อยละ)			
	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5 ขึ้นไป
ความรู้สึกคนในชุมชน เมื่อผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ				
มีความยินดี	178 (76.07)	25 (50.00)	5 (41.67)	1 (25.00)
เฉย ๆ	54 (23.07)	23 (46.00)	7 (58.33)	3 (75.00)
ไม่พอใจ/ไม่สบายใจ	1 (0.43)	2 (4.00)	0 (0)	0 (0)
ไม่ต้องการให้อยู่ในชุมชน	1 (0.43)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
การประกอบอาชีพ เมื่อผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ				
รับจ้าง	103 (44.02)	27 (54.00)	5 (41.67)	1 (25.00)
พนักงานบริษัท/เอกชน	3 (1.29)	0 (0)	1 (8.34)	1 (25.00)
เจ้าของธุรกิจ	64 (27.35)	8 (16.00)	2 (16.66)	2 (50.00)
เกษตรกร	49 (20.94)	11 (22.00)	4 (33.33)	0 (0)
ว่างงาน	4 (1.70)	4 (8.00)	0 (0)	0 (0)
อื่น ๆ	11 (4.70)	0 (0)	0 (0)	0 (0)

6. ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลปัจจัยทาง สังคม ชุมชนและเศรษฐกิจ การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 4 คน ได้ผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 6 ข้อมูลปัจจัยทาง สังคม ชุมชนและเศรษฐกิจจำแนกตามพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ

ปัจจัยทาง สังคม ชุมชน และเศรษฐกิจ	การต้องโทษจำคุก (กระทำผิดซ้ำ)			
	ครั้งที่ 2 (กรณีศึกษาที่ 1)	ครั้งที่ 3 (กรณีศึกษาที่ 2)	ครั้งที่ 4 (กรณีศึกษาที่ 3)	ครั้งที่ 5 ขึ้นไป (กรณีศึกษาที่ 4)
ความรู้สึกคนในชุมชน เมื่อผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ	ยินดี	เฉย ๆ	เฉย ๆ	เฉย ๆ
การประกอบอาชีพ เมื่อผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ	รับจ้าง	รับจ้าง	รับจ้าง	รับจ้าง

ลักษณะกลุ่มตัวอย่างผู้กระทำผิดซ้ำ ครั้งที่ 2 - ครั้งที่ 5 ขึ้นไป พบว่า มีลักษณะที่แตกต่างกันในด้านความรู้สึกของคนในชุมชน เมื่อผู้กระทำผิดซ้ำ ครั้งที่ 2 ได้รับการปล่อยตัว คนในชุมชนมีความรู้สึกความยินดีและให้โอกาสในการกลับเข้ามาอยู่ร่วมในชุมชน แต่เมื่อมีการกระทำผิดซ้ำมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป คนในชุมชนมีความรู้สึกเฉย ๆ และไม่พอใจหรือไม่สบายใจมากขึ้นตามลำดับ เช่นเดียวกับ กลุ่มตัวอย่างกรณีศึกษาที่ 1 คนในชุมชนมีความรู้สึกยินดีเมื่อผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัว แต่หากมีการกลับไปกระทำความผิดซ้ำมากกว่า 2 ครั้ง คนในชุมชนจะมีความรู้สึกเฉย ๆ ไม่สนใจผู้กระทำผิดซ้ำ เมื่อได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษและกลับเข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนเหมือนเดิม

7. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน และจำแนกตามพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ ได้ผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 7 จำนวน ร้อยละ ปัจจัยข้อมูลพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ จำแนกตามพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ

ปัจจัยข้อมูลพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ	จำนวน(คน)/(ร้อยละ)			
	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5 ขึ้นไป
ประวัติการเสพ ยาเสพติดให้โทษ				
เคย	207 (88.46)	8 (16.00)	11 (91.66)	2 (50.00)
ไม่เคย	27 (11.54)	42 (84.00)	1 (8.34)	2 (50.00)
ประวัติการค้าหรือจำหน่าย ยาเสพติด				
เคย	176 (75.22)	48 (96.00)	10 (83.34)	4 (100.00)
ไม่เคย	58 (24.78)	2 (4.00)	2 (16.66)	0 (0)
ประวัติการกระทำผิดก่อนต้องโทษ				
ความผิดเกี่ยว ทรัพย์	21 (8.97)	6 (12.00)	2 (16.66)	1 (25.00)
ความผิดเกี่ยว ชีวิต	8 (3.42)	1 (2.00)	0 (0)	0 (0)
ความผิดเกี่ยว ร่างกาย	2 (0.85)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
ความผิดเกี่ยว เพศ	2 (0.85)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
ความผิดเกี่ยว ยาเสพติดฯ	189 (80.78)	41 (82.00)	7 (58.34)	2 (50.00)
ความผิดอื่น ๆ	12 (5.13)	2 (4.00)	3 (25.00)	1 (25.00)

8. ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลปัจจัยข้อมูลพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 4 คน ได้ผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 8 ข้อมูลปัจจัยข้อมูลพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษจำแนกตามพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ

ปัจจัยข้อมูลพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ	การต้องโทษจำคุก (กระทำผิดซ้ำ)			
	ครั้งที่ 2 (กรณีศึกษาที่ 1)	ครั้งที่ 3 (กรณีศึกษาที่ 2)	ครั้งที่ 4 (กรณีศึกษาที่ 3)	ครั้งที่ 5 ขึ้นไป (กรณีศึกษาที่ 4)
ประวัติการเสพ ยาเสพติด	เคย	เคย	เคย	เคย
ประวัติการค้าหรือจำหน่ายยาเสพติด	เคย	เคย	เคย	เคย
ประวัติการกระทำผิดก่อนต้องโทษ	ยาเสพติด	ยาเสพติด	ยาเสพติด	ยาเสพติด

ลักษณะกลุ่มตัวอย่างผู้กระทำผิดซ้ำ ครั้งที่ 2 - ครั้งที่ 5 ขึ้นไป พบว่า โดยส่วนใหญ่ผู้กระทำผิดซ้ำก่อนการต้องโทษปัจจุบัน มีประวัติการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ มีพฤติกรรมเสพ ค้าหรือจำหน่ายยาเสพติดให้โทษ และมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์รองลงมา ตามลำดับ เช่นเดียวกับ กลุ่มตัวอย่าง กรณีศึกษาที่ 1 - กรณีศึกษาที่ 5 มีประวัติการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ มีพฤติกรรมเสพ ค้าหรือจำหน่ายยาเสพติดให้โทษ ก่อนการต้องโทษเหมือนกัน

9. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน และจำแนกตามพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ ได้ผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 9 จำนวน ร้อยละ ปัจจัยข้อมูลพฤติกรรมเกี่ยวกับการชีวิตในเรือนจำ จำแนกตามพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ

ปัจจัยข้อมูลพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ	จำนวน(คน)/(ร้อยละ)			
	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5 ขึ้นไป
ได้รับการศึกษาหรืออบรมฯ				
1 หลักสูตร	50 (21.37)	18 (36.00)	7 (58.32)	1 (25.00)
2 หลักสูตร	57 (24.36)	8 (16.00)	3 (25.00)	1 (25.00)
3 หลักสูตร	21 (8.97)	3 (6.00)	0 (0)	0 (0)
4 หลักสูตร	2 (0.85)	1 (2.00)	0 (0)	0 (0)
มากกว่า 4 หลักสูตร	31 (13.25)	2 (4.00)	1 (8.34)	0 (0)
ไม่เคยอบรม	73 (31.20)	18 (36.00)	1 (8.34)	2 (50.00)

ปัจจัยข้อมูลพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ	จำนวน(คน)/(ร้อยละ)			
	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5 ขึ้นไป
กิจกรรมยามว่างระหว่างถูกคุมขัง (ปัจจุบัน)				
อ่านหนังสือ	79 (33.76)	15 (30.00)	0 (0)	0 (0)
เล่นกีฬา	61 (26.06)	9 (18.00)	5 (41.66)	1 (25.00)
เล่นดนตรี	14 (5.98)	1 (2.00)	1 (8.34)	0 (0)
วาดรูป/ศิลปะ	9 (3.85)	1 (2.00)	0 (0)	1 (25.00)
ไหว้พระ/สวดมนต์/สมาธิ	19 (8.12)	4 (8.00)	0 (0)	1 (25.00)
อยู่เฉย ๆ/ไม่ทำอะไร	52 (22.23)	20 (40.00)	6 (50.00)	1 (25.00)
การกระทำผิดวินัยระหว่างต้องโทษ (ปัจจุบัน)				
เคย	13 (5.56)	4 (8.00)	1 (8.34)	2 (50.00)
ไม่เคย	221 (94.44)	46 (92.00)	11 (91.66)	2 (50.00)
กองงาน/หน้าที่ ระหว่างต้องโทษ (ปัจจุบัน)				
รับจ้าง แห อวน ป่าน	113 (48.29)	29 (58.00)	8 (66.66)	1 (25.00)
สูทกรรม	9 (3.84)	0 (0)	0 (0)	1 (25.00)
กองงานช่างฝีมือ(ช่างไม้ เหล็ก)	16 (6.84)	2 (4.00)	1 (8.34)	0 (0)
อนามัย/สุขาภิบาล	27 (11.54)	3 (6.00)	1 (8.34)	0 (0)
ผู้ช่วยงานพยาบาล	1 (0.43)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
ผู้ช่วยงาน เจ้าหน้าที่	51 (21.80)	14 (28.00)	2 (16.66)	1 (25.00)
กองนอก/งานสาธารณะ	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
กองงานชรา/ป่วย	17 (7.26)	2 (4.00)	0 (0)	1 (25.00)
สภาพความเป็นอยู่ (ปัจจุบัน)				
ด้านอาหาร				
ลำบาก	26 (11.12)	18 (36.00)	2 (16.66)	0 (0)
ลำบากมาก	11 (4.70)	5 (10.00)	1 (8.34)	0 (0)
ปกติ	188 (80.34)	24 (48.00)	9 (75.00)	4 (100.00)
สบาย	5 (2.14)	2 (4.00)	0 (0)	0 (0)
สบายมาก	4 (1.70)	1 (2.00)	0 (0)	0 (0)
ด้านการพักผ่อน/หลับนอน				
ลำบาก	25 (10.67)	17 (34.00)	0 (0)	0 (0)
ลำบากมาก	18 (7.70)	9 (18.00)	0 (0)	0 (0)
ปกติ	179 (76.50)	22 (44.00)	12 (100.00)	4 (100.00)
สบาย	12 (5.13)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
สบายมาก	0 (0)	2 (4.00)	0 (0)	0 (0)

ปัจจัยข้อมูลพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ	จำนวน(คน)/(ร้อยละ)			
	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5 ขึ้นไป
การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่				
เข้มงวดน้อยมาก	1 (0.43)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
เข้มงวดน้อย	4 (1.70)	3 (6.00)	0 (0)	0 (0)
ปกติ	179 (76.50)	40 (80.00)	12 (100.00)	3 (75.00)
เข้มงวดมาก	38 (16.24)	5 (10.00)	0 (0)	0 (0)
เข้มงวดมากที่สุด	12 (5.13)	2 (4.00)	0 (0)	1 (25.00)

10. ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลปัจจัยข้อมูลพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 4 คน ได้ผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 10 ข้อมูลปัจจัยข้อมูลพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ จำแนกตามพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ

ปัจจัยข้อมูลพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ	การต้องโทษจำคุก (กระทำผิดซ้ำ)			
	ครั้งที่ 2 (กรณีศึกษาที่ 1)	ครั้งที่ 3 (กรณีศึกษาที่ 2)	ครั้งที่ 4 (กรณีศึกษาที่ 3)	ครั้งที่ 5 ขึ้นไป (กรณีศึกษาที่ 4)
กิจกรรมยามว่าง	เล่นดนตรี	อ่านหนังสือ	ศึกษาต่อ ม.ปลาย	เล่นดนตรี
การกระทำผิดวินัยระหว่างต้องโทษ	ไม่เคย	ไม่เคย	ไม่เคย	ไม่เคย
กองงาน/หน้าที่	ผู้ช่วยงาน	ผู้ช่วยงาน	กองงานป่าน	ผู้ช่วยงาน
สภาพความเป็นอยู่ในเรือนจำ	ปกติ	ปกติ	ปกติ	ปกติ
การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่	ปกติ	ปกติ	ปกติ	ปกติ

ลักษณะกลุ่มตัวอย่างผู้กระทำผิดซ้ำ ครั้งที่ 2 - ครั้งที่ 5 ขึ้นไป พบว่า มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในด้านพฤติกรรมการใช้ชีวิตในเรือนจำ โดยส่วนใหญ่ผู้กระทำผิดซ้ำ ไม่เคยเข้ารับการศึกษาหรืออบรมตามหลักสูตรที่กรมราชทัณฑ์กำหนด หรือหากมีการศึกษาอบรมๆ จะสนใจเข้ารับการอบรมๆ เพียง 1 หลักสูตร ส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างอ่านหนังสือหรืออยู่เฉย ๆ ไม่เคยกระทำผิดวินัยของเรือนจำในด้านการทำงานระหว่างอยู่ในเรือนจำๆ ส่วนใหญ่ทำงาน กองงานรับจ้าง (แห อวน ป่าน) รองลงมาคือ ผู้ช่วยงานเจ้าหน้าที่ตามลำดับ สำหรับสภาพความเป็นอยู่การใช้ชีวิตประจำวัน การรับประทานอาหาร การพักผ่อน ส่วนใหญ่ไม่มีผลกระทบเพราะสามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติ การปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติตามระเบียบวินัยของเจ้าหน้าที่ต่อผู้กระทำผิดซ้ำ ส่วนใหญ่เป็นปกติเหมือนกับผู้ต้องขังอื่นทั่วไป โดยไม่มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับ กลุ่มตัวอย่าง กรณีศึกษาที่ 1 -

กรณีศึกษาที่ 5 ใช้เวลาว่างในการเล่นดนตรีและอ่านหนังสือ ไม่เคยกระทำผิดวินัยและได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่หรือทำงาน เป็นผู้ช่วยงานเจ้าหน้าที่ สำหรับการใช้ชีวิตอยู่ภายในเรือนจำฯ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติ ไม่ลำบากและเจ้าหน้าที่ไม่เข้มงวดแต่อย่างใด

สรุปผลและอภิปรายผล

ในส่วนของการสรุปผลและการอภิปรายผลการวิจัยนั้น จะแบ่งการอภิปรายออกเป็นมิติตามลักษณะส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ของครอบครัว สังคมและชุมชน ตลอดจนพฤติกรรมและการใช้ชีวิตในเรือนจำ โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. **ด้านลักษณะส่วนบุคคลและความสัมพันธ์ของครอบครัว** ผู้กระทำผิดซ้ำส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่อยู่ในช่วงวัยทำงาน อายุระหว่าง 30-39 ปี ภูมิลำเนาภาคกลาง สถานภาพโสด หรืออยู่เพียงลำพัง การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพ ผู้ใช้แรงงานรับจ้าง มีรายได้ต่ำจนถึงปานกลาง ประมาณ ต่ำกว่า 10,000-20,000 บาท ฐานะค่อนข้างยากจน ก่อนต้องโทษจำคุกอาศัยอยู่กับบิดา-มารดา สมาชิกภายในครอบครัวรักใคร่กันดี ไม่มีสมาชิกในครอบครัวต้องโทษจำคุก

จากผลการศึกษาปัจจัยด้านครอบครัว พบว่า ผู้กระทำผิดซ้ำมีครอบครัวที่อบอุ่น มีรายได้พอสมควรในปัจจุบัน สมาชิกในครอบครัวไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด แต่สาเหตุที่มีการกระทำผิดซ้ำ เพราะว่าเมื่อครอบครัวเกิดความแตกแยก เกิดปัญหาระหว่าง บิดา-มารดา ทำให้แยกทางกัน จึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ หลายอย่าง ผู้กระทำผิดซ้ำออกไปใช้ชีวิตเพียงลำพัง ทำให้ขาดความอบอุ่น ไม่มีที่ปรึกษา หรือผู้กระทำผิดซ้ำมีครอบครัวและมีภรรยาใหม่ แต่เกิดปัญหาในชีวิตหรือมีรายได้ไม่เพียงพอที่จะใช้จ่ายภายในครอบครัว ทำให้ต้องแยกกับภรรยาหรือเลิกกันและกลับไปใช้ชีวิตอยู่เพียงลำพังคนเดียว จึงหันกลับเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีกครั้ง สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่าง กรณีศึกษาที่ 1 - กรณีศึกษาที่ 4 ได้ให้ข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์ พบว่า ชีวิตในวัยเด็กไม่มีความสุข ครอบครัวฐานะยากจน เมื่อมีปัญหาหรือความทุกข์ไม่รู้จะปรึกษาใคร การใช้ชีวิตแบบอิสระทำให้พบเจอปัญหา กลับไปใช้ชีวิตกับกลุ่มเพื่อนเก่าที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เมื่อมีปัญหาจึงปรึกษาเพื่อน ซึ่งได้รับคำแนะนำไปในทางที่ผิด หรือให้ขายยาบ้า เพื่อจะได้มีเงินใช้มีรายได้ อีกทั้งผู้กระทำผิดซ้ำรู้ดีอยู่แล้วว่า การขายยาเสพติดจะทำให้มีรายได้เยอะ หาเงินได้ง่ายที่สุด ถึงแม้ว่าจะไม่อยากทำ แต่ด้วยสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นชีวิตทำให้ไม่มีทางเลือก จึงได้กลับไปกระทำผิดซ้ำ

ฉะนั้น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านครอบครัวและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่ขาดความอบอุ่นเกิดความแตกแยก ขาดที่ปรึกษาเมื่อเกิดปัญหาในชีวิต รายได้ไม่เพียงพอ จนผู้กระทำผิดซ้ำหันไปพึ่งยาเสพติด จึงเป็นปัจจัยสำคัญ ทำให้กลับไปเสพและจำหน่ายยาเสพติดให้โทษ เป็นผลทำให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำ สอดคล้องกับ พีรศักดิ์ วงศ์ธนเวทย์ (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การกระทำความผิดฐานคดีเกี่ยวกับยาเสพติด : ศึกษาผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสุโขทัย สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้ ผลการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความผูกพันกันดี (ร้อยละ 67.06)

การปฏิสัมพันธ์ปรึกษาหารือกันเป็นบางครั้ง (ร้อยละ 55.29) มีการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวเป็นบางครั้ง (ร้อยละ 60.00) และไม่พบว่า มีสมาชิกในครอบครัวที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด (ร้อยละ 83.53) และสอดคล้องกับณัฐวุฒิ จันดี (2555) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัญหาการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเยาวชน ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 7 จังหวัดเชียงใหม่ : ศึกษาเฉพาะกรณีการกระทำผิดซ้ำ ในคดียาเสพติดของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 7 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สาเหตุและปัญหาในการแก้ไขปัญหา การกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 7 จังหวัดเชียงใหม่ มีสาเหตุมาจาก 2 สาเหตุ คือ (1) ปัญหาส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชน (2) ปัญหาจากการดำเนินงานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 7 จังหวัดเชียงใหม่ โดยปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมาจาก (1) ปัญหาระดับตัวบุคคล กล่าวคือ การกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน มาจากปัจจัยทางด้านการควบคุมตนเอง (self-control) และโกรธฉุนเฉียวง่าย รองลงมาคือ ปัจจัยทางด้านการมีพันธะต่อสังคม (social bond) และปัจจัยทางด้านการคบหากับเพื่อนที่กระทำความผิด (differential association) (2) ปัญหาจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยทางด้านที่อยู่อาศัย (community context) ความกดดันทางสังคม และสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบข้างของเด็กละเยาวชน เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำจะอาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งชุมชน เช่น พื้นที่ที่มีอัตราในการกระทำผิดสูง แหล่งมั่วสุม แหล่งที่มีปัญหายาเสพติด และสอดคล้องกับศิริวรรณ กมลสุขสถิต (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการป้องกันและแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยอาศัยปัจจัย ที่เป็นตัวทำนายทางด้านอาชญาวิทยา ผลการวิจัย พบว่า ผลการศึกษาถึงปัจจัยทางด้านอาชญาวิทยาที่สามารถทำนาย กระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตัวแปรทำนายที่มีนัยสำคัญในการทำนายการกระทำผิดซ้ำ ในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ได้แก่ ตัวแปรทฤษฎีการคบหาสมาคมกับเพื่อน (B = 1.226**) ตัวแปรพื้นฐาน อายุในขณะกระทำผิด (B = -.522**) ตัวแปรพื้นฐานอาศัยอยู่กับ มารดา (B = 2.969**) ตัวแปรพื้นฐาน อาชีพของบิดา (เกษตรกร) (B = 3.279**) และตัวแปรพื้นฐาน อาชีพของบิดา (ลูกจ้างบริษัท/ห้างร้าน) (B = 3.008**)

2. ด้านสังคม ชุมชนและเศรษฐกิจ คนในชุมชนมีความยินดีที่ผู้กระทำผิดซ้ำ ได้รับการปล่อยตัว และมีงานทำ แม้ว่าจะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป แต่ก็ทำให้มีรายได้ช่วยเหลือครัวได้อีกทางหนึ่ง แต่เมื่อมีการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดขึ้นอีก คนในชุมชนจะมีความกังวลใจและไม่สบายใจมากขึ้น เพราะจะสร้างปัญหาให้กับคนในชุมชนและครอบครัว

จากผลการศึกษา ปัจจัยด้านสังคม ชุมชนและเศรษฐกิจ พบว่า ผู้อุปการะ หรือบุคคลในชุมชนที่ผู้กระทำผิดซ้ำอาศัย มีความรู้สึกยินดีที่ผู้กระทำผิดซ้ำได้รับการปล่อยตัวและกลับไปอาศัยอยู่กับครอบครัวภายในชุมชน ภูมิลำเนาเดิม แต่สาเหตุที่มีการกระทำผิดซ้ำ เพราะว่าเมื่อผู้กระทำผิดซ้ำออกไปใช้ชีวิตร่วมกับสังคม กลับมีทัศนคติที่ไม่ดีกับตนเอง คิดว่า สังคมไม่ให้โอกาสผู้กระทำผิด ไม่มีการรับเข้าทำงาน ไม่มีอาชีพทำให้ไม่มีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว

ผู้กระทำผิดซ้ำถูกมองในทาง ไม่ดี เป็นคนขี้คุก ขี้ตาราง สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างกรณีศึกษา ได้ให้ข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์ พบว่า การกลับไปใช้ชีวิตแบบเดิม ๆ เจอสภาพปัญหาเดิม ๆ ไม่กล้าใช้ชีวิตเหมือนคนปกติทั่วไป อีกทั้ง การได้พบเจอเพื่อน ๆ กลุ่มเดิมที่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับการเสพ การค้าหรือจำหน่าย หรือกลุ่มเพื่อนผู้ต้องขังที่รู้จักกันภายในเรือนจำๆ ที่คอยให้ความช่วยเหลือดูแล แนะนำชักจูงให้เสพและค้าขายยาเสพติดให้โทษอีกครั้ง ประการสำคัญ ผู้กระทำผิดซ้ำ สามารถกลับเข้าไปสู่วงจรยาเสพติดได้ง่าย เพราะรู้อยู่แล้วว่า สามารถหายาเสพติดได้ง่าย สร้างรายได้หรือหาเงินได้เยอะและรวดเร็ว โดยไม่ต้องใช้ทักษะความรู้ ไม่ต้องพึ่งพาครอบครัว การขายยาเสพติด ทำให้ตนเองสบายจนเคยตัว กลายเป็นคนไม่สู้งาน และการได้เงินจากการค้าขายยาเสพติดทำให้มีเงินใช้แบบไม่ต้องคิดหรือกังวล เพราะถ้าเงินหมดสามารถหาได้ง่ายจากการจำหน่ายยาเสพติด ส่วนการประกอบอาชีพสุจริต มีรายได้ไม่มากพอที่จะใช้จ่ายส่วนตัว จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลับไปกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดเช่นเดิม

ฉะนั้น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้อุปการะ หรือบุคคลในชุมชนให้โอกาสในการปรับเปลี่ยนแก้ไขพฤติกรรมในการกระทำความผิดที่ผ่านมา แต่เมื่อผู้กระทำผิดซ้ำออกไปใช้ชีวิตร่วมกับสังคม กลับมีทัศนคติที่ไม่ดีกับตนเอง คิดว่า สังคมไม่ให้โอกาส ถูกมองในทางไม่ดี ไม่รับเข้าทำงาน และไม่กล้าใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชนเหมือนปกติทั่วไป จึงต้องไปคบเพื่อนกลุ่มเดิม ๆ หรือเพื่อนผู้ต้องขังคดียาเสพติดๆ ที่รู้จักกันภายในเรือนจำๆ แนะนำชักจูงให้เสพและค้าขายยาเสพติดให้โทษ เนื่องจากทำให้หาเงินได้ง่าย รวดเร็ว โดยไม่ต้องใช้ทักษะความรู้ มีเงินใช้สอยโดยไม่ต้องไปพึ่งพาครอบครัว เป็นผลทำให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำ สอดคล้องกับ นิศากร อุบลสุวรรณ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่องการกระทำความผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิง : ศึกษาเฉพาะกรณี การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยศึกษาเชิงคุณภาพ ที่เก็บข้อมูล สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ผลการศึกษา สรุปได้เป็นประเด็นใหญ่ ๆ ได้แก่ มีรายได้ไม่แน่นอน จิตใจอ่อนไหว ถูกชักจูงได้ง่าย มีภาระที่จะต้องเลี้ยงดูรับผิดชอบ การศึกษาน้อย มีอาชีพไม่แน่นอน แลส่วนใหญ่บุคคลแวดล้อมหรือสภาพที่อยู่อาศัยพัวพันกับยาบ้า ประกอบกับสังคมส่วนใหญ่ยังไม่ยอมรับผู้ที่เคยกระทำความผิดมาก่อน ไม่ให้โอกาส ไม่ยอมรับเข้าทำงาน อาจเป็นส่วนทำให้ต้องค้าขายยาบ้า เพื่อความอยู่รอดของชีวิตและครอบครัว

3. ด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษและการใช้ชีวิตในเรือนจำๆ พบว่า ผู้กระทำผิดซ้ำส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการศึกษาหรืออบรม โดยใช้เวลาว่างอ่านหนังสือ หรืออยู่เฉย ๆ ไม่เคยกระทำผิดวินัยของเรือนจำ ได้รับมอบหมายให้ทำงานกองงานรับจ้าง (แห อวน ป่าน) สำหรับสภาพความเป็นอยู่ภายในเรือนจำ ส่วนใหญ่ไม่มีผลกระทบและสามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ ไม่ลำบากแต่อย่างใด รวมถึงการปฏิบัติตามระเบียบวินัยของเจ้าหน้าที่จะปฏิบัติต่อตัวผู้กระทำผิดซ้ำเป็นปกติเหมือนกับผู้ต้องขังอื่นทั่วไป

จากผลการศึกษา ปัจจัยด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษและการใช้ชีวิตในเรือนจำฯ พบว่า ผู้กระทำผิดซ้ำก่อนต้องโทษมีพฤติกรรมเสพและจำหน่ายยาเสพติด เป็นผลให้ต้องถูกจำคุกในครั้งแรก สาเหตุจากความต้องการด้านเงินและทรัพย์สิน เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เมื่อถูกจับและต้องโทษจำคุกได้พบเจอเพื่อนและผู้ต้องขังภายในเรือนจำที่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น ทำให้ได้เรียนรู้พฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดจากเพื่อนผู้ต้องขังที่รู้จักกันภายนอก และพึ่งรู้จักกันระหว่างที่ต้องโทษจำคุก เป็นผลทำให้การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษเป็นเครือข่ายใหญ่มากขึ้น ด้านการศึกษาและอบรม ผู้กระทำผิดซ้ำส่วนหนึ่ง ไม่สนใจเข้ารับการศึกษาและอบรมตามหลักสูตรที่ทางเรือนจำฯ ดำเนินการจัดให้ เพราะคิดว่าไม่จำเป็นและไม่สำคัญ ด้านกองงานที่เรือนจำ/ทัณฑสถานจัดให้ผู้กระทำผิดซ้ำทำงานระหว่างที่อยู่ในเรือนจำฯ เช่น กองงานรับจ้าง (แห ป่าน พรมฯ) เป็นกองงานหรืออาชีพที่ไม่ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขังทั่วไปหรือผู้กระทำผิดซ้ำ เพราะไม่สามารถนำวิชาชีพจากการทำงานในกองงาน ไปใช้ในการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้ สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่าง กรณีศึกษา ได้ให้ข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์ พบว่า การกระทำผิดและต้องโทษจำคุกครั้งแรกอยู่ในช่วงที่เป็นวัยรุ่น ความผิดเพียงเล็กน้อยมีความคิดว่า วัน เวลาที่ใช้ชีวิตอยู่ภายในเรือนจำฯ ผ่านไปด้วยความรวดเร็ว สนุกสนานได้อยู่กับกลุ่มเพื่อน ๆ วัยเดียวกัน จนกระทั่งพ้นโทษออกไป จึงยังไม่มีความเกรงกลัวการติดคุก เพราะสามารถดำรงชีวิตประจำวันภายในเรือนจำฯ ได้การทำงานในเรือนจำฯ มีหลายอย่าง หลายหน้าที่ไม่หนักหนาหรือลำบากเหมือนภายนอก แต่อย่างใด แม้กระทั่งการปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติตามระเบียบวินัยของเจ้าหน้าที่ต่อผู้กระทำผิดซ้ำ ถ้าไม่มีกระทำผิดระเบียบวินัยของเรือนจำฯ ผู้กระทำผิดซ้ำสามารถสามารถใช้ชีวิตเหมือนปกติทั่วไป เพราะผู้กระทำผิดซ้ำบางคนหรือบางส่วนรู้จักคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่เรือนจำฯ เพราะต้องโทษจำคุกหลายครั้งจนเจ้าหน้าที่เรือนจำสามารถจดจำชื่อ-สกุลของผู้กระทำผิดซ้ำได้ ส่วนปัจจัยสำคัญหรือสาเหตุการกระทำผิดซ้ำเพราะครอบครัวมีฐานะค่อนข้างยากจน มีรายได้น้อย เพื่อน/แฟน มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษ เริ่มเสพยาบ้าจากการชักชวนของเพื่อน ๆ ในกลุ่ม และได้เข้าสู่วงจรการจำหน่ายยาเสพติด เมื่อถูกจับดำเนินคดีและต้องโทษจำคุก สามารถใช้ชีวิตในเรือนจำฯ ได้อย่างปกติ เพราะเคยต้องโทษจำคุกมาแล้ว และมีเพื่อนที่ถูกจับดำเนินคดีก่อนหน้านั้น ให้การต้อนรับ คอยดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดความรักความสามัคคี ระหว่างอยู่ภายในเรือนจำฯ หรือได้รู้จักเพื่อนผู้ต้องขัง คดียาเสพติดให้โทษจนมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้พฤติกรรมที่เกี่ยวกับยาเสพติด เช่น การเสพ การค้าขายหรือจำหน่ายยาเสพติด หรือแหล่งซื้อขายยาเสพติดที่มีราคาถูก หรือไม่ต้องใช้เงินในการรับยาเสพติด มาจำหน่าย และเมื่อได้รับการปล่อยตัวออกไปใช้ชีวิตกับครอบครัวมีพฤติกรรมเดิม ๆ คบหาสมาคมติดต่อสื่อสาร พบปะ พูดคุย และไปมาหาสู่กับกลุ่มเพื่อน ๆ และเพื่อนที่รู้จักกันภายในเรือนจำฯ ที่มีพฤติกรรมยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดฯ ประกอบกับเมื่อใช้ชีวิต

อยู่ภายนอก ไม่สามารถหางานทำได้ ไม่มีทุนในการประกอบอาชีพ ไม่มีโอกาสหรือทางเลือกในการใช้ชีวิต ไม่มีความช่วยเหลือใด ๆ จากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน

สำหรับการทำงานในเรือนจำฯ เช่น แรงงานรับจ้าง ถักแห ถักป่าน เย็บอวน หรือกองงานต่าง ๆ ที่มีอยู่ภายในเรือนจำฯ ไม่สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพในชุมชน หรือภูมิลำเนาเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ แม้กระทั่งการทำงานในสถานประกอบการขนาดใหญ่หรือเล็ก ก็ไม่มีผู้ประกอบการรับเข้าทำงานแต่อย่างใด ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของภาครัฐหรือเอกชน เพราะมีการตรวจสอบประวัติการกระทำความผิดก่อนจะรับเข้าทำงาน ส่วนการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นที่เรือนจำฯ/ทัณฑสถาน กำหนดให้ผู้กระทำผิดซ้ำไม่ให้ความสนใจที่จะเข้ารับการฝึกอบรมฯ เพราะคิดว่าอาชีพระยะสั้นหาเงินได้น้อย เมื่อเปรียบเทียบกับการจำหน่ายยาเสพติดให้โทษ จึงเป็นสาเหตุอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้ผู้กระทำผิดซ้ำไม่เข้ารับการฝึกอาชีพระยะสั้น

ฉะนั้น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษและการใช้ชีวิตในเรือนจำฯ ของผู้กระทำผิดซ้ำที่มีพฤติกรรมเสพและจำหน่ายยาเสพติดเพราะความจำเป็น ด้านเงินและทรัพย์สิน ทำให้ต้องโทษจำคุกและได้พบเจอเพื่อนผู้ต้องขังในเรือนจำฯ ส่งผลให้เกิดเครือข่ายยาเสพติดให้โทษเป็นเครือข่ายใหญ่และกว้างขวางมากขึ้น ประกอบกับระหว่างที่ต้องโทษจำคุกในเรือนจำฯ ผู้กระทำผิดซ้ำไม่สนใจเข้ารับการศึกษาและการอบรมวิชาชีพ จึงไม่มีทักษะความรู้ด้านการศึกษาและด้านอาชีพ เพื่อนำไปใช้ภายหลังได้รับการปล่อยตัว และสิ่งสำคัญของการกระทำผิดซ้ำหลาย ๆ ครั้งในพื้นที่ภูมิลำเนาเดิม เป็นผลทำให้ผู้กระทำผิดซ้ำรู้จักและคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่เรือนจำฯ เพราะทราบอยู่แล้วว่าต้องปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะได้รับความสะดวกสบายระหว่างที่ต้องโทษจำคุก โดยเฉพาะการไม่กระทำผิดระเบียบวินัยของทางเรือนจำฯ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำผิดซ้ำไม่เกรงกลัวในการต้องโทษจำคุก และเป็นปัจจัยสำคัญทำให้กลับไปเสพและขายยาเสพติดให้โทษ เป็นผลทำให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำ สอดคล้องกับ นุชนาฏ มุกุระ (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังเรือนจำกลางเชียงใหม่ : ศึกษาเฉพาะกรณีการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของ ผู้ต้องขังเรือนจำกลางเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำ ในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังเรือนจำกลางเชียงใหม่ โดยจำแนกวิเคราะห์เป็นรายได้ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ พร้อมทั้งศึกษาข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไข และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขัง เรือนจำกลางเชียงใหม่ ประชากร คือ นักโทษเด็ดขาดชายที่กระทำความผิดตาม พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ ซึ่งกระทำผิดซ้ำ ตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป และถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำกลางเชียงใหม่และได้ทำการสุ่มตัวอย่างจากผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดจากจำนวน 470 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 เมษายน 2553) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำ ในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังเรือนจำกลางเชียงใหม่นั้น มาจากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นด้านครอบครัว

สังคมและชุมชน การคบเพื่อน เศรษฐกิจ ก็ตามล้วนส่งผลให้เกิดการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด ถ้าครอบครัวขาดความอบอุ่น ขาดการอบรมเลี้ยงดูที่เอาใจใส ก็ง่ายต่อการถูกชักจูงจากกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด รวมถึงสภาพเศรษฐกิจ การคบเพื่อน ตลอดจนสภาพของสังคมและชุมชน กลัวที่สังคมจะไม่ให้การยอมรับ ถูกปฏิเสธจากสถานที่ทำงานทำให้ขาดรายได้ที่จะเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัว ส่งผลให้ต้องกลับไปทำผิดซ้ำนั่นเอง

ข้อคิดเห็น

การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังมีปัจจัยและสาเหตุที่สำคัญ คือ ปัญหาส่วนตัว ปัญหาครอบครัว รายได้ ปัญหาของสังคม ปัญหาสภาพแวดล้อมภายในชุมชนและการยอมรับผู้กระทำผิด หรือแม้กระทั่งปัญหาของเรือนจำๆ ซึ่งเป็นสถานที่คุมขังผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาเพื่อที่จะไม่ให้ผู้กระทำความผิดซ้ำ หวนกลับไปกระทำผิดกฎหมายหรือกระทำผิดซ้ำอีก จนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเดือดร้อน หรือเป็นปัญหาต่อสังคมส่วนร่วม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้ผู้กระทำผิดซ้ำสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ภายหลังพ้นโทษ ผู้วิจัยมีข้อคิดเห็น แนวทางแก้ไขและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดซ้ำ เพื่อไม่ให้กลับไปกระทำความผิดอีก ดังนี้

1. ด้านครอบครัว

สมาชิกภายในครอบครัว พ่อ แม่ พี่ น้อง ภรรยา ลูก หรือญาติ ควรคอยให้ความช่วยเหลือ ดูแล เอาใจใส่ ห่วงใย และสอดส่องพฤติกรรมของผู้กระทำผิดซ้ำ มีการทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ เพื่อบ่งชี้ให้ผู้กระทำผิดซ้ำ เห็นว่า สมาชิกภายในครอบครัวทุกคนรักใคร่ ห่วงใยและดีใจที่ได้อยู่ร่วมกับผู้กระทำผิดซ้ำ เพราะมีความสำคัญเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัว เป็นที่รักใครของคนในครอบครัว แม้ว่าจะเคยกระทำผิดมาก่อน ไม่ใช่สาเหตุหรือเรื่องสำคัญ เพราะผู้กระทำผิดซ้ำสามารถรับรู้ได้ด้วยตนเองว่า ขณะที่อยู่ภายในเรือนจำๆ บุคคลที่เห็นความสำคัญและเป็นห่วงเป็นใยคอยให้ความช่วยเหลือทุกเรื่องไปเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอ และเมื่อมีปัญหา เข้ามาภายในชีวิต สมาชิกภายในครอบครัว เป็นกำลังใจคอยให้ความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา แนะนำจนสามารถผ่านพ้นปัญหาต่าง ๆ ไปได้ด้วยกัน

2. ด้านสังคม ชุมชน

การที่จะให้บุคคลในสังคม ชุมชน ยอมรับผู้กระทำผิดซ้ำ กลับเข้าไปอยู่ในชุมชน เหมือนเดิมนั้น จากการสอบถามผู้กระทำผิดซ้ำ ทุกคนที่ตอบแบบสอบถามหรือให้สัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่าคนในสังคมยอมรับผู้กระทำผิดซ้ำและให้โอกาสในการกลับไปใช้ชีวิตเหมือนเดิม มีเพียงผู้ที่กระทำผิดซ้ำคิดไปเองว่า ตนเองเป็นที่น่ารังเกียจของสังคม ไม่กล้ากลับไปใช้ชีวิตเหมือนเดิม คนในสังคมไม่เห็นคุณค่าของตนเอง และคิดว่าตนเองเป็นคนขี้คุกขี้ตาราง คนติดคุกไม่ดี ถูกนินทาจนกระทั่งความคิด ทัศนคติ ของตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาและสร้างปัญหาต่าง ๆ โดยการกลับเข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีกครั้ง ดังนั้น จึงต้องแก้ที่ความคิด ทัศนคติและความเชื่อ ของผู้ที่กระทำความผิดให้เปลี่ยนแปลงจากเดิมโดยการปรับเปลี่ยนแก้ไข ฟื้นฟู ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทัศนคติ ของผู้กระทำผิดขณะที่อยู่ภายในเรือนจำๆ

ในส่วนของบุคคลในสังคม ชุมชนควรต้องให้ความช่วยเหลือผู้กระทำผิดซ้ำ ด้วยการติดต่อประสานงานระหว่างภาครัฐ เอกชน หรือองค์กรต่าง ๆ ที่เป็นเครือข่ายสังคมสงเคราะห์ในงานราชทัณฑ์ อาทิเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด พัฒนาสังคมหรือความมั่นคงของมนุษย์ โรงพยาบาล วัด กลุ่มสมาคมต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดซ้ำ ได้ทำงานภายในสถานประกอบการหรือพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งภายในชุมชน เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพส่วนตัวและมีรายได้ในการดำรงชีวิต หรือหากสืบทราบว่ากลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ต้องแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน ให้ความร่วมมือในการสอดส่องดูแลไม่ให้เกิดการระบาดของยาเสพติด เพื่อป้องกัน ลดปัญหาความเดือดร้อนและสามารถยับยั้งการแพร่กระจายของยาเสพติด

3. ด้านการควบคุม แก้ไข ฟื้นฟู และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดซ้ำ

ด้านการควบคุม แก้ไข ฟื้นฟู และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดซ้ำของเจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน จะต้องมีวิธีการจำแนกลักษณะผู้กระทำผิดซ้ำ วิเคราะห์สาเหตุ และพฤติกรรมการกระทำผิดในครั้งนี้ว่ามีปัญหาหรือสาเหตุในเรื่องใด เพื่อจะได้วางแผนในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดได้อย่างถูกต้อง เช่น มีรายได้ไม่เพียงพอ เพราะไม่ได้ประกอบอาชีพ ทำให้ต้องไปค้าขายยาเสพติด เจ้าหน้าที่เรือนจำฯ ต้องส่งเสริม ให้ความรู้ ทักษะ การประกอบอาชีพโดยมุ่งเน้นอาชีพอิสระ ไม่ต้องลงทุนเยอะ และใช้ระยะเวลาการศึกษาอบรมฯ ระยะสั้น ๆ ซึ่งกรมราชทัณฑ์ ได้มีแนวทางการดำเนินการขั้นตอนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่กระทำความผิดแต่ละประเภทคดีให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติเข้าใจกระบวนการ วิธีการปฏิบัติงานต่าง ๆ และสามารถใช้เป็นแนวทางในการทำงาน เพื่อจะได้แก้ไขผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในส่วนของการใช้ชีวิตประจำวันภายในเรือนจำฯ หรือการทำงานของผู้ต้องขัง ปรากฏว่ากองงานที่มีอยู่ภายในเรือนจำฯ/ทัณฑสถานที่มอบหมายให้ผู้ต้องขังทำเป็นประจำทุกวัน ส่วนหนึ่งเป็นกองงานรับจ้าง เช่น เย็บแห ถักอวน ถักป่าน พรม ฯลฯ โดยส่วนใหญ่ ไม่ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขัง เพราะปัญหาการกระทำผิดที่เกิดขึ้น คือ ผู้ต้องขังไม่มีความรู้ในเรื่องการประกอบด้านอาชีพ ไม่มีผู้ประกอบการหรือสถานประกอบการรับเข้าทำงานจึงทำให้กลับไปกระทำผิดซ้ำ

ดังนั้น งานรับจ้างประเภทต่าง ๆ ที่นำมาให้ผู้ต้องขังทำภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน จึงไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือการประกอบอาชีพ เพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัวหรือตนเองภายหลังพ้นโทษได้ จึงมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนนโยบาย แผนการดำเนินงานการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรื่องการทำงาน ควรมีการส่งเสริมให้ความรู้ หรือทักษะความรู้เกี่ยวกับอาชีพระยะสั้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้เป็นความรู้และให้ผู้กระทำผิดซ้ำ นำไปประกอบอาชีพด้วยตนเองภายหลังพ้นโทษ โดยไม่เป็นภาระต่อสังคมอีกต่อไป

5. ด้านผู้กระทำผิดซ้ำ

ผู้กระทำผิดซ้ำ ย่อมรู้และเข้าใจว่า การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษต้องถูกดำเนินคดีและต้องโทษจำคุก แต่ด้วยปัญหาและสาเหตุจำเป็นหลาย ๆ ด้าน เช่น รายได้ไม่พอ

ติดยาเสพติด หรือกล่าวอ้างว่า สังคมไม่ยอมรับ ไม่ให้โอกาส ทำให้ต้องกลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดฯ และกระทำผิดซ้ำ โดยที่ผู้กระทำผิดซ้ำอาจจะลืมนึกไปว่า สถาบันครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง การที่ผู้กระทำผิดซ้ำ ได้รับโอกาสจากครอบครัวและกลับไปใช้ชีวิตร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงความรัก ความห่วงใย การให้กำลังใจ การมีชีวิตคู่หรือครอบครัวที่ดี การยอมรับไม่ดูหมิ่นต่อว่าหรือทะเลาะกัน พร้อมจะให้อภัยซึ่งกันและกัน หากคนใดหรือคนในครอบครัวทำผิดพลาด สามารถทำให้ผู้กระทำผิดซ้ำ พึงสำนึกได้ว่า การได้อยู่ร่วมกันกับครอบครัวที่อบอุ่นย่อมมีความสุขในชีวิตมากกว่าการอยู่เพียงลำพังในเรือนจำฯ อันเป็นเหตุผลหนึ่งในการปฏิเสธกลุ่มเพื่อนที่ชักชวนชักจูง ให้กลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และจะได้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและเป็นคนดีของครอบครัวต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ครั้งนี้ สามารถเปรียบเทียบข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดในเชิงลึกได้มากขึ้น และสามารถนำไปเป็นแนวทางการปรับปรุงจัดทำโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำความผิดของเรือนจำและกรมราชทัณฑ์

2. สภาพภายในเรือนจำหรือการใช้ชีวิตภายในเรือนจำของผู้กระทำผิดซ้ำ บ่งบอกให้เห็นว่าผู้กระทำผิดไม่เกรงกลัวในการถูกคุมขัง เพราะการต้องโทษหลายครั้ง ทำให้คุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ภายในเรือนจำฯ รู้จักระเบียบวินัย กฎข้อบังคับ และรู้ว่าควรปฏิบัติตัวอย่างไรขณะที่อยู่ภายในเรือนจำฯระหว่างที่ต้องโทษจำคุกที่จะทำให้ตนเองสบาย อยู่อย่างปลอดภัย หรือไม่ถูกกลั่นแกล้งจากผู้ต้องขังอื่น อีกทั้งการได้รู้จักกับเพื่อนผู้ต้องขังคดียาเสพติดเพิ่มขึ้นจะทำให้รู้ว่ามีแหล่งยาเสพติดอยู่ในพื้นที่ตรงไหนบ้าง และเมื่อพ้นโทษออกไป ได้ไปพบเพื่อน ๆ กลุ่มที่รู้จักและเคยต้องโทษจำคุกด้วยกันภายในเรือนจำฯ ชักชวนกันไปกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ และมีเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น จึงเป็นผลให้มีกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกหลายครั้ง ดังนั้น จึงต้องนำผลข้อมูลและปัญหาที่ได้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายระเบียบแบบแผน และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องตลอดจนการพัฒนาการปฏิบัติงานหรือพัฒนาปรับปรุง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถานอื่นของกรมราชทัณฑ์

การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะผู้ต้องขังชายกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดให้โทษของเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อได้ข้อมูลเชิงลึก ในการศึกษาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานอื่น ๆ ในสังกัดกรมราชทัณฑ์ ควรศึกษาผู้ที่กระทำความผิดซ้ำโดยจำแนกตามฐานความผิด เช่น ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดต่อชีวิต และร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับเพศ และความผิดอื่น ๆ ตามกฎหมายที่ผู้กระทำความผิดก่ออาชญากรรม

สะเทือนขวัญเป็นภัยต่อสังคม หรือคดีที่เป็นที่สนใจของประชาชน เพื่อทำให้สามารถเปรียบเทียบข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดในเชิงลึกได้มากขึ้น

2. การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเรื่องการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดหรือผู้กระทำผิดซ้ำ เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงจัดทำโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูพัฒนา พฤตินิสัยของผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำความผิดของเรือนจำและกรมราชทัณฑ์

3. การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเรื่องการส่งเสริมสนับสนุนทางสังคมของภาครัฐเกี่ยวกับผู้ต้องขังหรือผู้กระทำความผิดซ้ำ ภายหลังได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษและออกไปสู่สังคมภายนอก

บรรณานุกรม

กรมราชทัณฑ์. *สถิติระบบข้อมูลผู้ต้องขัง.* ค้นเมื่อ 4 เมษายน 2565, จาก (http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_result.php?date=2021-10-01&report=)

ณัฐวุฒิ จันดี. (2555). *ปัญหาการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 7 จังหวัดเชียงใหม่.* เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

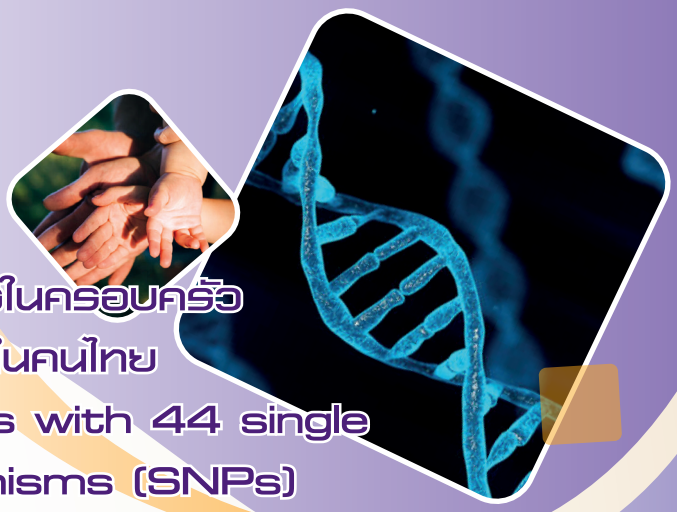
นิศากร อุบลสุวรรณ. (2557). *การกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช.* ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

นุชนาฏ มุกุระ. (2554). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังเรือนจำกลาง เชียงใหม่.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พีรศักดิ์ วงศ์ธนเวทย์. (2554). *การกระทำความผิดฐานคดีที่เกี่ยวกับยาเสพติด : กรณีศึกษาผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสุโขทัย.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *ระบบข้อมูลผู้ต้องขัง.* ค้นเมื่อ 4 เมษายน 2565, จาก (http://10.1112.74.1/primsm-search/Report102/ReportMain.aspx?date=20211001)

ศิริวรรณ กมลสุขสถิต. (2563). *แนวทางการป้องกันและแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยอาศัยปัจจัยที่เป็นตัวทำนายทางด้านอาชญาวิทยา.* ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในครอบครัว จากสนิปส์ 44 ตำแหน่ง ในคนไทย

Parents-child analysis with 44 single nucleotide polymorphisms (SNPs) in Thai individuals

*สุนิษา โอบอ้อม**

Sunisa Aobaom

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในครอบครัว (parent-child) จากสนิปส์ (SNPs) ทั้งหมด 44 ตำแหน่ง จากนั้นคำนวณหาค่าดัชนีความเป็นบิดา (Paternity index, PI) ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง (True parent-child group) และกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน (unrelated group) จำนวนกลุ่มละ 38 ครอบครัว จากผลการวิจัยพบว่าในกลุ่มมีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริงนั้น มีการใช้ SNPs ร่วมกันทั้งหมด 44 ตำแหน่ง ทั้งหมด 38 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 100 และกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน มีตำแหน่งที่ไม่ตรงกันตั้งแต่ 2 ถึง 13 ตำแหน่ง โดยในกลุ่มนี้ พบ 10 ครอบครัวที่มีตำแหน่งที่ไม่ตรงกันถึง 4 ตำแหน่ง ซึ่งเป็นจำนวนตำแหน่งที่ไม่ตรงกันมากสุดคิดเป็นร้อยละ 26.32 ค่า PI ในกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง มีค่าอยู่ระหว่าง 83.9371 ถึง 1.0120×10^{7} และกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์ มีค่าอยู่ระหว่าง 7.0750 ถึง 5.0065×10^{4} เมื่อสังเกตค่ากระจายตัวของ PI พบว่า ค่าต่ำสุดของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริงตัดกับค่าสูงสุดของกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กันที่มีค่าระหว่าง 83.9371 ถึง 5.0065×10^{4} ซึ่งในช่วงนี้จะเป็นช่วงที่เรียกว่า “gray zone” กล่าวคือ ไม่สามารถระบุความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริงได้

* *อาจารย์ ภาควิชาเทคนิคการแพทย์ คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*

Lecturer, Department of Medical Technology Faculty of Allied Health Sciences Thammasat University

Received: *July 12, 2022* ***Revised:*** *September 16, 2022* ***Accepted:*** *October 5, 2022*

ซึ่งค่า PI ของกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์ เกิดจากคำนวณโดยการตัดตำแหน่งที่ไม่ตรงกันออก และคำนวณค่า PI ดังกล่าว งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าพบความแตกต่างจากการใช้ SNPs 44 ตำแหน่ง ระหว่างกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง (True parent-child group) และกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน (unrelated group) สามารถช่วยทำนายความสัมพันธ์ของมนุษย์และนำไปประยุกต์ใช้กับความสัมพันธ์ในเครือญาติอื่น ๆ ในอนาคตได้

คำสำคัญ: พ่อแม่ลูก, สนิปส์, ค่าดัชนีความเป็นบิดา

Abstract

The aim of research is to determine the parent-child relationship based upon 44 SNPs markers using statistic values of paternity index (PI). Samples of this study were in two groups: true parent-child (n = 38 families) and unrelated groups (n = 38 families). The results showed that the true parent-child group shared 44 loci (38 families: 100%), and the unrelated groups had loci mismatch between 2 to 13 loci. The four mismatch loci were the highest number of families (10 families: 26.32%). The maximum and minimum of PI values were 1.0120×10^{7} and 83.9371 were among the true parent-child groups. The unrelated group's maximum and minimum PI values were 5.0065×10^{4} and 7.0750, respectively. The lower limit of the distribution of the true parent-child intersected with the upper limit of the distribution of the unrelated between the values of 83.9371 to 5.0065×10^{4}. In this range of values, the distribution of the PI values could not be used to determine the relationship and therefore was recognized as a "gray zone", whereas the non-relationship PI is from the calculation of mismatch elimination. This research showed that the difference between true parent-child and unrelated groups using 44 SNPs could help to predict human relationships and can be further applied in other relationships.

Keyword: SNPs, Parents-child, Paternity index

บทนำ/ความเป็นมาของปัญหา

งานทางด้านนิติพันธุศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของการนำมาช่วยในการตัดสินในกระบวนการยุติธรรม เช่น การตรวจเพื่อยืนยันบุคคลที่กระทำความผิด หรือการพิสูจน์บุคคลในกรณีที่สูญหาย เป็นต้น ซึ่งรูปแบบในการคลี่คลายคดีที่เป็นหลักฐานชิ้นสำคัญและมีความถูกต้องแม่นยำที่สุด ทั้งนี้การตรวจความสัมพันธ์ทางสายเลือดก็เป็นอีกหนึ่งรูปแบบที่มีส่วนช่วยในกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกัน ด้วยหลักการที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีสารพันธุกรรมที่แตกต่างกัน ยกเว้นฝาแฝดที่เกิดจากไข่ใบเดียวกันที่จะมีสารพันธุกรรมที่เหมือนกันทุกประการ ซึ่งแต่ละบุคคลจะได้รับการถ่ายทอดมาจากพ่อและแม่อย่างละครึ่ง

โดยมีรหัสดีเอ็นเอมากกว่าสามพันล้านรหัส แต่ไม่จำเป็นจะต้องตรวจสอบทุกรหัสหากแต่เลือกเพียงบางตำแหน่งเท่านั้นในการตรวจสอบ ซึ่งในการพิสูจน์ลักษณะทางสายเลือดในรูปแบบพ่อ-แม่-ลูก จะต้องมีลายพิมพ์ดีเอ็นเอเหมือนกันทุกตำแหน่ง หากไม่ตรงกันเพียง 1 ตำแหน่งเท่านั้น ก็แสดงถึงบุคคลเหล่านั้นอาจไม่มีความสัมพันธ์กันแบบพ่อ-แม่-ลูกจริง โดยในปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีทางพันธุศาสตร์มาตรวจสอบ เช่นเครื่องหมายพันธุกรรมบริเวณดีเอ็นเอลำดับซ้ำ (Short Tandem Repeat : STRs) ทั้ง 16 หรือ 24 ตำแหน่ง ซึ่งต้องใช้เวลานานและมีราคาที่ค่อนข้างสูง จึงมีการนำ Single Nucleotide Polymorphisms (SNPs) มาใช้ในรูปแบบของการศึกษาในกลุ่มของการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ของสองวัตถุพยานว่าเป็นคนคนเดียวกันหรือไม่ หากแต่ยังไม่มีการศึกษาลงไปถึงระดับของความสัมพันธ์ของมนุษย์ว่าสามารถใช้วิธีการดังกล่าวตรวจสอบได้หรือไม่ ด้วยเหตุผลทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นจึงทำให้เกิดงานวิจัยนี้ขึ้น

การตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอในปัจจุบันที่เป็นที่ยอมรับนั้น ใช้วิธีการทดสอบด้วย STRs ซึ่งในแต่ความสัมพันธ์มีการคำนวณค่าอัตราส่วนความน่าจะเป็น หรือ Likelihood Ratio (LR) ซึ่งจะมีประโยชน์ในการกำหนด และคัดแยกความสัมพันธ์ของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็น พ่อ-แม่-ลูก (Parent-Child) หรือความสัมพันธ์พี่น้อง (Kinship relationship) (Buckleton, Bright, & Taylor, 2016; Butler, 2005; Elkins, 2013) ซึ่งความสัมพันธ์แบบพ่อ-แม่-ลูก (parents-child) เป็นลักษณะความสัมพันธ์ของมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตที่ถูกควบคุมโดยดีเอ็นเอที่มีการถ่ายทอดจากพ่อและแม่อย่างละครึ่ง ยกเว้นในแฝดไข่ใบเดียวกันที่จะมีลักษณะการถ่ายทอดพันธุกรรมเหมือนกันทุกประการ ปัจจุบันการตรวจความสัมพันธ์แบบพ่อ-แม่-ลูก ใช้วิธีการตรวจสอบโดยใช้วิธีการทดสอบด้วย STRs ยกตัวอย่างเช่น เมื่อครอบครัวมี genotype แบบ 11,14 (พ่อ) และ 8,12 (แม่) จะมีโอกาสถ่ายทอดดีเอ็นเอไปสู่ลูก คือ 11,8 11,12 14,8 หรือ 14,12 เป็นต้น (Butler, 2005)

SNPs เป็นการแปรผันของลำดับดีเอ็นเอชนิดหนึ่งซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงของนิวคลีโอไทด์หนึ่งตัวในจีโนม ทำให้แตกต่างจากจีโนมของสิ่งมีชีวิตอื่นในสปีชีส์เดียวกัน หรือต่างจากโครโมโซมอีกแท่งหนึ่งในสิ่งมีชีวิตเดียวกัน ในมนุษย์ SNPs เกิดขึ้นครั้งเดียวโดยเฉลี่ยในทุก 300 นิวคลีโอไทด์ ซึ่งหมายความว่าจะมี SNPs ประมาณ 10 ล้านในจีโนมมนุษย์ โดยทั่วไปแล้วรูปแบบนี้จะพบได้ในดีเอ็นเอระหว่างยีน ซึ่งสามารถเป็นเครื่องหมายทางชีวภาพสำหรับการตรวจหายีนที่เกี่ยวกับโรค นอกจากนี้ยังสามารถใช้เพื่อตรวจสอบการถ่ายทอดดีเอ็นเอภายในกลุ่มครอบครัวได้ (Borsting et al., 2008)

งานวิจัยหนึ่งกล่าวว่า SNPs มีตำแหน่งที่เหมาะสมที่เหมาะต่อการระบุลักษณะตัวบุคคลอันดับแรกคือ มีอัตราการกลายพันธ์ที่ต่ำกว่า STRs (Lou et al., 2011) ซึ่งเหล่านี้จะเหมาะกับการตรวจสอบในกลุ่มนักโทษ และการตรวจคนเข้าเมือง สองการวิเคราะห์ SNPs สามารถทำได้เมื่อมีการเพิ่มปริมาณดีเอ็นเอ (PCR) สายสั้น ๆ ในตัวอย่างที่เสื่อมสภาพ ซึ่งเหมาะกับการสืบค้นทางมานุษยวิทยา และอาชญากรรม และสุดท้ายคือ SNPs เป็น binary polymorphisms ซึ่งจะเป็นวิธีที่ง่ายในการตรวจสอบ เนื่องจาก

มีค่าประมาณความถี่ของแอลลีลที่แม่นยำ ซึ่งจำเป็นต่อการตีความข้อมูลทางนิติเวชได้อย่างถูกต้อง และทำให้การวิเคราะห์โดยใช้ความเข้มข้นของดีเอ็นเอในตัวอย่างที่น้อยลง เมื่อเทียบกับการประมาณความถี่แอลลีลของ STRs และเมื่อผู้วิจัยทำการตรวจเอกลักษณ์บุคคลด้วย SNPs ทั้งหมด 52 ตำแหน่ง โดยทำการเปรียบเทียบผลระหว่างการวิเคราะห์ด้วย SNPs และ STRs ในดีเอ็นเอที่เสื่อมสภาพนั้น พบว่า SNPs สามารถให้ผลการวิเคราะห์ได้ครบทุกตำแหน่ง ในขณะที่การวิเคราะห์ด้วย STRs สามารถให้ผลได้เพียงแค่บางตำแหน่งเท่านั้น ทำให้เห็นว่าการใช้ SNPs สามารถระบุเอกลักษณ์ส่วนบุคคลได้ โดยมีความน่าจะเป็นที่แต่ละบุคคลจะมีตำแหน่ง SNPs ซ้ำกันอยู่ที่ 5.00×10^{-19} (Borsting et al., 2008; Sanchez et al., 2006) เช่นเดียวกับการศึกษาพัฒนาการตรวจเอกลักษณ์บุคคลด้วย SNPs ทั้งหมด 30 ตำแหน่ง ในประชากรเกาหลีทั้งหมด 8,842 คน ที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน พบความน่าจะเป็นที่แต่ละบุคคลจะมีตำแหน่ง SNPs ซ้ำกับอยู่ที่ 4.83×10^{-13} และเมื่อลดโอกาสการที่จะมีตำแหน่ง SNPs ซ้ำอีก 10 เท่า เมื่อเพิ่มตำแหน่ง SNPs ทุก ๆ 5 ตำแหน่ง (Kim et al., 2010) และเมื่อไม่นานมานี้ก็ยังพบการศึกษาพัฒนาการตรวจเอกลักษณ์บุคคลด้วย SNPs ทั้งหมด 50 ตำแหน่ง ในกลุ่มคนที่ไม่มีความสัมพันธ์กันและกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันแบบพี่-น้องที่มีพ่อและแม่เดียวกัน (Full-sibling) โดยพบความน่าจะเป็นที่แต่ละบุคคลจะมีตำแหน่ง SNPs ซ้ำกันอยู่ที่ 6.90×10^{-20} ในกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กันเลย ส่วนในกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันแบบ พี่น้องพ่อแม่เดียวกัน (full-sibling) มีค่าความน่าจะเป็นอยู่ที่ 1.20×10^{-10} (Yousefi et al., 2018) นอกจากนี้ยังมีรายงานการทดสอบความเป็นเครือญาติแบบคู่ด้วยการรวมกันของ STRs และ SNPs พบว่า 40 STRs ที่มี 91 SNPs พบว่า สามารถแยกแยะความสัมพันธ์แบบ full-sibling ออกจากพี่น้องที่มีพ่อหรือแม่เดียวกัน (Half-sibling) ได้ แต่ไม่สามารถแยกแยะญาติที่อยู่ในเครือญาติเดียวกันอื่น ๆ เช่น ลูกพี่ลูกน้องได้ (Zhang et al., 2020) เหล่านี้ยิ่งเพิ่มความเชื่อมั่นในการใช้ SNPs ในการตรวจเอกลักษณ์บุคคลให้มากยิ่งขึ้น และเมื่อกลุ่มคนมีความสัมพันธ์กันโอกาสที่จะเกิดการใช้ SNPs ร่วมกันยิ่งมากขึ้น

งานวิจัยนี้ทำการศึกษาการแชร์จำนวนเบสบนโครโมโซมในความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูก (Parents-child) ที่ตำแหน่ง Single Nucleotide Polymorphisms (SNPs) ทั้งหมด 44 ตำแหน่ง และวิเคราะห์ด้วยเครื่อง MassARRAY® System (Agena Bioscience, USA.) เพื่อสามารถนำมาปรับใช้ในการตัดสินความสัมพันธ์ทางสายเลือดในรูปแบบพ่อ-แม่-ลูก ในคนไทยได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาจำนวนเบสบนโครโมโซมที่ได้จากการตรวจ SNPs 44 ตำแหน่งที่มีรูปแบบเหมือนกันของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของเบสบนโครโมโซมจากการตรวจด้วย SNPs ที่จำแนกความเป็นพ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริงและไม่แท้จริง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บตัวอย่างและข้อมูล

กลุ่มตัวอย่าง : คนไทยกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกอย่างแท้จริงที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

เกณฑ์การคัดเข้า: อาสาสมัครคนไทยเพศชายหรือเพศหญิง ที่มีสุขภาพดี ที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ไม่เป็นโรคธาลัสซีเมีย และไม่เป็นโรคทางพันธุกรรมที่ทำให้เกิดความผิดปกติของโปรตีนฮีโมโกลบินอื่น ๆ และมีการตรวจสอบสัมภาษณ์ว่ากลุ่มคนดังกล่าวมีความสัมพันธ์การทางสายเลือดจริง โดยข้อมูลทั้งหมดจะเก็บเป็นความลับ

เกณฑ์การคัดออก: อาสาสมัครที่เป็นโรคธาลัสซีเมีย และโรคทางพันธุกรรมที่ทำให้เกิดความผิดปกติของโปรตีนฮีโมโกลบินอื่น ๆ และผู้วิจัยเห็นว่าเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงว่าจะไม่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดอย่างแท้จริง

เกณฑ์ยุติการวิจัย: จะทำการยุติเมื่อมีการไม่ร่วมมือในขั้นตอนการวิจัยในเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

การถอนอาสาสมัครออกจากการวิจัย: จะทำการถอดถอนอาสาสมัครทันทีเมื่อเกิดอันตรายในอาสาสมัครอย่าง เช่น การเกิดแผลในปากหรืออาเจียน ที่เกิดขึ้นระหว่างการเก็บเยื่อบุกระพุ้งแก้ม

ระยะเวลาและจำนวนครั้งที่นัดอาสาสมัคร: อาสาสมัครจะถูกสัมภาษณ์เป็นระยะเวลา 5 นาที และเก็บตัวอย่าง เป็นระยะเวลา 25 นาที เพียงครั้งเดียว ตลอดงานวิจัย และไม่มีการนัดฟังผลการตรวจสอบใด ๆ

ขนาดตัวอย่าง : จำนวน 38 ครอบครัว รวม 99 คน โดยสุ่มจากสูตรการคำนวณของ Yamanae (1973) (จำนวนประชากร (N) อ้างอิงจากจำนวนผู้ที่มีสัญชาติไทย และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน จากระบบสถิติทางการทะเบียน ปี พ.ศ. 2560 : 64,627,515 คน)

ตัวอย่างที่เก็บ : สำลีพันปลายไม้เก็บบริเวณเยื่อบุกระพุ้งแก้ม (Buccal swab) คนละ 3 ก้าน

การสัมภาษณ์ : สอบถามชื่อ-สกุล อายุ เพศ ภูมิลำเนา โดยจะแทนความสัมพันธ์ตามรหัสต่อไปนี้ พ่อ = F00X แม่ = M00X และลูก = C00X โดย X ลำดับตัวเลขตั้งแต่ 1-38 ครอบครัว

2. การสกัดและเพิ่มปริมาณดีเอ็นเอ

นำสำลีพันปลายไม้ที่เก็บบริเวณเยื่อบุกระพุ้งแก้มทำการสกัดดีเอ็นเอด้วยชุด kit จากนั้นทำการเพิ่มปริมาณดีเอ็นเอด้วยเทคนิค multiplex PCR โดยใช้ primer ทั้งหมด 44 ตำแหน่ง โดยทำการวิเคราะห์ ณ ห้องปฏิบัติการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3. การวิเคราะห์ด้วยเครื่อง MassARRAY® System

นำตัวอย่างที่ทำการเพิ่มปริมาณดีเอ็นเอด้วยเทคนิค multiplex PCR ทำการวิเคราะห์ความแตกต่างและความจำเพาะของน้ำหนักโมเลกุล (mass) ของเบสบนสายนิวคลีโอไทด์ (nucleotide) ด้วยเครื่อง MassARRAY® System (Agena Bioscience, USA.) ซึ่งจะสามารถตรวจวิเคราะห์สารพันธุกรรมได้คราวละหลายตำแหน่งเป็น multiplexed assays

4. การวิเคราะห์ผล

ทำการวิเคราะห์จำนวนเบสที่เกิดจากการถ่ายทอดตามลักษณะพันธุกรรม โดยนำลำดับเบสของ SNPs ทั้ง 44 ตำแหน่ง สรุปเป็นจำนวน และค่าเฉลี่ยของการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม จากนั้นคำนวณความสัมพันธ์

ตามสูตร ตารางที่ 1 โดยใช้ความถี่แอลลีลตามตารางที่ 2 โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ 2 กลุ่มย่อย ที่มีความสัมพันธ์ ดังนี้

– **กลุ่มที่มีความสัมพันธ์กัน** (True Parents-Child : TPC) โดยจะเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 38 ครอบครัว ที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกอย่างแท้จริง

– **กลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน** โดยนำกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันแท้จริงจาก 99 ตัวอย่าง มาทำการสลับกันแบบสุ่ม (random pair) โดยการจับฉลากขึ้นมาทั้งหมด 3 คนต่อ 1 กลุ่ม ทั้งหมด 38 ครอบครัว

ตารางที่ 1 สูตรการคำนวณความสัมพันธ์พ่อ - แม่ - ลูก

พ่อต้องสงสัย	แม่	ลูก	PI*
ab	aa	aa	$0.5/p_a$
ab	aa	ab	$0.5/p_b$
ab	ab	aa	$0.5/p_a$
ab	bb	ab	$0.5/p_a$
aa	aa	aa	$1/p_a$
aa	ab	aa	$1/p_a$
aa	bb	ab	$1/p_a$
aa	ab	ab	$1/(p_a + p_b)$
ab	ab	ab	$1/(p_a + p_b)$

ที่มา. จาก *Forensic DNA evidence interpretation* (2nd ed.)., by Buckleton, Bright, & Taylor, (2016), CRC Press, United States.

Bayesian statistics : An introduction (4th ed.), by Lee, P. M. (2012), Wiley, United State.

ตารางที่ 2 ความถี่แอลลีลของ SNPs 44 ตำแหน่ง (Chro.: Chromosome)

SNPs maker	Chro. (Agena Bioscience, 2021)	Allele frequency				Study (NCBI, 2021)
		A	T	C	G	
rs10495407	1	0.2390			0.7610	The PAGE Study
rs1413212	1		0.4940	0.5060		The PAGE Study
rs1982986	1		0.5350	0.4650		HapMap
rs891700	1	0.5005			0.4995	The PAGE Study
rs876724	2		0.4625	0.5375		The PAGE Study
rs1357617	3	0.2200	0.7800			HapMap
rs3819854	3		0.6060	0.3940		HapMap
rs2046361	4	0.3300	0.6700			HapMap
rs251934	5	0.8415			0.1585	The PAGE Study
rs717302	5	0.8851			0.1149	The PAGE Study
rs214054	6	0.5160			0.4840	HapMap
rs727811	6		0.7289		0.2711	The PAGE Study
rs2714854	7		0.5080	0.4920		HapMap
rs11781516	8		0.5739	0.4261		ExAC
rs2056277	8		0.1430	0.8570		The PAGE Study
rs1360288	9		0.3693	0.6307		The PAGE Study
rs1463729	9		0.3922	0.6078		The PAGE Study
rs826472	10		0.2349	0.7651		The PAGE Study
rs964681	10		0.7079	0.2921		The PAGE Study
rs2076848	11	0.5900	0.4100			HapMap
rs901398	11		0.6730	0.3270		HapMap
rs10771010	12		0.5097	0.4903		The PAGE Study
rs1994997	12	0.6540			0.3460	HapMap
rs1335873	13	0.6886	0.3114			The PAGE Study
rs354439	13	0.5980	0.4020			HapMap
rs9583190	13		0.5280	0.4720		HapMap
rs1454361	14	0.5230	0.4770			The PAGE Study
rs2518968	15			0.6220	0.3780	HapMap

SNPs maker	Chro. (Agena Bioscience, 2021)	Allele frequency				Study (NCBI, 2021)
		A	T	C	G	
rs8037429	15		0.4984	0.5016		The PAGE Study
rs1382387	16	0.6127		0.3873		The PAGE Study
rs729172	16		0.1594		0.8406	The PAGE Study
rs1468118	17		0.6520	0.3480		HapMap
rs2010253	17		0.5750	0.4250		HapMap
rs740910	17	0.9024			0.0976	The PAGE Study
rs1024116	18		0.1006	0.8994		The PAGE Study
rs1493232	18	0.3580		0.6420		The PAGE Study
rs2247221	18		0.4840	0.5160		HapMap
rs1005533	20	0.2929			0.7071	The PAGE Study
rs13050660	21		0.5650	0.4350		HapMap
rs2831700	21	0.5400			0.4600	The PAGE Study
rs914165	21	0.3334			0.6666	The PAGE Study
rs1028528	22	0.6510			0.3490	The PAGE Study
rs136337	22	0.3944		0.6056		The PAGE Study
rs2040411	22	0.3447			0.6553	The PAGE Study

ผลการวิจัย

1. การแชร์กันของแอลลีลในกลุ่มพ่อ-แม่-ลูก (Parentage allele sharing)

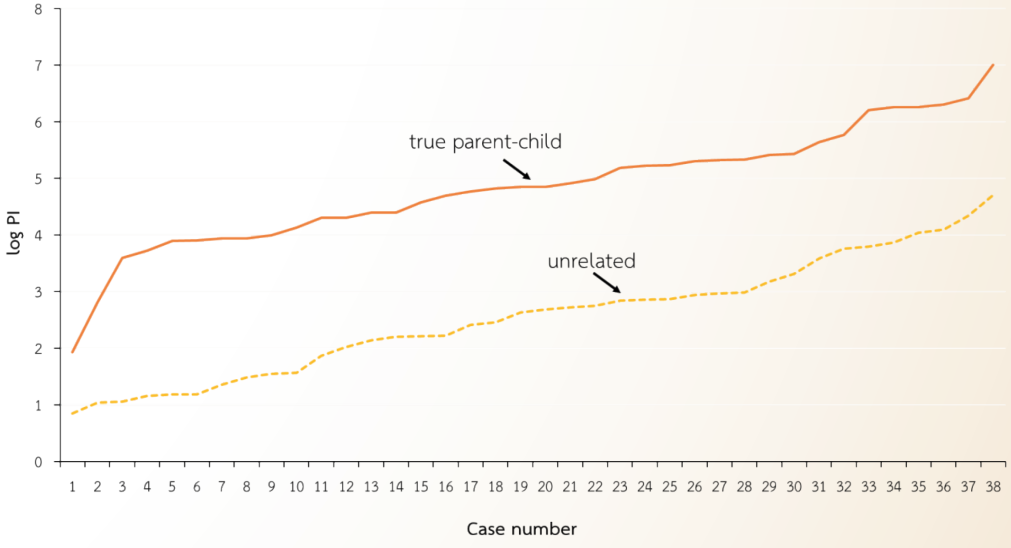
จากการทดสอบกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง (True parent-child group) และกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน (unrelated group) กลุ่มละ 38 ครอบครัว ทำการวิเคราะห์จำนวนเบสที่เกิดจากการถ่ายทอดตามลักษณะพันธุกรรม โดยนำลำดับเบสของ SNPs ทั้ง 44 ตำแหน่ง และศึกษาการการใช้เบสร่วมกัน พบว่าในกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง มีการแชร์แอลลีลร่วมกันทั้งหมด 44 ตำแหน่ง คิดเป็นร้อยละ 100 และกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กันมีตำแหน่งที่ไม่ตรงกันตั้งแต่ 2-13 ตำแหน่ง (ตารางที่ 3) โดยในกลุ่มนี้ พบ 10 ครอบครัวที่มีตำแหน่งที่ไม่ตรงกันถึง 4 ตำแหน่ง ซึ่งเป็นจำนวนตำแหน่งที่ไม่ตรงกันมากสุดคิดเป็นร้อยละ 26.32

ตารางที่ 3 สรุปผลการใช้แอลลีลร่วมกันของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง (True parent-child group) และกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน (unrelated group) กลุ่มละ 38 ครอบครัว

ความสัมพันธ์	ผลการแชร์กันของตำแหน่ง SNPs					รวม
	แชร์กันทุกตำแหน่ง	ไม่ตรงกัน 1 ตำแหน่ง	ไม่ตรงกัน 2 ตำแหน่ง	ไม่ตรงกัน 3 ตำแหน่ง	ไม่ตรงกันมากกว่า 3 ตำแหน่ง	
พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง	38	0	0	0	0	38
ไม่มีความสัมพันธ์กัน	0	0	1	4	33	38

2. ค่าดัชนีความเป็นบิดา (Paternity Index :PI)

ค่า PI จากทั้ง 2 กลุ่ม ถูกคำนวณและได้ผลออกมารูปที่ 1 โดยกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง (True parent-child group) มีค่ามัธยฐาน เท่ากับ $6.9982x10^{4}$ (log 4.8450) มีค่าสูงสุดและต่ำสุด เท่ากับ $1.0120x10^{7}$ และ 83.9371 (log 7.0052 และ 1.9240) ตามลำดับ และกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กันมีค่ามัธยฐานเท่ากับ 454.8812 (log 2.6570) มีค่าสูงสุดและต่ำสุด เท่ากับ 5.0065x104 และ 7.0750 (log 4.6995 และ 0.8497) (ตารางที่ 4)

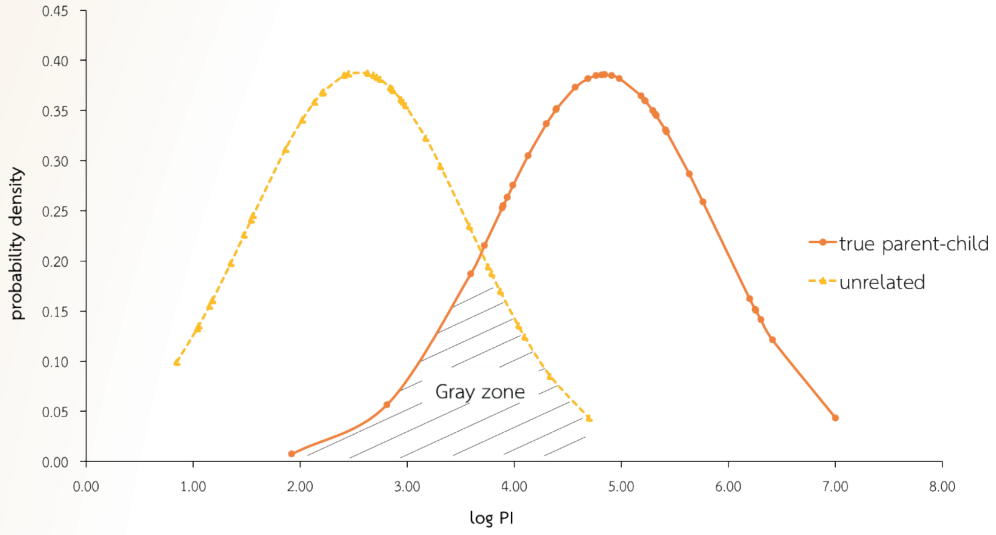
ภาพที่ 1 ค่า PI values (แสดงค่าเป็น log) ระหว่างกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง (true parent-child group) และกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน (unrelated group)

ตารางที่ 4 ค่าสถิติของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง (true parent-child group) และกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน (unrelated group)

ความสัมพันธ์	N	Mean	SD	Min	Max	Median
พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง	38	6.1286×10^{5}	1.7162×10^{6}	83.9371	1.0120×10^{7}	6.9982×10^{4}
ไม่มีความสัมพันธ์กัน	38	3.4292×10^{3}	8.9449×10^{3}	7.0750	5.0065×10^{4}	454.8812

สรุปและอภิปรายผล

เมื่อทำการเปรียบเทียบการกระจายตัวของค่า PI ของทั้ง 2 กลุ่ม พบว่า ค่าต่ำสุดของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง ตัดกับค่าสูงสุดของกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน โดยจุดตัดมีค่าระหว่าง 83.9371 ถึง 5.0065×10^{4} (log 1.9240 ถึง 4.6995) ซึ่งในค่าช่วงนี้เป็นส่วนที่ไม่สามารถตัดสินความสัมพันธ์ได้ซึ่งจะถือว่าส่วนนั้นเป็นส่วน “gray zone” หมายถึง กลุ่มตัวอย่างพ่อ-แม่-ลูก อยู่ในช่วงที่ซ้อนทับกันอยู่ ไม่สามารถตัดสินความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริงได้ ซึ่งจะต้องทำการทดสอบด้วยวิธีอื่นเพื่อทำการยืนยันผลของความสัมพันธ์ (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 การกระจายตัวของค่า PI values (แสดงค่าเป็น log) ของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง (true parent-child group) และกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน (unrelated group)

เกณฑ์ความแข็งแกร่งของค่า PI ในแง่ของการคำนวณโดยคำแนะนำของ John Butler ที่กำหนดเกณฑ์ออกเป็นทั้งหมด 4 เกณฑ์ ดังนี้ limited support ค่า PI อยู่ระหว่าง, moderate support ค่า PI อยู่ระหว่าง 10 ถึง 100, strong support ค่า PI อยู่ระหว่าง 100 ถึง 1000, และ very strong support ค่า PI อยู่ระหว่าง 1000 หรือมากกว่า (Butler, 2005) โดยในกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 เกณฑ์ ได้แก่ moderate support 1 ครอบครัว, strong support 1 ครอบครัว และ very strong support 36 ครอบครัว และในกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กันสามารถจัดได้ทั้งหมด 4 เกณฑ์ ได้แก่ limited support (1 ครอบครัว), moderate support (10 ครอบครัว), strong support (17 ครอบครัว) และ very strong support (10 ครอบครัว) (ตารางที่ 5) ซึ่งค่า PI ที่สูงกว่า 1,000 นั้น เกิดจากการที่ตัดตำแหน่งที่ไม่มีการแชร์กันของแอลลีลออกไป และนำค่าทั้งหมดมาคูณกันจึงทำให้เกิดค่าที่สูง อีกทั้งในกลุ่มการแชร์กันของแอลลีลเป็น homologous alleles จำนวนมากทำให้ค่า PI มีค่าสูงขึ้นตามไปด้วย

เกณฑ์การตัดสินความเป็นพ่อ-แม่-ลูก โดยใช้ค่า PI จะต้องมีค่าตั้งแต่ 5.0065×10^4 (log 4.6995) หรือมากกว่า จากงานวิจัยก่อนหน้าที่เปรียบเทียบค่า PI ในกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง จำนวน 1,209 ครอบครัว และกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน จำนวน 16 ครอบครัว จากการวิเคราะห์โดยใช้ SNPs ทั้งหมด 136 ตำแหน่ง แต่ใช่เกณฑ์การตัดสินความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริงนั้นจะต้องมีการแชร์กันของแอลลีลจำนวน 50 ตำแหน่ง พบว่า ค่า PI ของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริงนั้นอยู่ระหว่าง log 1.25 ถึง 6.39 ในขณะที่กลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน มีค่าระหว่าง 0.63 ถึง 3.57 (Cho et al., 2017) การศึกษานี้พบว่า มีส่วนที่ตัดกันของทั้ง 2 กลุ่มเช่นเดียวกับการศึกษาวิจัยนี้ นอกจากนี้ การยังพบว่ามีส่วน gray zone เช่นเดียวกับงานวิจัยอื่น ๆ ก่อนหน้า (Cho et al., 2017; Sanchez et al., 2006; Sun et al., 2020) อย่างไรก็ตาม หากตัดความไม่ตรงกันของแอลลีลเพื่อที่จำคำนวณค่า PI จะทำให้สามารถตกอยู่ในความสัมพันธ์ที่สามารถตัดสินได้ และเกิดผลบวกลวงขึ้น

ตารางที่ 5 เกณฑ์ความแข็งแกร่งของค่า PI ในแง่ของการคำนวณโดยคำแนะนำของ Butler JM ของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง และกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน

ความสัมพันธ์/เกณฑ์	limited support (PI :1–10)	moderate support (PI :10–100)	strong support (PI :100–1000)	very strong support (PI :>1000)	รวม (ครอบครัว)
พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริง	-	1 (2.63%)	1 (2.63%)	36 (94.74%)	38
ไม่มีความสัมพันธ์กัน	1 (2.63%)	10 (26.32%)	17 (44.73%)	10 (26.32%)	38

ในการศึกษานี้ จะเห็นได้ว่า SNPs สามารถใช้แทนการคำนวณค่าความสัมพันธ์โดยใช้ STRs ได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากลักษณะการคำนวณมีความคล้ายคลึงการการคำนวณ PI ใน STRs ซึ่งในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ SNPs นั้นจำเป็นจะต้องมีการแชร์กันของแอลลีลในทุกตำแหน่ง ซึ่งจะทำให้แยกความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่มีความสัมพันธ์และกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์ได้ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ และสามารถใช้วิเคราะห์ร่วมกัน STRs และตัวบ่งชี้พันธุกรรมอื่น ๆ เพิ่มเติมได้ (Liu, Zhao, Xu, Zhang, & Li, 2019; Zhang et al., 2020)

ขอบเขตของการวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงจำนวนเบสบนโครโมโซมที่ได้จากการตรวจ SNPs 44 ตำแหน่ง ที่มีรูปแบบเหมือนกันของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์พ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริงนั้นว่าจะต้องมีการใช้แอลลีลร่วมกันทุกตำแหน่ง และเมื่อศึกษาความสัมพันธ์ของเบสบนโครโมโซมจากการตรวจด้วย SNPs ที่จำแนกความเป็นพ่อ-แม่-ลูกที่แท้จริงและไม่แท้จริงนั้นจะต้องคำนึงถึงการตัดตำแหน่งของแอลลีลที่ไม่ได้แชร์กัน เพราะอาจเกิดความไม่สัมพันธ์กัน หรือทำให้เกิดการไม่สามารถตัดสินความสัมพันธ์นั้นได้

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้พบข้อจำกัดของการศึกษาในเรื่องไม่มีการเปรียบเทียบกับการคำนวณความสัมพันธ์แบบ STRs หากมีการศึกษาร่วมกันอาจจะทำให้ค่าความสัมพันธ์น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น และการเพิ่มจำนวนตำแหน่งอาจจะช่วยทำให้ค่าความสัมพันธ์มีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นผลงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย ประเภททุนนักวิจัยรุ่นใหม่ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ตามสัญญาเลขที่ TUYR62/2562

บรรณานุกรม

Agena Bioscience. (2021). *Variant List—Sample ID Panel*. 13 มกราคม 2021, จาก https://agenabio.com/products/panel/iplex-pro-sample-id-panel/

Børsting, C., Sanchez, J. J., Hansen, H. E., Hansen, A. J., Bruun, H. Q., & Morling, N. (2018). Performance of the SNPforID 52 SNP-plex assay in paternity testing. *Forensic Science International: Genetics.* 2(4), 292-300. https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2008.03.007

Buckleton, J. S., Bright, J. A., & Taylor, D. (2016). *Forensic DNA evidence interpretation* (2nd ed.), CRC Press, United States.

Butler, J. M. (2005). *Forensic DNA typing : biology, technology, and genetics of STR markers* (2nd ed.), Elsevier Academic Press, United States.

Cho, S., Shin, E. S., Yu, H. J., Lee, J. H., Seo, H. J., & Kim, M.Y., et.al. (2017). Set up of cutoff thresholds for kinship determination using SNP loci. *Forensic Science International: Genetics.* 29, 1-8. https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2017.03.009

Elkins, K. M. (2013). Chapter 18 - Human Genetic Analysis: Paternity or Missing Persons Cases and Statistics. In: Elkins KM, editor. Forensic DNA Biology. *San Diego, Academic Press,* United States.

Kim, J. J., Han, B. G., Lee, H. I., Yoo, H. W., & Lee, J. K. (2010). Development of SNP-based human identification system. *International Journal of Legal Medicine.* 124(2), 125-131. https://doi:10.1007/s00414-009-0389-9

Lee, P. M. (2012). Bayesian statistics : *An introduction* (4th ed.), Wiley, United State

Liu, X., Zhao, Z., Xu, Q., Zhang, J., & Li, C. (2019). Analysis of full- and half-siblings using a combined system of STR, InDel and SNP markers. *Forensic Science International: Genetics Supplement.* 7(1), 349-350. https://doi.org/10.1016/j.fsigss.2019.10.007.

Lou, C., Cong, B., Li, S., Fu, L., Zhang. X., & Feng, T., et.al. (2011). A SNaPshot assay for genotyping 44 individual identification single nucleotide polymorphisms. *Electrophoresis.* 32(3-4), 368-78. https://doi.org/10.1002/elps.201000426

NCBI. (2021). *dbSNP Allele Frequency of Homo sapiens (Asian).* ค้นเมื่อ 26 ตุลาคม 2021, จาก https://www.ncbi.nlm.nih.gov/snp/

Sanchez, J. J., Phillips, C., Børsting, C., Balogh, K., Bogus, M., & Fondevila, M., et.al. (2006). A multiplex assay with 52 single nucleotide polymorphisms for human identification. *Electrophoresis.* 27(9), 1713-24. https://doi.org/10.1002/elps.200500671

Sun, S., Liu, Y., Li, J., Yang, Z., Wen, D., & Liang, W., et.al. (2020). Development and application of a nonbinary SNP-based microhaplotype panel for paternity testing involving close relatives. *Forensic Science International: Genetics.* 46102255. https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2020.102255

Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis.* New York: New York: Harper & Row.

Yousefi, S., Abbassi-Daloii, T., Kraaijenbrink, T., Vermaat, M., Mei, H., & van't Hof, P., et.al. (2018). A SNP panel for identification of DNA and RNA specimens. *BMC Genomics.* 19(1), 90. https://doi:10.1186/s12864-018-4482-7

Zhang, Q., Zhou, Z., Wang, L., Quan, C., Liu, Q., & Tang Z., et.al. (2020). Pairwise kinship testing with a combination of STR and SNP loci. *Forensic Science International: Genetics.* 46, 102265. https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2020.102265

กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมกับความหลากหลายทางเพศ กรณีศึกษาเปรียบเทียบการเหยียดเพศ กฎหมาย และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มเกย์ในประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา

Law and criminal justice in sexual diversity Comparative study: the sexism, law and the access to criminal justice of Gay group in Thailand and United State of America.

*ธนา ร่างน้อย**

Thana Rangnoy

บทคัดย่อ

สถานะความเป็นตัวตนของบุคคลในสังคมมีการแสดงออกถึงอัตลักษณ์และความเป็นตัวตนกลุ่มที่เรียกว่ากลุ่มผู้มีความหลายทางเพศ (sexual diversity) หรือกลุ่ม LGBTQ+ มากขึ้น แต่สถานการณ์ดังกล่าวเปรียบเสมือน “ดาบสองคม” ที่สร้างปัญหาให้กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ อาทิ การได้รับความคุ้มครองด้านสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนการมีกฎหมายที่รองรับการแสดงออกและการเข้าถึงสิทธิของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ ที่ยังคงเป็นปัญหา อาทิ การถูกกระทำความรุนแรง การถูกเลือกปฏิบัติ การถูกสังคมตีตราด้วยวัฒนธรรมและประเพณี อีกทั้งตัวบทกฎหมาย การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับความคุ้มครองทางสิทธิและเสรีภาพของ

* *นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
Ph.D. Candidate of Doctor of Philosophy in Criminology and Criminal Justice, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

Received: *September 30, 2022* ***Revised:*** *February 28, 2022* ***Accepted:*** *March 3, 2023*

กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศที่มีข้อจำกัดไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษย์ชน การศึกษาระบบกฎหมายและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง พิทักษ์สิทธิและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มเกย์ผู้มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยและสหรัฐอเมริกาเป็นกระจกที่สะท้อนถึงสภาพปัญหาและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ทำให้เห็นถึงความแตกต่างทางด้านสิทธิและข้อจำกัดของการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มผู้มีความหลายหลายทางเพศฯ ที่แตกต่างกันออกไป

คำสำคัญ: เกย์, การเหยียดเพศ, ความหลากหลายทางเพศ, กระบวนการยุติธรรม

Abstract

The identity of personal status in society for individuals who are with a Sexual Diversity or in LGBTQ+ group was commonly expressed more than in the past. However, this situation is like a “double-edged sword” that creates many problems for LGBTQ+ group, for example, the protection of the rights to freedom of expression, the access to justice and laws for the support of expression and access to their rights, which have not been resolved at present. Violence, discrimination and stigmatization by society’s culture and traditions, laws, access to justice, and protection of the rights and freedoms are with certain limitations and irrelevant to the human rights principles. From this study, the results showed that legal system and access to justice that related to protection, advocacy, and access to the justice for gay and LGBTQ+ between Thailand and the United States of America reflected the obstacles and limitations of access to the justice in a different way.

Keyword: Gay, Sexism, Sexual Diversity, Criminal Justice

บทนำ

ปัจจุบันสภาพปัญหาเรื่องการเหยียดเพศ (sexism) และเรื่องอัตลักษณ์ของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ (LGBTQ+ ย่อมาจาก L = เลสเบี้ยน (Lesbian), G = เกย์ (Gay), B = ไบเซ็กส์ชวล (Bisexual), T = บุคคลข้ามเพศ (Transgender), Q = เควียร์ (Queer), และ + = อื่น ๆ) ยังคงพบเห็นและถูกรายงานตามสื่อต่าง ๆ อยู่เสมอ แสดงให้เห็นสภาพปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขหรือป้องกันสภาพปัญหาการเหยียดเพศและการยอมรับความเป็นตัวตนของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ รวมไปถึงปัญหาทางด้านกฎหมายและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องหรือมีสาเหตุมาจากเรื่องการเหยียดเพศ โดยการเหยียดเพศหมายถึง การมีอคติทางเพศหรือการเลือกปฏิบัติอันมีสาเหตุมาจากเรื่องเพศหรือเพศสภาพตลอดจนเพศสภาวะของบุคคล ด้วยการใช้อำนาจครอบงำ ผิดครรลองคลองธรรม ตลอดจนการใช้กำลังประทุษร้ายหรือการลงโทษจาก

ตัวบทกฎหมายที่ไม่มีความเป็นธรรมหรือไม่เคารพสิทธิมนุษยชนเท่าที่ควร

บทความวิชาการชิ้นนี้ มีวัตถุประสงเพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเท่าเทียมทางเพศและการเข้าถึงสิทธิและกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ที่ยังคงเป็นประเด็นปัญหาที่สังคมโลกในปัจจุบันยังไม่ให้การยอมรับหรือการคุ้มครองทางกฎหมาย ซึ่งการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากสภาพบริบทสังคมและบริบทแวดล้อมที่มีความแตกต่างกัน ทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนความเป็นอยู่ที่ขึ้นอยู่กับภูมิประเทศและสถาบันทางสังคม ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางกฎหมายและการบังคับใช้ของพื้นที่

ประการถัดมา คือ การศึกษาและวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ในส่วนของการได้รับการคุ้มครองสิทธิและความเท่าเทียมทางกฎหมายตามหลักสิทธิมนุษย์ชนที่บุคคลพึงได้รับทั้งในแง่ของสิทธิในการแสดงออกทางความคิด เสรีภาพการแสดงออกความเป็นตัวตน การได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเหมือนประชาชนคนทั่วไป โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา เพศ หรืออายุของบุคคล ทว่าประเด็นดังกล่าวกลับมีข้อจำกัดหลายประการที่ยังไม่ได้รับการยอมรับหรือการคุ้มครองสิทธิเท่าที่ควร ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำและข้อจำกัดในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ

วัตถุประสงค์ประการสุดท้าย คือ การศึกษาเพื่อเปรียบเทียบกฎหมายและการบังคับใช้ตลอดจนการให้สิทธิและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศ โดยศึกษาเปรียบเทียบในด้านของการบังคับใช้และการให้สิทธิเสรีภาพและกระบวนการยุติธรรมที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ ที่สามารถทำให้เห็นถึงความแตกต่างและวิเคราะห์สาเหตุของการออกกฎหมายและการบังคับใช้ในกระบวนการยุติธรรมของประเทศนั้นได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น สหรัฐอเมริกาและประเทศไทย โดยประเทศสหรัฐอเมริกาเปรียบเสมือนต้นแบบของการเริ่มต้นของการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ อาทิ กลุ่มเกย์กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ที่ประสบความสำเร็จและถือเป็นต้นแบบของการเรียกร้องสิทธิ เป็นต้น

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมาและการก่อตัวขึ้นของกลุ่มเกย์และกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ในประเทศสหรัฐอเมริกา ตลอดจนประเด็นของการถูกบีบบังคับทางสังคมสู่การเรียกร้องและการต่อสู้เพื่อปลดแอกทางกฎหมายและความเป็นตัวตนของกลุ่มเกย์ในสหรัฐอเมริกาและนำมาเปรียบเทียบกับประเทศไทยที่เปรียบเสมือนตัวแทนของประเทศในโลกตะวันออกที่มีวัฒนธรรมและระบบกฎหมายที่แตกต่างกันอยู่หลายประการ โดยเฉพาะในแง่ของมุมมองและความคิดในการตรากฎหมายและการตีความตัวบทกฎหมายในกระบวนการยุติธรรม และการศึกษาเปรียบเทียบในแง่ของความเป็นมาของกลุ่มเกย์

สภาพสังคมกับการดำรงอยู่ของกลุ่มเกย์ การบังคับใช้กฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มเกย์ และศึกษาที่มาของกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มเกย์เพื่อเปรียบกับประเทศสหรัฐอเมริกาว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกัน ตลอดจนมีปัจจัยใดที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างนั้น

1. ภูมิหลังกระบวนการยุติธรรมกับการก่อตัวของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในสหรัฐอเมริกา

ในประวัติศาสตร์ “การเหยียดเพศ” (sexism) หรือการกีดกันทางเพศหรือเพศนิยม หมายถึงความอคติหรือการเลือกปฏิบัติที่มีสาเหตุมาจากเพศ (sex) หรือเพศสภาพ (gender) (Masequesmay, 2022) ยอมรับสภาวะความเป็นเพศสภาพของบุคคล ของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ที่ปรากฏความเป็นมาของการเหยียดเพศและการกีดกันกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ โดยในประเทศสหรัฐอเมริกามีการเหยียดเพศมาตั้งแต่สมัยเป็นอาณานิคม (colony) ของประเทศอังกฤษ (ค.ศ. 1607-1776) มีการบัญญัติกฎหมายที่เรียกว่า Sodomy Law มีเนื้อหาที่บัญญัติเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ของบุคคล โดยมีการระบุว่าการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพศเดียวหรือที่เรียกว่า “พฤติกรรมการรักร่วมเพศ” (homosexual) ถือเป็นการกระทำหรือพฤติกรรมที่เป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมาย (ปฐมพงษ์ อึ้งประเสริฐ, 2563) และพบว่าภายใต้อาณานิคมหลายแห่งถือเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืน Sodomy Law และมีโทษถึงจำคุกตลอดชีวิต

แนวคิดการเหยียดเพศเกิดจากความเชื่อทางศาสนาที่ผสานเรื่องการมีเพศสัมพันธ์เข้ากับสถาบันครอบครัวกับการทำหน้าที่ของครอบครัวที่สมบูรณ์ โดยมีหลักแนวคิดการมีเพศสัมพันธ์ควรมีไว้เพื่อการสืบเผ่าพันธุ์เท่านั้น ส่วนการมีเพศสัมพันธ์เพื่อความสนุกสนานหรือการมีเพศสัมพันธ์ที่ผิดแปลกออกไปจากบรรทัดฐานทางสังคม อาทิ การมีเพศสัมพันธ์ของคนเพศเดียวกัน หรือรักร่วมเพศ ถือเป็นความผิดเป็นบาปและมีความผิดตามกฎหมาย โดยกฎหมาย Sodomy Law ยังคงถูกส่งต่อและยึดถือปฏิบัติมาจนถึงยุคที่สหรัฐอเมริกาประกาศตัวเป็นอิสรภาพจากประเทศอังกฤษในช่วงปี ค.ศ. 1776

กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในสหรัฐอเมริกา เริ่มทำการเคลื่อนไหวและออกมาปรากฏตัวตนผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และภาพยนตร์ในช่วงยุค ค.ศ. 1900 โดยเฉพาะช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ในปี ค.ศ. 1918 กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ต้องอยู่กันแบบหลบ ๆ ซ่อน ๆ (stay in the closet) เนื่องจากมีการบังคับใช้กฎหมาย Sodomy Law ระดับมาตรการเข้มข้น ส่งผลให้สิทธิและเสรีภาพของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ยิ่งถูดลิดรอนเพิ่มมากขึ้น ต่อมาในช่วงสงครามเย็น ค.ศ. 1950 รัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกามีความเชื่อว่ากลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ มีโอกาสที่จะเป็นสายลับของหน่วยงานข่าวกรองหรือที่เรียกกันว่า “สปาย” ให้กับสหภาพโซเวียตได้มากกว่าคนปกติ โดยอ้างเหตุผลความเป็นไปได้ที่คนกลุ่มนี้อาจถูกแบล็กเมลจากกิจกรรมทางเพศจนถูกสหภาพโซเวียตเข้ามามีบทบาทและชักจูงให้ทำอะไรก็ได้เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนหรือตอบแทน

ในช่วงปี ค.ศ. 1952 สถานการณ์การลิดรอนสิทธิและความเป็นตัวตนของกลุ่มผู้มีความ

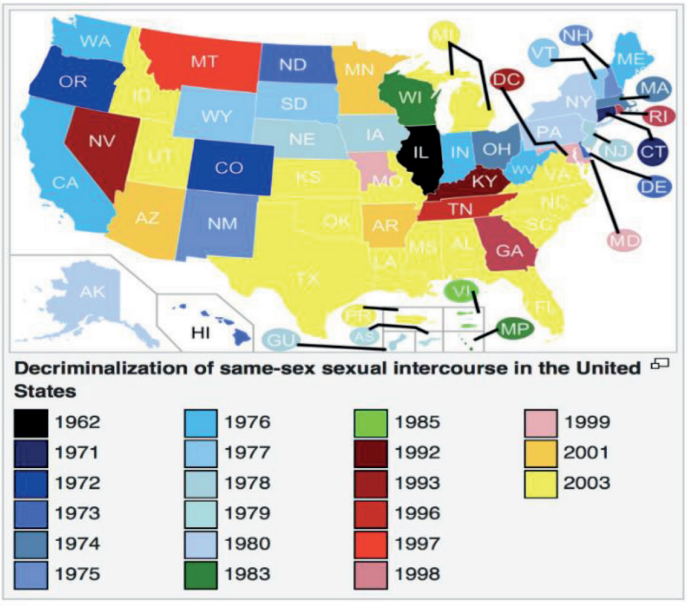
หลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ยังคงไม่ถูกแก้ไข อีกทั้งสมาคมจิตแพทย์แห่งสหรัฐอเมริกาได้ออกมาประกาศว่า “การมีเพศสัมพันธ์กับคนเพศเดียวกัน” หรือ “พฤติกรรมการรักร่วมเพศ” (homosexuality) ถือเป็น “ความผิดปกติทางจิต” (mental disorder) รูปแบบหนึ่ง การระบุของสมาคมฯ ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบ โดยในปี ค.ศ. 1953 ประธานาธิบดีดไวท์ ไอเซนฮาวร์ (Dwight Eisenhower) ได้มีการออกคำสั่งของประธานาธิบดี (executive order) ให้หน่วยงานของรัฐบาลไล่เจ้าหน้าที่รัฐที่พบว่าเป็นกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ออกจากการทำงาน ส่งผลให้เจ้าหน้าที่กว่า 5,000 คน ต้องถูกไล่ออกจากงานและตกงาน โดยที่ไม่มีความผิด เพียงเพราะแค่เป็นกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ อีกทั้งยังมีคำสั่งให้สำนักงานสืบสวนของสหรัฐอเมริกา หรือ FBI (Federal Bureau of Investigation) และหน่วยไปรษณีย์กลางคอยทำการเก็บข้อมูล จับตา และสอดส่องความเคลื่อนไหวของชาวอเมริกันที่เป็นกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ด้วยข้อสันนิษฐานบนพื้นฐานของความหวาดกลัวเรื่องการเป็นสายลับของสหภาพโซเวียตดังที่กล่าวมาข้างต้น อันเป็นจุดกำเนิดของการละเมิดสิทธิมนุษย์ชนของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ อย่างแท้จริง

ผลจากการกดดันทั้งจากภาครัฐและภาคสังคมอย่างหนักในช่วงยุค ค.ศ. 1950 ประกอบกับการตื่นตัวเรื่องความเท่าเทียมกันของบุคคลจากกรณีการต่อสู้เพื่อสิทธิพลเมือง (civil rights) ของกลุ่มคนผิวดำ ส่งผลให้กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อสิทธิของตัวเองภายใต้กลุ่มที่มีชื่อว่า Homophile Activism จนกลายเป็นแรงกระตุ้นให้กลุ่ม LGBTQ+ ออกมาเรียกร้องความเสมอภาค โดยองค์กรที่มีชื่อเสียงที่บรรดานักเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ อาทิ Mattachine Society องค์กรที่พยายามรณรงค์ให้สังคมเข้าใจว่าผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างเกย์และเลสเบี้ยนเหมือนกับบุคคลชายหญิงทั่วไปและให้กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศชาว LGBTQ ให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยมีการรณรงค์ให้ใช้ศัพท์คำว่า Homophile (คนรักเพศเดียวกัน) แทนที่คำว่า Homosexual (รักร่วมเพศ) เพื่อลดการตีตราหรือการสร้างตราบาป (stigma) ว่ากลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ คือบุคคลที่หมกมุ่นอยู่แต่กับกิจกรรมทางเพศ ขณะที่องค์กรที่มีชื่อเสียงในยุค Homophile Activism คือ องค์กร One, Inc. ที่ผลิตนิตยสารเพื่อกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ในสหรัฐอเมริกาภายใต้ชื่อนิตยสาร ONE ที่เริ่มวางแผงในปี ค.ศ. 1953 แต่ประสบปัญหาเรื่องการกีดกัน เนื่องจากระบบไปรษณีย์ของสหรัฐอเมริกาปฏิเสธที่จะส่งนิตยสารนี้ไปให้บ้านสมาชิก โดยอ้างว่าเป็นสื่อลามกอนาจาร ทั้งที่เป็นนิตยสารที่ลงบทความทางสังคม และการเมืองเกี่ยวกับคนรักเพศเดียวกัน ไม่ใช่นิตยสารแนวอีโรติกหรือโป๊เปลือยตามที่ถูกกล่าวหา

ด้วยเหตุนี้ทางองค์กรฯ จึงดำเนินการทางกฎหมายไปถึงศาลสูงสุด (Supreme Court) และศาลฯ ได้ทำการวินิจฉัยตัดสินให้องค์กร One, Inc. ชนะ โดยอ้างบทบัญญัติเพิ่มเติมแห่งรัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 (First Amendment)

ค.ศ. 1791 ที่มีเนื้อหาว่า “คนอเมริกันทุกคนย่อมมีเสรีภาพในการพูดและแสดงความคิดเห็น” ซึ่งผลการตัดสินของคดีส่งผลให้กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ เริ่มรู้สึกว่าตัวเองมีตัวตนในสังคมและได้เปลี่ยนประเด็นการเรียกร้องมาให้สังคมยอมรับการมีอยู่และอัตลักษณ์ของพวกเขา การรณรงค์ของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ประสบความสำเร็จ โดยหนึ่งในประเด็นการรณรงค์รัฐธรรมนูญในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและความเสมอภาคทางสังคมของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+

ในปี ค.ศ. 1969 เกิดเหตุการณ์การจลาจลที่สโตนวอลล์ (Stonewall Riot) หรือบาร์เกย์ใต้ดินที่มีชื่อเสียงในเมืองนิวยอร์กซิตี้ โดยในช่วงเวลาดังกล่าวบาร์เกย์เกือบทั้งหมดจะอยู่ใต้ดิน เพราะไม่ได้รับใบอนุญาตให้จำหน่ายสุราจากสภาเมือง จึงต้องเปิดกันแบบลับ ๆ และต้องมีการ

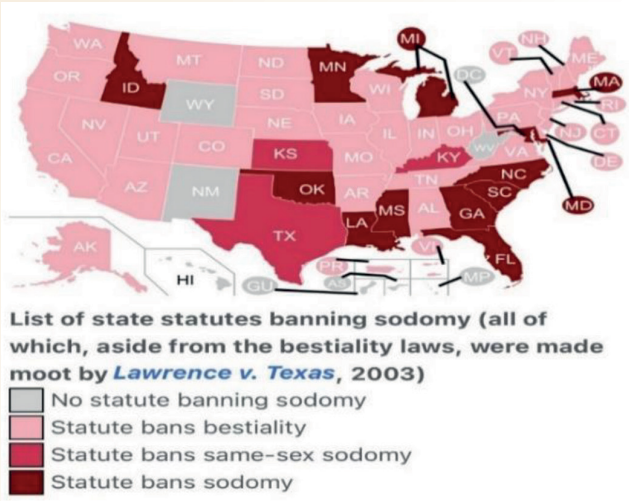
ภาพที่ 1 แสดงถึงลำดับการยกเลิกการบังคับใช้กฎหมาย Sodomy Law ในสหรัฐอเมริกา
ที่มา. จาก Gay law: Challenging the Apartheid of the Closet. By Eskridge, William N. (2009). Harvard University.

ที่ประสบผลสำเร็จคือ การล้มเลิก Sodomy Law ในมลรัฐอิลลินอยส์ในปี ค.ศ. 1962 ซึ่งมลรัฐอิลลินอยส์ถือเป็นมลรัฐแรกของสหรัฐอเมริกาที่ยกเลิกกฎหมาย Sodomy Law ได้สำเร็จด้วยการออกมาเรียกร้องและใช้บทบัญญัติในส่งส่วยให้กับตำรวจเพื่อให้บาร์สามารถดำเนินกิจการได้โดยไม่มีตำรวจมารบกวน แต่ตำรวจมีการเข้ามาตรวจค้นเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ได้ภาพลักษณ์ที่ว่าไม่ได้ปล่อยปละละเลย ซึ่งการตรวจค้นในช่วงเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1969

เกิดเหตุการณ์กลุ่มลูกค้าผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ ที่อยู่ในร้านได้ต่อสู้ขัดขืนการจับกุม ส่งผลให้ตำรวจใช้ความรุนแรงกับฝูงชนด้วยการใช้กระบองทุบตีและใช้กุญแจมือจนนำไปสู่การจลาจล และกลายเป็นข่าวใหญ่ไปทั่วประเทศ สร้างความไม่พอใจและโกรธแค้นให้กับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ทั่วสหรัฐอเมริกา

ในยุค Gay Liberation (ค.ศ. 1970) ได้เกิดองค์กร Gay Liberation Front ที่ออกสร้างการยอมรับการมีอยู่ของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ เช่น แคมเปญรณรงค์ให้กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ออกมาเปิดเผยตัวตนและยอมรับกับครอบครัวและเพื่อนถึงเพศสภาพของตัวเอง, การเดินขบวนในที่สาธารณะ, การร้องขอให้ล้มเลิกกฎหมาที่ต่อต้านกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ และการจัด Pride Parade ในเดือนมิถุนายนของทุกปีเพื่อเป็นการรำลึกเหตุการณ์ Stonewall Riot และเป็นการกระตุ้นให้กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ที่ยังไม่ยอมรับความเป็นตัวตนของตัวเองได้เห็นว่าเพศภาวะของเธอและเขาเหล่านั้นไม่ได้เป็นความผิดปกติ หนึ่งในการรณรงค์ที่น่าสนใจและประสบความสำเร็จ คือ การบุกไปประท้วงการประชุมวิชาการของสมาคมจิตแพทย์ของสหรัฐฯ (American Psychiatric Association หรือ APA) ในปี ค.ศ. 1970 ขณะที่แพทย์ในสมาคมกำลังประชุมถึงแนวทางการใช้การช็อตด้วยไฟฟ้าเพื่อ 'รักษา' การเป็นเกย์และเลสเบี้ยน โดยในปี ค.ศ. 1973 ทาง APA ยอมลดระดับการนิยามของ Homosexuality จากโรค (mental disorder) ลงมาเป็นการนิยามว่าเป็นแค่ความเบี่ยงเบนทางเพศ (disturbance) ก่อนจะยอมรับว่าเป็นความปกติ (normal variation) ในปี ค.ศ. 1987 จนอาจเรียกได้ว่าเป็นยุคแห่งการปลดปล่อยทางเพศ (sexual liberation) (ชิษณุพงศ์ นิธิวนา และวรรณภา ลีระศิริ, 2560)

การที่ APA ออกมายอมรับว่า Homosexuality ไม่ใช่โรคที่ต้องรักษาส่งผลกระทบในวงกว้างของสังคมสหรัฐอเมริกา โดยผลกระทบประการแรก คือ มลรัฐต่าง ๆ เริ่มกลับมาพิเคราะห์ Sodomy Law เสียใหม่ และพบว่ากว่า 20 มลรัฐ ได้ยกเลิกกฎหมายนี้และยกเลิกการตีตรา (stigmata) ของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ อีกทั้งมีนักการเมืองเกย์แบบเปิดเผยคนแรกที่ชนะการเลือกตั้งในสหรัฐอเมริกา แสดงให้เห็นถึงการเปิดรับความหลากหลายทางเพศเพิ่มมากขึ้นในของสหรัฐอเมริกา

ภาพที่ 2 แสดงถึงสถานะของการไม่ยอมรับกฎหมายและการยกเลิก Sodomy Law ในสหรัฐอเมริกา
ที่มา. จาก List of state statutes banning sodomy (all of which, aside from the bestiality laws, were made moot. By Lawrence v. Texas. (2003). USA.

ในช่วง ค.ศ. 1990 เมืองเบิร์กลีย์ใช้กฎหมายว่าด้วยหุ้นส่วนเพศเดียวกันภายในประเทศฉบับแรกที่เน้นสิทธิที่เท่าเทียมกันคือการรับรู้ถึงครอบครัวและความสัมพันธ์ เนื่องจากเล็งเห็นว่าการขาดการรับรู้นี้มีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อคู่รักเพศเดียวกันมากที่สุดในช่วงเวลาในชีวิตของพวกเขาเมื่อพวกเขาต้องเผชิญกับความเครียดในระดับสูงสุด และมักถูกปฏิเสธการมารักษาที่โรงพยาบาล โดยเมืองเบิร์กลีย์กลายเป็นหน่วยงานรัฐบาลแห่งแรกของสหรัฐฯ ที่ให้พนักงานที่เป็นเลสเบี้ยนและเกย์และเขตการศึกษาเป็นหุ้นส่วนเดียวกันและได้รับประโยชน์ทางธุรกิจเสมือนที่คู่รักต่างเพศได้รับ (Lempinen, 2020)

ต่อมาปี ค.ศ. 1993 ศาลฎีกาของฮาวายออกคำตัดสินสนับสนุนการแต่งงานเพศเดียวกัน Baehr v. Lewin (1993) กล่าวถึงคู่รักเพศเดียวกันสามคนที่เป็นกรณีศึกษาและชนะคดี ที่ศาลฎีกาของฮาวายประกาศว่า รัฐฮาวายไม่สามารถห้ามคู่รักเพศเดียวกันไม่ให้แต่งงานได้ โดยไม่ละเมิดกฎการคุ้มครองที่เท่าเทียมกัน แต่ต่อมาสภานิติบัญญัติแห่งรัฐฮาวายกลับแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อลบล้างคำตัดสินของศาล และกลายมาเป็นประเด็นอภิปรายระดับชาติเกี่ยวกับการแต่งงานของคนเพศเดียวกัน และความพยายามของสภานิติบัญญัติของรัฐหลายแห่งในการสั่งห้ามการแต่งงาน แม้แต่ประธานาธิบดีคลินตันก็เข้าร่วมในการกระทำดังกล่าวโดยลงนามในพระราชบัญญัติการป้องกันการสมรสที่ต่อต้านเกย์ในปี 2539 เพื่อป้องกันไม่ให้คู่สมรสเพศเดียวกันสมมติในอนาคตได้รับผลประโยชน์จากรัฐบาลกลาง สถานการณ์ความเป็นอยู่ของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ โดยเฉพาะกลุ่มเกย์ในสหรัฐอเมริกาจึงยังอยู่ในระดับที่ตึงเครียด

แม้ในปี ค.ศ. 2015 สภาผู้แทนราษฎรสหรัฐฯ มีมติรับรองร่างกฎหมายปกป้องการแต่งงาน

ของคนเพศเดียวกัน ถือเป็นก้าวสำคัญของการต่อสู้ทางกฎหมายยาวนาน เพื่อให้เกิดการยอมรับความถูกต้องตามกฎหมายของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศทั่วประเทศ หลังจากที่ศาลสูงสหรัฐฯ มีคำตัดสินให้คนเพศเดียวกันสามารถแต่งงานกันได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายและปกป้องการแต่งงานของผู้ที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติและสีผิวด้วย ทว่าร่างกฎหมายดังกล่าวมิได้กำหนดให้รัฐต่าง ๆ ต้องอนุญาตให้คนเพศเดียวกันแต่งงานกันได้ ดังที่คำตัดสินของศาลสูงสหรัฐฯ แต่จะกำหนดให้แต่ละรัฐต้องยอมรับการแต่งงานทุกรูปแบบที่ถูกต้องตามกฎหมายตามที่ได้ทำไปแล้วเท่านั้น

ต่อมาในปีค.ศ. 2016 เกิดเหตุการณ์สะเทือนขวัญกรณีสังหารหมู่ที่ไนท์คลับที่เกย์ในนคร Orlando รัฐฟลอริดา ส่งผลให้มีเกย์เสียชีวิตกว่า 50 ราย โดยสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากความไม่พอใจในความหลากหลายทางเพศของผู้สังหาร แม้จะสามารถจับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้ และกลุ่มเกย์ผู้ถูกสังหารล้วนแต่เป็นผู้บริสุทธิ์ แต่สถานการณ์การยอมรับเกย์และกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ยังคงไม่ดีขึ้น เห็นได้จากเหตุการณ์ที่องค์การอาหารและยาของสหรัฐฯ กำหนดนโยบายไม่รับเลือดจากเกย์และผู้ที่รักทั้งสองเพศ (bisexual) เนื่องจากเกรงว่าคนเหล่านี้จะมีเชื้อไวรัส HIV ที่ทำให้เป็นโรคเอดส์และจะถูกปนเปื้อน แม้ในปีที่แล้วองค์การอาหารและยาจะปรับนโยบายรับเลือดจากคนกลุ่มนี้ก็ตาม

1. ภูมิหลังกระบวนการยุติธรรมกับการก่อตัวของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย

คำว่า “เกย์” (gay) ในอดีตไม่มีบัญญัติในสังคมไทย และไม่มีการระบุระยะเวลาของการเกิดของพฤติกรรมรักร่วมเพศของชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายไว้อย่างแน่ชัดว่าถือกำเนิดขึ้นในช่วงเวลาใด เป็นเพียงการรู้จักในนามของกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมแบบ “รักร่วมเพศ” ต่อมาปรากฏการใช้คำเรียกขานกลุ่มคนเหล่านี้ว่า “กะเทย” หรือ “บัณเฑาะก์” ในพระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนา โดยให้ความหมายและการนิยามคำดังกล่าวที่เป็นไปในทางลบว่าเป็นชายที่มากด้วยราคะและมีการยั่วยวนให้ชายอื่นนั้นเข้ารีตหรือปฏิบัติตาม การนิยามดังกล่าวทำให้สังคมเกิดการต่อต้านและรังเกียจชายที่มีพฤติกรรมดังกล่าว

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นเกิดเหตุการณ์เอื้อฉาวในราชวงศ์ด้วยเหตุที่กรมหลวงรักษรณเรศพระราชโอรสในล้นเกล้ารัชกาลที่ 1 มีพฤติกรรมรักร่วมเพศกับบุคคลในโขนละครที่เลี้ยงหรือดูแลไว้ จนเป็นที่รับรู้กันในวงกว้างของสังคม เมื่อความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงถูกถอดยศลงมาเป็นหม่อมไกรสรและถูกสำเร็จโทษด้วยท่อนจันทร์ การถูกประหารชีวิตดังกล่าวยังไม่สามารถสรุปได้ว่าเป็นเพราะเหตุผลทางการเมืองหรือเพราะพฤติกรรมรักร่วมเพศแต่ก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าพฤติกรรมรักร่วมเพศของชายไทยในอดีต เริ่มต้นจากแง่มุมในเชิงลบและไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ที่ยึดมั่นในระบบ “รักต่างเพศ” (heterosexual) เป็นระบบความสัมพันธ์กระแสหลักและยึดถือมาจนถึงปัจจุบัน

รัชสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2396-2453) มีการออกกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 242 เป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาว่าด้วยการกระทำผิดฐานอนาจาร “ผิดธรรมดา”

ด้วยชายหรือหญิง และสัตว์” ให้ถือเป็นความผิดตามกฎหมาย และเป็นกฎหมายฉบับแรกที่มีนัยระบุและการห้ามการมีเพศสัมพันธ์หรือพฤติกรรมรักร่วมเพศของไทย ซึ่งต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นยุคที่สังคมไทยเปิดรับวัฒนธรรมตะวันตกประกอบกับล้นเกล้ารัชกาลที่ 6 ทรงเป็นผู้ที่เข้าใจพฤติกรรมรักร่วมเพศ และได้ทรงพระราชนิพนธ์บทความต่าง ๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้และปรับทัศนคติคนในสังคมไทยให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและไม่รังเกียจบุคคลที่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศในสังคม

สมัยรัชกาลที่ 7 มีการเริ่มใช้คำภาษาอังกฤษคำว่า “Homosexual” จากบทความในหนังสือที่รวมบทปกฐกถาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตตามหลักการอธิบายเชิงจิตวิทยามุ่งให้การอธิบายพฤติกรรมรักร่วมเพศในเชิงจิตวิทยา เนื่องจากวงการทางการแพทย์ได้เริ่มศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมรักร่วมเพศ และหาวิธีการรักษาพฤติกรรมการรักร่วมเพศขึ้นอย่างจริงจัง เนื่องจากมีทัศนคติว่าพฤติกรรมรักร่วมเพศคือพฤติกรรมที่ป่วยเป็นโรคชนิดหนึ่งที่ต้องได้รับการรักษาหรือแก้ไข ถือเป็นการตอกย้ำและสร้างทัศนคติในเชิงลบว่าพฤติกรรมการรักร่วมเพศคือ “ความผิดปกติ” (abnormal) ที่ต้องได้รับการแก้ไขและรักษาที่ยังคงเหลือร่องรอยความคิดและทัศนคติดังกล่าวมาจนถึงปัจจุบัน

หลังปีพุทธศักราช 2475 ถือเป็นยุคของการเปิดกว้างของบุคคลที่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศ มีการเปิดเผยตัวตนและการพูดถึงบุคคลรักร่วมเพศในที่สาธารณะ และตามสื่อต่าง ๆ มากขึ้นและเป็นยุคของการเกิดคำแสลงเชิงลบ เช่น คำว่า “ถั่วดำ” จากกรณีการขายบริการของผู้ชายวัย 10 - 16 ปี มีนายหน้าที่มีนามแฝงว่าถั่วดำ เป็นคนควบคุมเด็กชายขายบริการ จึงกลายมาเป็นคำแสลงใช้เรียกพฤติกรรมรักร่วมเพศ เรื่องราวของพฤติกรรมการรักร่วมเพศเป็นที่รับรู้ในแง่ลบและส่งผลให้คนในสังคมมีทัศนคติในแง่มุมของความน่าอับอายและน่ารังเกียจและวิกฤติมากกว่าเดิม

ช่วงปีพุทธศักราช 2526 เริ่มมีชาวตะวันตกเข้ามาอาศัยพร้อมกับวัฒนธรรมการรักร่วมเพศเริ่มมีการเผยแพร่มากขึ้นซึ่งเห็นได้ตามที่สาธารณะทั้งสนามหลวง สะพานพุทธ สวนลุมพินี และวังสราญรมย์ และเริ่มมีกะเทยที่แต่งตัวเป็นหญิงออกทำการค้าประเวณีกับบรรดาทหารสหประชาชาติ ส่งผลให้ภาพของรักร่วมเพศของคนในสมัยนั้นถูกผูกขาดอยู่ที่กลุ่มกะเทย อีกทั้งมีการมั่วสุมขายบริการทางเพศ ประกอบกับการก่ออาชญากรรมลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ และฆาตกรรมแขกที่มาใช้บริการ ทำให้ภาพลักษณ์ของรักร่วมเพศตกอยู่ในสถานการณ์ที่ยากต่อการปรับปรุงหรือสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขึ้นมาได้

ปีเตอร์ แจ็กสัน (Jackson, 2000) ผู้ทำการศึกษาและวิจัยกลุ่มคนรักร่วมเพศในสังคมไทย กล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ของรักร่วมเพศที่ถูกสื่อมวลชนนำเสนอแต่ในทางลบ เช่น การก่ออาชญากรรม การขายบริการทางเพศ การระบาดของโรคเอดส์ในกลุ่มเกย์และสังคมไทย มักมองว่าเป็นพวก “กะเทย” หรือ “ลักเพศ” (พระราชบัญญัติส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558, 2558) หมายถึง การกระทำหรือการแต่งตัวปลอมแปลงให้ผิดไปจากเพศของตน เช่น คฤหัสถ์แต่งตัวปลอมเพศเป็นสมณะ ผู้ชายแต่งตัวเป็นผู้หญิง ซึ่งเป็นการเหมารวมกลุ่มคนมากกว่าจะมองที่พฤติกรรม ส่งผลให้เกย์ในสังคมไทย

ไม่กล้าที่จะเปิดเผยตัวตนออกมาสู่สาธารณะ ต่อมาได้เกิดสื่อที่ตีแผ่เรื่องราวของรักร่วมเพศทางนิตยสารที่นำเสนอและเปิดพื้นที่ให้กลุ่มเกย์ได้มีพื้นที่ในสังคมและได้เริ่มมีการบัญญัติคำว่า “เกย์คิง และ เกย์ควีน”

ที่มาของคำเรียกมีรากศัพท์มาจากคำว่า “เกย์” (gay) หมายถึง บุคคลเพศชายที่มีรสนิยมทางเพศชอบเพศชายด้วยกัน แต่ยังมีความยึดมั่นหรือพึงพอใจในเพศชายของตนเอง การแสดงออกที่แตกต่างกันตามบุคลิกภาพ ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกภาพสุภาพเรียบร้อย กระตุ้งกระติ้ง หรือการแสดงออกเหมือนผู้ชายทั่วไป (ธนา ร่างน้อย, 2558) ส่วน “เกย์คิง” (gay king) หมายถึง เกย์ที่มีบทบาทหรือสถานะทางเพศวิถีขณะมีเพศสัมพันธ์ที่เป็นฝ่ายกระทำ (รุก) ขณะที่ “เกย์ควีน” (gay queen) หมายถึง เกย์ที่มีบทบาทหรือสถานะทางเพศวิถีขณะมีเพศสัมพันธ์ที่เป็นฝ่ายถูกกระทำ (รับ) (สุไลพร ชลวิไล, 2551) ซึ่งเป็นนัยของการดึงองค์ประกอบด้านเพศสรีระที่เน้นรูปร่างหรือกายภาพที่น่าดึงดูดในทางเพศตลอดจนรสนิยมทางเพศและการหมกมุ่นในเรื่องเพศเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่ใช้นิยามความเป็นเกย์ในช่วงเวลาดังกล่าว

พุทธศักราช 2530 เกิดการรวมตัวเพื่อรณรงค์ต้านโรคเอดส์ที่กำลังระบาดอยู่ในขณะนั้น และเกิด “กลุ่มเส้นสีขาว” ที่ออกมาเคลื่อนไหวเพื่อชี้ให้เห็นถึงอันตรายของโรคเอดส์ ผ่านการแสดงออกต่าง ๆ ให้สังคมไทยรับรู้ และเกิด “กลุ่มภราดรภาพยับยั้งโรคเอดส์แห่งประเทศไทย” และ “กลุ่มฟ้าสีรุ้ง” ที่ดำเนินการเรื่องการรณรงค์การป้องกันโรคเอดส์ในกลุ่มชายรักร่วมเพศตามลำดับออกมาเรียกร้องสิทธิ และเสรีภาพด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในสังคม ซึ่งต่อมาได้ทำการจดทะเบียนจัดตั้งเป็น “สมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย” (Rainbow Sky Organization of Thailand) ในปัจจุบัน

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปิดกว้างในเรื่องของการยอมรับประเด็นของความหลากหลายทางเพศมากขึ้น ทว่าสถานะของเกย์ในสังคมไทยก็ยังถือว่าอยู่ในพื้นที่ที่มีความจำกัดในการแสดงออกและดำเนินการต่าง ๆ ในสังคม อาทิ การรวมตัวเพื่อการเคลื่อนไหวในประเด็นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องความเท่าเทียมในด้านสิทธิมนุษยชน หรือประเด็นการเคลื่อนไหวร่วมอื่น ๆ ที่ยังไม่เป็นผลหรือประสบความสำเร็จ อันเนื่องมาจากประวัติศาสตร์และความเป็นมาของการเกิดนิยามรักร่วมเพศในสังคมไทยไม่ได้เริ่มต้นจากแง่บวกหรือมีภาพลักษณ์ที่ดี เหตุการณ์ในอดีตล้วนแต่สร้างการรับรู้เรื่องราวของพฤติกรรมของกลุ่มคนรักร่วมเพศในทางเสื่อมเสีย อาทิ การถูกกล่าวหาว่าเป็นพฤติกรรมที่ผิดแปลกจากคนธรรมดา จนถึงขั้นมีการระวางโทษในอดีตเพื่อไม่ให้เป็นแบบอย่างกับผู้อื่นในสังคม

จากร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของการเกิดรักร่วมเพศในสังคมไทย หรืออาจเรียกได้ว่าการกำเนิดของเกย์ในสังคมไทยนับแต่สมัยอดีตสะท้อนให้เห็นถึงการถูกเลือกปฏิบัติ การไม่ได้รับการยอมรับในความเป็นอัตลักษณ์และความเป็นตัวตนของกลุ่มเกย์ผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ เนื่องจาก สังคมไทยในอดีตมีระบอบการปกครองที่เป็นไปในรูปแบบการปกครองแบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) หมายถึง การที่สังคมให้อำนาจและสถานะทางสังคมของเพศชายมีเหนือเพศหญิง (ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์, 2555) และค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่ตีกรอบ

ให้ทั้งเพศชายและเพศหญิงเป็นเพศกระแสหลัก ถึงเวลาที่ต้องทบทวนและรณรงค์เพื่อสร้างทัศนคติและความเข้าใจเกี่ยวกับบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ และสลัดทิ้งมาตรฐานแบบเก่าที่ฝังรากลึกในสังคมไทย ที่มุ่งเน้นให้การยอมรับและเชิดชูสิ่งที่สังคมยอมรับเป็นอุดมคติ โดยไม่สนใจความเปลี่ยนแปลงหรือบริบทแวดล้อมทางสังคม

จุดกำเนิดของการปรากฏตัวของเพศที่มีความแตกต่างจากเพศชายและเพศหญิง หรือกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ โดยเฉพาะกลุ่มเกย์ในสังคมไทยที่มีประวัติความเป็นมาในแง่ลบ ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ ส่งผลให้บุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ ในสังคมมีพื้นที่จำกัดและถูกตีตรา อาทิ การจำกัดด้วยการใช้กฎระเบียบ กฎหมาย เข้ามากำกับและตีกรอบหรือการอ้างขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อตีกรอบความเป็นอื่นของเพศสภาพของเกย์ไม่ให้มีบทบาทในสังคม ซึ่งเป็นการผูกโยงเข้ากับเรื่องของอำนาจต่อรองทางสังคมที่ไปสร้างค่านิยมและอำนาจให้ความรักแบบรัก ต่างเพศให้กลายเป็นเพศกระแสหลักไปในที่สุด

3. การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มเกย์ผู้มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทยกับสหรัฐอเมริกาและประเทศที่น่าสนใจ

สถานการณ์เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศของสหรัฐอเมริกาและประเทศไทยถือเป็นสถานการณ์ที่มีความน่าสนใจ เนื่องจากสหรัฐอเมริกาเปรียบเสมือนต้นแบบของ “โลกเสรี” ที่เต็มไปด้วยเสรีภาพของบุคคลในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออกความเป็นตัวตน ตลอดจนการสร้างตัวตนให้สังคมยอมรับและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ขณะที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมไปด้วยขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมอันดีงาม ตลอดจนเป็นสังคมโลกตะวันออกที่มีความคิดและมุมมองที่แตกต่างกันออกไปจากสหรัฐอเมริกาในหลายประเด็น ทั้งสองประเทศล้วนแต่ปรากฏการมีอยู่ของกลุ่มเกย์และกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ และมีประเด็นปัญหาทางด้านสิทธิ เสรีภาพ การแสดงออก การยอมรับความเป็นตัวตน ตลอดจนประเด็นปัญหาด้านกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวของกับเกย์และกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ในสังคม

3.1 ประเด็นปัญหาและข้อจำกัดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อกลุ่มเกย์ผู้มีความหลากหลายทางเพศในสหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกาสถานการณ์เกี่ยวกับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ยังมีข้อจำกัดหรือการกีดกันและเหยียดกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศอยู่ มีการใช้ความรุนแรงต่อผู้กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ตลอดจนอาชญากรรมที่มีสาเหตุจากความเกลียดชังทางเพศ สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ ยังไม่หลุดพ้นจากสภาพปัญหาการเลือกปฏิบัติและการตีตราจากคนในสังคม ตัวอย่างเช่น ประเด็นเรื่องการสมรสของบุคคลเพศเดียวกัน ซึ่งกระบวนการยุติธรรมและกฎหมายระดับประเทศต้องมีการพิจารณาในแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินในชีวิตของกลุ่มบุคคล

ตารางที่ 1 แสดงประวัติและความเป็นมาของการเรียกขานและมุมมองที่สังคมมีต่อเกย์ในอดีต

สาเหตุ / ที่มาของเหตุการณ์	คำที่ใช้เรียก	ทัศนคติและมุมมองของคนในสังคม
รัชกาลที่ 1 - 3 (พ.ศ.2325-2394) -กรณีกรมหลวงรักษรณเรศร ถูกประหารชีวิต	ชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย พฤติกรรมรักร่วมเพศ	-ประพฤติไม่เหมาะสม ไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม
รัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2394-2411) -พะจะนะพาสาไท บาทหลวงปาลเลอกัวซ์	กะเทย / บัณเฑาะก์ (Hermaphrodite) การเล่นสวาท	-ประพฤติอนาจารทจริต -คนหนีเกณฑ์ราชการ
รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453) -ประมวลกฎหมายลักษณะ ร.ศ.127	พฤติกรรมรักร่วมเพศ = สิ่งผิดธรรมชาติ	-มีความผิดต้องระวางโทษ
รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468) -พระราชนิพนธ์ ดุสิตสมิต -อิทธิพลจากตะวันตก	กะเทย / รักร่วมเพศ	-สร้างความเข้าใจรักร่วมเพศเริ่มเปิดกว้าง แต่ยังไม่ดีขึ้น
รัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2468-2477) -บทความ "กามรมณ์และสมรส" -การอธิบายทางจิตวิทยาและการแพทย์	Homosexual เกย์คิง / เกย์ควีน	-บุคคลที่เป็นโรคทางพฤติกรรม มีความผิดปกติทางจิต และต้องได้รับการรักษาจากแพทย์
หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2482 - 2530) -การค้าประเวณีของกะเทยไทย ธุรกิจการขายบริการทางเพศ งานวิจัยของ ดร.ปิเตอร์ แจ็กสัน -ยุคสื่อสิ่งพิมพ์เฟื่องฟู	รักร่วมเพศ = กะเทย คำแสลง "ถั่วดำ" สับสนความหมายและแบ่งแยกประเภทของเกย์ vs กะเทย	-การตีแผ่รักร่วมเพศในแง่ลบ บุคคลผิดธรรมชาติ น่าอับอาย น่ารังเกียจ ก่ออาชญากรรม ล่อลวงเด็ก ขายบริการทางเพศ ผู้แพร่เชื้อโรคเอดส์ในสังคม -การเหมารวมว่ารักร่วมเพศคือกะเทยเท่านั้น
พ.ศ.2530 – ปัจจุบัน -การรวมตัวเพื่อการสร้างสุขภาวะที่ดีและป้องกันโรคเอดส์อย่างจริงจังขององค์กรต่างๆ อาทิ กลุ่มเส้นสีขาว สมาคมฟ้าสีรุ้ง และอื่นๆอีกมากมาย -การสร้างการยอมรับจาก	เครือข่ายผู้มีความหลากหลายทางเพศ เกย์คิง/เกย์ควีน /เกย์โบท /ไบเซ็กช์ชวล/คนข้ามเพศ เก้ง / กวาง / รุก / รับ ฯลฯ	-สังคมเริ่มเปิดกว้างและมีความตื่นตัวที่จะเข้าใจประเด็นของความหลากหลายทางเพศมากขึ้น แต่บางส่วนยังคงยึดติดกับภาพลักษณ์ในแง่ลบในอดีต -เริ่มมีการแบ่งแยกความเป็นตัวตนและคุณลักษณะของความเป็นเกย์ (Gay identity)

ที่มา. จาก การเมืองกับเพศสภาพ: อัตลักษณ์ร่วมและอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มเกย์ในสังคมไทย ภายใต้บริบทความขัดแย้งและการแบ่งขั้วทางการเมือง. โดย ธนา ร่างน้อย. (2558). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ ขึ้นมาหารือและเปิดเผยในแง่มุมที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อคนในสังคมที่จะทำความเข้าใจ แต่กลับถูกนำมาตีแผ่ให้กลายเป็นประเด็นที่ถูกสังคมวิพากษ์วิจารณ์ ที่มีทั้งผู้ที่สนับสนุนและผู้ที่ต่อต้านนำไปสู่ปมแห่งปัญหาที่กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ ต้องเผชิญในปัจจุบัน

ชิษณุพงศ์ นิธิวนา และวรรณภา ลีระศิร (2560) กล่าวถึงแนวโน้มของคนในสังคมสหรัฐอเมริกาในช่วงปี ค.ศ. 2009 -2017 คนในสังคมมีทัศนคติที่มีต่อกลุ่มบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บได้จากแบบสำรวจเรื่องทัศนะคติของคนในสังคมที่มีต่อกลุ่มบุคคลผู้มีความ หลากหลายทางเพศที่เริ่มเก็บข้อมูลในช่วงปี ค.ศ. 1977 พบว่าชาวอเมริกันมีแนวโน้มสนับสนุนสิทธิของกลุ่มบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ เพิ่มขึ้นในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา โดยเฉลี่ยประชาชนส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนความเท่าเทียมระหว่างเพศ โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิการแต่งงานของบุคคลเพศเดียวกันตั้งแต่ช่วงต้น ค.ศ. 2000 และมีการสนับสนุนสิทธิการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมของคู่แต่งงานเพศเดียวกันมีอัตราเพิ่มมากขึ้นจากเดิมร้อยละ 63 เป็นร้อยละ 72 และสนับสนุนการปกป้องกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ ในสังคมให้มีความเท่าเทียมและเสมอภาคอย่างแท้จริง

นโยบายของประธานาธิบดีบารัค โอบามา ที่ใช้ในการหาเสียงระหว่างการเลือกตั้งมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสิทธิของกลุ่มบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศที่อาจเรียกได้ว่ามีความก้าวหน้าที่สุดในประวัติศาสตร์ของการเมืองสหรัฐอเมริกา ทั้งในด้านของการสนับสนุนร่างกฎหมายส่งเสริมสิทธิของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ อาทิ Employment Non-Discrimination Act (ENDA) (ค.ศ. 1994) ร่างกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติการจ้างงานด้วยเหตุแห่งเพศหรืออัตลักษณ์ทางเพศในสถานประกอบการที่มีลูกจ้างมากกว่า 15 คนขึ้นไป หรือกฎหมาย The Matthew Shepard Hate Crimes Act เป็นกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ. 2009 และลงนามโดยประธานาธิบดีบารัค โอบามา และให้การสนับสนุนการเพิ่มงบประมาณโครงการช่วยเหลือเอชไอวีและต่อต้านกฎหมายที่ลิดรอนสิทธิของกลุ่มบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ เช่น กฎหมาย Defense of Marriage Act (DOMA) ซึ่งเป็นกฎหมายระดับสหพันธรัฐของสหรัฐอเมริกาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการยอมรับการแต่งงานเฉพาะการแต่งงานของหญิงและชายเท่านั้น และมลรัฐมีสิทธิปฏิเสธการยอมรับการแต่งงานของคนเพศเดียวกันได้แม้จะได้รับการรับรองตามกฎหมายมาจากมลรัฐอื่น ทว่าต่อมาถูกพิจารณาว่ามาตราดังกล่าวในส่วนของ Section 3 ศาลสูงวินิจฉัยว่ามาตราดังกล่าวมีเนื้อหาที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญส่งผลให้กฎหมายฉบับนี้ถูกยกเลิกไป

นอกจากนี้ ยังมีการยกเลิกนโยบาย Don’t Ask, Don’t Tell ที่ให้กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศเก็บความเป็นอัตลักษณ์ทางเพศของตนไว้ “เป็นความลับ” เนื่องจากในอดีตกองทัพไม่อนุญาตให้กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ เข้ารับราชการทหารด้วยเหตุผลและความเชื่อด้านความมั่นคง กระทั่งในช่วงรัฐบาลของประธานาธิบดีคลินตันเกิด

ความพยายามที่จะประนีประนอม (compromise) โดยนโยบาย Don't Ask, Don't Tell เป็นนโยบายที่เปิดโอกาสให้ผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ สามารถเข้ารับราชการทหารได้ แต่ก็ต้องไม่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ทางเพศหรือเพศสภาวะของตนออกมา มิเช่นนั้นจะถูกไล่ออกจากราชการ โดยการยกเลิกนโยบาย Don't Ask, Don't Tell ดังกล่าว เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเปิดโอกาสและยอมรับความเสมอภาคทางเพศที่อนุญาตให้บุคลากรทางทหารสามารถแสดงความเป็นอัตลักษณ์ทางเพศของตนได้อย่างเปิดเผย

กฎหมายหรือข้อกำหนดดังกล่าวล้วนเป็นชนวนเหตุให้เกิดการเรียกร้องสิทธิและการแก้ไขกฎหมายของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ ในสหรัฐอเมริกาตามมา โดยในปี ค.ศ. 2013 เกิดขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิการสมรสระหว่างบุคคลเพศเดียวกัน หรือรักร่วมเพศ โดยผลการตัดสินของศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้ประกาศคำตัดสินเกี่ยวข้องกับสิทธิการแต่งงานของคนเพศเดียวกันไว้สองประเด็นหลัก คือ ประเด็นการบังคับใช้กฎหมายการแต่งงานของรัฐบาลกลาง Defense of Marriage Act (DOMA) (ค.ศ. 1996) หรือที่เรียกกันว่า "กฎหมายคุ้มครองการแต่งงาน" โดยในบทบัญญัติ ข้อ 3 ซึ่งกำหนดเกี่ยวกับการแต่งงานไว้ว่า "A legal union between one man and one woman" ซึ่งมีการนิยามคำว่า "แต่งงาน" หมายถึงการสมรสที่ถูกต้องตามกฎหมายต้องเป็นการสมรสระหว่างชายและหญิงเท่านั้น

กฎหมายดังกล่าวยังมีการระบุการนิยามคำว่า "คู่สมรส" (spouse) หมายถึง บุคคลที่เป็นสามีหรือภรรยาจะต้องเป็นบุคคลที่มีเพศตรงข้ามเท่านั้น (heterosexual) ผลของการนิยาม ส่งผลให้คู่รักเพศเดียวกันไม่สามารถเข้าถึงสิทธิตามกฎหมายที่คู่สมรสเพศเดียวควรจะกันได้รับ อาทิ การลดหย่อนภาษี การโอนย้ายสัญชาติหลังสมรส ระบบประกันสุขภาพของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีผลครอบคลุมไปถึงคู่สมรส ฯลฯ เนื้อหาดังกล่าวถือว่าเป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาละเมิดหรือขัดต่อ Fifth Amendment รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาที่กล่าวว่า "ต้องไม่มีผู้ใดสูญเสียชีวิต เสรีภาพหรือทรัพย์สิน โดยปราศจากกระบวนการ อันชอบด้วยกฎหมาย" (พิมพ์สิริ เพชรน้ำรอบ, 2559) ต่อมาได้เกิดการยื่นฟ้องของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศที่ยื่นฟ้องรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 2010 เกี่ยวกับประเด็นกฎหมาย DOMA ว่าเป็นกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อคู่รักเพศเดียวกันและสร้างความแตกต่างให้เกิดขึ้นไปจากคู่รักต่างเพศโดยไม่มีเหตุผลที่สมควร เนื่องจากบทบัญญัติในกฎหมาย DOMA ข้อที่ 3 ได้จำกัดความหมายของคู่ชีวิตและการสมรสไว้ว่าต้องเป็นสถานภาพและการกระทำที่เกิดขึ้นระหว่างเพศตรงข้าม (heterosexual) เท่านั้น

ผลของการเรียกร้องให้ทบทวนตัวบทกฎหมายดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวในการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในสหรัฐอเมริกาและมีหลายมลรัฐเริ่มทบทวนและยกเลิกกฎหมายที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ โดยภายหลังกระแสการเรียกร้องให้ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ กฎหมายของสหรัฐอเมริกามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่สร้างเสรีภาพให้บุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นอย่างแท้จริง เห็นได้จากการที่

กฎหมายที่ระบุให้กิจกรรมทางเพศของคนเพศเดียวกันเป็นกิจกรรมที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ก็ยังไม่ได้รับการยอมรับในบางมลรัฐ เนื่องจากแต่ละมลรัฐของสหรัฐอเมริกามีบทกฎหมายที่แตกต่างกันบางมลรัฐมีความเป็นอนุรักษ์นิยม (conservative) ในระดับสูงและต้องใช้เวลาในการสร้างการยอมรับ

ประเด็นของการรับรองสิทธิของการอยู่กินหรือการใช้ชีวิตร่วมกันของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ ที่อยู่กินและอาศัยอยู่กับบุคลเพศเดียวกันของพลเมืองสหรัฐอเมริกาเป็นเรื่องที่ชอบด้วยกฎหมายเฉพาะใน “บางมลรัฐ” อาทิ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย มลรัฐวอร์ชิงตัน ดี ซี มลรัฐเมน มลรัฐออริกอน มลรัฐแมริแลนด์ มลรัฐคอนซิน มลรัฐเนวาดา มลรัฐนิวเจอร์ซีย์ มลรัฐอิลลินอยส์มลรัฐฮาวาย และมลรัฐโคโลราโด และการสมรสระหว่างบุคคลเพศเดียวกันในสหรัฐอเมริการะบุให้เป็นเรื่องที่ชอบด้วยกฎหมายทั่วประเทศ เช่นเดียวกับประเด็นของการรับบุตรบุญธรรมของคู่รักเพศเดียวกันที่กฎหมายเห็นชอบและอนุญาตให้ผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ ที่เป็นคู่รักเพศเดียวกันหรือรักร่วมเพศสามารถรับบุตรบุญธรรมได้ แต่มีกรณียกเว้นเชื้อชาติอเมริกันซามัวที่ยังไม่สามารถรับบุตรบุญธรรมได้

ในสหรัฐอเมริกาการเข้ารับราชการทหารของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ ถือเป็นเรื่องที่ชอบด้วยกฎหมายที่บุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศสามารถสมัครเข้ารับคัดเลือกเป็นทหารได้อย่างเปิดเผยและถูกต้องตามหลักที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ และมีกฎหมายที่ออกมาต่อต้านและป้องกันการเกิดสถานการณ์การเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากรสนิยมทางเพศของบุคคลเป็นเรื่องที่ห้ามกระทำ เช่นเดียวกับการแสดงออกอัตลักษณ์ทางเพศ ถือเป็นเรื่องที่กฎหมายให้ความเห็นชอบที่ให้บุคคลสามารถแสดงออกถึงความหลากหลายทางเพศของตนเองได้อย่างเสรีตราบเท่าที่ไม่ไปกระทบหรือลิดรอนสิทธิของบุคคลอื่น

ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีการต่อสู้เรื่องกฎหมายของผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ที่มีประวัติการต่อสู้มาอย่างยาวนานตั้งแต่ ค.ศ. 1970 ที่คดีที่เกี่ยวกับผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ยังคงเป็นเรื่องที่ยังไม่ได้รับการยอมรับและยังไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงเกิดการประท้วงของชาวเกย์ที่กลายมาเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิด Pride ในสหรัฐอเมริกา โดยในปี ค.ศ. 2011 ชาวอเมริกันสนับสนุนให้ประเด็นของการรักเพศเดียวกันหรือรักร่วมเพศให้ถือเป็นเรื่องที่ถูกต้องตามกฎหมาย จนกระทั่งมีการออกกฎหมายที่อนุญาตให้สมรสเพศเดียวกันเป็นเรื่องที่ชอบด้วยกฎหมายออกมาประกาศใช้ในปี ค.ศ. 2012 แต่ก็ยังเป็นเพียงแค่บางมลรัฐเท่านั้น

3.2 สภาพสังคม ข้อจำกัด และอุปสรรคการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการบังคับใช้กฎหมายของกลุ่มเกย์ผู้มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย

ในอดีตการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมไทยมีลักษณะครอบครัวที่กำหนดให้ผู้ชายและผู้หญิงที่อยู่กินร่วมกันเรียกว่า “ผัว-เมีย” โดยในยุครัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2324 - ปัจจุบัน) ได้กำเนิดกฎหมายที่กำหนดสถานะทางเพศของเพศชายและเพศหญิงในสังคมผ่านตัวบทกฎหมายที่เรียกว่า พระอัยการลักษณะผัวเมียขึ้นมาในส่วนหนึ่ง

ของกฎหมายตราสามดวง (พ.ศ. 1906 - 2478) ที่คนในสังคมยอมรับการก่อตั้งครอบครัวแบบ “ผัวเดียวหลายเมีย” ผู้ชายหรือสามีสามารถมีภรรยาหรือเมียหลายคนได้ โดยมีการแบ่งลำดับภรรยาออกเป็นหลายลำดับชั้น ขณะที่ผู้หญิงหรือภรรยาไม่สามารถมีสามีหรือผัวหลายคนได้ หากมีมากกว่าหนึ่งคนในทางกฎหมายจะกล่าวหาและตัดสินว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและถูกกล่าวหาว่าเป็น “หญิงสองชาย” และกล่าวหาชายผู้เป็นบุคคลที่สามว่าชายคนนั้นเป็น “ชู้” อีกทั้งค่านิยมของคนในสังคมไทยยังสถาปนาอำนาจทางเพศให้กับเพศชาย โดยมีค่านิยมให้สามีหรือผัวมีอำนาจปกครองเหนือภรรยาหรือเมีย หากภรรยาหรือเมียกระทำผิด สามีหรือผัวสามารถใช้กำลังโบยหรือตีเมียได้โดยไม่มีความผิด ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศเกิดขึ้นและฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน และกระทบต่อระบบความคิดและค่านิยมของคนในสังคมปัจจุบัน

รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการปฏิรูประบบกฎหมายเพื่อไม่ให้เสียเปรียบในเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต เป็นเหตุให้นำไปสู่การจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.) และทยอยประกาศใช้ทีละบรรพ โดยมีบรรพที่น่าสนใจเกี่ยวกับเรื่องเพศที่อยู่ในบรรพที่เกี่ยวกับเรื่องครอบครัวในบรรพที่ 5 ซึ่งว่าด้วยครอบครัว มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478 ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้สร้างการเปลี่ยนแปลงระบบผัวเมียของสังคมไทยจากเดิมที่มีลักษณะการครองคู่แบบผัวเดียวหลายเมีย มาเป็นแบบ “ผัวเดียวเมียเดียว” (monogamy) ตามค่านิยมตะวันตก และมีการปรับปรุงเรื่อยมา

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 จนถึงปี พ.ศ. 2551 ประเทศไทยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับครอบครัวอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ที่ถูกแก้ไขตามยุคสมัย แต่ไม่กระทบค่านิยมหรือจารีตประเพณีของคนในสังคม เนื่องจากสภาพสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา และเกิดความหลากหลายทางเพศที่แตกแขนงมาจากเพศชายและเพศหญิง ส่งผลให้ระบบทวิภาคหรือระบบรักต่างเพศ (heterosexual) สั่นคลอน สังคมเริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับการรับรองเรื่องสิทธิก่อตั้งครอบครัวสำหรับผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ และบุคคลรักเพศเดียวกัน (homosexual) โดยในระยะแรกได้เกิดข้อเสนอให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่มีความเกี่ยวข้องกับการสมรส ทว่าข้อเสนอไม่ได้รับความสนใจ เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ถือเป็นกฎหมายหลัก หากจะดำเนินการแก้ไขเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาทิ เรื่องการสมรสที่กฎหมายให้การรับรองการสมรสที่มีการรับรองเฉพาะเพศชายและเพศหญิง หากมีการแก้ไขในเนื้อหาดังกล่าวต้องแก้ไขกฎหมายในหลายมาตราและกฎหมายอื่นอีกหลายฉบับให้สอดคล้องกัน ด้วยเหตุนี้จึงเกิดวิธีคิดในการออกแบบกฎหมายสำหรับรับรองสิทธิก่อตั้งครอบครัวสำหรับเพศหลากหลาย โดยให้เขียนขึ้นเป็นกฎหมายอีกหนึ่งฉบับ จนกลายมาเป็นร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต

ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตมีวัตถุประสงค์จัดทำขึ้น เนื่องจากเล็งเห็นถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยสำคัญในการพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่การก่อตั้งครอบครัวตามประมวล

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้สร้างข้อจำกัดเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและเพศหญิงที่ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวระหว่างบุคคลเพศเดียวกัน จึงสมควรมีกฎหมายรองรับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดังกล่าวให้เท่าเทียมกับเพศชายและเพศหญิง โดยร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตมีบทบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตและการเลิกการเป็นคู่ชีวิต (หย่า) สิทธิและหน้าที่ระหว่างคู่ชีวิต การจัดการทรัพย์สิน การรับบุตรบุญธรรม และการจัดการมรดก เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวที่ก่อตั้งขึ้นโดย “ไม่จำกัดเพศ” ของบุคคล ถือเป็นร่างพระราชบัญญัติที่สร้างความเท่าเทียมและขจัดการเลือกปฏิบัติให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

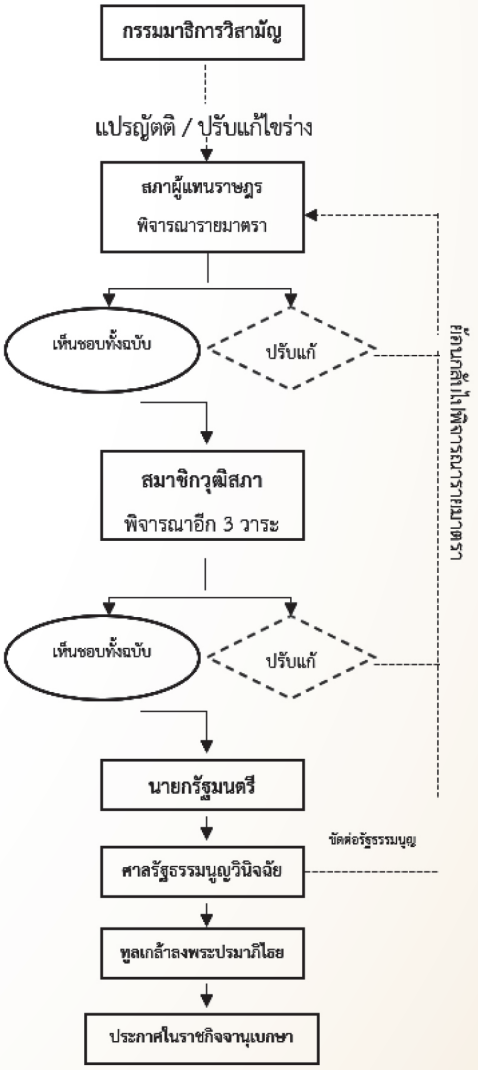
ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรีถือเป็นร่างกฎหมายที่ถูกพูดถึงและถกเถียงตั้งแต่ก่อนการเกิดเหตุการณ์รัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 จนถึงยุคที่มีสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) เรื่อยมาจนมาถึงช่วงหลังการเลือกตั้งใหญ่ปี พ.ศ. 2562 มีประเด็นเรื่องสิทธิของคู่รักเพศหลากหลายถูกหยิบยกขึ้นมาพูดคุยระหว่างการหาเสียงเลือกตั้ง และได้รับความสนใจจากพรรคการเมือง ร่างกฎหมายดังกล่าวก็ยังไม่มีความคืบหน้าหรือผ่านการพิจารณาออกมาบังคับใช้ เนื่องจากกระบวนการพิจารณาไปจนถึงการประกาศบังคับใช้ที่มีความยุ่งยากและหลายขั้นตอน แม้จะสามารถผ่านขั้นตอนการรับหลักการไปพิจารณาจากกรรมมาธิการวิสามัญ หรือผ่านการเห็นชอบทั้งฉบับจากสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเรียบร้อยแล้ว หากศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาเห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมาย มีเนื้อหาที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญก็สามารถแก้ไขและส่งกลับไปให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณารายมาตราใหม่อีกครั้งก่อนจะส่งให้สมาชิกวุฒิสภาพิจารณาอีกรอบ ส่งผลให้การเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวยังคงไปไม่ถึงไหน ดังแผนภาพที่ 1

ประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งของพระราชบัญญัติคู่ชีวิต คือ การมองว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวจะเข้าไปทำลายหรือไปกระทบสิทธิเพศชายและเพศหญิง ขณะที่อีกฝ่ายมองว่าการสมรสเท่าเทียม จะช่วยสร้างความเสมอภาคทางกฎหมายไม่ต้องแบ่งแยก ซึ่งในร่างพระราชบัญญัติฉบับของพรรคก้าวไกลมีสาระสำคัญที่เปลี่ยนคำเรียกจากเดิมที่ใช้คำว่า “ชาย-หญิง” มาเป็น “บุคคล-บุคคล” และเปลี่ยนการใช้คำว่า “สามี-ภรรยา” เป็นการใช้คำว่า “คู่สมรส” นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มหมวดการหมั้น โดยใช้คำว่า “ผู้หมั้น-ผู้รับหมั้น” และมีการเปลี่ยนการกำหนดช่วงอายุจากเดิมที่กำหนดไว้ที่อายุ 17 ปี มาเป็นอายุ 18 ปี

สาระสำคัญประการหนึ่งที่อาจเป็นปัญหาในอนาคต คือ การเปลี่ยนการใช้คำว่า “บิดา-มารดา” มาใช้คำว่า “บุพการี” ซึ่งเป็นเรื่องที่มีผลกระทบและอาจเป็นจุดสำคัญที่จะทำให้ผู้ชายและผู้หญิง ออกมาคัดค้านกฎหมายสมรสเท่าเทียม โดยสาเหตุของการคัดค้านการเปลี่ยนมาใช้คำว่าบุพการี เนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับสตรีในประเทศไทยเป็นกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเด็ก การรับรองบุตร สิทธิแรงงานหญิง ดังนั้น การตีความว่า “ความเป็นเพศ” จึงไม่สามารถที่จะไปเปลี่ยนแปลงเพราะจะมีผลกระทบที่ตามมาหลายประการ

รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวกับการให้กำเนิดโดยสายเลือด

ในประเทศไทย กฎหมายและระบบกระบวนการยุติธรรมยังคงมีอุปสรรคไม่ต่างจากสหรัฐอเมริกา อันด้วยสภาพบริบททางสังคมของประเทศไทยนับแต่อดีตที่ถูกตีกรอบมาด้วยระบบ “สังคมนิยมชาย” (patriarchy) ที่ถูกนำมาผูกติดไว้กับสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะในเรื่องของการทำหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวให้สมบูรณ์ที่มีการแยกบทบาทระหว่างเพศออกจากกันอย่างชัดเจน โดยสังคมไทยยกย่องให้เพศชายซึ่งอยู่ในฐานะของการเป็นสามีเป็นผู้นำของครอบครัวที่มักถูกเรียกในนามของการเป็น “ช้างเท้าหน้า” และให้สถานะของภรรยาใน

ภาพที่ 1 แสดงกระบวนการพิจารณาและขั้นตอนการผ่านร่างกฎหมายของประเทศไทย

บทบาทของการเป็น “ช้างเท้าหลัง” ที่ต้องคอยสนับสนุนและแบ่งเบาภาระการดูแลครอบครัวในส่วนของงานภายในบ้านและคอยปรนนิบัติสามี ซึ่งสภาพสังคมและบริบทแวดล้อมของสังคมไทยในอดีต สะท้อนให้เห็นถึงจุดกำเนิดของปัญหาความไม่เสมอภาคและความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศของสังคมไทยที่แฝงมาในวิถีชีวิตและสภาพสังคมที่เอื้อต่อการสถาปนาอำนาจให้เพศที่ไม่เท่าเทียมกัน และยึดถือต่อกันมาจนกลายเป็นค่านิยมและบรรทัดฐานของคนในสังคม โดยในหลายกรณีพบว่าสิทธิและเสรีภาพของสตรีในสังคมไทยถูกลิดรอนและจำกัดสิทธิเสรีภาพเอาไว้ด้วยวาทกรรมหลากหลายชุด

ปัจจุบันประเทศไทยมีพัฒนาการทางด้านการปกป้อง ป้องกัน และแก้ไขสภาพปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ ด้วยการออกกฎหมายเพื่อสร้างความเท่าเทียมและความเสมอภาคระหว่างเพศ อาทิ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 อันถือเป็นกฎหมายฉบับแรกของประเทศไทยที่ออกมาเพื่อคุ้มครองบุคคลทุกเพศในสังคม ทว่าพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวกลับเกิดปัญหาตามมาอย่างมากมาย ทั้งในแง่ของการบังคับใช้ที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงและกระบวนการขั้นตอนที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินคดีและพิทักษ์สิทธิผู้เสียหายในกรณีที่เกิดข้อพิพาทขึ้น โดยผลการศึกษาของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวร่วมกับโครงการพัฒนาสหประชาชาติ (UNDP) พบรายงานสถานการณ์กรณีพิพาทที่มีการยื่นคำร้องกรณีเกี่ยวกับเหตุแห่งการเลือกปฏิบัติทางเพศนับตั้งแต่มีการเริ่มบังคับใช้กฎหมายมีเพียงแค่ 27 กรณี ซึ่งถือเป็นอัตราส่วนที่น้อยมากและผู้ร้องเรียนส่วนใหญ่คือบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะในกลุ่มบุคคลข้ามเพศ อันเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมบูรณ์ของตัวบทกฎหมายและปัญหาด้านการบังคับใช้ตลอดจนการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ (วรชัย แสนสีระ, 2563)

ปัจจุบันกิจกรรมทางเพศของคนเพศเดียวกันในประเทศไทย ทั้งด้านการรับรองการอยู่กินของบุคคลเพศเดียวกัน การรับราชการทหารอย่างเปิดเผยของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ การต่อต้านการเลือกปฏิบัติเกี่ยวกับรสนิยมทางเพศ การแสดงออกอัตลักษณ์ทางเพศ เช่น การแต่งกายข้ามเพศ หรือการแปลงเพศเป็นเรื่องที่ชอบด้วยกฎหมาย ขณะที่การจดทะเบียนคู่ชีวิตหรือการสมรสของบุคคลเพศเดียวกันตลอดจนการเปลี่ยนคำนำหน้าชื่อ การรับบุตรบุญธรรมของคู่รักเพศเดียวกัน ยังไม่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อพิจารณาแล้วประเทศไทยเปิดกว้างให้กับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือชาว LGBTQ+ ในระดับหนึ่ง โดยในปี พ.ศ. 2561 มีการผลักดันกฎหมาย “พระราชบัญญัติคู่ชีวิต” เพื่อสร้างความเสมอภาคให้กับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ จนผ่านการเห็นชอบขั้นต้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ประเด็นที่น่าจับตามอง คือ กฎหมายสมรสเท่าเทียม หรือร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม ที่มีการยื่นเรื่องร่างพระราชบัญญัตินี้เข้าสู่สภาโดยมีจุดประสงค์ให้เป็นกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งมีการแสดงความคิดเห็นทั้งในแง่ของการสนับสนุนและการแก้ไขเพิ่มเติมอย่างกว้างขวาง แสดงให้เห็นถึงความตระหนักรู้ของสังคมไทย

ว่านี่สิทธิขั้นพื้นฐานที่กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ พึงได้รับ ทว่าร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียมที่ถูกเสนอโดยพรรคก้าวไกล ยังคงเป็นร่างกฎหมายที่ค้างอยู่ในระเบียบวาระการประชุมสภาผู้แทนราษฎรมานานหลายปี จนกระทั่งปลายปี พ.ศ. 2564 เกิดความเคลื่อนไหวและมีการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 เกี่ยวกับการรับรองการสมรสที่กฎหมายรับรองแต่เพศชายและเพศหญิงว่าเป็นบทบัญญัติที่มีเนื้อหาขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 4 ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของบุคคล ที่ประชาชนชาวไทยย่อมได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน

ทว่าบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวกลับระบุ “เพศชายและเพศหญิง” ซึ่งเป็นการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ และมีมติว่าบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 “ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ” และชี้แจงกรณีกลุ่มผู้ร้องขอที่ไม่ได้รับการรับรองการสมรส (ของบุคคลเพศเดียวกัน) โดยให้ทางออกด้วยการกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะขึ้นมาใหม่ เช่น การยกร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต ภาคประชาชนจึงใช้กลไกการเข้าชื่อเสนอกฎหมายร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียกว่า “ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียมภาคประชาชน” แต่ไม่ได้รับการลงมติรับหลักการจากสภาผู้แทนราษฎร และให้นำร่างกฎหมายดังกล่าวไปรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนก่อน และต่อมามีการลงมติจากคณะรัฐมนตรีว่าไม่รับร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว เนื่องจาก ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีเนื้อหาที่ใกล้เคียงกับร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตที่คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบไปก่อนหน้านี้แล้ว ส่งผลให้ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียมภาคประชาชน เป็นอันตกไป

สภาพปัญหาทางด้านกระบวนการและขั้นตอนในการพิจารณากฎหมายและการแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายที่มีการประกาศบังคับใช้ในแต่ละฉบับต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอนและใช้เวลาในการพิจารณา และการแก้ไขต้องเห็นพ้องต้องกันในทุกขั้นตอนจึงจะประกาศบังคับใช้ได้ ซึ่งอุปสรรคด้านกระบวนการและขั้นตอนเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิของกลุ่มกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ ที่ยังคงต้องเดินหน้าต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิและการยอมรับจากคนในสังคม

3.3 การศึกษาวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบบริบททางสังคม ข้อกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมาย ตลอดจนการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของเกย์ผู้มีความหลากหลายทางเพศในสหรัฐอเมริกาและประเทศไทย

จากประวัติศาสตร์และการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ โดยเฉพาะกลุ่มเกย์ในสหรัฐอเมริกาและประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการที่แตกต่างกัน แต่มีลักษณะร่วมบางประการที่เหมือนกัน อาทิ ประเด็นของการเรียกร้องการยอมรับทางเพศสภาพ และการยอมรับความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ของความเป็นเกย์ ทว่าปัญหาการจำกัดสิทธิและความเป็นอยู่ของเกย์ในสังคมยังมีให้พบเห็นอยู่ไม่น้อย และ

หลายครั้งพบว่ามีการใช้กำลังหรือความรุนแรงและอาชญากรรมที่เกิดจากความเกลียดชังทางเพศ ซึ่งในปัจจุบันสถานการณ์ดังกล่าวได้คลี่คลายไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่ยังคงอยู่ในระดับที่ต้องเฝ้าระวังปัญหาความไม่เท่าเทียมและการเลือกปฏิบัติ

ในสหรัฐอเมริกาไม่มีกฎหมายที่ป้องกันอาชญากรรมที่เกิดขึ้นจากความเกลียดชังทางเพศส่งผลให้กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ โดยเฉพาะกลุ่มเกย์ยังคงเป็นเหยื่อที่ถูกล้อเลียน หรือถูกทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมไปถึงเป็นเหยื่อทางอาชญากรรมที่มีสาเหตุมาจากความเกลียดชังทางเพศ ซึ่งเหตุการณ์การก่ออาชญากรรมที่เกิดจากความเกลียดชังทางเพศเป็นจุดเริ่มต้นของการประกาศบังคับใช้กฎหมาย The Matthew Shepard Act ในสมัยของประธานาธิบดีบารัค โอบามา กฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาและมีฐานะเป็นส่วนขยายของกฎหมาย The National Defense Authorization for 2010 ที่เพิ่มเติมการป้องกันอาชญากรรมจากความเกลียดชังทางเพศ (ชิษณุพงศ์ นิธิวนา และวรรณภา ลีระศิริ, 2560)

ย้อนกลับไปในสมัยของประธานาธิบดีบิล คลินตัน นโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ โดยเฉพาะกลุ่มเกย์ที่น่าสนใจคือ “นโยบายห้ามถามห้ามบอก” (Don’t Ask, Don’t tell) ที่มีเนื้อหาป้องกันการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ โดยเฉพาะกลุ่มเกย์ ซึ่งบทบัญญัติได้อนุญาตให้เกย์และกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ สามารถเข้ารับราชการทหารได้อย่างเปิดเผย แต่นโยบายดังกล่าวเปรียบเสมือน “ดาบสองคม” ที่แม้จะมีการห้ามไม่ให้ถามถึงความเป็นตัวตนหรือรสนิยมทางเพศของบุคคลและไม่จำเป็นต้องบอกความเป็นตัวตนให้ใครรับทราบ แต่ก็ส่งผลให้อัตลักษณ์ของความเป็นเกย์ถูกกดทับ ไม่กล้าเปิดเผยได้ตามเจตนารมณ์ของบทบัญญัติเท่าที่ควร ทำให้ประธานาธิบดีบารัค โอบามาตัดสินใจยกเลิกนโยบายดังกล่าวผ่านบทบัญญัติ Don’t Ask, Don’t tell Repeal Act of 2010 และขยายความครอบคลุมของกฎหมายด้วยการอนุญาตให้บุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศทุกกลุ่ม สามารถเข้ารับราชการทหารได้เช่นเดียวกับเพศชายและเพศหญิงในสังคมและทำให้กลุ่มบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศได้มีพื้นที่ทางสังคมและได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้นตามลำดับ

สำหรับประเทศไทยกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ โดยเฉพาะกลุ่มเกย์ ถือเป็นอีกหนึ่งกรณีที่มีการต่อสู้เรียกร้องสิทธิกันมาอย่างยาวนาน เนื่องจากระบบราชการทหารของไทยในอดีตระบุสาเหตุของการหมดคุณสมบัติของการเข้ารับราชการทหารของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ โดยเฉพาะกลุ่มเกย์ไว้ในหลักฐานเอกสารว่าเป็น “บุคคลวิกลจริต” หรือ “โรคจิตถาวร” เป็นการตีตราความเป็นบุคคลในทางลบ ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในกฎกระทรวงกลาโหม ฉบับที่ 37 มาใช้คำว่า “ภาวะเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด” (Gender Identity Disorder) เพื่อลดการตีตราและสร้างความคิดในเชิงบวกให้คนในสังคมเพิ่มมากขึ้น

พัฒนาการและข้อจำกัดทางกฎหมายของประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ โดยเฉพาะกลุ่มเกย์พบว่าส่วนใหญ่มีการอนุญาตและเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ โดยเฉพาะกลุ่มเกย์มีโอกาส และมีพื้นที่ทางสังคมเช่นเดียวกับเพศชายและเพศหญิง แต่มีความแตกต่างกันในบางประเด็น เนื่องจากบริบทแวดล้อมและสภาพสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ตลอดจนมีพัฒนาการและการแสดงออกทางเพศของเกย์และบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทยและสหรัฐอเมริกามีระดับความเข้มข้นและระดับการเรียกร้องที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การยอมรับและการเปิดโอกาสทางกฎหมายของทั้งสองประเทศมีความแตกต่างกัน ดังที่ปรากฏอยู่ในตารางสรุปความแตกต่างและประเด็นทางกฎหมายเกี่ยวกับผู้มีความหลากหลายทางเพศของประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา

ประเด็นการเปรียบเทียบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมกับความหลากหลายทางเพศ กรณีการเหยียดเพศ กฎหมาย และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มเกย์ในประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา คือ พัฒนาการด้านกระบวนการยุติธรรมและการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ โดยเฉพาะกลุ่มเกย์สามารถเข้าถึงสิทธิและกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเป็นธรรม พบว่ามีการต่อสู้และปรับแก้กฎหมายเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศมาโดยตลอด ในประเด็นที่คล้ายกัน อาทิ การอนุญาตการสมรสบุคคลเพศเดียวกัน ที่ในฝั่งของสหรัฐอเมริกามีการต่อสู้เพื่อแก้ไขกฎหมาย Sodomy Law และ Defense of Marriage Act หรือ DOMA (กฎหมายคุ้มครองการแต่งงาน) ที่กำหนดคำว่า “แต่งงาน” หมายถึง การสมรสเป็นสามีภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมายระหว่างชายและหญิงเท่านั้น และคำว่า “คู่สมรส” หมายถึง บุคคลที่เป็นสามีหรือภรรยาของบุคคลที่มีเพศตรงกันข้ามเท่านั้น” ส่งผลให้คู่รักเพศเดียวกันไม่สามารถเข้าถึงสิทธิตามกฎหมาย โดยไม่เป็นธรรมและละเมิด Fifth Amendment ในรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาจนต้องมีการยกเลิกไป

ขณะที่ประเทศไทยมีการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศ ผ่านกระบวนการทางกฎหมายและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกัน ทั้งในแง่ของความพยายามขจัดการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ โดยเฉพาะกลุ่มเกย์ ด้วยการออกกฎหมายพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ที่คุ้มครองและขจัดการเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากเหตุแห่งเพศ และการเสนอร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต และร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียมขึ้น เพื่อเป็นการพิทักษ์และปกป้องสิทธิของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ ไม่ให้ถูกละเมิดโดยไม่เป็นธรรมหรือกระทำการที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แต่ด้วยสภาพสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศไทยที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมและบริบททางสังคม ส่งผลให้ประเทศไทยยังมีพัฒนาการด้านกฎหมายและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ยังก้าวหน้าไม่เท่ากับสหรัฐอเมริกาและมีความแตกต่างกันบางประเด็น

ตารางที่ 2 ตารางสรุปความแตกต่างและประเด็นทางกฎหมายเกี่ยวกับผู้มีความหลากหลายทางเพศระหว่างประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา

กิจกรรม/ประเด็น	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา
การแสดงออก/จัดกิจกรรมทางเพศของคนเพศเดียวกัน	ชอบ/บัญญัติไว้ในกฎหมาย	ชอบ/บัญญัติไว้ในกฎหมาย*
การรับรองการอยู่กินของบุคคลเพศเดียวกัน	ชอบ/บัญญัติไว้ในกฎหมาย	ชอบ/บัญญัติไว้ในกฎหมาย*
การจดทะเบียนสมรสของบุคคลเพศเดียวกัน	ไม่ชอบด้วยกฎหมาย	ชอบ/บัญญัติไว้ในกฎหมาย*
การรับบุตรบุญธรรมของคู่เพศเดียวกัน	ไม่ชอบด้วยกฎหมาย	ชอบ/บัญญัติไว้ในกฎหมาย
การรับราชการทหารอย่างเปิดเผย	ชอบ/บัญญัติไว้ในกฎหมาย	ชอบ/บัญญัติไว้ในกฎหมาย
การต่อต้านการเลือกปฏิบัติเกี่ยวกับรสนิยมทางเพศ	ชอบ/บัญญัติไว้ในกฎหมาย	ชอบ/บัญญัติไว้ในกฎหมาย
การแสดงออกทางอัตลักษณ์/การแสดงออกทางเพศ	ชอบ/บัญญัติไว้ในกฎหมาย	ชอบ/บัญญัติไว้ในกฎหมาย

หมายเหตุ: เครื่องหมาย * ในส่วนของสหรัฐอเมริกา หมายถึง สามารถกระทำได้ในเฉพาะบางมลรัฐเท่านั้น

▣ บทสรุป

จากการศึกษาเปรียบเทียบระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศโดยเฉพาะกลุ่มเกย์ในประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา เห็นได้ว่ากฎหมายที่มีลักษณะหรือเนื้อหาที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ โดยเฉพาะกลุ่มเกย์ประเด็นสำคัญคือการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคทางสังคมที่ประสบปัญหาของการถูกเลือกปฏิบัติโดยสาเหตุแห่งเพศ เนื่องจากมีทัศนคติที่ไม่ดี การรับรู้ในทางที่ผิดจนก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติและลิดรอนสิทธิ ซึ่งกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ ในประเทศไทยและสหรัฐอเมริกาล้วนแต่มีข้อจำกัดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตประจำวัน ที่ยังคงมีข้อจำกัดทางด้านสิทธิและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศฯ ตามที่สรุปไว้ในตารางที่ 2 โดยสาเหตุของความแตกต่างประกอบไปด้วยหลายปัจจัยทั้ง ธรรมชาติ ชาติพันธ์ ค่านิยมด้านต่าง ๆ วิถีประชา ของสังคมไทยและสังคมในสหรัฐอเมริกาที่มีความแตกต่างกันมาก แต่ละมลรัฐของสหรัฐอเมริกาที่ยอมรับความหลากหลายทางเพศก็มีความแตกต่างกันล้วนมีผลต่อการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ และส่งผลกระทบต่อความเข้าใจยอมรับหรือไม่ยอมรับของกลุ่มเกย์หรือกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศที่ในกลุ่มเกย์เองก็มีความเชื่อและทัศนะทางความหลากหลายทางเพศที่แตกต่างกัน หากสังคมต้องการขจัดปัญหาการเลือกปฏิบัติทางเพศให้ออกไปจากสังคม เพื่อกลุ่มผู้มีความหลากหลาย

ทางเพศฯ โดยเฉพาะกลุ่มเกย์จำเป็นต้องมีการพัฒนากฎหมายให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมตามยุคสมัย ปรับกระบวนการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่เอื้อต่อคนทุกเพศอย่างเท่าเทียมและให้ความสำคัญกับกระบวนการคุ้มครองบุคคลให้ครอบคลุมทุกเพศทุกวัย เพื่อความเสมอภาคและเท่าเทียมของทุกเพศอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

กำธร เลี้ยงสัจธรรม. (2548). *กฎหมายตรา 3 ดวง: ฉบับพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง แก้ไขปรับปรุงใหม่,* สถาบันปรีดี พนมยงค์, กรุงเทพมหานครฯ

ชิษณุพงศ์ นิธิวนา และวรรณภา ลีระศิริ. (2560). การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของผู้มีความหลากหลายทางเพศในสหรัฐอเมริกาสมัยประธานาธิบดีบารัค โอบามา (ค.ศ. 2009-2017), *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์* ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2560), น.1-32

ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์. (2555). ปิตาธิปไตย : ภาพสะท้อนแห่งความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิงในสังคมเอเชีย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (2012): กรกฎาคม - ธันวาคม 2555

ธนา ร่างน้อย. (2558). *การเมืองกับเพศสภาพ: อัตลักษณ์ร่วมและอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มเกย์ในสังคมไทย ภายใต้บริบทความขัดแย้งและการแบ่งขั้วทางการเมือง,* วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปฐมพงษ์ อึ้งประเสริฐ. (2563). *จาก Sodomy Law สู่การสมรสเพศเดียวกัน ย้อนดูประวัติศาสตร์การต่อสู้ที่ยาวนานของ LGBTQ ในอเมริกา.* ค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2564, จาก https://thestandard.co/united-states-lgbtq-long-protest-history/

พิมพ์สิริ เพชรน้ำรอบ. (2559). *จาก 1969 ถึง 2013: 44 ปี ของสิทธิ LGBT ในสหรัฐอเมริกา.* ค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2564 จาก https://prachatai.com/journal/2013/07/47478

พระราชบัญญัติส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558, (2558), ราชกิจจานุเบกษา, 132(18ก), 17-26

วรชัย แสนสีระ. (2563). พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ กับการคุ้มครองบุคคลหลากหลายทางเพศ. *จุลนิติ*, 123-127.

สุไลพร ชลวิไล. (2550). *เพศไม่นิ่ง : ตัวตนเพศภาวะ เพศวิถี ในมิติสุขภาพ.* โครงการจัดตั้งสำนักงานศึกษานโยบายสาธารณสุข สวัสดิการและสังคม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

Eskridge, William N. (2009). *Gay law: Challenging the Apartheid of the Closet.* Harvard University.

Gina Masequesmay, (2022), *"Sexism"*, (ออนไลน์), สืบค้นจาก Encyclopedia Britannica, Online Academic Edition. https://www.britannica.com/topic/sexism accessed June 11, 2022

Lawrence v. Texas, 2003, *List of state statutes banning sodomy (all of which, aside from the bestiality laws, were*

made moot. USA.

Peter A. Jackson, (2000), *Queer Theory*, (ออนไลน์), http://www.sapaan.org/article/87.html. accessed August 25, 2022

Reilly, M. (2016, March 31). *Same-sex couples can now adopt children in all 50 states. The Huffington Post.* Retrieved from http://www.huffington post.com/entry/mississippi-same-sex-adoption_us_56fdb1a3e4b083f5 c607567f. accessed September 1, 2022

SodomyLaws.org: *"United States Sodomy Laws,"* January 28, 1998 Archived December 16, 2013, at the Wayback Machine, accessed August 17, 2010

"Sexism". *Encyclopædia Britannica,* Online Academic Edition. 2015. (Online) accessed August 10, 2022

The Employment Non-Discrimination Act (ENDA), (1996), the United States Congress, United State of America

The Defense of Marriage Act (DOMA), (1996), the United States Congress, United State of America

Eskridge, W. N. (2009). *Gay law: Challenging the Apartheid of the Closet.* Harvard University.

Jackson, P. A. (2000). *Queer theory.* Retrieved August 25, 2022, from http://www.sapaan.org/article/87.html.accessed

Lawrence v. Texas. (2003). *List of state statutes banning sodomy (all of which, aside from the bestiality laws,* were made moot. USA.

Masequesmay, G. (2022). *Sexism*. Retrieved June 11, 2022, from https://www.britannica.com /topic/sexism accessed

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ และข้อพิจารณาในทางกฎหมายปกครอง (Duty Performance of Public Prosecutor in the Price Determination Committee and the Considerations in Administrative Law)

*จิรกิตต์ คงสม**

Jiragit Kongsom

บทคัดย่อ

พนักงานอัยการถูกกำหนดให้เป็นกรรมการในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2563 ในกรณีมีการมอบอำนาจให้พนักงานอัยการอื่นเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน จำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของระเบียบคณะกรรมการอัยการว่าด้วยการรักษาราชการแทน การปฏิบัติราชการแทน และการรักษาการในตำแหน่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2554 ว่าด้วยการมอบอำนาจ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ พนักงานอัยการควรให้ความเห็นในฐานะของผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและกระบวนพิจารณา เช่น การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของขอบเขตหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ตามกฎกระทรวง การปกป้องสิทธิของผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีให้ได้รับความเป็นธรรมตามสมควร รวมถึงการรับฟังข้อเท็จจริงประกอบการพิจารณาซึ่งควรเป็นไป

---

* *รองอัยการจังหวัด สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดพัทลุง (Deputy Provincial Chief Public Prosecutor, Office of Phatthalung Provicial Public Prosecution on Civil Rights Protection, Legal Aid and Legal Execution)*

Received: *September 16, 2022* ***Revised:*** *February 22, 2023* ***Accepted:*** *February 22, 2023*

อย่างมีมาตรฐานและมีความน่าเชื่อถือ มติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์จะถูกพิจารณาเพื่อกำหนดเป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาด โดยเจ้าพนักงานบังคับคดี การดำเนินการระหว่างเจ้าหน้าที่ทั้งสองส่วนเป็นเพียงเรื่องภายในเพื่อตระเตรียมการก่อนการขายทอดตลาดเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบังคับคดีแพ่ง หลังจากศาลยุติธรรมได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว มติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์จึงไม่ใช่คำสั่งทางปกครองเพราะไม่ใช่การใช้อำนาจปกครองตามพระราชบัญญัติฉบับใด แต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่ใกล้ชิดและสัมพันธ์กับการใช้อำนาจของฝ่ายตุลาการเป็นอย่างยิ่ง มีหลักเกณฑ์โดยเฉพาะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและกฎกระทรวง รวมถึงไม่ตกอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งมีการยกเว้นไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 4 (4) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว เมื่อมติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ไม่ใช่คำสั่งทางปกครอง ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีที่ไม่พอใจมติไม่สามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ได้ตามพระราชบัญญัติข้างต้น อย่างไรก็ตาม บุคคลเหล่านั้นยังคงใช้สิทธิใด ๆ ได้ตามหลักเกณฑ์ที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยเฉพาะตามมาตรา 295 เรื่องการเพิกถอนหรือแก้ไขการบังคับคดีที่ผิดระเบียบ โดยจะต้องดำเนินการเป็นสาขาคดีต่อศาลยุติธรรม เนื่องจากข้อพิพาทเกี่ยวกับมติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ไม่มีลักษณะเป็นคดีปกครองตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 จึงไม่สามารถถูกตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายโดยศาลปกครองได้

คำสำคัญ : พนักงานอัยการ, คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์, ราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาด, เจ้าพนักงานบังคับคดี, คำสั่งทางปกครอง, ศาลปกครอง

Abstract

Public prosecutor is stipulated to be a member of the Price Determination Committee according to the Ministerial Regulation. In case where there is an authorisation of another public prosecutor to perform duty on behalf of the grantor, it is required to be in accordance with the criteria under the Rules of the State Attorney Commission Re: the Acting in, for and on behalf of the Position of Public Prosecutors, B.E. 2554 (2011) on the Authorisation of Power in order that the duty performance of the public prosecutor is lawful pursuant to the law. When performing the duties of public prosecutor in the Price Determination Committee, the public prosecutor should emphasise on providing the opinion as an expert on law and proceedings, such as the review of legality of the duty and authority scope of the Price Determination Committee according to the Ministerial Regulation, the protection of the stakeholders' rights in the legal execution so that they obtain appropriate fairness, including the hearing of the facts for the consideration which should be according to the standard and reliability.

The resolution of the Price Determination Committee will be considered and specified as a starting price of the public auction by the legal execution officers. The procedure between the officers from two agencies is an internal matter to prepare for and prior to the public auction and it is a part of the civil case enforcement after the Court of Justice makes a judgement or order. Thus, the resolution of the Price Determination Committee is not an administrative order as it is not an exercise of administrative power according to any Act. However, it is a part of the procedure which is significantly proximate and related to adjudicative power, based on specific criteria according to the Civil Procedure Code and the Ministerial Regulation. Also, this procedure does not fall under the criteria of the Administrative Procedure Act, B.E. 2539 (1996) of which Section 4 (4) explicitly provides the exception. When the resolution of the Price Determination Committee is not the administrative order, the stakeholders in the legal execution who are not satisfied with the resolution cannot exercise the right to appeal under such Act. Nonetheless, such persons can exercise any rights according to the rules and criteria under the Civil Procedure Code, especially pursuant to Section 295 regarding the annulment or rectification of irregular execution proceedings by submitting a motion to the Court of Justice. Since the dispute regarding the resolution of the Price Determination Committee is not considered an administrative case pursuant to Section 9 Paragraph 1 of the Act on Establishment of Administrative Courts and Administrative Court Procedure B.E., 2542 (1999), its legality thus cannot be reviewed by the Administrative Court.

Keyword : Public Prosecutor, The Price Determination Committee, Starting Price of the Public Auction, legal execution officers, Administrative Order, Administrative Court

บทนำ

หน้าที่และอำนาจของพนักงานอัยการมีอยู่หลายประการตามกฎหมาย นอกจากการว่าต่างแก้ต่างคดีอาญา คดีแพ่ง คดีปกครอง และคดีอื่น ๆ ซึ่งเป็นภารกิจหลักของพนักงานอัยการแล้ว ยังมีภารกิจรองอีกหลายประการที่พนักงานอัยการจะต้องรับผิดชอบ การปฏิบัติหน้าที่เป็นกรรมการในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ก็เช่นกัน เป็นอีกภารกิจที่พนักงานอัยการควรมีความรู้ความเข้าใจ โดยหากได้รับมอบหมายให้เข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการดังกล่าว พนักงานอัยการจะได้ปฏิบัติหน้าที่ในส่วนนี้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ผู้เขียนปฏิบัติงานในสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดพัทลุง และได้รับมอบหมายให้เป็นผู้แทนเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ในเขตจังหวัดพัทลุง จึงให้

ความสนใจและศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบหน้าที่และอำนาจของพนักงานอัยการในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ศึกษาหลักเกณฑ์ของคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของคณะกรรมการกลไกการนำราคา ที่คณะกรรมการมีมติไปใช้กำหนดเป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี บทบาทของพนักงานอัยการในที่ประชุมซึ่งเป็นประสบการณ์ตรงของผู้เขียน รวมถึงได้พิจารณาประเด็นในทางปกครองที่เกี่ยวข้องซึ่งเห็นว่ามีความน่าสนใจ ว่ามติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์เป็นคำสั่งทางปกครองหรือไม่ และมติดังกล่าวสามารถถูกตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายโดยศาลปกครองได้หรือไม่

วัตถุประสงค์

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมกฎหมาย กฎระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ ถ่ายทอดประสบการณ์และหลักการพิจารณาในทางปฏิบัติ รวมถึงพิจารณาประเด็นในทางกฎหมายปกครองเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับพนักงานอัยการและเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงประชาชนทั่วไป

1. ความทั่วไปเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง

1.1 ขอบเขตเนื้อหา

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบังคับคดีแพ่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เนื้อหาในบทความนี้จึงจำกัดขอบเขตไว้เฉพาะเรื่องการบังคับคดีแพ่งของเจ้าพนักงานบังคับคดี ไม่รวมถึงการบังคับคดีล้มละลายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 การดำเนินการของเจ้าพนักงานบังคับทางปกครองตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 และการบังคับคดีปกครองโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสังกัดสำนักงานศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งจะมีหลักเกณฑ์เป็นไปตามกฎหมายเฉพาะ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ที่แตกต่างกัน

1.2 กระบวนการบังคับคดีแพ่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560, 2560)

การบังคับคดีแพ่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอยู่หลายประการ ได้แก่ การยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อขายทอดตลาด (เป็นประเภทคดีที่มีปริมาณมากที่สุด) การแบ่งกรรมสิทธิ์รวมตามคำสั่งศาล การส่งมอบทรัพย์สิน การขับไล่และรื้อถอน โดยที่บทความนี้จะกล่าวถึงเฉพาะขั้นตอนของการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ ผู้เขียนจึงจะกล่าวถึงเฉพาะเรื่องการยึดหรืออายัดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาดเท่านั้น

การบังคับคดีแพ่งในส่วนของการยึดหรืออายัดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาดมีกระบวนการ อันเป็นสาระสำคัญ ดังนี้ เริ่มต้น

ตั้งแต่ศาลยุติธรรมได้ออกหมายบังคับคดีและจัดส่งมายังเจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดี ส่งผลให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเกิดหน้าที่และมีอำนาจตามกฎหมาย (มาตรา 278 และมาตรา 296 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะสืบทรัพย์และแถลงต่อ เจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจสอบสิทธิและเห็นว่าเป็นทรัพย์สินที่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี (มาตรา 301 และมาตรา 302 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง) เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้น (มาตรา 303 ถึงมาตรา 320 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง) และมีหนังสือแจ้งการยึดหรืออายัดทรัพย์สินไปยังผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี รวมถึงลูกหนี้ตามคำพิพากษา และมีการระบุราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีประกอบไว้ด้วย ในกรณีเป็นทรัพย์มีทะเบียน เช่น ที่ดิน ห้องชุด เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีหนังสือถึงนายทะเบียนเพื่อแจ้งการยึดหรืออายัดทรัพย์สินและมีคำสั่งห้ามมิให้มีการทำนิติกรรมใด ๆ นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง

1.3 การขายทอดตลาดและการกำหนดราคาเริ่มต้น

1.3.1 การขายทอดตลาด

มาตรา 331 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บัญญัติว่า

...ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎกระทรวงว่าด้วยการนั้นหรือตามที่ศาลมีคำสั่งกำหนด หรือขายโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีนำวิธีการขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาบังคับใช้ด้วย ในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ขายทอดตลาดจึงต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ของมาตรา 509 ถึงมาตรา 517 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น การแสดงความตกลงด้วยการเคาะไม้ของผู้ทอดตลาด ผู้สู้ราคาจะพ้นจากความผูกพันในราคาเดิม เมื่อมีผู้สู้ราคารายใหม่เสนอราคาที่สูงขึ้น นอกจากนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดียังมีหน้าที่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ในกฎกระทรวง ในที่นี้คือกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2563 และกฎกระทรวงฉบับนี้เองที่เป็นฐานในทางกฎหมายและเป็นที่มาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์

ประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด เรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2563 (2563) เจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดวันขายทอดตลาดปัจจุบันจะกำหนดออกมาเป็น 4 นัด เช่น นัดที่ 1 วันที่ 10 พฤษภาคม 2565 นัดที่ 2 วันที่ 31 พฤษภาคม 2565 นัดที่ 3 วันที่ 15 มิถุนายน 2565 และนัดที่ 4 วันที่ 30 มิถุนายน 2565 หากนัดใดไม่มีผู้สนใจเสนอราคา เจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการขายทอดตลาดทรัพย์รายการนั้นอีกครั้งในนัดถัดไป เจ้าพนักงานบังคับคดีจะจัดพิมพ์ประกาศขายทอดตลาดซึ่งแสดง

รายละเอียดของทรัพย์นั้น รวมถึงวันที่ เวลา และสถานที่ที่จะทำการขายทอดตลาด จัดส่งประกาศขายทอดตลาดไปยังผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี รวมถึงโฆษณาประกาศขายทอดตลาด ณ สถานที่สำคัญ เพื่อให้เป็นที่รู้ทั่วกันโดยแพร่หลาย อันจะเป็นประโยชน์ต่อความโปร่งใสของกระบวนการและเป็นผลดีต่อราคาทรัพย์ที่ขายได้ตามกลไกตลาด

1.3.2 การกำหนดราคาเริ่มต้น

แม้ว่ามาตรา 513 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะบัญญัติว่า “เมื่อใดผู้ทอดตลาดเห็นว่าราคาซึ่งมีผู้สู้สูงสุดนั้นยังไม่เพียงพอ ผู้ทอดตลาดอาจถอนทรัพย์สินจากการทอดตลาดได้” แต่ในการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี จะต้องมีการพิจารณาราคาสมควรขายไว้ล่วงหน้าสำหรับการขายทอดตลาดในแต่ละนัด และเริ่มต้นทำการขายทอดตลาดด้วยราคาสมควรขายนั้น ในทางปฏิบัติจึงไม่ปรากฏกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ทอดตลาดจะเห็นว่าราคาที่มีผู้เสนอสูงสุดนั้นยังไม่เพียงพอแล้วถอนทรัพย์ออกจากการขายทอดตลาดตามมาตรา 513 ข้างต้น เพราะแม้ว่าจะมีผู้เสนอราคาเพียงรายเดียวซึ่งเป็นราคาเริ่มต้น ราคาเริ่มต้นที่ว่านั้นก็คือราคาสมควรขายแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถเคาะไม้ขายทอดตลาดให้กับผู้เสนอราคารายนั้นได้โดยชอบด้วยกฎหมาย

การกำหนดราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดแต่ละนัดมีความสำคัญมากเป็นเสมือน คำอนุญาตให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเคาะไม้ขายทอดตลาดได้ในราคาที่ต้องไม่ต่ำไปกว่านี้ (สามารถขายได้ตั้งแต่ราคานี้เป็นต้นไป) นับเป็นราคาขั้นต่ำที่สุดซึ่งยังคงมีความเป็นธรรมทั้งต่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้เป็นเจ้าของทรัพย์ จริงอยู่ว่าในทางสถิติ ส่วนใหญ่แล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถเคาะไม้ขายทอดตลาดได้ในราคาที่สูงกว่าราคาเริ่มต้นซึ่งเป็นไปตามหลักอุปสงค์-อุปทานของกลไกตลาด แต่การเคาะไม้ขายทอดตลาดในราคาเริ่มต้นก็ยังคงมีอยู่ การกำหนดราคาเริ่มต้นที่มีความถูกต้องและเหมาะสมจึงมีความสำคัญ เป็นหลักประกันอันมั่นคงในกระบวนการบังคับคดี ว่าผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีจะได้รับความเป็นธรรมโดยถือว่าได้มีการชำระหนี้ระหว่างกันแล้วในจำนวนที่สมควร

หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นมีที่มาจากความในข้อ 4 ของกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2563 ซึ่งระบุว่า ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด”... ให้คณะกรรมการฯ มีหน้าที่และอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาดและการวางหลักประกันการเข้าเสนอราคา โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา” ต่อมา คณะกรรมการชุดนี้ได้พิจารณาและออกประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด เรื่องหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด[1]

[1] *ปัจจุบัน คือ ประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด เรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด ฉบับลงวันที่ 16 มิถุนายน 2563*

มีหลักการสำคัญอยู่หลายประการ เช่น การกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีถือว่าราคาเริ่มต้นเป็นราคาที่สมควรขาย[2] การพิจารณาใช้ราคาประเมินจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาคำนวณราคาเริ่มต้น[3] และกำหนดให้ราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์มีความสำคัญสูงที่สุด รองมาเป็นราคาประเมินของเจ้าพนักงานประเมินราคาทรัพย์ กรมบังคับคดี และราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามลำดับ กล่าวคือ ในคดีใดมีราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องนำราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์มาเป็นฐานในการคำนวณราคาเริ่มต้นในแต่ละนัด เช่น ในคดีที่มีราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ จำนวน 1,000,000 บาท มีราคาประเมินของเจ้าพนักงานประเมินราคาทรัพย์ กรมบังคับคดี จำนวน 1,200,000 บาท และมีราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดี จำนวน 1,500,000 บาท เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องนำราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ จำนวน 1,000,000 บาท มาเป็นฐานในการคำนวณราคาเริ่มต้น ในกรณีเป็นการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์โดยปลอดการจำนองหรือปลอดภาระผูกพันในทางจำนอง ซึ่งจะมีหลักเกณฑ์ในการปรับลดราคาเริ่มต้นลงครั้งละ 10% หากไม่มีผู้ใดเสนอราคาในนัดนั้น[4] การขายนัดที่ 1 ราคาเริ่มต้นจะเท่ากับ 100% คือ 1,000,000 บาท หากไม่มีผู้ใดเสนอราคา การขายนัดที่ 2 ราคาเริ่มต้นจะเท่ากับ 90% คือ 900,000 บาท หากไม่มีผู้ใดเสนอราคา การขายนัดที่ 3 ราคาเริ่มต้นจะเท่ากับ 80% คือ 800,000 บาท และหากไม่มีผู้ใดเสนอราคา การขายนัดที่ 4 ราคาเริ่มต้นจะเท่ากับ 70% คือ 700,000 บาท

2. หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์

2.1 ที่มาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์

คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์มีที่มาจากกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2563 (กฎกระทรวงฉบับแรก[5] ออกมามีผลบังคับใช้เมื่อ พ.ศ. 2554) อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 (2) แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวล

---

[2] *เพิ่งอ้าง, ข้อ 1*

[3] *เพิ่งอ้าง, ข้อ 2*

[4] *เพิ่งอ้าง, ข้อ 3 การขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์โดยปลอดการจำนอง หรือปลอดภาระผูกพันในทางจำนอง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้นสำหรับการขายทอดตลาดแต่ละครั้ง ดังนี้*

(1) ในการขายทอดตลาดครั้งที่หนึ่ง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้นตามราคาประเมินในข้อ 2 โดยปัดตัวเลขที่เป็นเศษขึ้นเป็นเรือนหมื่น

(2) ในการขายทอดตลาดครั้งที่สอง หากการขายทอดตลาดครั้งที่หนึ่ง เจ้าพนักงานบังคับคดี ได้งดการขายทอดตลาดไว้เนื่องจากไม่มีผู้เข้าสู้ราคา ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้น เป็นจำนวนร้อยละเก้าสิบของราคาประเมินในข้อ 2 โดยปัดตัวเลขที่เป็นเศษขึ้นเป็นเรือนหมื่น

(3) ในการขายทอดตลาดครั้งที่สาม หากการขายทอดตลาดครั้งที่สอง เจ้าพนักงานบังคับคดี ได้งดการขายทอดตลาดไว้เนื่องจากไม่มีผู้เข้าสู้ราคา ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้น เป็นจำนวนร้อยละแปดสิบของราคาประเมินในข้อ 2 โดยปัดตัวเลขที่เป็นเศษขึ้นเป็นเรือนหมื่น

(4) ในการขายทอดตลาดครั้งที่สี่เป็นต้นไป หากการขายทอดตลาดครั้งที่สาม เจ้าพนักงานบังคับคดี ได้งดการขายทอดตลาดไว้เนื่องจากไม่มีผู้เข้าสู้ราคา ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้น เป็นจำนวนร้อยละเจ็ดสิบของราคาประเมินในข้อ 2 โดยปัดตัวเลขที่เป็นเศษขึ้นเป็นเรือนหมื่น

[5] *กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554*

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 ซึ่งบัญญัติว่า "ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจออกกฎกระทรวงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องต่อไปนี้..(2) จัดวางระเบียบทางธุรการในเรื่องการยึดและอายัดและการจำหน่ายทรัพย์สินเป็นตัวเงินโดยวิธีขายทอดตลาดหรือโดยวิธีอื่น และในเรื่องวิธีการบังคับคดีทางอื่น ๆ ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะพึงปฏิบัติ..." ประกอบกับมาตรา 331 วรรคหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งบัญญัติว่า "...ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎกระทรวงว่าด้วยการนั้น..."

ในการออกกฎกระทรวงฉบับนี้เป็นการใช้อำนาจในทางปกครองของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมตามมาตรา 5 (2) แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 เพื่อจัดวางระเบียบทางธุรการให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดี ในเรื่องการจำหน่ายทรัพย์สินเป็นตัวเงินโดยวิธีขายทอดตลาด กฎกระทรวงฉบับนี้มีลักษณะเป็น "กฎ" ที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะตามนิยามในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539[6] และมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542[7]

2.2 องค์ประกอบของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์

คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2563 มี 2 ประเภท แบ่งออกตามเขตพื้นที่ ได้แก่ คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ในกรุงเทพมหานคร และคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ในจังหวัดอื่น มีองค์ประกอบของคณะกรรมการแต่ละประเภท ดังนี้

2.2.1 คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ในกรุงเทพมหานคร

เป็นไปตามความในข้อ 6 (1) ของกฎกระทรวงมีองค์ประกอบของคณะกรรมการจำนวน 13 คน ได้แก่ (1) อธิบดีหรือข้าราชการกรมบังคับคดีซึ่งอธิบดีมอบหมาย (ประธานกรรมการ) (2) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการบังคับคดีแพ่งซึ่งอธิบดีมอบหมาย (3) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการบังคับคดีล้มละลายซึ่งอธิบดีมอบหมาย (4) ผู้แทนกรมที่ดิน (5) ผู้แทนกรมธนารักษ์ (6) ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด (7) ผู้แทนสภาทนายความ (8) ผู้แทนสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย (9) ผู้แทนสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (10) ผู้แทนสมาคมธนาคารไทย (11) ผู้แทนสมาคมผู้ประเมินค่าทรัพย์สินแห่งประเทศไทย (12) ผู้อำนวยการกองพัฒนาระบบการบังคับคดีและประเมินราคาทรัพย์ (กรรมการและเลขานุการ) (13) หัวหน้ากลุ่มงานประเมินราคาทรัพย์ (กรรมการและ

---

[6] *มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539*
"ในพระราชบัญญัตินี้..."กฎ" หมายความว่า พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ข้อบังคับ หรือบทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ"

[7] *มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542*
"ในพระราชบัญญัตินี้..."กฎ" หมายความว่า พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ข้อบังคับ หรือบทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ"

ผู้ช่วยเลขานุการ) ในส่วนของพนักงานอัยการซึ่งเป็นกรรมการในคณะกรรมการชุดนี้ กฎกระทรวงระบุว่าคือ “ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด”

2.2.2 คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ในจังหวัดอื่น

เป็นไปตามความในข้อ 6 (2) ของกฎกระทรวงมีองค์ประกอบของคณะกรรมการจำนวน 10 คน ได้แก่ (1) ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดหรือข้าราชการกรมบังคับคดีซึ่งอธิบดีมอบหมาย (ประธานกรรมการ) (2) ผู้แทนสำนักงานที่ดินจังหวัด (3) ผู้แทนสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ (4) ผู้แทนสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัด (5) ผู้แทนสภาทนายความจังหวัด (6) ผู้แทนชมรมธนาคารจังหวัด (7) ผู้แทนสภาอุตสาหกรรมจังหวัด (8) ผู้แทนหอการค้าจังหวัด (9) ข้าราชการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดซึ่งผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดมอบหมาย (กรรมการและเลขานุการ) (10) ข้าราชการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดซึ่งผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดมอบหมาย (กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ) ในส่วนของพนักงานอัยการซึ่งเป็นกรรมการในคณะกรรมการชุดนี้ กฎกระทรวงระบุว่าคือ “ผู้แทนสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัด”

2.3 หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์

คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์มีหน้าที่และอำนาจในการพิจารณากำหนดราคาทรัพย์ใน 2 กรณี ตามที่กำหนดอยู่ในข้อ 7 ของกฎกระทรวง[8] ได้แก่

2.3.1 กรณีทรัพย์มีราคาตั้งแต่ 50 ล้านบาทขึ้นไป

คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์มีหน้าที่และอำนาจกำหนดราคาทรัพย์ในกรณีที่ราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีในขณะยึดทรัพย์หรือราคาประเมินของเจ้าพนักงานประเมินราคาทรัพย์มีราคาตั้งแต่ 50 ล้านบาทขึ้นไป โดยหลักเกณฑ์นี้จะเป็นไปโดยอัตโนมัติ กล่าวคือ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเจ้าของสำนวนพบว่าในสำนวนคดีของตน มีราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีในขณะยึดทรัพย์หรือมีราคาประเมินของเจ้าพนักงานประเมินราคาทรัพย์ตั้งแต่ 50 ล้านบาทขึ้นไป ก่อนทำการขายทอดตลาด เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องเสนอเรื่องให้คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์พิจารณาก่อน เพื่อที่จะได้นำราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์มาเป็นฐานในการคำนวณราคาเริ่มต้นต่อไป การประเมินราคาทรัพย์สิน

---

[8] *ข้อ 7 ของกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2563*
“คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์มีหน้าที่และอำนาจกำหนดราคาทรัพย์ในกรณี ดังต่อไปนี้
(1) กรณีที่ราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีในขณะยึดทรัพย์หรือราคาประเมินของเจ้าพนักงานประเมินราคาทรัพย์มีราคาตั้งแต่ห้าสิบล้านบาทขึ้นไป
(2) กรณีที่ผู้ได้รับมอบหมายจากอธิบดีให้ดูแลการขายทอดตลาดหรือผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัด แล้วแต่กรณี พิจารณาเห็นสมควรเสนอเรื่องให้คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์พิจารณากำหนดราคาทรัพย์ใหม่ เนื่องจากมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้
(ก) ไม่มีผู้เสนอราคาในการขายทอดตลาด
(ข) ราคาทรัพย์ที่จะขายเปลี่ยนแปลงไป
(ค) มีการโต้แย้งหรือมีคำคัดค้านจากผู้มีส่วนได้เสียในราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งไม่สามารถหาข้อยุติได้”

ที่ยึดไว้ในคดีนั้น จะมีการแบ่งแยกหน้าที่และอำนาจของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการประเมินราคาทรัพย์สิน ปรากฏหลักเกณฑ์เป็นไปตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการประเมินราคาทรัพย์ พ.ศ. 2557 โดยความในข้อ 11 ของระเบียบนี้ กำหนดหน้าที่และอำนาจในการประเมินราคาทรัพย์ไว้ ดังนี้

(1) เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เจ้าพนักงานบังคับคดี กรณีทรัพย์มีราคาไม่เกิน 10 ล้านบาท

(2) เจ้าพนักงานประเมินราคาทรัพย์ กรณีทรัพย์มีราคาไม่เกิน 50 ล้านบาท

(3) คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ ให้เป็นไปตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาดฯ ซึ่งกฎกระทรวงข้อ 7 (1) ได้กำหนดไว้อย่างสอดรับกันกับระเบียบ ว่าเป็นกรณีทรัพย์มีราคาตั้งแต่ 50 ล้านบาทขึ้นไป

2.3.2 กรณีมีเหตุสมควรประการอื่น

นอกจากหลักเกณฑ์เรื่องราคาประเมินทรัพย์ตั้งแต่ 50 ล้านบาทขึ้นไปแล้ว คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ยังมีหน้าที่และอำนาจในการประเมินราคาทรัพย์ในกรณีอื่น ๆ ตามที่กฎกระทรวงได้กำหนดไว้ โดยมิต้องคำนึงว่าราคาประเมินของทรัพย์นั้นจะมีจำนวนเท่าใด ความในข้อ 7 (2) ของกฎกระทรวงกำหนดว่า กรณีที่ผู้ได้รับมอบหมายจากอธิบดีให้ดูแลการขายทอดตลาดหรือผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัด แล้วแต่กรณี พิจารณาเห็นสมควรเสนอเรื่องให้คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์พิจารณากำหนดราคาทรัพย์ใหม่ เนื่องจากมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) ไม่มีผู้เสนอราคาในการขายทอดตลาด

ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีนำทรัพย์ออกขายทอดตลาดเป็นจำนวนหลายครั้งแล้ว ปรากฏว่าไม่มีผู้สนใจเสนอราคา หากข้อเท็จจริงเป็นไปตามเหตุนี้ ผู้ได้รับมอบหมายจากอธิบดีให้ดูแลการขายทอดตลาดหรือผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดอาจเสนอเรื่องให้คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์พิจารณาเพื่อปรับลดราคาประเมินทรัพย์นั้นลงได้ เพื่อให้มีราคาเริ่มต้นต้องตรงกับราคาตลาดที่แท้จริง อันจะช่วยให้การขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีสำเร็จไปได้

(2) ราคาทรัพย์ที่จะขายเปลี่ยนแปลงไป

ในกรณีที่ทรัพย์ที่ยึดไว้รอการขายทอดตลาดมีสภาพเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ เช่น ความชำรุดเสื่อมโทรมตามสภาพทรัพย์เพราะถูกยึดไว้เป็นเวลานานมาก การเกิดภัยธรรมชาติ (อัคคีภัย/อุทกภัย/วาตภัย) หรือการกระทำของมนุษย์ซึ่งส่งผลให้ทรัพย์ที่ยึดไว้ได้รับความเสียหาย การทรุดตัวของหน้าดิน การสูญเสียพื้นที่ดินจากการกัดเซาะของแม่น้ำ การพาดผ่านของเสาไฟฟ้าแรงสูง รวมถึงข้อเท็จจริงที่อาจทำให้ทรัพย์ที่ยึดไว้นั้นมีราคาสูงขึ้นด้วย เช่น การอยู่ในเส้นทางของรถไฟฟ้า การตัดถนนเส้นใหม่ หรือการเกิดขึ้นของย่านเศรษฐกิจ หากข้อเท็จจริงเป็นไปตามตัวอย่างเหล่านี้หรือในกรณีอื่นซึ่งให้ผลในทำนองเดียวกัน ผู้ได้รับมอบหมายจากอธิบดีให้ดูแลการขายทอดตลาดหรือผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดอาจเสนอเรื่องให้คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์พิจารณาประเมินราคาทรัพย์นั้น

ใหม่ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงและสถานการณ์ในปัจจุบันได้

(3) มีการโต้แย้งหรือมีคำคัดค้านจากผู้มีส่วนได้เสียในราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งไม่สามารถหาข้อยุติได้

ในกรณีมีการโต้แย้งหรือมีคำคัดค้านจากผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดี เช่น การโต้แย้งหรือคำคัดค้านจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาลูกหนี้ตามคำพิพากษา ผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วม หรือผู้รับจำนอง และเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่สามารถหาข้อยุติได้ หากข้อเท็จจริงเป็นไปตามเหตุนี้ ผู้ได้รับมอบหมายจากอธิบดีให้ดูแลการขายทอดตลาดหรือผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดอาจเสนอเรื่องให้คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์พิจารณาประเมินราคาทรัพย์นั้นได้ โดยเมื่อคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์มีมติเป็นเช่นไรแล้ว ข้อโต้แย้งหรือคำคัดค้านนั้นย่อมต้องยุติลง และเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถใช้ราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์เป็นฐานในการคำนวณราคาเริ่มต้นได้ต่อไป

3. หน้าที่และอำนาจของพนักงานอัยการ

3.1 หน้าที่และอำนาจตามกฎหมายโดยทั่วไปของพนักงานอัยการ

บทบัญญัติเกี่ยวกับองค์กรอัยการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 248 วรรคหนึ่ง ความว่า “องค์กรอัยการมีหน้าที่และอำนาจตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมาย” พิจารณาแล้วเห็นว่า หากรัฐธรรมนูญในส่วนใดหรือกฎหมายฉบับใดบัญญัติให้การใดเป็นหน้าที่และอำนาจของพนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการย่อมมีหน้าที่และอำนาจในการนั้น

ภารกิจของพนักงานอัยการเป็นไปตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 โดยในส่วนของภารกิจรองอื่น ๆ มีบทบัญญัติรองรับอยู่ใน (9) ความว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้...(9) อำนาจและหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการอัยการ (ก.อ.) ประกาศกำหนดหรือเห็นชอบเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือมติคณะรัฐมนตรี” และใน (10) ความว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้... (10) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ” อันเป็นการกำหนดหน้าที่และอำนาจของพนักงานอัยการไว้ในความหมายและขอบเขตอย่างกว้าง รองรับพัฒนาการในทางกฎหมายอื่น ๆ เพื่อเติมเต็มและเสริมสร้างความสมบูรณ์ของกระบวนการยุติธรรม

ภารกิจของสำนักงานอัยการสูงสุดเป็นไปตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 โดยในส่วนของภารกิจรองอื่น ๆ มีบทบัญญัติรองรับอยู่ใน (7) ความว่า “สำนักงานอัยการสูงสุด...ให้มีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้ด้วย... (7) ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในการอำนวยความยุติธรรม การรักษาผลประโยชน์ของรัฐและประชาชน” และใน (9) ความว่า “สำนักงานอัยการสูงสุด..ให้มีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้ด้วย...(9) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการหรือสำนักงานอัยการสูงสุด” อันเป็นการกำหนดหน้าที่และอำนาจของสำนักงานอัยการสูงสุดไว้ในความหมายและขอบเขตอย่างกว้างทำนองเดียวกันกับกรณีของพนักงานอัยการ

เมื่อพิจารณาหน้าที่และอำนาจของส่วนราชการอัยการตามประกาศคณะกรรมการอัยการ เรื่อง การแบ่งหน่วยงานและการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของหน่วยงานภายในของสำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ. 2563 โดยเฉพาะในส่วนของสำนักงานอัยการประจำจังหวัดที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ในจังหวัดอื่น เห็นว่ามีเนื้อหาที่รองรับอยู่ในข้อ 8 (61) ของประกาศ ความว่า "ให้หน่วยงานราชการอัยการตามข้อ 7 มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้...(61) สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัด...มีอำนาจและหน้าที่... (ช) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย"

เมื่อกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2563 ซึ่งมีสถานะเป็น "กฎ" ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ขึ้น โดยมีผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุดเป็นกรรมการในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ในกรุงเทพมหานคร และมีผู้แทนสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดเป็นกรรมการในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ในจังหวัดอื่น หน้าที่และอำนาจของพนักงานอัยการในเรื่องนี้ย่อมนับเป็นการปฏิบัติงานตามที่มีกฎหมายกำหนดตามมาตรา 248 วรรคหนึ่ง แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และมาตรา 14 (9) (10) และมาตรา 23 (7) (9) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 โดยเฉพาะในส่วนของการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐในการอำนวยความยุติธรรมตามที่ได้รับมอบหมาย และในส่วนของสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดก็มีการกำหนดหน้าที่และอำนาจรองรับไว้ว่าด้วยการปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้น การที่พนักงานอัยการได้เข้าปฏิบัติหน้าที่ในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์จึงมีฐานในทางกฎหมายรองรับอยู่และเป็นการดำเนินการภายในขอบเขตของหน้าที่และอำนาจของพนักงานอัยการ

3.2 การมอบอำนาจให้พนักงานอัยการเป็นผู้แทนเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์

ไม่ว่าจะเป็นกรณีของผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุดหรือผู้แทนสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัด หากมีการมอบอำนาจให้พนักงานอัยการคนใดเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ ก็จำเป็นต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ของระเบียบคณะกรรมการอัยการว่าด้วยการรักษาราชการแทน การปฏิบัติราชการแทน และการรักษาการในตำแหน่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2554 ว่าด้วยการมอบอำนาจ ความในข้อ 5 วรรคหนึ่งของระเบียบกำหนดว่า "อำนาจใน...การปฏิบัติราชการหรือการดำเนินการอื่นที่พนักงานอัยการผู้ดำรงตำแหน่งใดจะพึงปฏิบัติหรือดำเนินการตามกฎหมาย กฎ... ถ้ากฎหมาย กฎ... ในเรื่องนั้นมิได้กำหนดเรื่องการมอบอำนาจไว้เป็นอย่างอื่นหรือมิได้ห้ามเรื่องการมอบอำนาจไว้ ผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้รักษาการในตำแหน่งนั้นอาจมอบอำนาจให้พนักงานอัยการผู้ดำรงตำแหน่งอื่นปฏิบัติราชการแทนได้ ดังต่อไปนี้ (1) อัยการสูงสุดอาจ

มอบอำนาจให้รองอัยการสูงสุด ผู้ตรวจการอัยการ อธิบดีอัยการ อธิบดีอัยการภาค หรือพนักงานอัยการผู้หนึ่งผู้ใดตามที่เห็นสมควร... (4) อัยการจังหวัดอาจมอบอำนาจให้อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด รองอัยการจังหวัด หรือพนักงานอัยการผู้หนึ่งผู้ใดตามที่เห็นสมควร" นอกจากนี้ ความในข้อ 5 วรรคสามของระเบียบยังกำหนดว่า "การมอบอำนาจให้ทำเป็นหนังสือ" ดังนั้น เมื่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2563 มิได้มีการกำหนดเรื่องการมอบอำนาจไว้และมิได้ห้ามเรื่องการมอบอำนาจแต่อย่างใด อัยการสูงสุดหรืออัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดี แล้วแต่กรณี ย่อมสามารถมอบอำนาจให้พนักงานอัยการอื่นปฏิบัติหน้าที่แทนได้ และเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ในเรื่องนี้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย จำเป็นต้องมีคำสั่งมอบอำนาจเป็นหนังสือให้พนักงานอัยการคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบตามหลักเกณฑ์ในข้อ 5 ของระเบียบ

นอกจากเรื่องรูปแบบในการมอบอำนาจ ความในข้อ 6 ของระเบียบยังกำหนดว่า "เมื่อมีการมอบอำนาจตามข้อ 5 โดยชอบแล้ว ผู้รับมอบอำนาจมีหน้าที่ต้องปฏิบัติราชการตามที่ได้รับมอบอำนาจนั้นและจะมอบอำนาจนั้นให้แก่ผู้อื่นต่อไปไม่ได้" รวมถึงความในข้อ 7 ของระเบียบซึ่งกำหนดว่า "การมอบอำนาจตามข้อ 5 ให้ผู้มอบอำนาจพิจารณาถึงความรวดเร็วในการปฏิบัติราชการ การกระจายความรับผิดชอบตามสภาพของตำแหน่งของผู้รับมอบอำนาจและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน เมื่อได้มอบอำนาจแล้ว ผู้มอบอำนาจมีหน้าที่กำกับติดตามผลการปฏิบัติราชการของผู้รับมอบอำนาจ และให้มีอำนาจแนะนำหรือแก้ไขการปฏิบัติราชการของผู้รับมอบอำนาจได้" พิจารณาแล้วเห็นว่า เมื่อพนักงานอัยการคนใดได้รับมอบอำนาจให้เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ พนักงานอัยการคนนั้นย่อมมีหน้าที่ต้องปฏิบัติราชการในเรื่องนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยตนเอง ไม่สามารถมอบอำนาจช่วงต่อไปยังบุคคลอื่นได้ และต้องอยู่ภายใต้การกำกับการปฏิบัติงานของผู้มอบอำนาจ รวมถึงเมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่ในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์แล้วเสร็จ พนักงานอัยการผู้นั้นก็มีหน้าที่ต้องรายงานให้ผู้มอบอำนาจทราบถึงผลการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวด้วย

3.3 การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์

เนื้อหาในส่วนนี้ ผู้เขียนจะถ่ายทอดประสบการณ์จากการได้รับมอบอำนาจให้ปฏิบัติหน้าที่ในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ในเขตจังหวัดพัทลุง ดังนี้

3.3.1 การเชิญประชุม

สำนักงานบังคับคดีจังหวัดจะมีหนังสือขอเชิญประชุมคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ถึงอัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัด มีการแจ้งกำหนดการประชุมคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ ครั้งที่../.... วัน เวลา และสถานที่ในการประชุม เนื้อหาของหนังสือมีการระบุว่า หากไม่สามารถเข้าร่วมประชุมด้วยตนเองได้ ขอให้ดำเนินการมอบหมายให้ผู้อื่นเข้าร่วมประชุมแทน รวมถึงขอให้แจ้งแบบตอบรับภายในเวลาที่กำหนด โดยมีข้อมูล

ของเจ้าหน้าที่สำนักงานบังคับคดีจังหวัด เพื่อการประสานหรือติดต่อสอบถาม ในกรณีที่อัยการจังหวัดพิจารณาแล้วเห็นควรมอบหมายให้ผู้เขียนเข้าร่วมประชุมแทน อัยการจังหวัดจะมีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรในหนังสือเชิญประชุมฉบับนั้นโดยระบุชื่อผู้เขียนอย่างชัดเจนในฐานะของผู้รับมอบอำนาจ มีการลงวันที่ที่มีคำสั่งประกอบไว้ โดยการดำเนินการดังกล่าวนี้นับเป็นการมอบอำนาจเป็นหนังสือและสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ตามระเบียบคณะกรรมการอัยการว่าด้วยการรักษาราชการแทนการปฏิบัติราชการแทน และการรักษาการในตำแหน่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2554 แล้ว หลังจากนั้นผู้เขียนจึงแจ้งแบบตอบรับไปยังสำนักงานบังคับคดีภายในเวลาที่กำหนด เพื่อให้ฝ่ายเลขานุการจัดเตรียมการประชุมให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ทั้งนี้ ในหนังสือเชิญประชุมยังมีการแจ้งให้กรรมการผู้เข้าร่วมประชุมจัดเตรียมสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนาบัตรข้าราชการพร้อมรับรองสำเนาถูกต้องด้วย เพื่อประโยชน์ในการเบิกค่าตอบแทนกรรมการตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง

3.3.2 การดำเนินการในที่ประชุม

ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดในฐานะประธานคณะกรรมการจะดำเนินการประชุมไปตามลำดับของระเบียบวาระ ในส่วนของระเบียบวาระเพื่อพิจารณาเลขานุการจะนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับคดี ชื่อศาล หมายเลขคดี ชื่อของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษา รายละเอียดของทรัพย์แต่ละรายการที่ถูกยึดไว้ว่าเป็นทรัพย์ประเภทใด ในกรณีของการยึดอสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง จะมีการอธิบายรายละเอียดของที่ดิน จำนวนที่ดิน จำนวนสิ่งปลูกสร้าง สิ่งปลูกสร้างก่อสร้างด้วยวัสดุประเภทใด/ชนิดใด ที่ตั้งทรัพย์มีทางเข้าออกสู่ทางสาธารณะหรือไม่ อย่างไร สิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภคต่าง ๆ ข้อเท็จจริงในส่วนของราคาทรัพย์ เช่น ราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดี ราคาประเมินของเจ้าพนักงานประเมินราคาทรัพย์ ราคาประเมินที่ดินของกรมที่ดิน ราคาประเมินของกรมธนารักษ์ รวมถึงประวัติในการขายทอดตลาด (หากมี) โดยจะมีการแสดงภาพถ่ายทรัพย์และแผนที่ตั้งทรัพย์ให้คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ได้พิจารณาประกอบการพิจารณาไว้ด้วย

3.3.3 สาระสำคัญของการพิจารณา

(1) การพิจารณาในทางขอบเขตอำนาจ

ก่อนทำการพิจารณาในทางเนื้อหาว่าทรัพย์รายการนั้นควรกำหนดให้มีราคาเท่าใด คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์จะต้องพิจารณาในเบื้องต้นว่า ทรัพย์รายการนั้นถูกนำเสนอให้คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ด้วยเหตุตามข้อใดในกฎกระทรวง โดยความในข้อ 7 ของกฎกระทรวงกำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ไว้ 2 ประการ ได้แก่ 1. ทรัพย์นั้นมีราคาประเมินตั้งแต่ 50 ล้านบาทขึ้นไป หรือ 2. ทรัพย์นั้นมีเหตุจำเป็นประการอื่น ได้แก่ ไม่มีผู้เสนอราคาราคาทรัพย์ที่จะขายเปลี่ยนแปลงไป หรือมีการโต้แย้งหรือมีคำคัดค้านจากผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งไม่สามารถหาข้อยุติได้ การพิจารณาในส่วนนี้นอกจากจะเป็นการตรวจสอบหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ว่าเป็นไปตามขอบเขตของความในข้อ 7 ของกฎกระทรวง

หรือไม่แล้ว ยังเป็นการกำหนดท่าทีหรือทิศทางในการพิจารณาของคณะกรรมการกำหนดทรัพย์ให้เป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมด้วย

หากเป็นการพิจารณาตามเหตุว่าทรัพย์นั้นมีราคาประเมินตั้งแต่ 50 ล้านบาทขึ้นไปหรือเหตุว่ามีการโต้แย้งหรือมีคำคัดค้านจากผู้มีส่วนได้เสียซึ่งไม่สามารถหาข้อยุติได้ เหตุดังกล่าวตามสภาพแล้วย่อมเกิดขึ้นก่อนมีการขายทอดตลาด การพิจารณาของคณะกรรมการจะต้องดำเนินการอย่างละเอียดรอบคอบเป็นพิเศษ เพราะยังไม่มีผลการขายทอดตลาดมาพิจารณาประกอบ ผลในทางพิจารณาตามเหตุว่าทรัพย์นั้นมีราคาประเมินตั้งแต่ 50 ล้านบาทขึ้นไป คณะกรรมการอาจกำหนดให้สูงขึ้นหรือต่ำลงจากราคาประเมินเดิม ส่วนผลในทางพิจารณาตามเหตุว่ามีการโต้แย้งหรือมีคำคัดค้านจากผู้มีส่วนได้เสียซึ่งไม่สามารถหาข้อยุติได้ คณะกรรมการอาจกำหนดให้สูงขึ้นตามการโต้แย้งหรือคัดค้านของผู้มีส่วนได้เสียหรือยืนยันให้เท่ากับราคาประเมินเดิมตามความเห็นเจ้าพนักงานบังคับคดี

แต่หากเป็นการพิจารณาตามเหตุว่าทรัพย์รายการนั้นไม่มีผู้เสนอราคา เหตุดังกล่าวย่อมเกิดขึ้นหลังจากมีการขายทอดตลาดแล้วเท่านั้น มีผลการขายทอดตลาดมาประกอบการพิจารณา ผลในทางพิจารณาคือจะต้องมีการปรับลดราคาลงจากราคาประเมินเดิม เพื่อให้สะท้อนถึงความเป็นจริงและต้องตรงกับความต้องการของตลาดตามหลักอุปสงค์-อุปทาน หรือยืนยันราคาประเมินเดิม เนื่องจากไม่สามารถปรับลดราคาให้ต่ำลงกว่านี้อีกแล้ว

ในกรณีของการพิจารณาตามเหตุว่าราคาทรัพย์ที่จะขายเปลี่ยนแปลงไปเหตุเช่นนี้ย่อมเกิดขึ้นได้ทั้งในช่วงก่อนหรือหลังการขายทอดตลาด และผลในทางพิจารณาอาจสูงขึ้นหรือต่ำลงจากราคาประเมินเดิมก็ได้ ขึ้นอยู่กับสภาพทรัพย์รวมถึงเหตุปัจจัยอื่น ๆ เช่น สิ่งปลูกสร้างที่ถูกอัคคีภัยทำลายไปบางส่วน การประเมินย่อมต้องมีราคาลดลง ที่ดินที่เพิ่งมีการประกาศก่อสร้างเส้นทางรถไฟฟ้าพาดผ่านหรือมีการตัดถนนใหม่ทำให้ที่ดินตาบอดมีทางเข้าออกสู่ทางสาธารณะ หรือมีสาธารณูโภคเพิ่มเติม เช่น ไฟฟ้า ประปา ในกรณีเช่นนี้การประเมินย่อมต้องมีราคาที่สูงขึ้น

(2) การพิจารณาในทางเนื้อหา

เมื่อคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ได้รับทราบข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุที่ทรัพย์รายการนั้นต้องถูกเสนอให้คณะกรรมการพิจารณาแล้ว คณะกรรมการย่อมจะทราบท่าทีหรือทิศทางในการพิจารณาเบื้องต้นตามที่กล่าวมา โดยที่กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2563 ไม่ได้วางหลักเกณฑ์ในการพิจารณาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ ว่าต้องมีขั้นตอนหรือวิธีการในการดำเนินการอย่างไร แตกต่างจากระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการประเมินราคาทรัพย์ พ.ศ. 2557 ซึ่งปรากฏหลักเกณฑ์ในการพิจารณาของเจ้าพนักงานประเมินราคาทรัพย์อย่างชัดเจน ในกรณีต่าง ๆ ดังนั้น ในการพิจารณาในทางเนื้อหาของคณะกรรมการ จึงต้องดำเนินไปตามหลักการทั่วไปของการพิจารณาโดยคณะกรรมการ เช่น การพิจารณาองค์ประชุมซึ่งไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง หลักการถือตามมติเสียงข้างมาก การให้อำนาจประธานคณะกรรมการชี้ขาดกรณี

มีเสียงเท่ากัน การเปิดโอกาสให้กรรมการได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง การบันทึกรายงานการประชุม รวมถึงหลักการทั่วไปอันเป็นมาตรฐานในการพิจารณาเรื่องของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น การรับฟังข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่รู้กันโดยทั่วไป การรับฟังข้อเท็จจริงซึ่งจำเป็นต้องมีการพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือและมีน้ำหนัก ข้อเท็จจริงจากสรรพเอกสาร การเดินทางไปตรวจสอบสภาพทรัพย์ ณ สถานที่จริง การรับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง การพิจารณาเรื่องด้วยความยุติธรรมเป็นกลาง ปราศจากอคติ มีการแสดงเหตุผลอย่างชัดเจนประกอบการพิจารณา

ในการพิจารณานั้น ฝ่ายเลขานุการจะนำเสนอความเห็นที่ศึกษามาเบื้องต้นว่าทรัพย์รายการดังกล่าวควรถูกกำหนดราคาเป็นจำนวนเท่าใด เหตุใดจึงควรปรับให้สูงขึ้นลดลง หรือยืนยันราคาเดิม หลังจากนั้นก็จะเป็นการแสดงความคิดเห็นของกรรมการ โดยผู้แทนกรมที่ดินจะให้ความเห็นในส่วนของราคาประเมินที่ดิน ผู้แทนกรมธนารักษ์จะให้ความเห็นในส่วนของราคาสิ่งปลูกสร้างและการหักค่าเสื่อมราคา ผู้แทนหอการค้า ผู้แทนสภาอุตสาหกรรม ผู้แทนสมาคมธนาคาร จะให้ความเห็นในส่วนของสภาพของทรัพย์ ทำเลที่ตั้ง และราคาตลาด โดยในส่วนของพนักงานอัยการนั้น จะเน้นให้ความเห็นในทางกฎหมายเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการช่วยตรวจสอบกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการว่าเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายและกฎกระทรวงหรือไม่ รวมถึงการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีทุกฝ่ายให้เป็นไปอย่างยุติธรรม เช่น การพิจารณาปรับลดราคาทรัพย์กรณีไม่มีผู้เสนอราคาหากเคยมีการเสนอเข้ามาแล้ว หลายรอบ คณะกรรมการไม่ควรปรับลดราคาลงอีกเป็นระยะกระทั่งทรัพย์นั้นมีราคาต่ำกว่าราคาตลาดหรือราคากลางมากจนเกินไป เพราะจะส่งผลให้เกิดการชำระหนี้ในจำนวนที่น้อยลงกว่าที่ควรและอาจกระทบสิทธิในทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหากต้องถูกบังคับคดีเพิ่มเติม โดยพนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำในส่วนของการปรับปรุงประสิทธิภาพในการขายทอดตลาด การโฆษณาประกาศขายทอดตลาดให้ตรงกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น ไม่ควรมุ่งเน้นแต่การปรับลดราคาลงเพื่อจะให้การขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีสำเร็จเสร็จสิ้นลงไปเท่านั้น หรือในกรณีของราคาทรัพย์สินเปลี่ยนแปลงไปเพราะถูกทำลายให้เสียหาย ควรขอให้ฝ่ายเลขานุการหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายเดินทางไปตรวจสอบสภาพทรัพย์ ณ สถานที่จริง ไม่พึงพิจารณาจากแค่ภาพถ่ายเพราะไม่สามารถแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นรายละเอียดทรัพย์ได้อย่างถูกต้องครบถ้วน

4. ข้อพิจารณาในทางกฎหมายปกครอง

ในการประชุมของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ ผลลัพธ์ในการพิจารณาของคณะกรรมการคือ มติในการกำหนดราคาทรัพย์ว่าทรัพย์รายการนั้นควรมีราคาเท่าใด เพื่อที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะได้นำไปใช้อ้างอิงในการคำนวณราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดแต่ละนัด กรณีอาจมีข้อสงสัยและควรพิจารณาให้เกิดความชัดเจนว่า มติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์มีสถานะในทางกฎหมายเป็น “คำสั่งทางปกครอง” หรือไม่ อย่างไร และการมีมติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สามารถถูกตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย

โดยศาลปกครองได้หรือไม่ อย่างไร โดยผู้เขียนจะแบ่งประเด็นพิจารณาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

4.1 มติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์เป็นคำสั่งทางปกครองหรือไม่

ก่อนที่จะพิจารณาหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนเห็นควรทำความเข้าใจหลักการพื้นฐานของการแบ่งแยกอำนาจและการตรวจสอบถ่วงดุลในระบอบประชาธิปไตยระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ เมื่อพิจารณาถึงภารกิจหลักของอำนาจในแต่ละฝ่ายแล้วจะเห็นว่า “คำสั่งทางปกครอง” คือการกระทำทางปกครองประเภทหนึ่ง เป็นการใช้อำนาจปกครองของฝ่ายปกครองซึ่งมีแหล่งที่มาแห่งอำนาจจากกฎหมายระดับพระราชบัญญัติอันเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจบริหาร จริงอยู่ว่าคำสั่งทางปกครองย่อมปรากฏอยู่ภายในฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายตุลาการด้วย เช่น การบริหารทรัพยากรบุคคล การดำเนินการทางวินัย แต่นั่นเป็นเพียงเรื่องการบริหารงานภายในองค์กรและเป็นภารกิจลำดับรอง ไม่ใช่การพิจารณาถึงภารกิจหลักของอำนาจ

เมื่อพิจารณาในแง่องค์กร หน้าที่และอำนาจในการบังคับคดีแพ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานฝ่ายปกครองภายในอำนาจบริหารอย่างเห็นได้ชัด แต่เมื่อพิจารณาในแง่ภารกิจของการบังคับคดีแพ่งของเจ้าพนักงานบังคับคดี หน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีเกิดขึ้นและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง หลังจากศาลยุติธรรมได้พิจารณาและมีคำพิพากษาหรือคำสั่งออกมาแล้ว และตลอดกระบวนการบังคับคดีแพ่ง ผู้พิพากษาของศาลยุติธรรมจะเป็นผู้มีหน้าที่และอำนาจในการพิจารณาและวินิจฉัยเรื่องเพื่อมีคำสั่งให้เป็นที่ยุติ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้น การบังคับคดีแพ่งจึงนับเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง มีความใกล้ชิดและเกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับการใช้อำนาจของฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรมแตกต่างจากการใช้อำนาจปกครองของฝ่ายปกครองโดยทั่วไป

ในการใช้อำนาจปกครองของฝ่ายปกครองโดยเฉพาะการมีคำสั่งทางปกครอง นอกจากต้องพิจารณากฎหมายเฉพาะในแต่ละเรื่องแล้ว จำเป็นต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ประกอบด้วย ในฐานะของกฎหมายกลางเพื่อควบคุมให้การมีคำสั่งทางปกครองของเจ้าหน้าที่เป็นไปตามมาตรฐานในการปฏิบัติราชการที่ถูกต้องและยุติธรรม เป็นหลักประกันของคู่กรณีหรือประชาชนว่าจะได้รับการปกป้องสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ขณะที่กระบวนการบังคับคดีแพ่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยสภาพของเรื่อง การดำเนินการในกระบวนการบังคับคดีทางแพ่งจึงไม่อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ในการมีคำสั่งทางปกครองตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ทั้งนี้ ตามมาตรา 4 (4) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งได้มีการบัญญัติรับรองเรื่องนี้ไว้ให้ชัดเจนว่า “พระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับแก่...(4) การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลและการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดี การบังคับคดี

และการวางทรัพย์”

ผู้เขียนได้สืบค้นคำอธิบายในทางตำราเกี่ยวกับเรื่องนี้ พบว่าได้มีนักวิชาการได้ให้คำอธิบายในเรื่องนี้ไว้ สุรพล นิติไกรพจน์ (2539)[9] อธิบายว่า การดำเนินการพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรมมีลักษณะเป็นการกระทำทางตุลาการที่มีกระบวนการและวิธีพิจารณาของตนเองโดยเฉพาะ ดังนั้น จึงไม่อยู่ในขอบข่ายของการใช้บังคับของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ยิ่งไปกว่านั้น ยังอาจกล่าวได้ด้วยว่าวิธีพิจารณาความของศาล โดยส่วนใหญ่ก็ได้กำหนดมาตรฐานในการดำเนินการไว้สูงกว่าที่กำหนดอยู่ในพระราชบัญญัตินี้อีกด้วย นอกจากนั้น การดำเนินการบังคับคดี การดำเนินกระบวนพิจารณาหรือการวางทรัพย์ก็มีความผูกพันเกี่ยวโยงและอยู่ภายใต้การควบคุมสั่งการของศาลยุติธรรมอย่างใกล้ชิด ดังนั้น จึงไม่มีความจำเป็นต้องกำหนดให้การดำเนินการดังกล่าวต้องปฏิบัติตามวิธีพิจารณาทางปกครองตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

วรเจตน์ ภาคีรัตน์ (2544) อธิบายว่า การพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ไม่ว่าจะเป็นศาลใดเป็นการใช้อำนาจทางตุลาการ ไม่ใช่การใช้อำนาจทางปกครอง แม้ไม่มีบทบัญญัติเป็นข้อยกเว้น ก็ไม่อาจนำพระราชบัญญัตินี้ไปใช้บังคับกับศาลได้ สำหรับการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดี การบังคับคดี ตลอดจนการวางทรัพย์นั้น โดยเหตุที่เป็นเรื่องที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับการดำเนินงานของศาล ประกอบกับมีกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องโดยตรง คือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งได้บัญญัติรายละเอียดต่าง ๆ ไว้แล้ว องค์กรเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติจึงไม่ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

ในส่วนของมติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์นั้น แม้ว่าคณะกรรมการชุดนี้จะมีที่มาจากกฎกระทรวงซึ่งมีสถานะเป็น “กฎ” อันเป็นการกระทำทางปกครองประเภทหนึ่งของฝ่ายปกครอง แต่การพิจารณาและมีมติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ เป็นเพียงการดำเนินการภายในของเจ้าหน้าที่ระหว่างคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์กับเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อเตรียมการก่อนการขายทอดตลาด มติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์โดยตัวมันเองแล้ว มิได้เป็นการใช้อำนาจปกครองเหนือเอกชนผู้ใด มิได้ส่งผลกระทบต่อสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดโดยตรงกล่าวคือยังไม่มีผลออกไปภายนอกฝ่ายปกครอง เป็นแต่เพียงกลไกหนึ่งหรือขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการบังคับคดีแพ่ง เป็นการดำเนินการภายในกรอบของการบังคับคดีซึ่งมีความใกล้ชิดและเกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับการใช้อำนาจของฝ่ายตุลาการ ไม่ใช่ลักษณะของการใช้อำนาจปกครองของฝ่ายปกครองแต่อย่างใด

ในการพิจารณาเพื่อมีมติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิจารณาเป็นไปตามที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในหัวข้อก่อน และเนื่องจากการพิจารณาเพื่อมีมติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์นับเป็นขั้นตอนหนึ่งก่อนการขายทอดตลาด อันเป็น

---

[9] *ในเอกสารการบรรยาย เรื่อง พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 จัดโดยสำนักงานศาลปกครอง ณ โรงแรมรีเจ้นท์ ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี*

ส่วนหนึ่งของการบังคับคดีแพ่งและไม่มีสถานะเป็นการใช้อำนาจปกครอง มติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์จึงไม่ใช่คำสั่งทางปกครอง และในการพิจารณาเพื่อมีมติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ ก็มิต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เช่นกัน

จากที่ผู้เขียนพิจารณามาย่อมเห็นได้ว่า มติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ไม่ใช่คำสั่งทางปกครอง โดยเฉพาะเหตุผลในทางหลักการว่าการมีมติดังกล่าวไม่ใช่การใช้อำนาจปกครอง แต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่หากจะให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ของบทนิยามของเจ้าหน้าที่ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539[10] พิจารณาแล้วเห็นว่าคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ เนื่องจากไม่ใช่คณะบุคคลซึ่งใช้อำนาจหรือได้รับมอบให้ใช้อำนาจทางปกครองของรัฐในการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามกฎหมาย กล่าวคือ ไม่ปรากฏกฎหมายฉบับใดให้อำนาจคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ในการใช้อำนาจปกครอง และเมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์ของบทนิยามของคำสั่งทางปกครองในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัตินี้[11] พิจารณาแล้วเห็นว่า มติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ก็ไม่ใช่คำสั่งทางปกครอง เพราะไม่ใช่การกระทำของเจ้าหน้าที่ตามนิยามในพระราชบัญญัตินี้ซึ่งได้พิจารณามาข้างต้น ประกอบกับไม่มีกฎหมายฉบับใดให้อำนาจคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ในการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลอันจะมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใด

ในกรณีที่ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีไม่พอใจมติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ บุคคลนั้นจึงไม่สามารถใช้สิทธิอุทธรณ์มติของคณะกรรมการตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ได้ เพราะมติของคณะกรรมการไม่ใช่คำสั่งทางปกครองตามที่ได้พิจารณามาแล้ว และโดยที่มติดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบังคับคดีทางแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีย่อมสามารถใช้สิทธิในการโต้แย้งหรือคัดค้านได้ตามหลักเกณฑ์ที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติไว้ โดยเฉพาะตามความในมาตรา 295 เรื่องการเพิกถอนหรือแก้ไขการบังคับคดีที่ผิดระเบียบ

---

[10] *มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539*
ในพระราชบัญญัตินี้
"เจ้าหน้าที่" หมายความว่า บุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคล ซึ่งใช้อำนาจหรือได้รับมอบให้ใช้อำนาจทางปกครองของรัฐในการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามกฎหมาย ไม่ว่าจะ เป็นการจัดตั้งขึ้นในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจหรือกิจการอื่นของรัฐหรือไม่ก็ตาม

[11] *มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539*
ในพระราชบัญญัตินี้
"คำสั่งทางปกครอง" หมายความว่า
(1) การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้น ระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิ หรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การ วินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียน แต่ไม่หมายความรวมถึงการออกกฎ
(2) การอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง

4.2 มติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สามารถถูกตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายโดยศาลปกครองได้หรือไม่

ข้อพิพาทใดที่จะอยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองจะต้องมีลักษณะเป็นคดีปกครองอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครอง ตามมาตรา 197 วรรคหนึ่ง แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 นอกจากนั้น ยังต้องพิจารณาว่าเป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ประกอบด้วยโดยบทบัญญัติในส่วนของเขตอำนาจของศาลปกครองปรากฏอยู่ในมาตรา 9 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยมีลักษณะของคดีปกครองอยู่ 6 ประเภท

ในส่วนของประเด็นพิจารณาว่า มติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สามารถถูกตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายโดยศาลปกครองได้หรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาในเบื้องต้นเสียก่อนว่า ข้อพิพาทที่นำมาสู่การพิจารณาของศาลปกครอง มีลักษณะของคดีปกครองหรือไม่ กล่าวคือมีคู่กรณีอย่างน้อยฝ่ายหนึ่งเป็นหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และเหตุที่ทำให้เกิดข้อพิพาทในคดีปกครอง ต้องเกิดจาก 1. การใช้อำนาจทางปกครอง ซึ่งไม่ใช่อำนาจทางนิติบัญญัติ ไม่ใช่อำนาจตุลาการ ไม่ใช่อำนาจบริหารซึ่งมีแหล่งที่มาแห่งอำนาจมาจากรัฐธรรมนูญโดยตรง (อำนาจรัฐบาล) แต่เป็นอำนาจที่มีแหล่งที่มาจากกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด ประกาศหรือคำสั่งของคณะรัฐประหารที่มีค่าเทียบเท่าพระราชบัญญัติ และไม่รวมถึงการใช้อำนาจในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งหรือทางอาญา 2. การละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร ได้แก่ หน้าที่ที่จะต้องใช้อำนาจทางปกครองออกกฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดหน้าที่ที่จะต้องดำเนินกิจการทางปกครองตามที่กฎหมายกำหนดหรือมอบหมายให้กระทำ และหน้าที่ที่จะต้องดูแลทรัพย์สินที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจการทางปกครองให้อยู่ในสภาพดี ไม่เป็นอันตรายต่อสวัสดิภาพในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชน และ 3 ข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง

พิจารณาแล้วเห็นว่า มติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ไม่ใช่การออกกฎและไม่ใช่การกระทำอื่นใดซึ่งมีลักษณะเป็นปฏิบัติการทางปกครอง รวมถึงไม่ใช่คำสั่งทางปกครองตามที่ได้พิจารณามาแล้วในข้อ 4.1 และไม่ใช่คำสั่งอื่นซึ่งมีลักษณะทำนองเดียวกันกับคำสั่งทางปกครอง แต่เป็นกระบวนการส่วนหนึ่งของการขายทอดตลาด อันเป็นการบังคับคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเป็นการใช้อำนาจดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ดังนั้น การฟ้องเพิกถอนมติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ จึงไม่ใช่คดีปกครอง มติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์จึงไม่สามารถถูกตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายโดยศาลปกครองได้ อย่างไรก็ตาม

การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการใด ๆ ในกระบวนการบังคับคดีแพ่งย่อมต้องเป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติไว้ และนับเป็นสาขาคดีซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรม

ผู้เขียนได้สืบค้นตัวอย่างคำสั่งศาลปกครองสูงสุด และคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เทียบเคียงประกอบการพิจารณาในเรื่องนี้ เช่น

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 285/2546 สรุปความได้ว่า การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 309 ทวิ ประกอบมาตรา 296 วรรคสอง (กฎหมายเก่า) ได้กำหนดไว้ว่า หากเห็นว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ฟ้องคดี อันเป็นการฝ่าฝืนต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว ผู้ฟ้องคดีมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัด ซึ่งเป็นศาลที่ได้พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีดังกล่าวนั้น พิจารณาสั่งเพิกถอนหรือแก้ไขกระบวนวิธีการบังคับคดีทั้งปวงหรือวิธีการบังคับคดีใด ๆ โดยเฉพาะหรือมีคำสั่งกำหนดวิธีการอย่างใดตามที่ศาลเห็นสมควร คำฟ้องเรื่องนี้จึงเป็นการฟ้องเกี่ยวกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลยุติธรรม มิใช่คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 133/2547 สรุปความได้ว่า แม้ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้างว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการกระทำนอกอำนาจหน้าที่ ซึ่งเป็นสาระสำคัญที่กฎหมายกำหนดไว้ในเรื่องการบังคับคดีและปฏิบัติหน้าที่ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 296 ก็ตาม แต่การที่ผู้ฟ้องคดีขอให้ศาลมีคำพิพากษาเพิกถอนการขายทอดตลาดและมีประกาศขายทอดตลาดครั้งใหม่นั้น เป็นขั้นตอนของกระบวนการบังคับคดีแพ่งเพื่อปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะอยู่แล้ว หากผู้ฟ้องคดีเห็นว่าราคาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเคาะไม้ขายเป็นราคาที่ต่ำกว่าราคาประเมิน ชอบที่จะคัดค้านราคาและร้องคัดค้านต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีซึ่งได้แก่ศาลยุติธรรม เพื่อให้มีคำสั่งยกเลิกหรือแก้ไขการบังคับคดี กรณีตามฟ้องไม่เข้าลักษณะคดีปกครองตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 798/2560 สรุปความได้ว่า เหตุแห่งความเดือดร้อนหรือเสียหายของผู้ฟ้องคดี เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีอันเป็นกระบวนการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรม ซึ่งอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์และวิธีการตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คดีนี้จึงไม่ใช่คดีปกครองอันจะอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

คำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล 89/2559 สรุปความได้ว่า การขายทอดตลาดทรัพย์เป็นการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ของศาลยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ลักษณะที่ 2 การที่จะวินิจฉัยว่าการขายทอดตลาดทรัพย์ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นการละเมิดต่อผู้ฟ้องคดีหรือไม่ ศาลจำต้องพิจารณากระบวนการบังคับคดีและขั้นตอนการขายทอดตลาดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเป็นการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลยุติธรรมไม่ใช่การใช้อำนาจทางปกครอง คดีจึงอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลยุติธรรม

ผู้เขียนได้พิจารณาคำสั่งศาลปกครองสูงสุดและคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลข้างต้นแล้วเห็นว่า แม้ว่าข้อเท็จจริงตามคำสั่งและคำวินิจฉัยดังกล่าวจะเป็นข้อพิพาทที่เกิดมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของ เจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น การปฏิบัติหน้าที่ในขั้นตอนการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยข้อพิพาทในลักษณะนี้ได้รับการพิจารณาจากองค์กรที่เกี่ยวข้องจนเป็นที่ยุติแล้วว่า เป็นคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง แต่อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรม และแม้ว่าจะยังไม่เคยปรากฏคำสั่งศาลปกครองสูงสุดหรือคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลซึ่งมีข้อเท็จจริงอันเป็นข้อพิพาทที่เกิดมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2563 โดยตรง แต่ผู้เขียนพิจารณาแล้วเห็นว่า โดยสาระสำคัญของเรื่องสามารถนำมาเทียบเคียงกันได้ เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สามารถนับเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในขั้นตอนของการกำหนดราคาทรัพย์สินเพื่อประกอบการขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แม้ว่าคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์จะไม่อยู่ในนิยามของคำว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ตาม ดังนั้น หากมีข้อพิพาทเกี่ยวกับราคาทรัพย์สิน ซึ่งสืบเนื่องมาจากการมีมติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2563 ข้อพิพาทดังกล่าวก็จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยศาลยุติธรรมเช่นเดียวกัน เพื่อความเป็นเอกภาพของเรื่องในสำนวนการบังคับคดีแพ่ง ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา มติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์จึงไม่สามารถถูกตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายโดยศาลปกครองได้

▣ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

การขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นกระบวนการสำคัญกระบวนการหนึ่งในการบังคับคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในส่วนของการกำหนดราคาเริ่มต้นนั้นปรากฏหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2563 และประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขาย ในการ

ขายทอดตลาด เรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด ฉบับลงวันที่ 16 มิถุนายน 2563 ในกรณีที่คดีใดมีราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ ราคาดังกล่าวย่อมมีความสำคัญมากที่สุด เพราะจะต้องถูกนำไปใช้อ้างอิงเพื่อคำนวณเป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดในแต่ละนัด ราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดคือราคาสมควรขาย ราคาเริ่มต้นจึงมีสถานะเสมือนเป็นหลักประกันขั้นต่ำว่าผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีทุกฝ่ายจะยังคงได้รับความเป็นธรรมจากการขายทอดตลาดตามสมควร หากทรัพย์สามารถขายได้ในราคาสูง ย่อมทำให้เกิดการชำระหนี้ในจำนวนที่น่าพึงพอใจต่อทุกฝ่าย แต่หากทรัพย์ถูกขายออกไปในราคาต่ำ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาย่อมสูญเสียโอกาสในการปลดเปลื้องหนี้สินของตน และต้องแบกรับภาระดอกเบี้ยในหนี้ส่วนที่เหลือนั้นต่อไป ขณะที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเองก็ต้องมีหน้าที่ในการสืบทรัพย์เพิ่มเติมซึ่งต้องเร่งดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาการบังคับคดี

พนักงานอัยการถูกกำหนดให้เป็นกรรมการในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ตามกฎกระทรวงในกรณีมีการมอบอำนาจให้พนักงานอัยการอื่นเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนจำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของระเบียบคณะกรรมการอัยการว่าด้วยการรักษาราชการแทน การปฏิบัติราชการแทน และการรักษาการในตำแหน่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2554 ว่าด้วยการมอบอำนาจ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์พนักงานอัยการควรให้ความเห็นในฐานะของผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและกระบวนพิจารณา เช่น การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของขอบเขตหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ตามกฎกระทรวง การปกป้องสิทธิของผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีให้ได้รับความเป็นธรรมตามสมควร รวมถึงการรับฟังข้อเท็จจริงประกอบการพิจารณาซึ่งควรเป็นไปอย่างมีมาตรฐานและมีความน่าเชื่อถือ

มติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์จะถูกพิจารณาเพื่อกำหนดเป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี การดำเนินการระหว่างเจ้าหน้าที่ทั้งสองส่วนเป็นเพียงเรื่องภายในเพื่อตระเตรียมการก่อนการขายทอดตลาด เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบังคับคดีแพ่งหลังจากศาลยุติธรรมได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว มติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์จึงไม่ใช่คำสั่งทางปกครองเพราะไม่ใช่การใช้อำนาจปกครองตามพระราชบัญญัติฉบับใด แต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่ใกล้ชิดและสัมพันธ์กับการใช้อำนาจของฝ่ายตุลาการเป็นอย่างยิ่ง มีหลักเกณฑ์โดยเฉพาะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและกฎกระทรวง รวมถึงไม่ตกอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งมีการยกเว้นไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 4 (4) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว เมื่อมติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ไม่ใช่คำสั่งทางปกครอง ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีที่ไม่พอใจมติไม่สามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ได้ตามพระราชบัญญัติข้างต้น อย่างไรก็ตาม บุคคลเหล่านั้นยังคงใช้สิทธิใด ๆ ได้ตามหลักเกณฑ์ที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความแพ่งโดยเฉพาะตามมาตรา 295 เรื่องการเพิกถอนหรือแก้ไขการบังคับคดีที่ผิดระเบียบ โดยจะต้องดำเนินการเป็นสาขาคดีต่อศาลยุติธรรม เนื่องจากข้อพิพาทเกี่ยวกับมติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ไม่มีลักษณะเป็นคดีปกครองตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 จึงไม่สามารถถูกตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายศาลปกครองได้

2. ข้อเสนอแนะ

การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ตามกฎกระทรวงเป็นไปตามหลักการทั่วไปของการพิจารณาโดยองค์กรกลุ่มหรือคณะบุคคล ไม่ปรากฏหลักเกณฑ์โดยเฉพาะเจาะจงว่าต้องมีขั้นตอนหรือวิธีการในการดำเนินการอย่างไร แตกต่างจากระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการประเมินราคาทรัพย์ พ.ศ. 2557 ซึ่งปรากฏหลักเกณฑ์ในการพิจารณาของเจ้าพนักงานประเมินราคาทรัพย์อย่างละเอียด ทั้งที่ราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์มีความสำคัญมากที่สุดในการนำไปใช้อ้างอิงเพื่อคำนวณเป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการและเป็นมาตรฐานเดียวกันในทุกเขตพื้นที่ทั่วประเทศ ผู้เขียนเห็นควรเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎกระทรวงโดยเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ ซึ่งอาจเทียบเคียงเนื้อหาบางส่วนจากระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการประเมินราคาทรัพย์พ.ศ. 2557 และแม้ว่ามติของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์จะไม่ใช่คำสั่งทางปกครองและไม่อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 แต่เพื่อวางกรอบการใช้ดุลยพินิจและยกระดับให้การพิจารณาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์มีความน่าเชื่อถือโปร่งใส ตรวจสอบได้ อันจะส่งผลดีต่อกระบวนการบังคับคดีในภาพรวม ผู้เขียนเห็นควรเสนอแนะให้มีการนำเนื้อหาบางส่วนของพระราชบัญญัติดังกล่าวมาปรับใช้โดยอนุโลม เช่น เรื่องการพิจารณาองค์ประชุม เรื่องการถอนตัวออกจากการพิจารณาในกรณีที่กรรมการมีส่วนได้เสีย เรื่องการจัดทำรายงานการประชุมซึ่งต้องระบุเหตุผลประกอบการมีมติไว้อย่างชัดเจน เป็นต้น

บรรณานุกรม

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2563. (2563). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่มที่ 137 (ตอนที่ 31 ก), หน้า 14.

ประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด เรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2563. (2563). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่มที่ 137 (ตอนที่ 147 ง), หน้า 9.

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560. (2560). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่มที่ 134 (ตอนที่ 69 ก), หน้า 1.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542. (2542). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่มที่ 116 (ตอนที่ 94 ก), หน้า 1.

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539. (2539). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่มที่ 113 (ตอนที่ 60 ก), หน้า 1.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2544). *กฎหมายปกครองภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติราษฎร์.

สำนักงานศาลปกครอง./(2540)./*พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539./* โรงแรมรีเจ้นท์ ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี.

ทฤษฎีหลักเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหายในคดีละเมิดที่ใช้ในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์ (The main theories relating to causality between acts and damages in civil liability law within the Civil Law and Common Law countries)

*ศุภกัญญา แข็งแรง**
Supakunya Khangrang

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหายในทางละเมิด ซึ่งเป็นทฤษฎีที่รู้จักกันดีในปัจจุบันในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์ ทฤษฎีต่าง ๆ ที่นำมาศึกษานี้เป็นทฤษฎีหลักที่ได้ถูกนำไปใช้ในการเรียนการสอนนิติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชากฎหมายว่าด้วยละเมิด ดังนั้น การศึกษาทฤษฎีเหล่านี้จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในด้านวิชาการ นอกจากจะทำให้มีความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีแล้ว ยังทำให้เข้าใจระบบแนวคิดของประเทศต้นแบบแห่งกฎหมายของไทยอีกด้วย ทฤษฎีที่นำมาศึกษาในบทความนี้ ได้แก่ ทฤษฎีความเท่าเทียมกันของเงื่อนไข (équivalence des conditions) ทฤษฎีมูลเหตุเพียงพอ (causalité adequate) และทฤษฎีสัมพัทธภาพแบบอาควิเลียน (relativité aquilienne) ที่ใช้ในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน และไทย ส่วนทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับในกลุ่มประเทศแองโกล-แซกซอน ที่นำมาศึกษาได้แก่ ทฤษฎี but for test ทฤษฎีมูลเหตุอันใกล้ (proximate cause) และทฤษฎีมูลเหตุประสิทธิผล

* *อาจารย์วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*
Lecturer at International College Khon Kaen University
Received: *February 9, 2022* **Revised:** *July 26, 2022* **Accepted:** *September 21, 2022*

หรือมูลเหตุโดยตรง (efficient or direct cause) นอกจากจะศึกษากลไกวิธีการคิดวิเคราะห์ของทฤษฎีเหล่านี้แล้ว ยังจะใช้ทฤษฎีเหล่านี้ในการวิเคราะห์คำพิพากษาฎีกาอีกด้วย

คำสำคัญ : ละเมิด, ความสัมพันธ์, การกระทำ - ความเสียหาย, ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมทฤษฎีมูลเหตุเท่าเทียมกัน, ทฤษฎีสัมพันธภาพอาควิเลียน, ทฤษฎีมูลเหตุโดยตรง, ทฤษฎีมูลเหตุประสิทธิผล, ทฤษฎีสาเหตุใกล้เคียง, ทฤษฎี but for test, ระบบคอมมอนลอว์, ระบบซีวิลลอว์

Abstract

This article aims to study various theories relating to the relationship between acts and damages in civil liability law. These theories are currently well known in Civil and Common Law countries and are the main theories for the study of law, especially in civil liability law. Therefore, the study of these theories is very useful in academics. In addition to comprehend background knowledge of the theory, this study allows to understand the conceptual system of the Thai law model countries.

The theories discussed in this article are as follows: theory of equivalence of conditions, theory of adequate causality, theory of Aquilian relativity, which are used in Romano-Germanic countries, the Civil Law countries. The focus will also be on the most widely used actual causation in tort adjudication within Anglo-Saxon countries such as but-for test theory, proximate cause theory, efficient or direct cause theory. This study is not only for the analytical mechanisms of these theories, but also the utilization for analysis of the Supreme Court judgment.

Keyword: Civil liability, Causation, Wrongful Act, Damages, Adequate Conditions Equivalence of Conditions, Adequate Conditions, Relativity of Aquilian, Direct Cause, Efficient Cause, But for Test, Common Law System, Civil Law System

วัตถุประสงค์

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหายในคดีละเมิดโดยนำเสนอทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบันในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ นอกจากนี้ เพื่อให้มีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น บทความนี้จะนำทฤษฎีต่าง ๆ มาใช้ในการวิเคราะห์คำพิพากษาด้วย ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลในทางละเมิดเป็นหลักคำสอนสำคัญในกฎหมายไทย เนื่องจากระบบกฎหมายไทยได้รับอิทธิพลทั้งจากระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกระทำและผลในทางละเมิดจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาในทั้งสองระบบ

บทนำ

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลมีอยู่ทั้งในระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ ซึ่งทฤษฎีเหล่านี้อาจมีความคล้ายคลึงกันไม่มากก็น้อย เนื่องจากแรกเริ่มของวิวัฒนาการทั้งสองระบบกฎหมายล้วนได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายโรมัน แต่ต่อมาทั้งสองระบบนี้ได้มีวิวัฒนาการที่แตกต่างกันออกไป Georges Durry กล่าวว่า การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหายเป็นอาวุธสำคัญในมือของผู้พิพากษา และแน่นอนว่าพวกเขาจะไม่ยอมปล่อยมือจากอำนาจในการใช้ดุลยพินิจนี้[1] การเลือกใช้ทฤษฎีที่แตกต่างกันอาจให้ผลลัพธ์ทางคดีที่แตกต่างกันได้ เช่น หากต้องการจะให้ประโยชน์แก่ผู้เสียหาย ผู้พิพากษาอาจเลือกใช้ทฤษฎีความเท่าเทียมกันของเงื่อนไข (équivalence des conditions) แต่หากต้องการที่จะปกป้องบุคคลที่อาจไม่ได้มีส่วนร่วมในการกระทำละเมิดอาจเลือกใช้ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม (causalité adéquate) นอกจากการเลือกใช้ทฤษฎีอาจมีผลต่อการตัดสินคดีแล้ว กลไกการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหาย (causalité) ยังอาจนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดนโยบายของกระบวนการยุติธรรมในเชิงกว้างได้ แนวของคำพิพากษาสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดทิศทางของกระบวนการยุติธรรม หรือสามารถใช้ตอบสนองนโยบายของรัฐหรือความจำเป็นของสังคมในแต่ละยุคสมัยได้อีกด้วย

แกนหลักของเรื่อง

1. ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์

สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ทฤษฎีใหญ่ ๆ คือ ทฤษฎีความเท่าเทียมกันของเงื่อนไข (équivalence des conditions) ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม (causalité adéquate) และทฤษฎีสัมพัทธภาพอาควิเลียน (relativité aquilienne) ทฤษฎีความเท่าเทียมกันของเงื่อนไขและทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน และประเทศไทย ส่วนทฤษฎีสัมพัทธภาพอาควิเลียน ได้รับความนิยมในกฎหมายเยอรมันมากกว่าประเทศอื่น ๆ ในกลุ่มซีวิลลอว์

1.1 ทฤษฎีความเท่าเทียมกันของเงื่อนไข (équivalence des conditions) โดย Von Buri เกิดขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 1860 et 1885 จากผลงานของ Glaser นักทฤษฎีชาวออสเตรียในปี ค.ศ. 1858 รวมถึงผลงานของ Stübel และ Mommsen ทฤษฎีนี้เห็นว่า ผู้พิพากษาควรพิจารณาคดีจากความเป็นเหตุเป็นผลของข้อเท็จจริงโดยนำทุกปัจจัยที่อาจเป็นต้นเหตุของความเสียหายเข้ามาพิจารณา โดยไม่ให้ความสำคัญกับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งมากกว่าปัจจัยอื่น เพราะทุกปัจจัยเป็นต้นเหตุของความเสียหาย Von Buri กล่าวว่า ทุกปัจจัยไม่ว่ามากหรือน้อยที่มีส่วนก่อให้เกิดความเสียหายนั้นย่อมถือว่าเป็นสาเหตุของความเสียหาย แต่เราสามารถพิจารณาแต่ละ

[1] *Durry, G. (2006). Rapport introductif. In Les distorsions du lien de causalité en droit de la responsabilité. Acte du colloque des 15 et 16 décembre 2006. Faculté de droit et de science politique de Rennes (Supplément n° 40 p. 7). Coll. Lamy Droit Civil.*

เงื่อนไขแยกออกจากกันได้ ถึงกระนั้นก็ตาม แต่ละเงื่อนไขก็เป็นสาเหตุของความเสียหาย เพราะว่าหากเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งหายไปก็จะไม่เกิดผลลัพธ์หรือความเสียหายนั้นขึ้นมา เพราะแต่ละเงื่อนไขขึ้นต่อกันและกัน[2] นอกจากนี้ นักกฎหมายในสมัยปัจจุบันอย่าง Geneviève Viney และ Patrice Jourdain ยังได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ทฤษฎีความเท่าเทียมกันของเงื่อนไขให้ความสำคัญกับทุกเงื่อนไขหรือทุกปัจจัย แม้ว่าปัจจัยดังกล่าวจะห่างไกลจากความเสียหาย เพราะเงื่อนไขเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้ความเสียหายเกิดขึ้นได้ จึงต้องนำทุกเงื่อนไขมาพิจารณาการรวมตัวกันหรือการดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องของทุกเงื่อนไขนั้นมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหาย[3] จากคำกล่าวของ Georges Durry ทฤษฎีความเท่าเทียมกันของเงื่อนไข (équivalence des conditions) พิจารณาว่าทุกเงื่อนไขเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหาย ไม่ว่าเงื่อนไขนั้นจะห่างไกลมาก ในขณะที่ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม (causalité adéquate) จะพิจารณาเฉพาะเงื่อนไขหรือปัจจัยที่น่าจะมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหายมากที่สุด[4]

มาตรา 420 บัญญัติว่า ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น คำว่าทำต่อและโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหาย คำพิพากษาไทยมักใช้คำว่า ความเสียหายเป็นผลโดยตรงของการกระทำละเมิด ในหลายคดี คำพิพากษาไทยนำทุกปัจจัยเข้ามาพิจารณาเพื่อตัดสินคดีโดยให้ทุกสาเหตุมีน้ำหนักเท่ากันโดยไม่ให้ความสำคัญกับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งมากหรือน้อยกว่ากัน ศาลได้นำปัจจัยทั้งหมดเข้ามาพิจารณาโดยไม่ได้ให้น้ำหนักกับสาเหตุใดมากกว่ากัน คำพิพากษาปี พ.ศ. 2498 ชายสองคนเมาสุรา 2 คน อยู่นั่งบนเรือแจวและทะเลาะกัน ชายที่พายเรือจึงใช้ไม้พายในมือตีเพื่อนที่นั่งเรือมาด้วยกัน ทำให้เพื่อนของเขาตกลงไปในน้ำและจมน้ำตาย ในคดีนี้ศาลพิพากษาว่าหากจำเลยไม่ใช้ไม้พายตีเหยื่อก็จะไม่จมน้ำตาย จะเห็นได้ว่าในคดีนี้ศาลได้คำนึงถึงองค์ประกอบทั้งหมดที่มีส่วนทำให้เหยื่อเสียชีวิต[5] โดยการคำนึงถึงปัจจัยทั้งหมดในส่วนเท่า ๆ กัน ซึ่งเป็นลักษณะของทฤษฎีความเท่าเทียมกันของเงื่อนไข (équivalence des conditions) ทฤษฎีนี้ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบแม้ต่อผลของการกระทำที่คาดเดาไม่ได้มากที่สุด โดยทั่วไป การใช้ไม้พายตีน่าจะทำให้เกิดการบาดเจ็บแก่ร่างกายในลักษณะอื่นมากกว่าการจมน้ำตาย ทฤษฎีนี้ทำให้จำเลยต้องรับผิดชอบต่อการจมน้ำตายด้วย แม้ว่าจะเป็นผลที่คาดหมายได้น้อยที่สุด

ในปีเดียวกัน ศาลฎีกาได้ตัดสินคดีเกี่ยวกับอุบัติเหตุกรณีรถของจำเลยได้ชนกับรถของโจทก์ แรงของการชนทำให้รถของจำเลยพุ่งไปด้านหน้าและชนเข้ากับเสาไฟฟ้า ศาลฎีกาพิจารณาว่า การชนเสาไฟฟ้าเป็นผลโดยตรง

---

[2] *QUEZEL-AMBRUNAZ, C. (2010). Essai sur la causalité en droit de la responsabilité civile. (p. 32). Dalloz.*

[3] *VINEY, G., JOURDAIN, P., & CARVEL, S. (2013). Les conditions de la responsabilité, Traité de droit civil (4th ed., p. 229). LGDJ.*

[4] *DURRY, G. Le lien de causalité : approche comparative. In Les distorsions du lien de causalité en droit de la responsabilité. Acte du colloque des 15 et 16 décembre 2006. (p. 5) op. cit.*

[5] *คำพิพากษาฎีกาที่ 1150/2498*

ของเหตุการณ์ชนอันแรกที่รถของจำเลยพุ่งเข้าชนรถของโจทก์ ดังนั้น จำเลยจึงต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเสาไฟฟ้าด้วย[6] ในกรณีนี้ ผู้พิพากษาได้คำนึงถึงองค์ประกอบทั้งหมดที่มีส่วนก่อให้เกิดความเสียหาย โดยให้น้ำหนักปัจจัยทั้งหมดเท่ากัน

ในอีกหนึ่งคดีศาลวินิจฉัยว่าตู้คอนเทนเนอร์ตกลงมาเนื่องจากความประมาทเลินเล่อของจำเลย พนักงานของจำเลยวางบันไดพาดไว้บนตู้คอนเทนเนอร์ บันไดและตู้คอนเทนเนอร์ถล่มลงมาทับตู้ทำความเย็นพร้อมกัน ศาลพิจารณาว่าการที่ตู้คอนเทนเนอร์ถล่มลงมานั้นถือเป็นผลโดยตรงที่เกิดจากความประมาทเลินเล่อของพนักงานของจำเลย ในคดีนี้ศาลไม่ได้คำนึงถึงเฉพาะสิ่งที่อาจเป็นสาเหตุหรือสิ่งที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุดว่าเป็นสาเหตุของความเสียหาย โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ว่าพนักงานของจำเลยพาดบันไดไว้บนตู้คอนเทนเนอร์และตู้ได้ล้มลงมาก่อให้เกิดความเสียหาย ในการพิจารณาความเสียหายศาลให้น้ำหนักกับทั้งสองปัจจัยเท่ากัน[7]

1.2 ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม (causalité adéquate) โดย Von Kries ทฤษฎีนี้เห็นว่าผู้พิพากษาควรพิจารณาคดีโดยนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือปัจจัยสำคัญที่สุดที่อาจเป็นต้นเหตุของความเสียหายเข้ามาพิจารณา (conditions sine qua non) โดยตัดปัจจัยที่ไม่สำคัญหรือมีความเชื่อมโยงน้อยที่สุดออกไป ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมของ Von Kries ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย เนื่องจากเป็นทฤษฎีที่สามารถนำไปใช้ได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ และเป็นที่รู้จักกันดีในหลักคำสอนของกฎหมายไทย ทฤษฎีนี้มีการวิเคราะห์ในลักษณะ 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรก เป็นการนำทุกปัจจัยหรือทุกเงื่อนไขเข้ามาพิจารณา ขั้นตอนที่สอง เป็นการคัดเลือกเฉพาะปัจจัยที่อาจมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหาย ซึ่งทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมนี้มีความคล้ายคลึงกับหลายทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลในทางละเมิดในแง่ที่มีลักษณะเป็นการวิเคราะห์แบบ 2 ขั้น

ในบางคดี ศาลฝรั่งเศสตัดสินโดยการใช้การวิเคราะห์ในลักษณะของทฤษฎีความเท่าเทียมกันของเงื่อนไข (équivalence des conditions)[8] อย่างไรก็ดี เป็นการยากที่จะวิเคราะห์ว่าแต่ละคำพิพากษาเป็นการให้เหตุผลบนพื้นฐานของทฤษฎีใด ดังจะเห็นได้ในคำพิพากษาหนึ่งของศาลสูงของฝรั่งเศส (Cour de cassation) โดยในคดีนี้ ศาลพิจารณาว่าการผ่าตัดที่ผิดพลาดหลังจากการเกิดอุบัติเหตุเป็นสาเหตุเดียวที่ทำให้เหยื่อเสียชีวิต[9] ในคดีนี้ศาลฝรั่งเศสได้คำนึงถึง 2 ปัจจัย คือ อุบัติเหตุ และการวางยาสลบที่บกพร่อง แต่ในที่สุดศาลได้พิจารณาว่ามีสาเหตุเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้นที่เป็นสาเหตุอันแท้จริงของความเสียหาย จากคำพิพากษาของศาลอาจวิเคราะห์ได้ยากว่าเป็นการให้เหตุผลบนพื้นฐานของทฤษฎีใด เพราะสามารถวิเคราะห์ได้ในหลายลักษณะ เช่น ในคดีนี้ศาลอาจเลือกใช้ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมตัดมูลเหตุที่ไม่สำคัญหรือสำคัญน้อยที่สุดออกไป หรือ ศาลอาจปรับใช้ทั้งสองทฤษฎีร่วมกันเนื่องจากทั้งสองทฤษฎี

---

[6] *คำพิพากษาฎีกาที่ 1431/2498*

[7] *คำพิพากษาฎีกาที่ 5144/2549*

[8] *Cass. 2° civ., 27 mars 2003 : Bull. civ. II, n° 76, p. 66.*

[9] *Cass. 2° civ., 4 févr. 1987 : Bull. civ. II, n° 33 p. 19. ; Cass. civ., 2°, 8 févr. 1989 : Bull. civ. II, n° 39 p. 19.*

สามารถเป็นส่วนเสริมซึ่งกันและกันได้ ดังคำกล่าวของ Geneviève Viney และ Pierre Jourdain ที่ว่า ทฤษฎีความเท่าเทียมกันของเงื่อนไข (équivalence des conditions) ช่วยกำหนดทิศทางในการใช้ดุลยพินิจแก้ปัญหาในส่วนข้อเท็จจริงพื้นฐานของคดี ในขณะที่ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม (causalité adéquate) เป็นการนำมาซึ่งทางออกในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์[10]

ในประเทศออสเตรีย ทฤษฎีความเท่าเทียมกันของเงื่อนไขได้รับการยอมรับมากที่สุด อย่างไรก็ดี ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมก็มีความสำคัญอย่างมากในการควบคุมมิให้มีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนแก่ความเสียหายที่ห่างไกลกว่าเหตุหรือความเสียหายโดยอ้อมมากเกินไป นักกฎหมายออสเตรียบางส่วนเห็นว่า คำว่าเพียงพอ หรือมูลเหตุเหมาะสม ไม่ได้เป็นองค์ประกอบของความสัมพันธ์ระหว่างกระทำและความเสียหาย (causalité หรือ causal link) แต่เป็นเครื่องมือที่เป็นอิสระซึ่งมีหน้าที่ในการจำกัดขอบเขตความรับผิดชอบ นอกจากนี้ นักกฎหมายเยอรมันบางส่วน[11] เห็นว่าทฤษฎีความเท่าเทียมกันของเงื่อนไขเป็นเพียงหนทางที่จะทำให้สามารถค้นหาสาเหตุที่แม่นยำขึ้นได้ โดยการวิเคราะห์ผ่านทางทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม[12]

คำฎีกาพิพากษาปี พ.ศ. 2497 ในขณะที่เกิดอุบัติเหตุนั้นจำเลยกำลังเลี้ยวรถและรถของจำเลยได้เลยเส้นแบ่งกลางระหว่างเลนออกมาและปะทะเข้ากับรถของโจทก์ซึ่งมีลูกจ้างของโจทก์เป็นคนขับ ลูกจ้างของโจทก์ยอมรับว่ารถของโจทก์เบรกเสียในวันก่อนหน้าที่จะเกิดอุบัติเหตุ แต่ตนได้นำรถไปให้นายจ้างเพื่อซ่อมเบรกแล้ว อย่างไรก็ดี พบว่าเบรกไม่ทำงานในขณะที่เกิดอุบัติเหตุ ในส่วนของจำเลย พยานได้ให้การว่าในขณะเลี้ยวรถนั้น รถของจำเลยได้เกินเส้นแบ่งเลนออกไปมาก โดยทั่วไปอาจอนุมานได้ว่า หากจำเลยเลี้ยวรถปกติโดยไม่ข้ามเส้นแบ่ง อุบัติเหตุก็จะไม่เกิดขึ้น ในคดีนี้ศาลชั้นต้นได้พิจารณาว่า คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้ขับรถโดยประมาทเลินเล่อและละเมิดต่อกฎจราจร แต่พฤติกรรมของจำเลยใกล้ชิด (เพียงพอ) กับเหตุมากกว่าพฤติกรรมของโจทก์ในทางตรงกันข้าม ศาลอุทธรณ์กลับพิจารณาว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความผิดของโจทก์ที่ขับรถโดยไม่มีเบรก โดยขับชนรถของจำเลยที่กำลังเลี้ยวอย่างปกติ อย่างไรก็ดี ไม่พบว่าศาลอุทธรณ์ได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับการที่จำเลยขับรถข้ามเส้นแบ่งเลนออกมา

ส่วนศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า หากพิจารณาจากพฤติการณ์แล้ว แม้แต่กรณีที่รถของโจทก์มีเบรกสมบูรณ์ โจทก์ก็ไม่อาจหยุดรถได้ทันทีในขณะที่เกิดอุบัติเหตุ จากคำวินิจฉัยของศาลฎีกา หากแม้นโจทก์เบรกก็ไม่อาจหยุดยั้งอุบัติเหตุได้ เนื่องจากจำเลยได้ขับรถข้ามเส้นแบ่งเลนออกมามาก ทำให้ปิดกั้นเส้นทางของโจทก์[13] ในคดีนี้ ดูเหมือนว่าศาลจะคำนึงถึงสาเหตุที่เพียงพอและเกี่ยวข้องกับความเสียหายมากที่สุด (conditions sine qua non)

---

[10] *VINEY, G., JOURDAIN, P., & CARVEL, S. Les conditions de la responsabilité (p. 345). op. cit.*

[11] *MAGNUS, U. (1998). Causation under German Tort Law. In Unification of Tort Law: Wrongfulness (p. 63). Kluwer Law International.*

[12] *SLIM, H., Le lien de causalité : approche comparative. In Les distorsions du lien de causalité en droit de la responsabilité. Acte du colloque des 15 et 16 décembre 2006. (pp. 64-65) op. cit.*

[13] *คำพิพากษาฎีกาที่ 79/2497*

1.3 **ทฤษฎีสัมพันธภาพอาควิเลียน (relativité aquilienne)**

ในกฎหมายเยอรมัน มาตรา 249 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ได้บัญญัติว่า หน้าที่ในการเยียวยา คือ การทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิมเหมือนตอนที่ยังไม่มีการกระทำละเมิดเกิดขึ้น มาตรานี้ไม่ได้พูดถึงเงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหายโดยตรงแต่เป็นการกล่าวถึงโดยอ้อม นอกจากนี้ มาตรา 823 วรรค 1 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ยังบัญญัติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหายไว้อีกด้วย โดยแบ่งความสัมพันธ์ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำของบุคคลและการละเมิดสิทธิของผู้อื่น 2. ความสัมพันธ์ระหว่างการละเมิดสิทธิและความเสียหาย การพิสูจน์ความสัมพันธ์อย่างแรกช่วยให้ทราบว่าผู้กระทำมีหน้าที่ในการชดเชยเยียวยาหรือไม่ การพิสูจน์ความสัมพันธ์อย่างที่สองช่วยให้รู้ถึงปริมาณหรือจำนวนของความเสียหายที่เกิดขึ้น กฎหมายเยอรมันได้มีการกำหนดขอบเขตการปกป้องสิทธิไว้ในมาตรา 823 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ส่วนกฎหมายไทยกำหนดไว้ในมาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากพิจารณาดูแล้วจะเห็นว่ากฎหมายเยอรมันและกฎหมายไทยได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิที่ได้รับการปกป้องไว้อย่างชัดเจนซึ่งแตกต่างจากกฎหมายฝรั่งเศสที่บัญญัติเนื้อหาไว้อย่างกว้างขวางในมาตรา 1240 ของประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหายถือว่าเป็นเงื่อนไขหรือองค์ประกอบของความรับผิดทางละเมิด[14]

ทฤษฎีสัมพัทธภาพแบบอาควิเลียนเป็นที่รู้จักกันดีในกฎหมายเยอรมัน ทฤษฎีนี้คำนึงถึงการละเมิดกฎเกณฑ์ที่ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งการละเมิดต่อกฎเกณฑ์นี้ได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลที่กฎเกณฑ์นั้นมุ่งหมายจะปกป้อง ในกฎหมายเยอรมันมีลำดับชั้นของการคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ สิทธิและผลประโยชน์แต่ละประเภทอาจได้รับความคุ้มครองที่แตกแต่งกันภายใต้กฎหมายความรับผิดทางแพ่ง (hiérarchie de protection des droits et des intérêts) เนื่องจากสิทธิแต่ละประเภทไม่ได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายในระดับเดียวกัน ทฤษฎีสัมพัทธภาพอาควิเลียนจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือในการปรับใช้กฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางแพ่งเพื่อให้เหมาะสมกับประเภทของสิทธิที่ถูกละเมิด ทฤษฎีนี้มีต้นกำเนิดมาจากระบบเยอรมันนิคและใช้กันแพร่หลายในกฎหมายเยอรมัน แต่ทฤษฎีนี้ไม่ได้รับความนิยมมากนักในฝรั่งเศส เนื่องจากมีความแตกต่างด้านแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิระหว่างกฎหมายเยอรมันและฝรั่งเศส ดังจะเห็นได้ว่ากฎเกณฑ์ว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดในกฎหมายฝรั่งเศสอยู่ภายใต้บทบัญญัติของมาตรา 1240 ประมวลกฎหมายแพ่ง ซึ่งมีลักษณะการบัญญัติเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายไว้ในลักษณะที่กว้างมากซึ่งแตกต่างจากกฎหมายเยอรมัน มาตรา 823 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ระบุถึงสิทธิประเภทต่าง ๆ ที่ได้รับความคุ้มครองไว้อย่าง

[14] *VINEY, G., JOURDAIN, P., & CARVEL, S. Les conditions de la responsabilité (pp. 196-197). op. cit.*

ชัดเจน ทำให้สามารถจัดลำดับความคุ้มครองทางกฎหมายของสิทธิแต่ละประเภทได้โดยง่าย เมื่อมีการละเมิดสิทธิใดสิทธิหนึ่งเกิดขึ้น สามารถกำหนดความรับผิดชอบได้ทันทีเมื่อมีการละเมิดกฎเกณฑ์ เช่นเดียวกันกับกฎหมายไทยที่ระบุสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองไว้อย่างชัดเจนไว้ในมาตรา 420 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จุดเด่นของทฤษฎีสัมพันธภาพอาควิเลียน คือ ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ความความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหาย (lien de causalité) เพื่อกำหนดความรับผิดทางละเมิด แม้ทฤษฎีนี้จะไม่ได้รับความนิยมมากนักในฝรั่งเศส แต่ยังปรากฏอยู่ในบางคำพิพากษาเก่าของศาลสูงของฝรั่งเศส (Cour de cassation) โดยศาลได้ระบุว่า จำเลยต้องรับผิดทางละเมิดเพราะได้กระทำละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่นที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย โดยที่ศาลมิได้กล่าวถึงการพิสูจน์ความผิดซึ่งเป็นเงื่อนไขในการรับผิดทางละเมิดเลย[15] นอกจากนี้ แนวคิดของทฤษฎีสัมพัทธภาพอาควิเลียนยังปรากฏอยู่ในบางคำพิพากษาคดีอาญาของศาลฝรั่งเศสอีกด้วย[16]

เนื่องจากทฤษฎีสัมพันธภาพอาควิเลียนจะยอมรับว่ามีการละเมิดเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นอยู่ภายใต้สิทธิที่กฎหมายระบุความคุ้มครองไว้เท่านั้น กฎหมายจึงเปรียบเสมือนตัวกำหนดว่าพฤติกรรมใดมิชอบด้วยกฎหมายและสมควรได้รับการลงโทษ[17] ทั้งนี้ ตามลำดับชั้นของความคุ้มครองในกฎหมายเยอรมัน สิทธิในเนื้อตัวร่างกายจะได้รับความคุ้มครองมากกว่าสิทธิในลักษณะอื่น เนื่องจาก ทฤษฎีนี้พิจารณาว่าสิทธิใดจะได้รับความคุ้มครองก็ต่อเมื่อมีกฎหมายระบุไว้เท่านั้น จึงทำให้ความเสียหายทางด้านจิตใจในกฎหมายเยอรมันได้รับความคุ้มครองเฉพาะในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ความคุ้มครองไว้ชัดเจน[18] ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายฝรั่งเศสที่ศาลสามารถพิจารณาชดเชยเยียวยาความเสียหายทางด้านจิตใจให้แก่ผู้เสียหายโดยตรงและโดยอ้อมได้หากศาลเห็นสมควร ในกฎหมายไทย จะเห็นว่ามีความคล้ายคลึงกับกฎหมายเยอรมันมากกว่า และมีการกำหนดความเสียหายทางด้านจิตใจไว้ในกฎหมายพิเศษ เช่น ในพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 เป็นต้น

2. ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหายที่ใช้ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์

หากเราพิจารณาว่าทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมของซีวิลลอว์เป็นการคัดเลือกเฉพาะเหตุการณ์หรือปัจจัยที่จำเป็นหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับความเสียหายมากที่สุดเข้ามาพิจารณา (conditions sine qua non) อาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีนี้มีความ

---

[15] *Cass. civ., 17 mars 1958, JCP G 1959, II, n° 10950, note Gilli J. -P. et Lanverin J. ; Cass. 3e civ., 2 juill. 1974, n° 73-10. 858, D. 1975, p. 61, note Frank E.*

[16] *Cet arrêt concerne la recevabilité de l'action civile devant le juge pénal lorsque l'infraction concerne les domaines des infractions dites à l'intérêt général ou à une législation d'intérêt général. Ces infractions doivent être poursuivies par le ministère public (Cass. Crim. 19 nov. 1959, Milhaud, JCP 1960. II. 11448, note Chambon ; D. 1960. Jur. 463, note Durry).*

[17] *LEGEAIS, R. (2016). Grands systèmes de droit contemporains (Approche comparative) (p. 392). Litec.*

[18] *กฎหมายฝรั่งเศสลงวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2545 ได้ขยายขอบเขตกรณีที่สามารถนำความเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงินมาพิจารณาในกรณีที่เป็นความเสียหายแก่ร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของความรับผิดตามสัญญา*

คล้ายคลึงกับทฤษฎีอื่น ๆ ที่ปรากฏในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ เพราะทฤษฎีเหล่านี้ให้ความสำคัญกับปัจจัยหรือเงื่อนไขที่สามารถคาดการณ์หรือมองเห็นได้ (prévisibilité) ว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความเสียหาย[19]

2.1 ทฤษฎีการทดสอบแบบ But for test

ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ มีการใช้ทฤษฎีอื่น ๆ เข้ามาพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคนิค but for test ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีและใช้กันอย่างแพร่หลายในการวินิจฉัยคดีละเมิดในกลุ่มคอมมอนลอว์ การทดสอบนี้มีแนวคิดว่าความเสียหายจะไม่เกิดขึ้นหากไม่มีการกระทำบางอย่าง กล่าวคือ การกระทำนั้นต้องเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการเกิดความเสียหาย เงื่อนไขไม่สามารถเป็นสาเหตุของเหตุการณ์บางอย่างได้เว้นแต่ว่าเงื่อนไขนั้นจะจำเป็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น[20] โดยทั่วไปแล้ว การทดสอบแบบ but for test นั้นสามารถใช้งานได้ดี แต่ในบางกรณีพบว่าเทคนิคนี้ทำให้ไม่สามารถใช้ค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหายได้ ซึ่งในกรณีนี้เรียกว่า overdetermined causation ซึ่งเป็นกรณีที่มีปัจจัยอื่นที่เพียงพอต่อการทำให้เกิดความเสียหายเกิดขึ้นมาโดยไม่ต้องอาศัยปัจจัยที่กำลังพิจารณาอยู่เลย (specified act) ความเสียหายเกิดขึ้นเนื่องจากมีปัจจัยอื่นเข้ามาแทรก เช่น ในกรณีที่ 1 นาย ก. กำลังจะยิง นาย ข. แต่นาย ค. นำมีดมาแทงนาย ข. ก่อนทำให้นาย ข. เสียชีวิต หรือกรณีที่อีกเหตุการณ์หนึ่งเข้ามาร่วมก่อให้เกิดความเสียหาย (preemptive causation) และในกรณีที่ 2 เป็นกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นพร้อมกันแต่แยกกันทำ เช่น นาย ก. วางเพลิงเผาบ้านของ นาย ข. และนาย ค. ก็วางเพลิงเผาบ้านของนาย ข. เช่นกันในเวลาเดียวกันโดยไม่ได้มีเจตนาร่วมมือกัน (duplicative causation) สองกรณีนี้ทำให้การทดสอบแบบ but for test ไม่สามารถบ่งบอกความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหายได้ ดังนั้น นักนิติศาสตร์บางกลุ่มจึงได้เสนอให้มีการพิจารณาเงื่อนไขที่เพียงพอ (sufficient-condition) เพิ่มเติมขึ้นมาให้การพิจารณาคดีในกรณีที่ but for test ไม่สามารถใช้งานได้เต็มที่[21]

But for test มีลักษณะการวิเคราะห์แบบ 2 ขั้นตอน คล้ายกับทฤษฎีอื่น ๆ ในระบบซีวิลลอว์ อันดับแรก เป็นการใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาข้อเท็จจริง (causation in fact) โดยการพิจารณาตัดข้อเท็จจริงที่ไม่เกี่ยวข้องออกไปและคงไว้เฉพาะสาเหตุที่สำคัญ (sine qua non) เท่านั้น เทคนิค but for test ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดที่ว่า หากผู้กระทำไม่กระทำพฤติกรรมนั้น ก็จะไม่มีผลลัพธ์ดังกล่าวเกิดขึ้น หากการพิจารณาข้อเท็จจริง (causation in fact) ไม่สามารถชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหาย ศาลอาจยกคำร้องของผู้เสียหายได้ แต่หากผู้เสียหายสามารถพิสูจน์ causation in fact ได้ ศาลจะพิจารณาในขั้นที่ 2 ต่อไป คือ causation in law หรือการพิจารณา

---

[19] *BUFFELAN-LANORE, Y. & LARRIAU-TERNEYRE, V. (2020). Droit civil : Les obligations. (p. 809). Sirey, coll. Sirey Université.*

[20] *E.g., T. BEAUCHAMP & A. ROSENBERG, supra note 21, at 94-96, 98, 107-17, 119, 131-37, 139-45, 297; H.L.A. HART & T. HONORf, supra note 8, at 15-16, 69, 110; W. PROSSER, supra note 1, at 237-39; Mackie, supra note 21, at 16-21, 25-27; Williams, supra note 21, at 63-64.*

[21] *WRIGHT, RICHARD W. Causation in Tort Law. 73 Cal. L. Rev. 1735, 1828 (1985) pp. 1775-1776.*

ความสัมพันธ์ระหว่างความเสียหายและสิทธิที่ได้รับการรับรองโดยกฎหมาย โดยพิจารณาจากระดับความใกล้เคียงหรือความห่างไกลระหว่างการกระทำและความเสียหาย (proximate cause or remoteness of the damage) ในขั้นตอนนี้ ศาลจะพิจารณาจากปัจจัยโดยตรงที่สามารถคาดเดาได้ (direct and previsible) เพื่อตรวจสอบความเชื่อมโยงระหว่างการกระทำและผล และจะพิจารณาว่าความเชื่อมโยงดังกล่าวมีความต่อเนื่องหรือไม่ หากมีเหตุการณ์อื่นใดเข้ามาขัดจังหวะหรือส่งผลกระทบต่อความเชื่อมโยงนี้ อาจมีผลต่อการพิจารณาชดเชยเยียวยาแก่ผู้เสียหายได้[22]

ในคำฎีกาพิพากษาของศาลไทยปีพ.ศ. 2518 ได้เกิดอุบัติเหตุขึ้น ต่อมาหลังจากเกิดอุบัติเหตุยางที่บรรทุกมาได้สูญหายไปจากรถบรรทุกจากเหตุการณ์สามารถคาดเดาได้ว่ายางที่บรรทุกมานั้นถูกขโมย ในเหตุการณ์เช่นนี้ ศาลอาจพิจารณาได้ว่าการที่ยางหายไปเป็นสาเหตุโดยตรงจากอุบัติเหตุ อุบัติเหตุรถชนนั้นเกิดขึ้นก่อนและเป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องไม่ได้สะดุดหยุดลง ส่วนการที่ยางสูญหายไปเป็นเหตุการณ์แทรกแซงจำเลยผู้เป็นตัวการทำให้เกิดอุบัติเหตุรถชนขึ้นจึงต้องรับผิดชอบค่าเสียหายจากการที่ยางสูญหายไปด้วย เนื่องจากยางที่สูญหายไปนั้นเป็นผลโดยตรงจากอุบัติเหตุ[23] คดีนี้มีลักษณะการพิจารณาที่คล้ายคลึงกับเทคนิค but for test เนื่องจากศาลเห็นว่าหากไม่เกิดอุบัติเหตุ ก็จะไม่มีการขโมยหรือการสูญหายของยางเกิดขึ้น ในคดีนี้ ศาลไทยได้วิเคราะห์ในลักษณะสองขั้นตอนเช่นกัน คือ ตรวจสอบว่าอุบัติเหตุเป็นสาเหตุของความเสียหายจริงหรือไม่ ซึ่งขั้นตอนนี้นำไปสู่การกำจัดปัจจัยที่ไม่สำคัญออกไป หากผู้ร้องไม่สามารถพิสูจน์ความเชื่อมโยงเชิงสาเหตุนี้ได้ (causation in fact) ก็จะไม่มีการพิสูจน์ความเชื่อมโยงทางกฎหมาย หรือ causation in law ต่อไป หากสามารถพิสูจน์ความเชื่อมโยงแรกได้ก็จะพิจารณาในขั้นตอนที่สองต่อไป ในขั้นตอนนี้ศาลจะมุ่งหาสาเหตุทางกฎหมาย (causation in law) โดยพิจารณาความใกล้ชิดหรือความห่างไกลระหว่างอุบัติเหตุและการที่ยางสูญหายไป (proximate cause or remoteness of the damage) ในคำวินิจฉัยนี้ หากศาลพิจารณาว่าการโจรกรรมเป็นเหตุการณ์ที่ห่างไกลจากอุบัติเหตุ ก็จะถือว่าขาดสาเหตุทางกฎหมาย causation in law จำเลยจะไม่ต้องรับผิดชอบค่าเสียหายจากการที่ยางสูญหายไป

2.2 ทฤษฎีสาเหตุใกล้เคียง (causa proxima) ทฤษฎีมูลเหตุประสิทธิผล (efficient cause) หรือทฤษฎีมูลเหตุโดยตรง (direct cause)

นอกจากนี้ ในระบบคอมมอนลอว์ยังมีทฤษฎีสาเหตุใกล้เคียง (causa proxima) ทฤษฎีมูลเหตุประสิทธิผล (efficient cause) หรือทฤษฎีมูลเหตุโดยตรง (direct cause) อีกด้วย สองทฤษฎีนี้มักถูกใช้แทนกัน โดยทฤษฎีความใกล้เคียงกันของสาเหตุ (causa proxima) จะพิจารณาเฉพาะเหตุการณ์ที่ใกล้เคียงที่สุดในช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ซึ่งมีส่วนก่อทำให้เกิดความเสียหาย ทฤษฎีนี้อาจได้รับการยอมรับน้อยในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ภาคพื้นยุโรป แต่ได้รับการยอมรับในกฎหมายอังกฤษ ส่วนทฤษฎีมูลเหตุประสิทธิผล

---

[22] *SLIM, H., Le lien de causalité : approche comparative. In Les distorsions du lien de causalité en droit de la responsabilité. Acte du colloque des 15 et 16 décembre 2006. (p. 64) op. cit.*

[23] *คำพิพากษาฎีกาที่ 1898/2518*

หรือมูลเหตุโดยตรง (efficient cause or direct cause) เป็นทฤษฎีที่พิจารณาข้อเท็จจริงเชิงสัมพัทธ์โดยนำปัจจัยทั้งหมดที่อาจมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหายมาพิจารณาเปรียบเทียบกัน ทำให้สามารถเลือกเหตุการณ์หรือสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายโดยแท้จริงได้[24]

คำพิพากษาฎีกาปี พ.ศ. 2546 ศาลอ้างถึงสาเหตุโดยตรงโดยระบุว่าการวิ่งอย่างหนักเป็นผลโดยตรงทำให้เกิดอาการหัวใจวายที่ร้ายแรงถึงชีวิต แม้ว่านักเรียนคนดังกล่าวจะเป็นโรคหัวใจอยู่ก่อนแล้วก็ตาม ในกรณีนี้ครูพละให้นักเรียนวอร์มร่างกายด้วยการวิ่งสามรอบ จากข้อเท็จจริงนักเรียนไม่ตรงแนว ครูจึงลงโทษโดยสั่งให้นักเรียนวิ่งอีกสามรอบ และเมื่อวิ่งไม่ตรงแนวอีก ครูก็สั่งให้วิ่งอีกหลายรอบ นักเรียนที่เป็นโรคหัวใจล้มลงเสียชีวิตด้วยอาการหัวใจวายในรอบที่ 11 ของการวิ่ง ศาลวินิจฉัยว่า การสั่งให้นักเรียนอายุระหว่าง 11-12 ปี วิ่ง 11 รอบติดต่อกันในวันที่แสงแดดแรงเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมและเป็นอันตรายต่อสุขภาพของนักเรียนการวิ่งอย่างหนักท่ามกลางแสงแดดจ้าทำให้หัวใจของผู้ตายเต้นเร็วขึ้น ศาลพิพากษาว่า อาการหัวใจวายเป็นผลโดยตรงจากการที่ครูพละสั่งให้นักเรียนวิ่ง แม้ว่าในขณะนั้น ครูจะไม่ทราบว่าผู้ตายเป็นโรคหัวใจ จึงถือเป็นการประพฤติมิชอบอันเป็นเหตุให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย[25] นอกเหนือจากการอ้างถึงความสัมพันธ์โดยตรงของการกระทำและความเสียหายแล้ว ศาลยังต้องชั่งน้ำหนักระหว่างโรคหัวใจที่เป็นอยู่ก่อนแล้วกับอาการหัวใจวายอันเป็นผลมาจากการวิ่งอย่างหนัก ดูเหมือนศาลจะพิพากษาโดยใช้เงื่อนไข sine qua non หรือเงื่อนไขที่เหมาะสมที่สุดในการประเมินความเชื่อมโยงเชิงสาเหตุระหว่างการกระทำของครูกับอาการหัวใจวายของนักเรียนที่เสียชีวิต

ในอีกคำพิพากษา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าผู้เช่าไม่ส่งมอบอาคารที่เช่าคืนให้แก่ผู้ให้เช่าภายหลังจากที่สัญญาเช่าได้สิ้นสุดลงเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ให้เช่าตามมาตรา 420 จำเลยจึงต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน สำหรับระยะเวลาที่เกินวันสิ้นสุดสัญญาเช่า อย่างไรก็ตาม ศาลปฏิเสธที่จะชดใช้ค่าเสียหายสำหรับการสูญเสียโอกาสที่ผู้ให้เช่าคาดหมายว่าจะได้รับหากผู้เช่าส่งมอบอาคารคืนตามกำหนด เนื่องจากศาลพิจารณาว่าการสูญเสียโอกาสอยู่ไกลจากสาเหตุมากเกินไป จำเลยจึงไม่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในส่วนนี้[26]

คำพิพากษาฎีกาปี พ.ศ. 2548 ตามคำพิพากษา แม้ว่าการระเบิดจะเกิดจากบุคคลที่สาม แต่เหตุการณ์ระเบิดเกิดขึ้นหลังจากอุบัติเหตุรถบรรทุกซึ่งบรรทุกวัตถุระเบิดมา พฤติกรรมของบุคคลที่สามเป็นผลโดยตรงจากอุบัติเหตุรถบรรทุก การระเบิดดังกล่าวเป็นเหตุที่รถบรรทุกสามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า การที่อุบัติเหตุเกิดขึ้นบนถนนสาธารณะเป็นเรื่องปกติที่อาจมีคนไปมุงดูสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งเป็นไปได้ว่าบางคนอาจมีเจตนาร้ายขโมยสิ่งของจากผู้ประสบเคราะห์หรือกระทำการที่ไม่เหมาะสมซึ่งอาจทำให้เกิดการระเบิดได้ นอกจากนี้ยังไม่มีข้อความบ่งชี้ที่ชัดเจนว่ารถบรรทุกกำลังบรรทุกวัตถุระเบิดอยู่

---

[24] *BUFFELAN-LANORE, Y. & LARRIAU-TERNEYRE, V. (2020). Droit civil : Les obligations. (p. 1266) (17th ed.). Sirey, coll. Sirey Université.*

[25] *คำพิพากษาฎีกาที่ 5129/2546*

[26] *คำพิพากษาฎีกาที่ 2078/2497*

การที่มีบุคคลที่สามเข้าไปเกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุนั้นเป็นพฤติกรรมที่คาดเดาได้ ดังนั้น ศาลจึงถือว่าการระเบิดเป็นผลสืบเนื่องอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องของอุบัติเหตุรถบรรทุก ดังนั้น บุคคลที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุต้องรับผิดชอบต่อการระเบิดของรถบรรทุกด้วย[27] หากวิเคราะห์ตามทฤษฎี promixa causa เหตุการณ์ที่ใกล้เคียงที่สุดกับการระเบิด คือ การแทรกแซงของบุคคลที่สามที่เข้ามาดูอุบัติเหตุและทำให้รถบรรทุกระเบิดโดยไม่รู้ตัว การแทรกแซงจากบุคคลภายนอกอยู่ใกล้ชิดกับการระเบิดมากที่สุด ดังนั้นจำเลยที่เป็นต้นเหตุของอุบัติเหตุจึงไม่รับผิดชอบต่อการระเบิด

ศาตราจารย์ศนันท์กรณ์ โสตถิพันธุ์ (2564)[28] ให้ความเห็นว่า ศาลไทยปรับใช้ทฤษฎีในแนวที่ความเสียหายต้องเป็นผลโดยตรงจากการทำละเมิดและไม่ไกลกว่าเหตุ ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้น เป็นความสัมพันธ์ระหว่างความประพฤติที่ก่อความเสียหายและความเสียหายนั้นเอง ซึ่งการกระทำนั้นจะต้องต่อเนื่องกับความเสียหาย โดยไม่ขาดช่วง ดังนั้นหากผลนั้นมาจากเหตุพิเศษก็ไม่อาจถือว่าเป็นผลที่เกิดจากการกระทำของผู้ก่อความเสียหายได้ การพิจารณาว่าการกระทำนั้นเป็นเหตุทำให้เกิดความเสียหายนั้นหรือไม่ จึงต้องพิจารณาว่าถ้าไม่มีการกระทำนั้น ผลเช่นนั้นจะไม่เกิดขึ้นแต่ในบางครั้ง การกระทำนั้นอาจมีเหตุการณ์หลายอย่างเข้ามาแทรก บุคคลนั้นจะต้องรับผิดเฉพาะความเสียหายที่ตนเองมีส่วนร่วมทำให้เกิดขึ้น ถ้าผู้เสียหายมีส่วนร่วมในความเสียหายนั้นโดยประมาทด้วย ความรับผิดของฝ่ายแรกอาจลดลง ศาตราจารย์ศนันท์กรณ์ ได้อ้างถึงคำพิพากษาฎีกาที่ 6092/2552 การที่แพทย์ไม่ได้ตรวจอาการของผู้ป่วยตั้งแต่เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลด้วยตนเอง แต่วินิจฉัยโรคและสั่งการรักษาอาการของผู้ป่วยตามที่ได้รับรายงานทางโทรศัพท์จากพยาบาลแทนโดยไม่ได้ตรวจสอบประวัติการรักษาผู้ป่วยด้วยตนเอง เมื่อพยาบาลฉีดยาให้แก่ผู้ป่วยตามที่แพทย์สั่งและหลังจากนั้นผู้ป่วยมีอาการแพ้รุนแรงโดยมิได้มีอาการเช่นนั้นมาก่อน ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของแพทย์ ทำให้ผู้ป่วยได้รับความเสียหาย และคำพิพากษาฎีกาที่ 7634/2554 จำเลยที่ 3 เป็นวิสัญญีแพทย์และจำเลยที่ 4 เป็นสูติแพทย์ เป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมไม่ได้รักษามาตรฐานการประกอบวิชาชีพเวชกรรมในระดับที่ดีที่สุดตามข้อบังคับของแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพ หมวดที่ 3 การประกอบวิชาชีพเวชกรรมข้อที่ 1 ทอดทิ้งผู้ป่วยไปรักษาพยาบาลผู้ป่วยรายอื่นเป็นเหตุให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย ถือได้ว่าจำเลยที่ 3 และจำเลยที่ 4 เป็นเหตุให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย การกระทำดังกล่าวทำให้เกิดความเสียหายอันเป็นผลโดยตรง จึงเป็นการทำละเมิดตามมาตรา 420[29]

▣ สรุป

การปรับใช้ทฤษฎีที่แตกต่างกันอาจนำไปสู่ผลลัพธ์ของคดีที่แตกต่างกันได้ ในบางครั้งทฤษฎี

---

[27] *คำพิพากษาฎีกาที่ 7973-7975/2548*

[28] *คนันท์กรณ์ โสตถิพันธุ์. (2564). คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลาภมิควรได้. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน. หน้า 117-118.*

[29] *เพิ่งอ้าง*

ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลอาจสามารถใช้อธิบายคำตัดสินของศาลได้ แต่ในบางครั้งคำพิพากษาของศาลก็ไม่สามารถอธิบายได้เลยด้วยทฤษฎีใด ๆ นอกจากนี้ ในแต่ละประเทศอาจมีความเข้าใจการตีความการให้คำจำกัดความหรือการปรับใช้ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่แตกต่างกันออกไป หรือแม้กระทั่งความคล้ายคลึงกันของทฤษฎีต่าง ๆ อาจทำให้เกิดความยุ่งยากต่อการปรับใช้ทฤษฎีก็ได้ ในการพิจารณาคดีผู้พิพากษาอาจคำนึงถึงทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล หรืออาจใช้สามัญสำนึกของวิญญูชนในการตัดสินคดีก็ได้

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

แม้ว่าการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงเป็นเรื่องของการใช้ดุลยพินิจของผู้พิพากษา แต่การใช้ดุลยพินิจนั้นเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรม (subjective) จึงควรอยู่บนพื้นฐานของหลักการที่ได้รับการยอมรับ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีต่าง ๆ จะช่วยให้การพิจารณาข้อเท็จจริงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น ทฤษฎีเหล่านี้สามารถใช้ยึดถือเป็นหลักการในการพิจารณาข้อเท็จจริงได้ การยึดถือหลักการเดียวกันในการพิพากษาคดีจะทำให้การตัดสินคดีต่าง ๆ ที่มีข้อเท็จจริงคล้ายคลึงกันเป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการวางหลักคำพิพากษาฎีกาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอีกด้วย (homogénéité jurisprudentielle)

อนึ่ง ความแตกต่างระหว่างแต่ละทฤษฎีอาจเป็นเพียงความแตกต่างในกระบวนวิธีการคิดทางนิติศาสตร์ ทฤษฎีเหล่านี้อาจนำไปสู่ผลลัพธ์ในการแก้ปัญหาข้อเท็จจริงที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันก็ได้ อย่างไรก็ดี การศึกษาทฤษฎีต่าง ๆ มีประโยชน์อย่างมากในเชิงวิชาการ เนื่องจากเป็นการศึกษานิติวิธีหรือการให้เหตุผลทางกฎหมาย (Juristic Reasoning) ที่ช่วยในการวิเคราะห์ปัญหาข้อเท็จจริง โดยไม่จำเป็นต้องยุติที่ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง เพราะในที่สุดแล้วจุดมุ่งหมายของการพิจารณาความเสียหายทางละเมิดคือการชดเชยเยียวยาผู้เสียหายหรือการคืนความเป็นธรรมให้แก่ผู้เสียหาย ให้กลับมาอยู่ในสภาพเดิมเสมือนกับว่าไม่ได้มีความเสียหายเกิดขึ้น

บรรณานุกรม

DURRY, G. Rapport introductif. Les distorsions du lien de causalité en droit de la responsabilité (2006). *In Acte du colloque des 15 et 16 décembre 2006.* Faculté de droit et de science politique de Rennes (Supplément n° 40 p. 5). Coll. Lamy Droit Civil.

DURRY, G. Le lien de causalité : approche comparative. Les distorsions du lien de causalité en droit de la responsabilité (2006). *In Acte du colloque des 15 et 16 décembre 2006*. Faculté de droit et de science politique de Rennes (Supplément n° 40 p. 7). Coll. Lamy Droit Civil.

QUEZEL-AMBRUNAZ, C. (2010). *Essai sur la causalité en droit de la responsabilité civile.* Paris : Dalloz.

VINEY, G., JOURDAIN, P., & CARVEL, S. (2013). Les conditions de la responsabilité. *Traité de droit civil* (4th ed.,). Paris : LGDJ.

MAGNUS, U. (1998). Causation under German Tort Law. *In Unification of Tort Law: Wrongfulness* (p. 63). Kluwer Law International.

LEGEAIS, R. (2016). *Grands systèmes de droit contemporains* (Approche comparative). Paris : Litec.

BUFFELAN-LANORE, Y. & LARRIAU-TERNEYRE, V. (2020). *Droit civil : Les obligations*. Sirey, coll. Sirey Université.

WRIGHT, RICHARD W. (1985) Causation in Tort Law. 73 *Cal. L. Rev.* 1735, 1828 (1985).

ศนันท์กรณ์ โสตถิพันธุ์. (2564). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลาภมิควรได้.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วย งานยุติธรรม ครั้งที่ 20 “สีสันแห่งปัญญา สองทศวรรษสู่ความยุติธรรมที่ยั่งยืน” โดย สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

ความเป็นมา และความมุ่งหมาย

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม (The National Symposium on Justice Administration) ถูกจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2546 ภายใต้หัวข้อ “กระบวนทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด” ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างมากจากบุคลากรหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม นักวิชาการในแวดวงกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรม ภาคประชาสังคม และประชาชนที่สนใจ การประชุมจะเป็นเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การบูรณาการ การแก้ไขปัญหาเชิงระบบและโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรม อันนำไปสู่การกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับบริบทของสังคม สำนักงานกิจการยุติธรรม จึงได้จัดการประชุมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำในทุก ๆ ปี มุ่งหมายเพื่อส่งเสริมบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม การให้ข้อเสนอแนะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านกฎหมายและการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในภาพรวมของประเทศ เพื่อผลักดันให้เป็นนโยบายระดับชาติ รวมทั้งศึกษาวิจัยเพื่อแสวงหาแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนากระบวนการยุติธรรมในด้านต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนการเผยแพร่องค์ความรู้ต่อสาธารณชน

ปัจจุบันการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ได้จัดมาแล้ว จำนวน 20 ครั้ง ประกอบด้วย

ครั้งที่ 1 กระบวนทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

ครั้งที่ 2 มาตรการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมและผู้มีอิทธิพล

ครั้งที่ 3 กระบวนการยุติธรรมกับบทบาทการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน

ครั้งที่ 4 การพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

ครั้งที่ 5 การพัฒนากระบวนการยุติธรรมในสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

ครั้งที่ 6 การพัฒนากระบวนการยุติธรรมยุคใหม่

ครั้งที่ 7 การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม

ครั้งที่ 8 นิติรัฐและพลเมือง : ทางออกประเทศไทย

ครั้งที่ 9 การขับเคลื่อนพลังสังคมสู่การพัฒนากระบวนการยุติธรรมที่ยั่งยืน

ครั้งที่ 10 การเสริมสร้างประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมเพื่อสังคมไทย

ครั้งที่ 11 พลิกโฉมกระบวนการยุติธรรม : เสริมสร้างศักยภาพไทยสู่อาเซียน 2558

ครั้งที่ 12 ท่องไปในความยุติธรรม...ทุกอณูของชีวิต

ครั้งที่ 13 เติมเต็มช่องว่าง...สร้างมิติใหม่ของกระบวนการยุติธรรม

ครั้งที่ 14 การปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

ครั้งที่ 15 การยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

ครั้งที่ 16 พัฒนากระบวนการยุติธรรมลดความเหลื่อมล้ำ นำความยุติธรรมสู่ประชาชน

ครั้งที่ 17 พัฒนากระบวนการยุติธรรม สร้างความเชื่อมั่น นำความยุติธรรมสู่ประชาชน

ครั้งที่ 18 การอำนวยความยุติธรรมในยุควิถีใหม่สู่ประชาชน

ครั้งที่ 19 กระบวนการยุติธรรมกับความท้ายทายในทศวรรษหน้า

ครั้งที่ 20 สีสันแห่งปัญญา สองทศวรรษสู่ความยุติธรรมที่ยั่งยืน

จากการประชุมแต่ละครั้งที่ผ่านมา นำไปสู่การอภิปราย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสวงหาทางออกต่าง ๆ พร้อมทั้งจัดทำเป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบบริหารงานยุติธรรม ต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) และคณะรัฐมนตรี เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายต่าง ๆ ให้เกิดผลอย่างจริงจังในทางปฏิบัติ และก่อให้เกิดแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม เช่น การเสนอร่างกฎหมาย ที่สำคัญหลายฉบับ ความตื่นตัวของบุคลากรเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด การแลกเปลี่ยนความรู้ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน การหารือร่วมกันเพื่อกำหนดแนวทางการประสานการดำเนินคดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การแสวงหาแนวทางร่วมกันในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพและตรงต่อความต้องการของประเทศ การสนับสนุนแนวคิดการให้ภาคชุมชนและท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน รวมทั้งการนำเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ส่งเสริมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และการบริการประชาชน

แนวคิดการจัดการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 20

การจัดประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรมครั้งที่ 20 ภายใต้หัวข้อ “สีสันแห่งปัญญา สองทศวรรษสู่ความยุติธรรมที่ยั่งยืน” มีการทบทวนองค์ความรู้ ข้อเสนอแนะ ผลผลิต รวมถึงพัฒนาการด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่เกิดขึ้นในแวดวงกระบวนการยุติธรรมตลอดสองทศวรรษที่ผ่านมา ผ่านการนำเสนอในเวทีอภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ภาคประชาชน และสื่อมวลชนในประเด็นที่เกี่ยวข้อง มุ่งหวังให้เกิดการบูรณาการร่วมกันในการแก้ไขปัญหาเชิงระบบและโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมไทยที่ส่งผลต่อการสร้างความเชื่อมั่นและลดความเหลื่อมล้ำด้านกระบวนการ

ยุติธรรม ซึ่งนำผลสรุปที่ได้จากการประชุมกำหนดเป็นกรอบหรือทิศทางในการปรับปรุงนโยบาย กฎหมาย และแนวทางปฏิบัติ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรีต่อไป

การประชุมครั้งนี้ ดำเนินการจัดประชุมในรูปแบบผสมผสาน (Online และ On-site) เผยแพร่ผ่านช่องทางที่หลากหลาย ได้แก่ ระบบ ZOOM, Facebook LIVE สำนักงานกิจการยุติธรรม, Facebook Fanpage Backbone MCOT และการถ่ายทอดสดผ่านดาวเทียมทาง MCU CHANNAL ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดจนช่องทางออนไลน์ของ Facebook คณะนิติศาสตร์ ของสถาบันเครือข่ายนิติศาสตร์เพื่อสังคม จำนวน 15 สถาบัน และ Facebook Page กลุ่มข่าวสารมหาวิทยาลัยรังสิต โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมและรับชมการถ่ายทอดสดผ่านช่องทางต่าง ๆ ดังนี้

1. ผู้เข้าร่วมการประชุมแบบออนไลน์ผ่านโปรแกรม ZOOM จำนวน 1,000 คน

2. ผู้รับชมการถ่ายทอดสดผ่านสื่อออนไลน์ Facebook และ Youtube ของสำนักงานกิจการยุติธรรม และได้มีการแชร์ลิงค์จากเครือข่ายสื่อออนไลน์ต่าง ๆ อาทิ คณะนิติศาสตร์ของสถาบันเครือข่ายนิติศาสตร์เพื่อสังคม และกลุ่มข่าวสารมหาวิทยาลัยรังสิต จำนวนรวม 15,942 คน

3. ผู้รับชมการถ่ายทอดสดผ่านดาวเทียมทาง MCU CHANNAL ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 4,200 คน

แสดงให้เห็นว่า บุคลากรและเจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ทั้งของหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา ที่สำคัญคือภาคประชาชนมีความสนใจต้องการให้กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย ได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้า มีประสิทธิภาพ สร้างความเชื่อมั่น และเสริมสร้างภาพลักษณ์ประเทศไทยและเป็นที่ยอมรับจากเวทีโลก

สาระสำคัญจากการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 20

สำหรับการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 20 ถือเป็นช่วงครบรอบสองทศวรรษ สำนักงานกิจการยุติธรรม จึงได้มีการนำเสนอความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อันเป็นผลสืบเนื่องจากประเด็นที่ได้จากการประชุมทั้ง 19 ครั้งที่ผ่านมาใน 6 เรื่องสำคัญ ดังนี้

1. การพัฒนาเรื่องประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรม ได้มีการนำเสนอ อภิปราย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องในทุกครั้งของการประชุม ซึ่งได้นำไปสู่การพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

(1) การจัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (Data Exchange Center : DXC) (พ.ศ. 2550) เพื่อแก้ไขปัญหาการเข้าถึงข้อมูล โดย ณ ปัจจุบันมีฐานข้อมูลที่จำเป็นในการปฏิบัติงานจำนวนมากถึง 24 ฐานข้อมูลจาก 26 หน่วยงาน ซึ่งระบบสามารถจัดทำประวัติผู้กระทำผิดในลักษณะ Single Report ได้อย่างครบถ้วน ทำให้ลดระยะเวลาการตรวจสอบ สืบค้น และใช้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2565 ฐานข้อมูล DXC มีการใช้งานมากถึง 6 ล้านครั้ง ทั้งนี้ ในอนาคตจะมีการพัฒนาเป็นศูนย์ปฏิบัติการฐานข้อมูลการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

(2) การพัฒนาระบบ CRIMES ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (พ.ศ. 2556) เพื่ออำนวยความสะดวกในการรวบรวมข้อมูล และเพิ่มประสิทธิภาพงานสอบสวน งานสืบสวน งานป้องกันปราบปราม และงานจราจร ทั้งยังสามารถเชื่อมโยงไปยังฐานข้อมูลอื่นของสำนักงานตำรวจฯ หรือหน่วยงานภายนอกได้

(3) การพัฒนาระบบบริการข้อมูลคดีศาลยุติธรรม (CIOS) (พ.ศ. 2561) เพื่ออำนวยความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลคดีของศาล และช่วยให้ประชาชนสามารถติดตามคดีได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

(4) การก่อตั้งกองทุนยุติธรรม ตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม (พ.ศ. 2549) เพื่อช่วยบรรเทาความเดือดร้อน และลดภาระค่าใช่จ่ายของประชาชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งจากข้อมูลในปี พ.ศ. 2565 สามารถให้การช่วยเหลือประชาชนได้ 2,548 ราย คิดเป็นเงินจำนวน 293,405,274.54 บาท โดยแบ่งเป็น

- การช่วยเหลือในการดำเนินคดี 1,814 ราย จำนวนเงิน 33,323,811.41 บาท
- การขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย 612 ราย จำนวนเงิน 151,013,540 บาท
- การช่วยเหลือโดยการออกหนังสือรับรองการชำระเงินในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ จำนวนเงิน 96,677,079.13 บาท
- การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน 2 ราย จำนวนเงิน 309,469 บาท
- การให้ความรู้ทางกฎหมาย 120 ราย จำนวนเงิน 12,081,375 บาท

นอกจากนี้ ผลการประชุมที่ผ่านมาได้จุดประกาย และสร้างกระแสการร่วมคิดร่วมพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมที่ขยายวงกว้างออกไป อาทิ การกำหนดหลักเกณฑ์ และแนวทางการประเมินคุณธรรม และความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) ในด้านการบริหารจัดการ ด้านธรรมาภิบาล และด้านป้องกันการทุจริตของหน่วยงาน

ดังนั้น การประชุมในครั้งนี้ จึงมีการนำเสนอแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเวทีเสวนาเกี่ยวกับ **เส้นทางการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม** ในมุมมองเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาการคอร์รัปชันในปัจจุบันว่า “อำนาจยิ่งมีมาก ยิ่งทุจริตมาก” ดังนั้นจึงควร **กำหนดขอบเขตอำนาจรัฐให้เหมาะสม** และส่งเสริมการให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อให้สามารถเข้าถึงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เปรียบเสมือนสายเลือดในชีวิตสำหรับปัญหาเรื่องภาพลักษณ์ของตำรวจ พบว่ายังเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากภารกิจของตำรวจมีความหลากหลาย ต้องรับผิดชอบงานหลายด้าน ทั้งงานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งในการเสวนาได้ให้ข้อเสนอแนะว่าตำรวจควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้ ควรมุ่งเน้นให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมแก่ประชาชน พัฒนาระบบงานสืบสวนสอบสวน ปรับปรุงกฎหมายให้มีความเหมาะสม นำเทคโนโลยีมาใช้ และการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจควรจัดอย่างเป็นระบบและเชื่อมต่อกัน

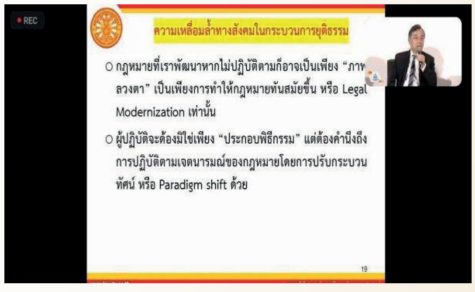
มุมมองด้านกฎหมาย ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีความชัดเจนและมุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมายให้เหมาะสมกับบริบทและธรรมชาตินิสัยของคนไทย ให้ใช้โทษอาญาเท่าที่จำเป็น ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องยึดเจตนารมณ์ของกฎหมายเป็นสำคัญ มิใช่ยึดตนเองเป็นหลักในการตีความหรือนำกฎหมายไปใช้ และเนื่องจากกฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ร่วมกันในสังคม

จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นและการคิดวิเคราะห์จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย (Regulatory Impact Analysis : RIA) และหลังการออกกฎหมายต้องมีการทบทวนทุก ๆ ห้าปี เพื่อให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยวิธีการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Indicators : LEI) ซึ่งสำนักงานกิจการยุติธรรมจะมีความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาต่อไป

นอกจากนี้ ในการเสวนาได้กล่าวถึงการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งเน้นประเด็นว่าทำอย่างไรไม่ให้งานวิจัยขึ้นหิ้ง ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาฐานข้อมูลเป็นสำคัญ ซึ่งขณะนี้สำนักงานกิจการยุติธรรมได้ศึกษาและเริ่มดำเนินการเรื่องการจัดตั้งหน่วยบริหารทุนเฉพาะด้านกระบวนการยุติธรรม (Program Management Unit : PMU)

2. การพัฒนามาตรการและแนวปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด เรื่องนี้ได้มีการกล่าวถึงเนื้อหาการประชุมครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2546) และครั้งที่ 13 (พ.ศ. 2557) ที่มีประเด็นนำไปสู่การพัฒนาและความร่วมมือของทุกภาคส่วนในเวลาต่อมา ดังนี้

(1) การทบทวนและปรับปรุงการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละราย ได้แก่

(1.1) การกำหนดหลักเกณฑ์ใหม่ในการรอการกำหนดโทษ และรอการลงโทษตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2559 ที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานมีหลักเกณฑ์ และวิธีการบังคับโทษปรับในเรื่องการยึดทรัพย์สิน หรือการอายัดสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สิน เพื่อใช้ค่าปรับ และกำหนดอัตราเงินในการกักขังแทนค่าปรับที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน ส่งผลให้ผู้ถูกจำคุกระยะสั้นในเรือนจำมีน้อยลง

(1.2) พระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 ซึ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาชญากรรมสะเทือนขวัญ เนื่องจากผู้กระทำผิดบางราย เมื่อพ้นโทษออกมาได้ก่อเหตุซ้ำซาก สร้างปัญหาให้กับสังคม และที่ผ่านมายังไม่มีกฎหมายที่ใช้ในการควบคุม สอดส่อง และติดตามผู้พ้นโทษอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประชาชนเกิดความหวาดระแวงในอันตรายที่อาจเกิดขึ้น ทำให้ขาดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น จึงถือได้ว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกที่รัฐบาลผลักดันให้มีมาตรการพิเศษในการป้องกันผู้กระทำผิดซ้ำรวมถึงเป็นการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม โดยใช้หลักการบูรณาการกำหนดให้มีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน การสั่งฟ้องคดี การมีคำพิพากษา การแก้ไขฟื้นฟู และการเฝ้าระวังผู้กระทำความผิดภายหลังพ้นโทษ เพื่อสร้างสังคมปลอดภัยภายใต้การปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ไม่ว่าจะเป็นการให้อำนาจแก่ตำรวจ อัยการที่สามารถดำเนินการได้ทันที ตั้งแต่การจำแนกและการตรวจสุขภาพจิตผู้กระทำผิด จนไปถึงในชั้นศาลที่สามารถสั่งให้มีการแก้ไขฟื้นฟูหรือใช้มาตรการทางการแพทย์ นอกจากนี้ มาตรการเฝ้าระวังภายหลังพ้นโทษจะเป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเฝ้าระวังดูแลสอดส่องผู้พ้นโทษไม่ให้กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก โดยกรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ กรมการแพทย์ และคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมระดับจังหวัด (กพยจ.) เป็นต้น ซึ่งกฎหมายดังกล่าวส่งผลให้สามารถรักษาความสมดุลในการสร้างความปลอดภัยให้แก่สังคม โดยการป้องกันสังคมและ

ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นอีก รวมทั้งเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยคำนึงถึงสิทธิ และเสรีภาพอย่างเหมาะสม

(1.3) พระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 มีเจตนารมย์เพื่อให้การปฏิบัติงานด้านการคุมประพฤติมีประสิทธิภาพ ทั้งในชั้นก่อนระหว่าง และหลังการพิจารณาคดีของศาล โดยเกี่ยวข้องกับการคุมประพฤติของผู้กระทำผิดทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ ผู้ได้รับการพักการลงโทษ และการลดวันต้องโทษจำคุก รวมถึง

การตรวจพิสูจน์การฟื้นฟูสมรรถนะผู้ติดยาเสพติด การจัดให้มีการทำงานบริการสังคม การดำเนินการเพื่อสร้างความสมานฉันท์ การให้การสงเคราะห์ต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมของหน่วยงานในการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งส่งผลให้เกิดความสมานฉันท์และความสงบสุขเรียบร้อยเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน

(2) การพัฒนาสิทธิของผู้ต้องขัง

ข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากการประชุมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีและแนวทางการดำเนินงาน ได้แก่

(2.1) การนำอุปกรณ์ EM (Electronic Monitoring) มาใช้ในการควบคุมผู้กระทำผิดในอัตราโทษที่ไม่สูง หรือใกล้พ้นโทษ ตามกฎกระทรวงการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรืออุปกรณ์อื่นใดในการติดตามตัวผู้ถูกคุมความประพฤติ ตามเงื่อนไขที่ศาลหรือพนักงานผู้มีอำนาจสั่ง พ.ศ. 2560 ซึ่งการใช้เครื่องมือ EM ถือเป็นมาตรการทางเลือกแทนการจำคุกที่จะช่วยลดความแออัดในเรือนจำ และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพผู้กระทำผิด ส่งผลต่อการลดค่าใช้จ่ายการดำเนินงานด้านกระบวนการยุติธรรม

(2.2) การนำร่องแนวทางการถอดโซ่ตรวนนักโทษในปี พ.ศ. 2550 ซึ่งทำให้ประเทศไทยมีแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์กรสหประชาชาติ ส่งผลให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐานเทียบเท่าสากล

รวมถึงการปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติ ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ปี ค.ศ. 1966 “Standard & Norm” คือ การปรับปรุงการบริหารด้านสุขอนามัย ลดการเจ็บป่วยของผู้ต้องขัง

ในเวทีเสวนาครั้งนี้ ได้มีการนำเสนอในประเด็นเกี่ยวกับระบบงานยุติธรรมว่าควรเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People Centric Justice) และต้องเป็นไปเพื่อส่วนรวมไม่เลือกปฏิบัติ ในส่วนของการลดความเหลื่อมล้ำนั้น รัฐไม่ควรปล่อยให้ผู้กระทำผิดลอยนวล มิฉะนั้น จะก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมต่อไป

3. การส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์ การไกล่เกลี่ย ประนีประนอมข้อพิพาท

จากการประชุมครั้งที่ 5 (พ.ศ. 2550) และครั้งที่ 9 (พ.ศ. 2554) ได้มีข้อเสนอให้นำมาตรการทางเลือกและการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มากขึ้น เพื่อลดปริมาณคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ

และปัจจุบันได้มีการตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และกำหนดมาตรฐานของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยตัวผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติให้การรับรอง โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 - 2565 สถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ได้นำหลักสูตรไปใช้ในการฝึกอบรมทั้งหมด 27 หน่วยงาน ดำเนินการอบรมไปแล้ว 112 รุ่น มีผู้ผ่านการอบรม 5,390 ราย ทั้งนี้ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 สามารถลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลได้ จำนวนทั้งสิ้น 51,478 เรื่อง

การประชุมครั้งนี้ ได้มีการนำเสนอมุมมองเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการให้ความช่วยเหลือและเยียวยาต่อผู้กระทำผิดที่มีอยู่ในปัจจุบันว่าเหมาะสมแล้ว แต่ควรมีการลดอำนาจรัฐและเพิ่มอำนาจให้ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น ทั้งนี้มีข้อเสนอว่าการไกล่เกลี่ยควรแบ่งเป็น 2 ปี คือ ปีกแรกควรเน้นการแก้ไข และปีกที่สองควรเน้นการเสริมสร้างความสมานฉันท์

4. กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน

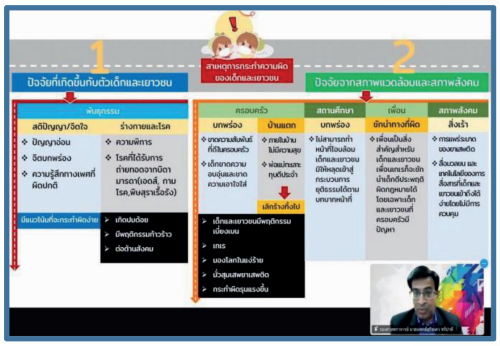
จากประชุมครั้งที่ 4 (พ.ศ. 2549) ครั้งที่ 15 (พ.ศ. 2560) และครั้งที่ 17 (พ.ศ. 2562) ได้เสนอให้มีการนำมาตรฐานสากล และแนวทางการดำเนินงานของต่างประเทศมาปรับใช้กับกระบวนการยุติธรรมของเด็กและเยาวชน ซึ่งได้มีการพัฒนาแนวทางและนโยบายในเรื่องดังกล่าว อาทิ

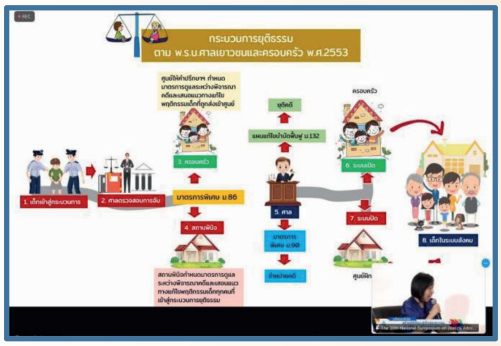
(1) การพัฒนาแนวทางการบำบัดฟื้นฟูโดยการจำแนกเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นรายบุคคล (พ.ศ.2557) โดยใช้หลักเกณฑ์ของความเสี่ยงหรือแนวโน้มการกระทำผิดซ้ำ (Risk of Recidivism) เพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้สอดคล้องกับปัญหาและความจำเป็นของเด็กและเยาวชนแต่ละรายตามความเหมาะสม ส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเกิดความเข้าใจในการปรับตัวด้านพฤตินิสัยและไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

(2) การปรับเกณฑ์อายุเด็กที่ไม่ต้องรับโทษ ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 29) พ.ศ.2565 ที่ได้ปรับเกณฑ์อายุเด็กจาก 10 ปี เป็น 12 ปี ที่ไม่ต้องรับโทษอาญา แต่ให้อำนาจศาลในการดำเนินการอื่น ๆ อาทิ ว่ากล่าวตักเตือน วางข้อกำหนดให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองในการระวังมิให้เด็กไปก่อเหตุร้าย หรือศาลสั่งให้ใช้มาตรการหรือวิธีการสำหรับเด็ก โดยต้องเข้าสู่กระบวนการสงเคราะห์คุ้มครองเด็กตามกฎหมายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แทนการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เวทีเสวนาในปีนี้ ได้มีการนำเสนอและแลกเปลี่ยนความเห็นในหัวข้อ **"สร้างนิติทัศนะสู่เด็กและเยาวชน เพื่อไม่ให้ก้าวพลาดสู่กระบวนการยุติธรรม"** โดยได้นำเสนอประสบการณ์ตัวอย่าง และกรณีศึกษาของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม รวมไปถึงข้อเสนอและแนวทางการพัฒนาของกระบวนการยุติธรรมเพื่อสร้างหลักนิติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน การสร้างวัฒนธรรมสังคมเคารพกฎหมาย เพื่อสร้างการรับรู้ที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน และข้อเสนอแนะการดำเนินงานของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม

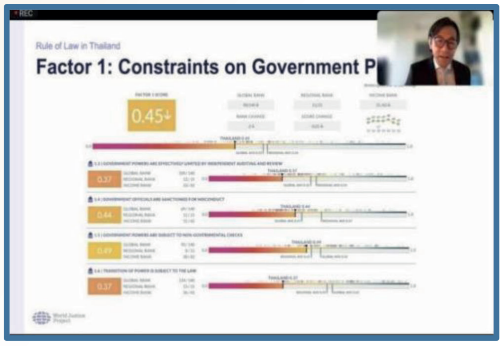
5. การพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไขกฎหมาย ได้ให้ข้อเสนอแนะ ความเห็นไว้ตั้งแต่การประชุมครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2547) และตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการพัฒนา แก้ไขปรับปรุงกฎหมายหลายฉบับ อาทิ

(1) ผลจากการประชุมครั้งที่ 4 (พ.ศ. 2549) นำไปสู่การตรา "พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553" เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว ในส่วนของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นไปอย่างเหมาะสม

(2) ผลจากการประชุมครั้งที่ 14 (พ.ศ. 2559) นำไปสู่การตรา "พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564" เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายของแต่ละองค์กรมีความสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ และเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

(3) ผลจากการประชุมครั้งที่ 14 (พ.ศ. 2559) นำไปสู่การเสนอให้มีการกำหนดกรอบระยะเวลาการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมให้ชัดเจน เพื่อสร้างมาตรการเร่งรัดการดำเนินคดีให้มีประสิทธิภาพ โดยได้มีการตรา "พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565"

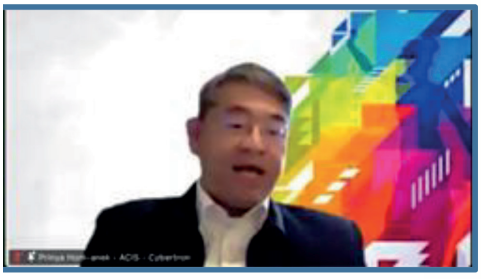

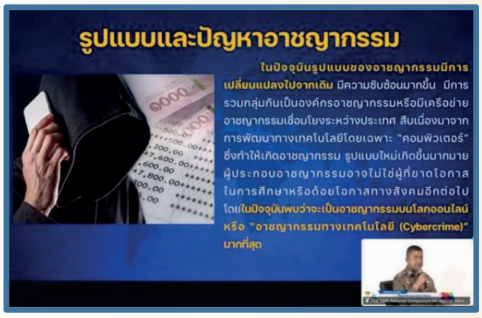
ประเด็นต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น คือ ความพยายามและความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการพัฒนากฎหมายที่ดีให้แก่ประเทศไทย โดยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขกฎหมาย และงานยุติธรรม รัฐบาล**ต้องทำให้ประชาชนมีความรู้** และสามารถรับรู้ถึงสิทธิและการบังคับสิทธิของตนเอง เพราะหากประชาชนมีความรู้ตั้งแต่ต้นทาง หากเกิดปัญหาขึ้น เขาก็จะสามารถหาทางแก้ไขปัญหาเองได้ นอกจากนี้ **ระบบงานยุติธรรมควรมุ่งเน้นความต้องการของประชาชนเป็นศูนย์กลาง**

6. การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

ผลจากการหารือในเวทีการประชุมครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2547) และครั้งที่ 3 (พ.ศ. 2548) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเป็นที่มาของการกำหนดระเบียบ หรือมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรมที่สำคัญ คือ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2560 เรื่อง การกำหนดกรอบแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ 6 ด้าน เพื่อพัฒนางานด้านการป้องกันอาชญากรรมให้มีความเชื่อมโยงภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีทิศทางการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ ซึ่งในเรื่องนี้ได้สร้างความตื่นตัวให้กับหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ส่งผลให้หลังปี พ.ศ. 2561 เป็นต้นมาแนวโน้มการเกิดสถานการณ์ปัญหาอาชญากรรมมีปริมาณลดลง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และโลกแห่งยุคเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย ทำให้รูปแบบการเกิดอาชญากรรมที่เกิดขึ้นได้มีการปรับเปลี่ยนจากอาชญากรรมพื้นฐาน พัฒนาไปสู่การเกิดอาชญากรรมรูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า Cyber Crime ดังนั้น หน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีการปรับตัวและรับมือกับการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นด้วย

ดังนั้น เวทีเสวนาในปีนี้ จึงมีการนำเสนอในหัวข้อ เรื่อง "ภัยคุกคามอาชญากรรมกับการรับมือของหน่วยงานภาครัฐ" ซึ่งกล่าวถึงบทบาทและภารกิจด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม การรับมือของหน่วยงานรัฐว่าจำเป็นต้องวิเคราะห์โดยนำผลการประเมินตัวชี้วัดมาพัฒนากลยุทธ์การดำเนินงาน การจัดตั้งหน่วยงานส่วนกลางอาจไม่ใช่การรับมือกับภัยคุกคามใหม่ที่มีประสิทธิภาพ แต่ควรกระจายสู่ส่วนภูมิภาคเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้มากที่สุด

ในส่วนของอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ซึ่งเป็นอาชญากรรมที่มีความซับซ้อน ไม่มีอาณาเขตพื้นที่ ก่อให้เกิดความเสียหายได้รวดเร็ว และมหาศาล ดังนั้น เป้าหมายในการรับมือของหน่วยงานภาครัฐที่สำคัญ จึงควรเป็นการลดความเสียหายที่เกิดขึ้นกับประชาชนให้มากที่สุด

การรับมือกับภัยคุกคามอาชญากรรมในปัจจุบันนั้น **"ไม่ใช่ if แต่คือ when"** นั่นคือ **เมื่อมีเหตุเกิดขึ้น ต้องพร้อมรับมือตลอดเวลา** โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคธุรกิจ โดยการป้องกันปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยีมีหลักสำคัญคือ การให้ความรู้ การสร้างความตระหนัก และการปรับ Mind set ของประชาชน เพราะกระบวนการหลอกลวงจะใช้หลักจิตวิทยาในการหลอกลวงเหยื่อที่มีความโลภหรือมีความอ่อนแอทางจิตใจ

บทสรุป

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรมครั้งที่ 20 ปี พ.ศ. 2566 ทำให้มองเห็นถึงภาพรวมของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการยุติธรรมไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาได้เป็นอย่างดี ที่จะนำไปสู่การทิศทางการบริหารงานยุติธรรมที่เหมาะสม และสอดรับกับการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการยุติธรรมในอนาคต เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทต่าง ๆ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานและรองรับกับสถานการณ์ความท้าทายรูปแบบใหม่ที่จะเกิดขึ้น รวมถึงสามารถอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง

ทั้งนี้ รายงานสรุปผลการประชุมทางวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 20 (The 20th the National Symposium on Justice Administration) ภายใต้หัวข้อ “สีสันแห่งปัญญา สองทศวรรษสู่ความยุติธรรมที่ยั่งยืน” จะมีการนำไปเผยแพร่ในช่องทางต่าง ๆ ของสำนักงานกิจการยุติธรรม ประกอบด้วย เว็บไซต์ Facebook รวมถึงวารสารกระบวนการยุติธรรม (Journal of Justice System) ซึ่งปัจจุบันได้รับการรับรองคุณภาพวารสารจากศูนย์ดัชนี การอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ให้อยู่ในกลุ่มที่ 1 (TCI1)

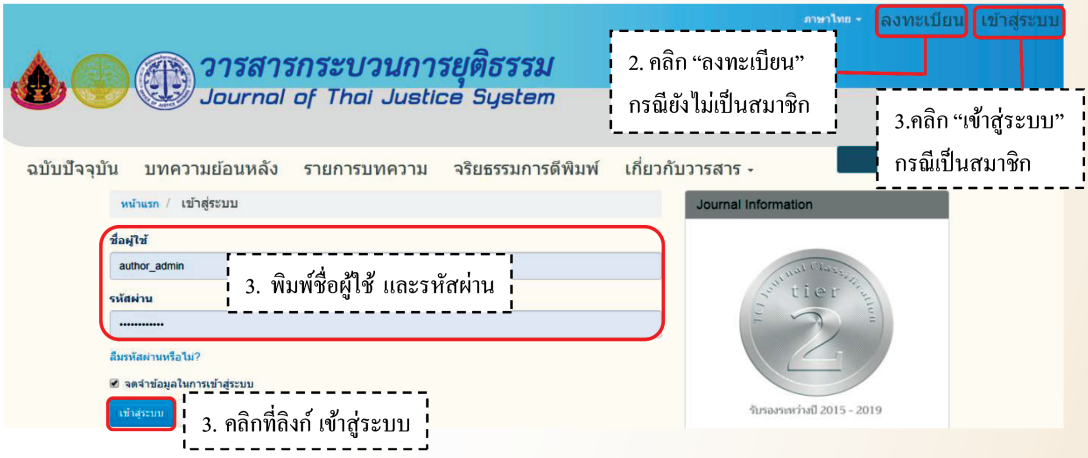
ขั้นตอนการส่งบทความ (Submission)

ขั้นตอนที่ 1 : การเข้าสู่ระบบวารสาร

1. เข้าสู่หน้าเว็บไซต์วารสารกระบวนการยุติธรรม URL : https://www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS/

2. สมัครสมาชิก (Register) กรณีที่ยังไม่เคยเป็นสมาชิกของวารสารกระบวนการยุติธรรม ให้คลิกที่ปุ่ม **"ลงทะเบียน"** และสร้างข้อมูลส่วนตัว เช่น ชื่อผู้ใช้, Email, รหัสผ่าน รายละเอียดต่าง ๆ ที่แสดงในระบบ และยืนยันตัวตนผ่าน Link ที่ระบบส่งไปยัง Email ของท่าน

3. กรณีที่เป็นสมาชิกของวารสารกระบวนการยุติธรรมอยู่แล้ว ให้พิมพ์ ชื่อผู้ใช้ และรหัสผ่าน จากนั้นคลิกที่ปุ่ม เข้าสู่ระบบ

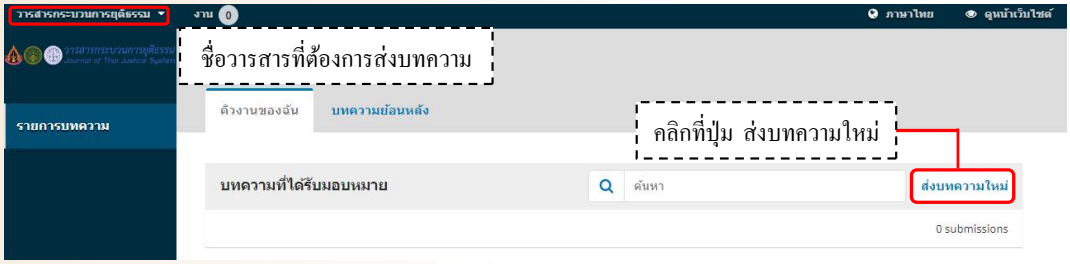
ขั้นตอนที่ 2 : เข้าหน้า Dashboard

เมื่อเข้าสู่ระบบแล้วชื่อผู้ใช้จะแสดงที่มุมบนด้านขวาของเว็บไซต์ผู้ส่งบทความ คลิกที่ชื่อผู้ใช้ และคลิก แดชบอร์ด

ขั้นตอนที่ 3 : เข้าสู่กระบวนการส่งบทความ (Submission)

ระบบจะนำเข้าสู่หน้าของผู้เขียนบทความ/ผู้แต่ง (Author) คลิกที่ปุ่ม ส่งบทความใหม่

จากนั้นดำเนินการตามกระบวนการส่งบทความ 5 ขั้นตอน ดังนี้

Step 1 : เริ่มต้น

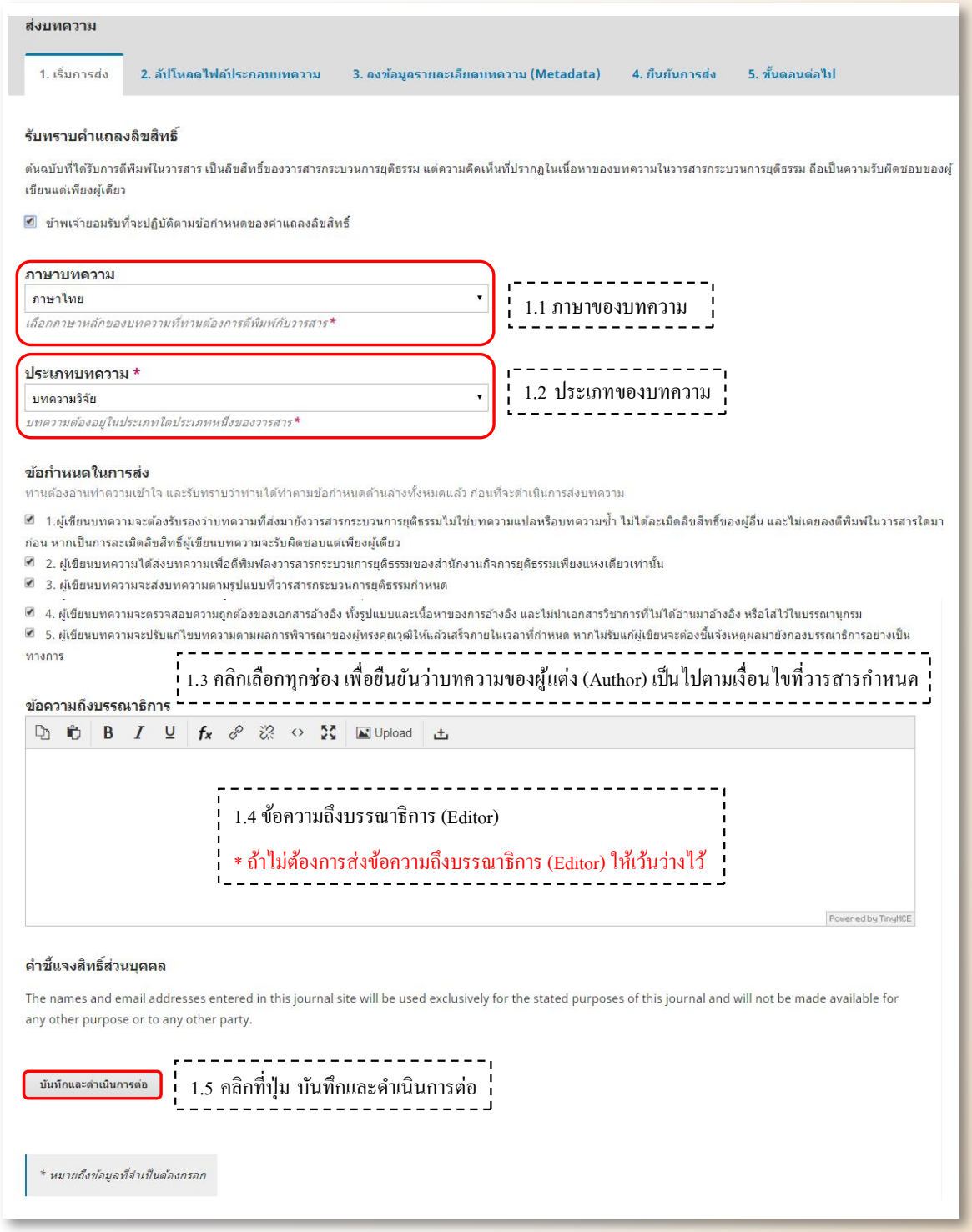
1.1 ภาษาของบทความที่จะส่งตีพิมพ์ เช่น ภาษาไทย หรือ ภาษาอังกฤษ เป็นต้น

1.2 ประเภทของบทความ เช่น บทความวิจัย (Research Articles) บทความวิชาการ (Academic Articles) เป็นต้น

1.3 ผู้เขียนบทความ/ผู้แต่ง (Author) จะต้องอ่านข้อกำหนดในการส่งบทความ และคลิกยอมรับทุกข้อกำหนด เพื่อยืนยันว่าท่านทำตามเงื่อนไขที่วารสารกระบวนการยุติธรรมกำหนด

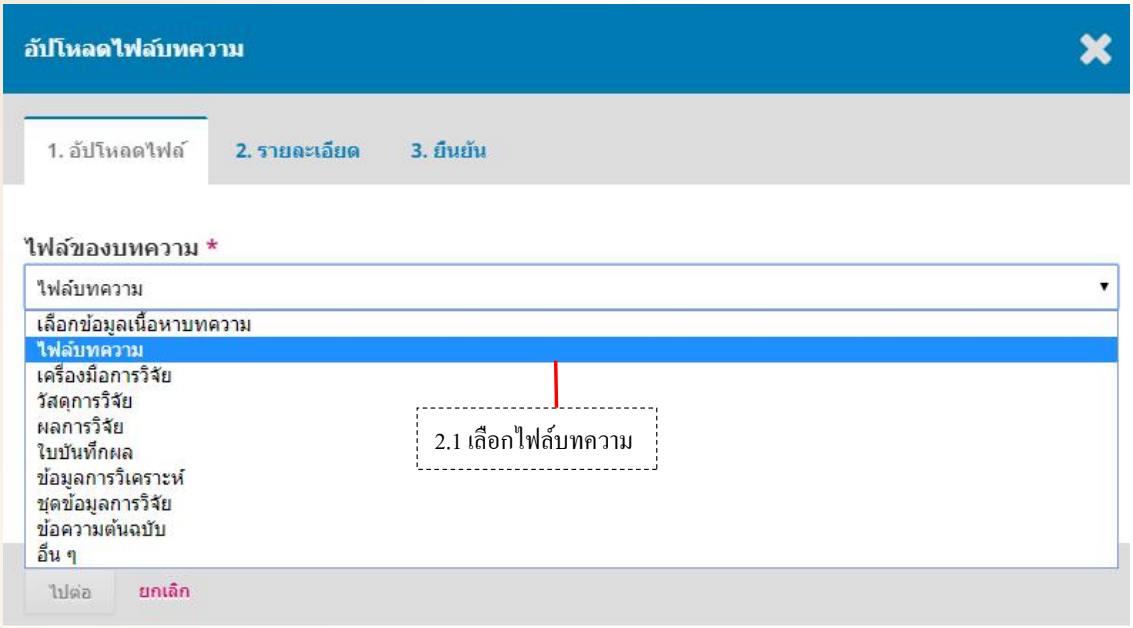
1.4 หากผู้แต่ง (Author) ต้องการส่งข้อความถึงบรรณาธิการ (Editor) ให้กรอกข้อความในกล่องข้อความ ถึงบรรณาธิการ โดยข้อความที่ส่งถึงบรรณาธิการจะไม่ถูกเผยแพร่และใช้ในวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากการตีพิมพ์บทความในวารสารกระบวนการยุติธรรม

1.5 คลิกที่ปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ เพื่อไปยังกระบวนการถัดไป

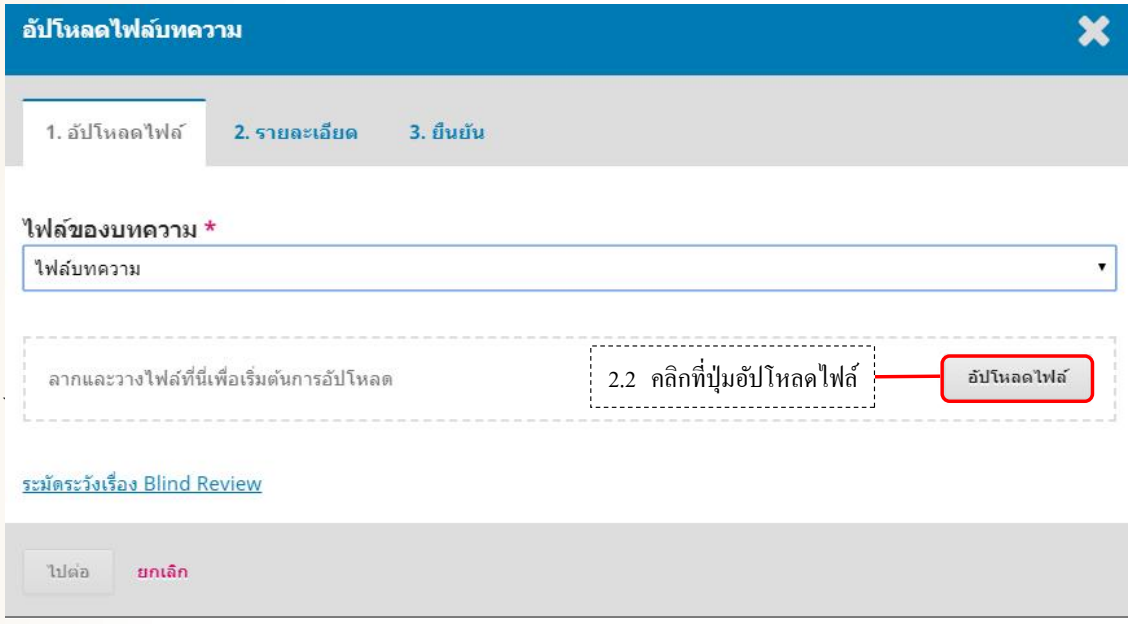

ส่งบทความ
1. เริ่มการส่ง
2. อัปโหลดไฟล์ประกอบบทความ
3. ลงข้อมูลรายละเอียดบทความ (Metadata)
4. ยืนยันการส่ง
5. ขั้นตอนต่อไป
รับทราบคำแถลงลิขสิทธิ์
ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร เป็นลิขสิทธิ์ของวารสารกระบวนการยุติธรรม แต่ความคิดเห็นที่ปรากฏในเนื้อหาของบทความในวารสารกระบวนการยุติธรรม ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว
ข้าพเจ้ายอมรับที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดของคำแถลงลิขสิทธิ์
ภาษาบทความ
ภาษาไทย
เลือกภาษาหลักของบทความที่ท่านต้องการตีพิมพ์กับวารสาร*
1.1 ภาษาของบทความ
ประเภทบทความ *
บทความวิจัย
บทความต้องอยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งของวารสาร*
1.2 ประเภทของบทความ
ข้อกำหนดในการส่ง
ท่านต้องอ่านทำความเข้าใจ และรับทราบว่าท่านได้ทำตามข้อกำหนดด้านล่างทั้งหมดแล้ว ก่อนที่จะดำเนินการส่งบทความ
1.ผู้เขียนบทความจะต้องรับรองว่าบทความที่ส่งมายังวารสารกระบวนการยุติธรรมไม่ใช่บทความแปลหรือบทความซ้ำ ไม่ได้ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น และไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน หากเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ผู้เขียนบทความจะรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว
2. ผู้เขียนบทความได้ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ลงวารสารกระบวนการยุติธรรมของสำนักงานกิจการยุติธรรมเพียงแห่งเดียวเท่านั้น
3. ผู้เขียนบทความจะส่งบทความตามรูปแบบที่วารสารกระบวนการยุติธรรมกำหนด
4. ผู้เขียนบทความจะตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารอ้างอิง ทั้งรูปแบบและเนื้อหาของการอ้างอิง และไม่นำเอกสารวิชาการที่ไม่ได้อ่านมาอ้างอิง หรือใส่ไว้ในบรรณานุกรม
5. ผู้เขียนบทความจะปรับแก้ไขบทความตามผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด หากไม่รับแก้ผู้เขียนจะต้องชี้แจงเหตุผลมายังกองบรรณาธิการอย่างเป็นทางการ
1.3 คลิกเลือกทุกช่อง เพื่อยืนยันว่าบทความของผู้แต่ง (Author) เป็นไปตามเงื่อนไขที่วารสารกำหนด
ข้อความถึงบรรณาธิการ
Upload
1.4 ข้อความถึงบรรณาธิการ (Editor)
* ถ้าไม่ต้องการส่งข้อความถึงบรรณาธิการ (Editor) ให้เว้นว่างไว้
Powered by TinyMCE
คำชี้แจงสิทธิ์ส่วนบุคคล
The names and email addresses entered in this journal site will be used exclusively for the stated purposes of this journal and will not be made available for any other purpose or to any other party.
บันทึกและดำเนินการต่อ
1.5 คลิกที่ปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ
* หมายถึงข้อมูลที่จำเป็นต้องกรอก

Step 2 : อัปโหลดไฟล์บทความ

2.1 เลือกประเภทของไฟล์ โดยบทความฉบับเต็ม (Full Text) ให้เลือก “ไฟล์บทความ”

2.2 อัปโหลดบทความฉบับเต็ม (Full Text) โดยคลิกที่ปุ่ม Upload File

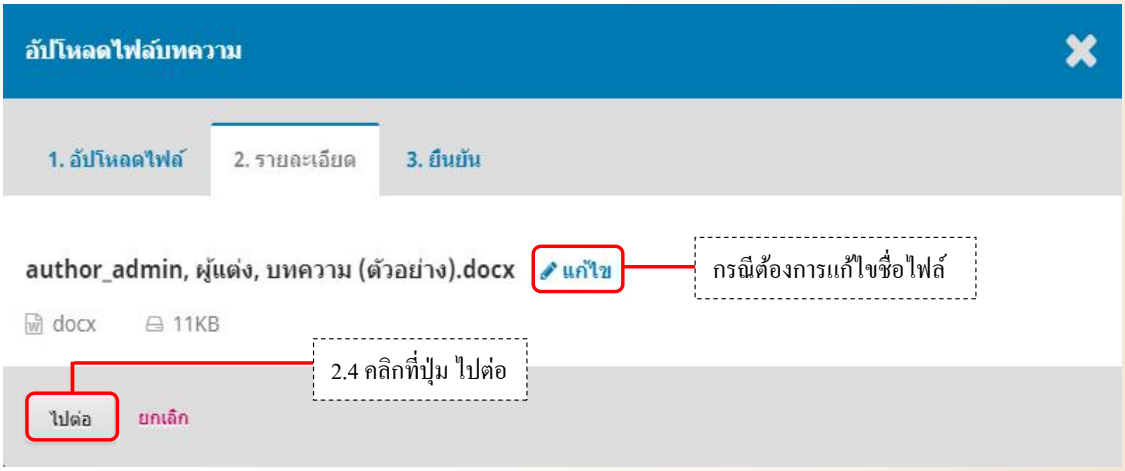
2.3 คลิกที่ปุ่ม ไปต่อ

* หากต้องการเปลี่ยนไฟล์ที่จะแนบให้คลิกที่ปุ่ม เปลี่ยนไฟล์

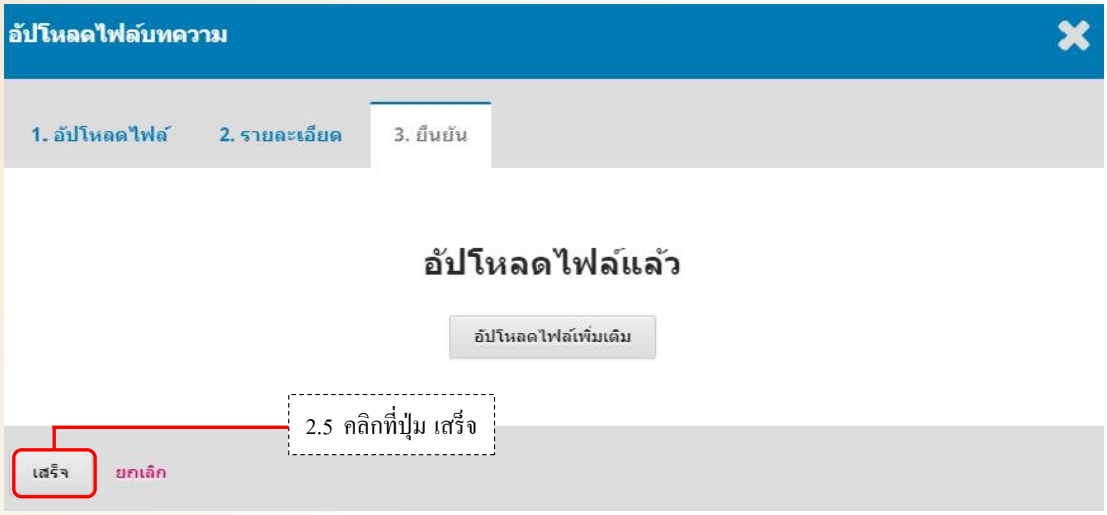
2.4 คลิกที่ปุ่ม ไปต่อ

* หากต้องการแก้ไขชื่อไฟล์ในระบบ ให้คลิกที่ แก้ไข

2.5 คลิกที่ปุ่ม เสร็จ

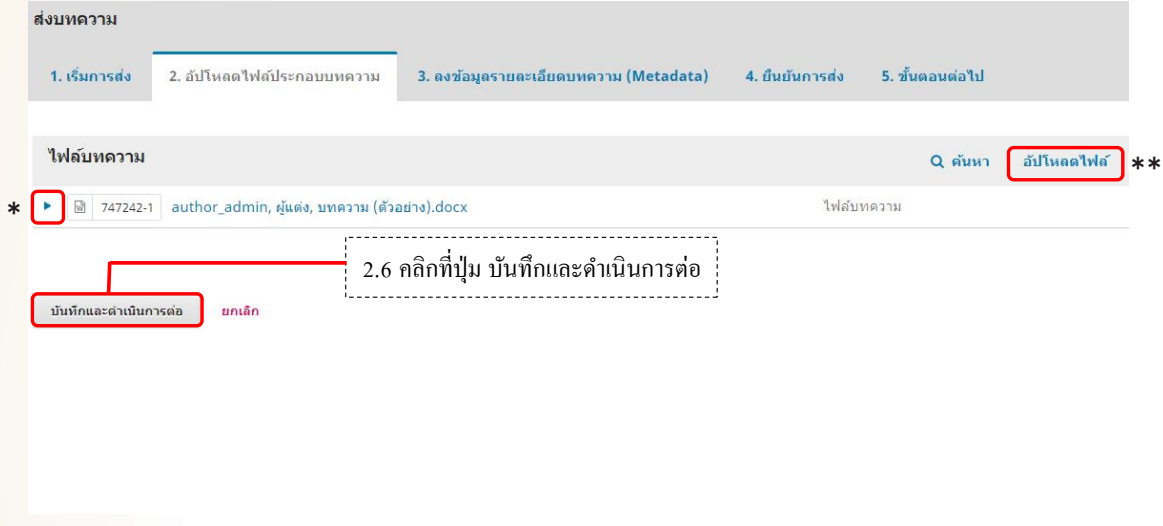
* หากต้องการอัปโหลดไฟล์แนบอื่น ๆ ให้คลิกที่ปุ่ม อัปโหลดไฟล์เพิ่มเติม โดยเลือกประเภทของไฟล์เป็น อื่น ๆ

2.6 คลิก บันทึกและดำเนินการต่อ

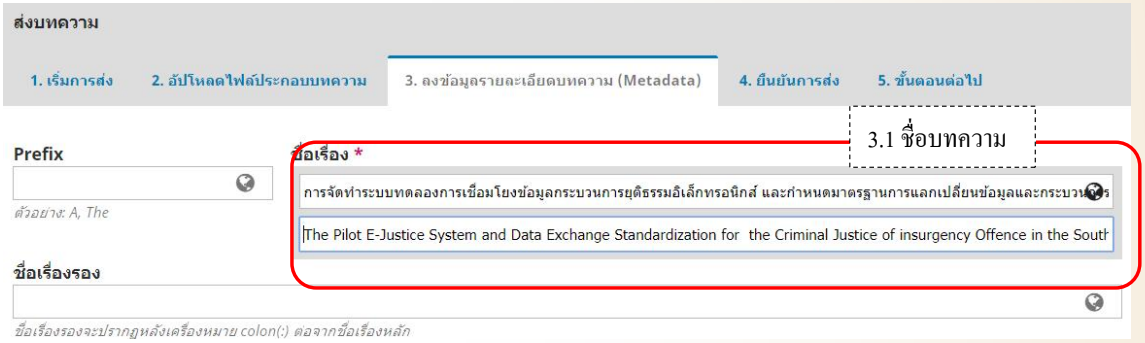
* กรณีต้องการแก้ไขไฟล์ ให้คลิกที่สัญลักษณ์ ▶ และกดที่ลิงก์ ลบ เพื่อลบไฟล์ จากนั้นคลิกอัปโหลดไฟล์เพื่อแนบไฟล์ใหม่ โดยทำตามขั้นตอนที่ 2.1 - 2.5

** หากต้องการอัปโหลดไฟล์อื่น ๆ เพิ่มเติม ให้คลิกที่ อัปโหลดไฟล์ โดยเลือกประเภทของไฟล์เป็น อื่น ๆ

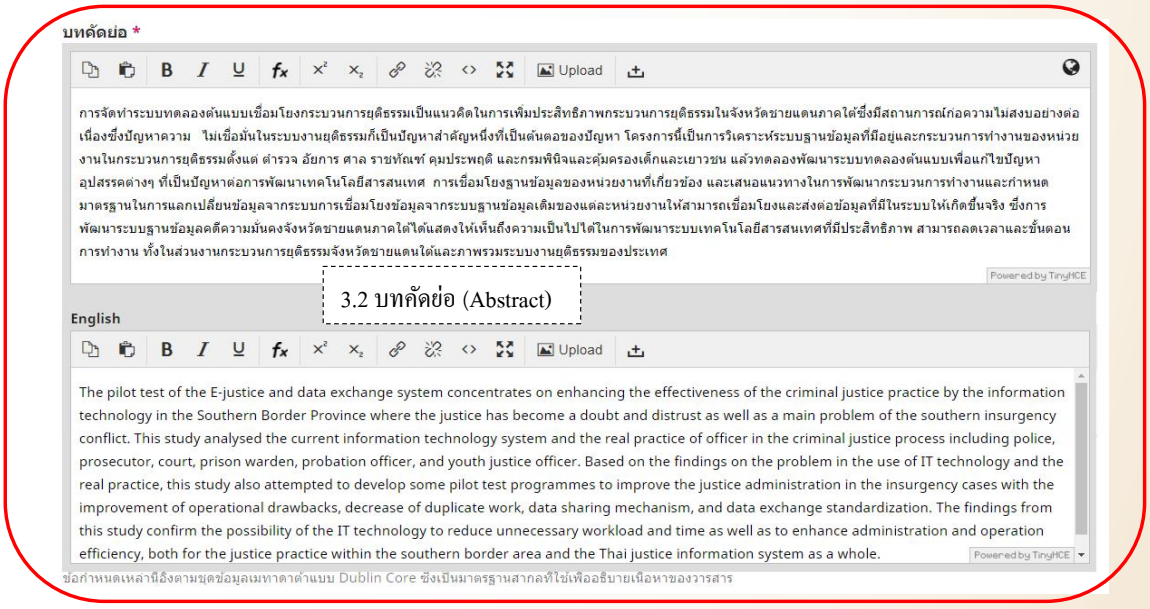

Step 3 : การลงรายละเอียดบทความ

3.1 ชื่อบทความ (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา)

3.2 บทคัดย่อ (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา)

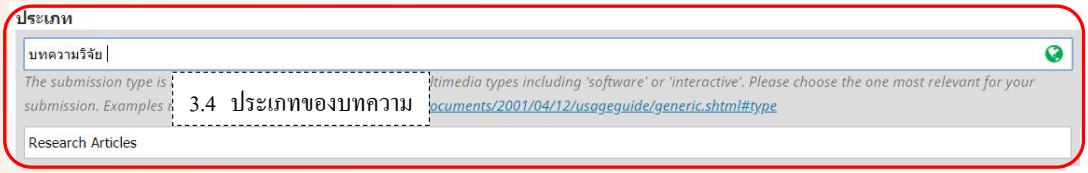
3.3 ข้อมูลผู้แต่ง

3.3.1 ค่าเริ่มต้น (default) ของระบบ ผู้แต่ง คือ ผู้ใช้ ที่เข้าสู่ระบบเพื่อส่งบทความ หากต้องการเพิ่มเติมข้อมูล หรือแก้ไขคลิกที่สัญลักษณ์ ▶ จากนั้นคลิกที่ แก้ไข

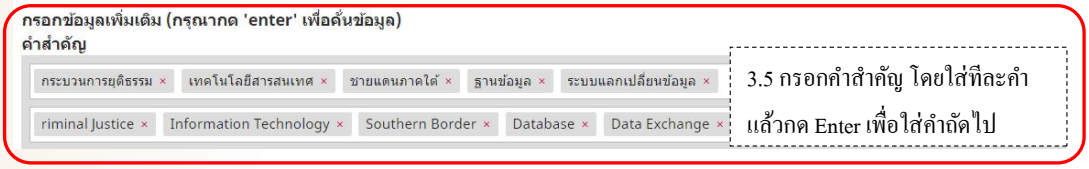
3.3.2 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 1 คน ให้คลิกที่ เพิ่มผู้เกี่ยวข้องกับบทความ

3.4 ประเภทของบทความ เช่น บทความวิจัย (Research Articles) บทความวิชาการ (Academic Articles) เป็นต้น

3.5 คำสำคัญ โดยการใส่ทีละคำ แล้วกด Enter เพื่อใส่คำถัดไป (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา)

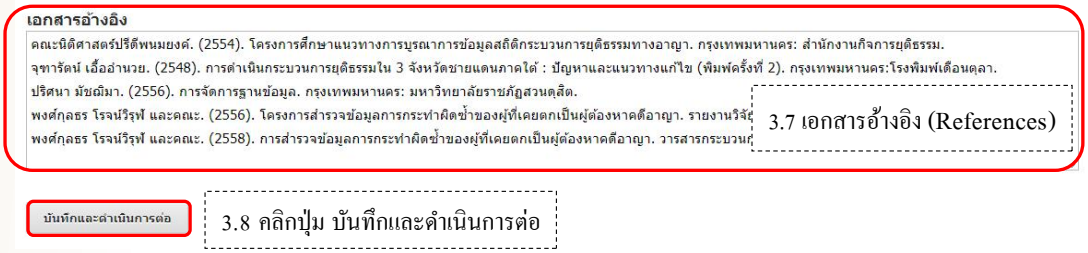

3.6 หน่วยงานที่สนับสนุน/ให้ทุน กรณีไม่มีหน่วยงานสนับสนุน/ให้ทุน ให้เว้นว่างไว้ (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา)

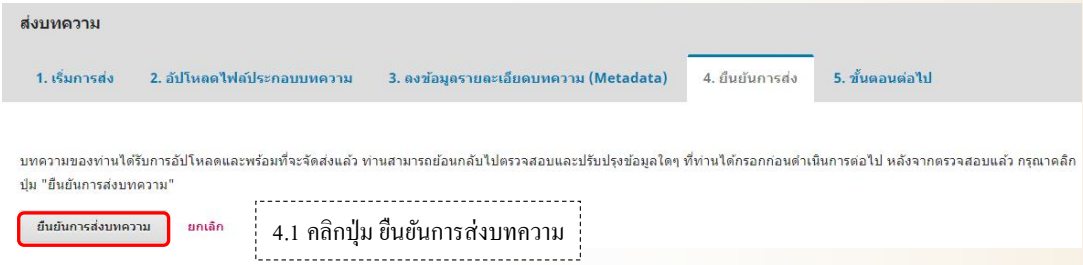
3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใส่ข้อมูลเอกสารอ้างอิงของบทความ

3.8 คลิกปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ

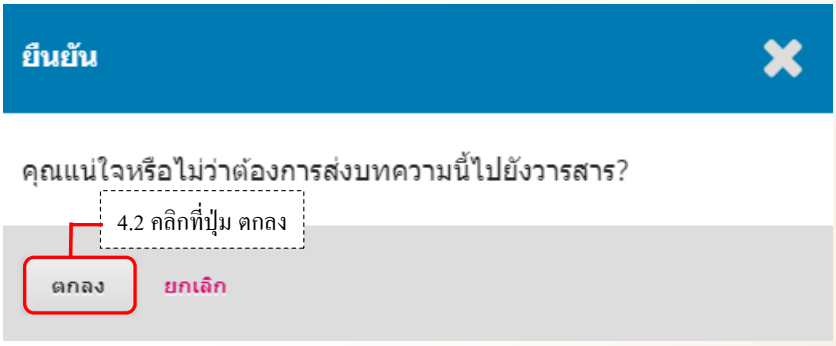
Step 4 : ยืนยันการส่ง

4.1 หลังจากตรวจสอบความถูกต้องของรายละเอียดบทความทั้งหมดเรียบร้อยแล้วให้คลิกที่ปุ่ม ยืนยันการส่งบทความ

4.2 คลิกที่ปุ่ม ตกลง เพื่อเสร็จสิ้นกระบวนการส่งบทความ (Submission)

* หากคลิกที่ปุ่ม ตกลง แล้ว จะไม่สามารถย้อนกลับไปแก้ไขข้อมูลได้

รายละเอียดในการส่งบทความวิจัย / บทความวิชาการ

เพื่อตีพิมพ์ลงวารสารกระบวนการยุติธรรม

วารสารกระบวนการยุติธรรม จัดทำขึ้นตามพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ที่กำหนดให้คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ประการหนึ่ง คือ การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานยุติธรรม จัดประชุม สัมมนา ฝึกอบรม หรือเสนอแนะหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานยุติธรรม ดังนั้น สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ซึ่งมีภารกิจหนึ่งคือการเผยแพร่ความรู้ทางด้านวิชาการในกระบวนการยุติธรรม จึงได้จัดทำวารสารกระบวนการยุติธรรมขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลการศึกษาวิจัย ตลอดจนองค์ความรู้ทางด้านกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไปสู่บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน นิสิต นักศึกษา รวมถึงประชาชนผู้สนใจทั่วไปทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ รวมทั้งเป็นเวทีหรือสื่อกลางสำหรับแนะนำและนำเสนอผลงานค้นคว้าวิจัยใหม่ ๆ หรือความเห็นทางวิชาการ องค์ความรู้ใหม่ด้านกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านบทความทางวิชาการ ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป พร้อมกระตุ้นให้เกิดการวิจัยการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในเชิงทฤษฎี และเชิงปฏิบัติที่จะสามารถนำไปอ้างอิง ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

หลักเกณฑ์สำหรับผู้สนใจส่งบทความลงในวารสารกระบวนการยุติธรรม

1. เป็นบทความวิจัย หรือบทความวิชาการทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. เป็นบทความที่ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างการเสนอขอลงพิมพ์ในวารสาร/สิ่งพิมพ์อื่น ไม่ใช่บทความแปล หรือบทความซ้ำ ไม่ได้ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น และไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน หากเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้เขียนบทความจะเป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

3. วารสารกระบวนการยุติธรรมกำหนดให้มีรูปแบบการพิจารณาบทความแบบ double-blinded ซึ่งผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double–blind peer review)

4. เนื้อหาต้นฉบับเป็นผลงานที่สรุปแล้วมีความยาว 10 – 20 หน้า (A4) อักษรภาษาไทยพิมพ์ด้วย TH Saraban PSK ขนาด 16 อักษรภาษาอังกฤษพิมพ์ด้วย Times New Roman ขนาด 12 ในส่วนของการอ้างอิงใช้รูปแบบ APA (American Psychological Association) **โดยผู้เขียนจะต้องจัดรูปแบบบทความให้ถูกต้องตามที่วารสารกระบวนการยุติธรรมกำหนดก่อนการส่งต้นฉบับ**

5. การส่งต้นฉบับ ผู้เขียนต้องลงทะเบียนในระบบออนไลน์โดยผ่านเว็บไซต์ www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS พร้อมแนบเอกสาร ดังนี้

5.1 บทความวิจัย หรือบทความวิชาการ โดยใช้โปรแกรม Microsoft Word เท่านั้น

5.2 แบบฟอร์มเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ลงในวารสารกระบวนการยุติธรรม

6. บทความที่ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารกำหนด จะส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความประเมินคุณภาพทางวิชาการของบทความ 3 ท่านต่อบทความ โดยพิจารณาบทความแบบ Double–blind peer review และจะติดต่อผู้เขียนในกรณีมีข้อแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ทางผู้เขียนนำไปดำเนินการแก้ไข เมื่อผู้เขียนแก้ไขบทความตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ให้จัดส่งบทความทางระบบออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS ของวารสารกระบวนการยุติธรรมอีกครั้ง

7. สำหรับผู้ที่สนใจส่งบทความ สามารถส่งบทความผ่านเว็บไซต์ www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS

การเสนอต้นฉบับบทความวิชาการ

1. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**

2. ชื่อผู้เขียนและสังกัด (Author & by-line) ชื่อ นามสกุล สังกัด/หน่วยงาน ทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ** โดยใช้เครื่องหมาย *, ** ทำเชิงอรรถท้ายหน้า (footnote) ระบุตำแหน่งทางวิชาการ ชื่อสถานที่ทำงานหน่วยงานหรือสถาบันของผู้เขียนที่เป็นปัจจุบัน

3. บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ** เป็นเรียงความย่อหน้าเดียวที่มีใจความครบถ้วนสมบูรณ์ มีสาระโดยสังเขปประกอบด้วย วัตถุประสงค์ ความสำคัญของบทความ และบทสรุป

4. คำสำคัญ ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**

5. บทนำ (Introduction) ให้ข้อมูลและประเด็นสำคัญทางวิชาการ

6. วัตถุประสงค์ของเรื่องนั้น

7. แกนหลักของเรื่อง อธิบายโดยผสมผสานกับข้อวิจารณ์ซึ่งประกอบด้วยประเด็นย่อยหรือหัวข้อย่อยและข้อเสนอแนะที่ก่อให้เกิดแนวคิดใหม่

8. สรุป (Conclusion)

9. ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

10. การอ้างอิงในเนื้อหาและบรรณานุกรม (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

การเสนอต้นฉบับบทความวิจัย

1. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**

2. ชื่อผู้เขียนและสังกัด (Author & by-line) ชื่อ นามสกุล สังกัด/หน่วยงาน ทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ** โดยใช้เครื่องหมาย *, ** ทำเชิงอรรถท้ายหน้า (footnote) ระบุตำแหน่งทางวิชาการ ชื่อสถานที่ทำงานหน่วยงาน หรือสถาบันของผู้เขียนที่เป็นปัจจุบัน

3. บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมี**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ** เป็นเรียงความย่อหน้าเดียวที่มีใจความครบถ้วนสมบูรณ์ มีสาระโดยสังเขปประกอบด้วย วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย (Materials and Methods) การวิเคราะห์และสรุปผล (Results Conclusion)

4. คำสำคัญ ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**

5. บทนำ (Introduction) ให้ข้อมูลและประเด็นสำคัญทางวิชาการ

6. วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนั้น

7. วิธีดำเนินการวิจัย (Materials and Methods) กล่าวถึงการออกแบบกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยเรียบเรียงลำดับขั้นตอน

8. ผลการวิจัย (Result) รายงานและอธิบายผลที่สำคัญที่เป็นจริง มีตารางหรือภาพประกอบตามความจำเป็นและเหมาะสม ซึ่งเนื้อหาส่วนนี้ควรมีสัดส่วนร้อยละ 50 ของบทความ

9. สรุปและอภิปรายผล (Discussion) นำประเด็นที่สำคัญของผลการศึกษา อภิบาย วิเคราะห์ ตามลำดับการเสนอว่าเหมือนหรือแตกต่างจากการศึกษาของผู้อื่นอย่างไร โดยมีหลักฐานอ้างอิงที่น่าเชื่อถือการนำผลประยุกต์ใช้ รวมทั้งข้อเสนอสัดส่วนร้อยละ 50 ของบทความ

10. ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

11. การอ้างอิงในเนื้อหาและบรรณานุกรม (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

การเขียนอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

➢ **รูปแบบการการอ้างอิงในเนื้อหา**

1. การอ้างเอกสารที่มีผู้เขียนคนเดียว

1.1 ที่ผู้แต่งเป็นคนไทยระบุเฉพาะชื่อต้น และชื่อสกุล ไม่ใส่คำนำหน้า เช่น

ไพศาล เรืองจินดา (2554) พบว่า

(ไพศาล เรืองจินดา, 2554)

1.2 เอกสารที่ผู้แต่งเป็นชาวต่างประเทศ ระบุเฉพาะชื่อสกุล เช่น

Walker (2007) พบว่า

(Walker, 2007)

2. การอ้างเอกสารที่มีผู้เขียน 2 คน ให้ระบุชื่อผู้แต่งทั้งสองคนทุกครั้ง เอกสารภาษาไทยเชื่อมด้วยคำว่า “และ” เอกสารภาษาต่างประเทศเชื่อมด้วย “and” เมื่ออยู่ในเนื้อหา หรือ “&” เมื่ออยู่ในวงเล็บ เช่น

ธารีทอง นาทอง และอรพิณ ช่อทิพย์ (2547) กล่าวว่า

(ปัทมา เดือนดวง และจรรยา ปราโมทย์, 2553)

Zervas and Byers (2013) พบว่า

(Codagnone & Martens, 2016)

3. การอ้างเอกสารที่มีผู้เขียน 3-5 คน

ในการอ้างอิงครั้งแรก ระบุชื่อผู้แต่งทุกคน เอกสารภาษาไทยเชื่อมด้วยคำว่า “และ” ก่อนคนสุดท้าย เอกสารภาษาต่างประเทศเชื่อมด้วย “and” เมื่ออยู่ในเนื้อหา หรือ “&” เมื่ออยู่ในวงเล็บ โดยมีเครื่องหมายจุลภาคคั้น เช่น

ลือชา คงไทย, สมศักดิ์ อาริกุล และโสธร มาไกล (2553)

(อรพิณ ช่อทิพย์, ปัทมา เดือนดวง และจรรยา ปราโมทย์, 2557)

Zervas, Proserpio, and Byers (2018)

(Codagnone, Gran, & Martens, 2016)

การอ้างอิงครั้งต่อ ๆ ไป ระบุเฉพาะชื่อผู้แต่งคนแรก เอกสารภาษาไทยตามด้วย “และคนอื่น ๆ” เอกสารภาษาต่างประเทศตามด้วย “et al.” เช่น

ลือชา คงไทย และคนอื่น ๆ, (2553)

(อรพิณ ช่อทิพย์ และคนอื่น ๆ, 2557)

Zervas et al. (2018)

(Codagnone et al., 2016)

4. การอ้างอิงที่มีผู้เขียน 6 คน หรือมากกว่า 6 คนขึ้นไป ในการอ้างอิงครั้งแรกหรือครั้งต่อ ๆ ไป ให้ทำตามข้อ 3 เหมือนกัน

5. การอ้างอิงเอกสารโดยการคัดลอกข้อความมา โดยไม่ได้นำมาเรียบเรียงใหม่ ให้พิมพ์ชื่อผู้เขียนตามด้วยปีพิมพ์ และหน้าที่คัดลอกมา กรณีข้อความที่คัดลอกมาน้อยกว่า 40 คำ ให้ใส่ข้อความนั้นภายในเครื่องหมายอัญประกาศ (“....”) เช่น

บุษย์ คงไทย (2550) กล่าวว่า “ผลของการใช้ยาแก้ปวด ทำให้อาการปวดหายไปภายใน 1 นาที”

นักวิจัยกล่าวว่า “ผลของการใช้ยาแก้ปวด ทำให้อาการปวดหายใน 1 นาที” (บุษย์ คงไทย, 2550)

➢ **การอ้างอิงท้ายเล่ม หรือ บรรณานุกรม (Bibliography)**

1. บทความในวารสาร (Journal Article)

1.1 บทความวารสาร

***ชื่อวารสาร และปีที่* ใช้ตัวเอียง**

ชื่อผู้เขียน./(ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./*ชื่อวารสาร*,/*ปีที่*(ฉบับที่),/หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

1.2 บทความวารสารที่เผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต ใช้คำว่า **“ค้นเมื่อ”** ตามด้วยวัน เดือน ปีที่สืบค้น, **“จาก”** ตามด้วยลิงค์ สำหรับเอกสารภาษาไทย หรือ **“Retrieved”** ตามด้วยเดือนที่สืบค้น วันที่สืบค้น, ปีที่สืบค้น, **“from”** ตามด้วยลิงค์ สำหรับเอกสารภาษาอังกฤษ

***ชื่อวารสาร และปีที่* ใช้ตัวเอียง และหลัง http:// ไม่ใส่เครื่องหมายมหัพภาค (.)**

ชื่อผู้เขียน./(ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./*ชื่อวารสาร*,/*ปีที่*(ฉบับที่),/หน้าแรก-หน้าสุดท้าย./ค้นเมื่อ วัน เดือน ปีที่สืบค้น, จาก /////http://

2. บทความในนิตยสาร หรือ หนังสือพิมพ์ (Magazine / Newspaper)

***ชื่อนิตยสาร หรือ หนังสือพิมพ์ และ ปีที่* ใช้ตัวเอียง**

ชื่อผู้เขียน./(วัน เดือน ปี)./ชื่อบทความ./*ชื่อนิตยสาร หรือ หนังสือพิมพ์*,/*ปีที่*,หน้า.

3. หนังสือ (Book)

***ชื่อหนังสือ* ใช้ตัวเอียง**

ชื่อผู้เขียน./(ปีพิมพ์)./*ชื่อหนังสือ*/(ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

4. บทหนึ่งในหนังสือ (Chapter in book) เป็นการอ้างอิงจากเนื้อหาที่มีผู้เขียนเฉพาะบทนั้นๆ และมีชื่อบรรณาธิการที่หน้าปกของหนังสือ

***ชื่อหนังสือ* ใช้ตัวเอียง**

ชื่อผู้เขียนในบท./(ปีพิมพ์)./ชื่อบท./*ใน*/ชื่อบรรณาธิการ/(บรรณาธิการ),*ชื่อหนังสือ*/////(ครั้งที่พิมพ์,/หน้าแรก-หน้าสุดท้ายของบท)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

5. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) จากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

***ชื่อหนังสือ* ใช้ตัวเอียง**

ชื่อผู้เขียน./(ปีพิมพ์)./*ชื่อหนังสือ*./ค้นจาก http://

6. พระราชบัญญัติ

***ราชกิจจานุเบกษา* และเล่มที่ ใช้ตัวเอียง**

พระราชบัญญัติ พ.ศ.ปี./(ปีพิมพ์)./*ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่*(ตอนที่), หน้า.

7. รายงานการประชุม / การสัมมนา / อภิปราย

***ชื่อการประชุม* ใช้ตัวเอียง**

ชื่อหน่วยงานที่จัดประชุม./(ปีพิมพ์)./*ชื่อการประชุม*./สถานที่จัดประชุม.

8. วิทยานิพนธ์ (Theses & Dissertations)

***ชื่อวิทยานิพนธ์* ใช้ตัวเอียง**

ชื่อผู้เขียน./(ปีพิมพ์)./*ชื่อวิทยานิพนธ์*./ระดับวิทยานิพนธ์./มหาวิทยาลัย.

9. เอกสารจากเว็บไซต์ (Web site) ใช้คำว่า **“ค้นเมื่อ”** ตามด้วยวัน เดือน ปีที่สืบค้น, **“จาก”** ตามด้วยลิงค์ สำหรับเอกสารภาษาไทย หรือ **“Retrieved”** ตามด้วยเดือนที่สืบค้น วันที่สืบค้น, ปีที่สืบค้น, **“from”** ตามด้วยลิงค์สำหรับเอกสารภาษาอังกฤษ

***ชื่อเรื่อง* ใช้ตัวเอียง และหลัง http:// ไม่ใส่เครื่องหมายมหัพภาค(.)**

ชื่อผู้เขียน./(ปีพิมพ์)./*ชื่อเรื่อง*./วัน เดือน ปีที่สืบค้น, จาก http://

JSOC

ศูนย์เฉพาะกิจเฝ้าระวังความปลอดภัยของประชาชน

Justice Safety Observation ad hoc Center

โดยกระทรวงยุติธรรม

ติดตามและเฝ้าระวัง ผู้พ้นโทษ 3 กลุ่ม

Watchlist 1

- คดีฆ่าหรือข่มขืนเด็ก
- คดีฆ่าข่มขืน
- คดีฆาตกรต่อเนื่อง
- คดีฆาตกรโรคจิต
- คดีสังหารหมู่
- คดีชิงทรัพย์หรือปล้นทรัพย์โดยการฆ่า
- คดีนักค้ายาเสพติดรายสำคัญ

Watchlist 2

ผู้ต้องโทษฐานความผิด **7 กลุ่ม** ที่ยังถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ **และกำลังจะ** พ้นโทษออกมา

Watchlist 3

ผู้กระทำผิดที่อยู่ระหว่างการเฝ้าระวังเป็น **ผู้กระทำผิดร้ายแรงทางสังคม** อยู่ในกระบวนการของชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการ **หรือชั้นศาล**

ลดการกระทำผิดซ้ำ สร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยให้กับสังคม

*Design by YANEE SAELOW *ขอสงวนสิทธิ์ห้ามดัดแปลงข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารนี้ *ข้อมูลเมื่อ 08/12/2022

คิดจะปลอม? กฎหมายล้อมไว้หมดแล้ว!

แบบไหน? ถึงเรียกว่าปลอมเอกสาร ?

- ทำให้ผู้อื่นหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง
- ปลอมทั้งหมดหรือบางส่วน
- กรอกข้อความลงในเอกสารที่มีลายมือชื่อของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต
- เติม ตัดทอน หรือ แก้ไขเอกสารที่แท้จริง
- ประทับตรา หรือลงลายมือชื่อปลอม

เอกสาร คือ กระดาษ วัตถุที่ทำให้ปรากฏความหมายด้วยอักษร ตัวเลขผัง แผน โดยวิธีการต่างๆ

เอกสารที่มักจะถูก “ปลอม”

เอกสารสิทธิ หลักฐานการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับสิทธิ

- หนังสือสัญญา
- ลอตเตอรี่
- ใบเสร็จรับเงิน
- ใบรับหรือใบมอบฉันทะ

เอกสารราชการ เอกสารที่เจ้าพนักงานทำขึ้น หรือรับรองรวมถึงสำเนา

- ป้ายทะเบียนรถ
- บัตรประชาชน
- ใบขับขี่
- ทะเบียนสมรส

เอกสาร ม.266 เอกสารตามมาตรา 266

1. เอกสารสิทธิเป็นเอกสารราชการ เช่น โฉนดที่ดิน
2. พินัยกรรม
3. ใบหุ้น ใบหุ้นกู้ ใบสำคัญของใบหุ้นหุ้นกู้
4. ตั๋วเงิน
5. บัตรเงินฝาก

ใช้เอกสารปลอม

1. ใช้
2. อ้างถึง
3. ใช้สำเนา
4. ทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น

ต้องรับโทษเช่นเดียวกับการปลอมแปลงเอกสาร

โทษ

ปลอมเอกสารทั่วไป
จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือ ปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

ปลอมเอกสารสิทธิ หรือ เอกสารราชการ
จำคุก 6 เดือน - 5 ปี และ ปรับตั้งแต่ 10,000 - 100,000 บาท

ปลอมเอกสารตาม ม.266
จำคุก 1-10 ปี และ ปรับตั้งแต่ 20,000 - 200,000 บาท

เมื่อเจอเอกสารปลอม ให้นำเอกสารปลอมนั้นใช้เป็นหลักฐาน แจ้งความ ณ สถานีตำรวจในท้องที่ที่เกิดเหตุ

ตายแบบไหน? ต้องชันสูตรพลิกศพ

เมื่อสงสัยว่าตายผิดธรรมชาติ

- ฆ่าตัวตาย
- ถูกฆ่า
- ถูกสัตว์ฆ่า
- อุบัติเหตุ
- ตาย ไม่ทราบสาเหตุ

ตายระหว่างถูกเจ้าพนักงานควบคุม

ตายระหว่างถูกควบคุม ขัง กักขัง จำคุก การคุมตัวของเจ้าพนักงานตามกฎหมาย หรือคำพิพากษา หรือตามคำสั่งศาล

ใครมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพ

พนักงานสอบสวนและตำรวจกองพิสูจน์หลักฐาน

- รับแจ้งความและแจ้งผู้มีหน้าที่ร่วมชันสูตรฯ ให้ทราบ เช่น แพทย์ อัยการ
- แจ้งญาติผู้ตายก่อนชันสูตรฯ อย่างน้อย 1 คน ให้ทราบเท่าที่จะทำได้

เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เช่น ปลัดอำเภอ

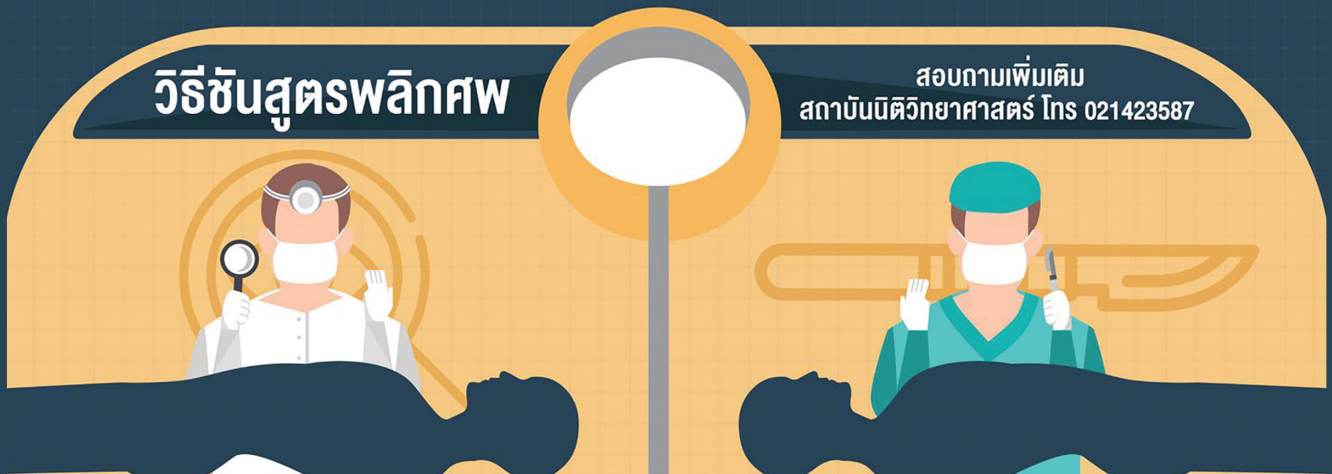

แพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

วิธีชันสูตรพลิกศพ

สอบถามเพิ่มเติม
สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ โทร 021423587

ตรวจสอบด้วยการพลิกศพ

ชันสูตรพลิกศพโดยไม่ผ่า “พลิกดูศพทั้งหน้า - หลัง” เช่น ดูเพศ อายุ เชื้อชาติ สิ่งของติดตัว ฯลฯ เพื่อพิจารณาว่าผู้ตายเป็นใคร สภาพหลังการตายเปลี่ยนแปลงอย่างไร ประมาณเวลาตาย ดูบาดแผล เพื่อหาสาเหตุการตาย

ตรวจสอบด้วยการผ่าศพ

ถ้ายังหาสาเหตุการตายไม่ได้ ไม่ชัดเจน หรือมีเหตุจำเป็นเพื่อหาสาเหตุการตาย โดยการผ่าศพตรวจดูด้วยตาเปล่า หรือการตัดเอาก้อนเนื้อไปตรวจดูด้วยกล้องจุลทรรศน์

*DESIGN BY YANEE
*ขอสงวนลิขสิทธิ์ห้ามดัดแปลงข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารนี้
*ข้อมูล ณ วันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2562

กฎหมายน่ารู้ VOL.57

6 ทางออกปัญหาบ้านใกล้เรือนเคียง

1 สัตว์เลี้ยง

ทำได้

ส่งเสียงดัง:/เรียกสินไหมทดแทนได้

ทำลายข้าวของ:/สามารถร้องเรียนกับหน่วยงานท้องถิ่นใกล้บ้านให้มาตรวจสอบข้อเท็จจริงได้

*ม. 397 ป. อาญา

ห้าม

ทำร้าย หรือ ฆ่าสัตว์

*ม. 358 ป. อาญา และพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและสวัสดิภาพสัตว์ ม. 20

2 จอดรถขวางหน้าบ้าน

ห้าม

ทุบ หรือ ทำลาย

รถที่จอดขวาง

*ม. 358 ป. อาญา

*ม. 421 และ ม. 420 ป. แพ่ง และพาณิชย์

ทำได้

ติดป้ายเตือนว่าห้ามจอด

หรือแจ้งตำรวจให้**ลากรถ**

ไปเก็บไว้ที่สถานีได้

*ตามพระราชบัญญัติการจราจรทางบก ม. 57 ข้อที่ 10 และ ม. 397 ป. อาญา

ห้าม

เข้าไปต่อว่า **หาเรื่อง**

หรือ**ทุบทำลาย**สิ่งก่อสร้าง

*ม. 358 ป. อาญา ม. 295 ป. อาญา

ทำได้

ฟ้องร้อง ให้รื้อถอนได้

*ม. 1337 และม. 420 ป. แพ่งและพาณิชย์

3 ต้นไม้รุกล้ำที่ดิน

ทำได้

-เก็บผลที่ตกตามธรรมชาติ

-ทำหนังสือแจ้งเจ้าของต้นไม้

หากเจ้าของไม่ตัดกิ่ง เจ้าของที่ดินตัดเองได้และหากรากทำให้เกิดปัญหา**ต่อโครงสร้างบ้าน ฟันทิ้งได้เลย!**

*ม. 358 ป. อาญา *ม. 1347 ป. แพ่งและพาณิชย์

ห้าม

ตัดกิ่งก้าน:/

โดยไม่มีการบอกกล่าวก่อน

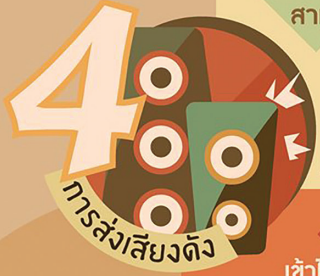
ตัดราก:/ โดยไม่มีเหตุผล

ดอกผล:/ เก็บ เด็ด สอย **จากต้น**

*ม. 334 และ ม. 358 ป. อาญา

*ม. 421 และ ม. 420 ป. แพ่งและพาณิชย์

4 การส่งเสียงดัง

ทำได้

เข้าไปเจรจา หากไม่ได้รับความร่วมมือ **สามารถอัดคลิป** แจ้งเจ้าหน้าที่เพื่อให้มา **ตรวจสอบได้**

*ม. 370 และ ม. 397 ป. อาญา

ห้าม

เข้าไปหาเรื่อง ด่าทอ ทำร้ายร่างกาย

*ม. 295 ป. อาญา

5 สภาพแวดล้อม

6 เพื่อนบ้านทำหลังคาใหม่และน้ำตกใส่บ้าน

ทำได้

ควรเจรจาพูดคุย หากไม่เป็นผล มีสิทธิ์ฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทน หรือฟ้องร้องให้รื้อถอนได้

*ม. 1337 และ 1341 ป. แพ่งและพาณิชย์

ห้าม

ทุบทำลายสิ่งก่อสร้าง

*ม. 358 ป. อาญา

ข้อแนะนำ

เราควรพูดคุยเจรจา แบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ร่วมมือ ร่วมใจ แบบคนบ้านใกล้เรือนเคียง ด้วยความปรารถนาดีจากสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

สำนักงานกิจการยุติธรรม @weareoja ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

INFOGRAPHICS

สมุดภาพอินโฟกราฟิกกฎหมาย

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

สกธ

FREE COPY

ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กฎหมายทั่วไป

บทความประจำฉบับ

บทความวิจัย

การพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีฆาตกรรม
ในงานยุติธรรมทางอาญา
วริญา ธงภักดิ์ และนพรุจ ศักดิ์ศิริ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อของผู้ต้องขังในเรือนจำกลาง
พระนครศรีอยุธยา
นงลักษณ์ หีบแก้ว และกฤษณพงศ์ พูตระกูล

กฎหมายการบำบัดยาเสพติดเปรียบเทียบสหรัฐอเมริกาและประเทศไทย
ตฤณห์ โพธิ์รักษา และอุนิษา เลิศโตมรสกุล

การตรวจสอบความใช้ได้ของวิธีการประเมินเพศจากกะโหลกศีรษะในคนไทย
นฤมล ภราสมพงษ์

การศึกษาปัจจัยการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติดให้โทษ
เรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
นิติทัศน์ แสนบุญศรี และจอมเดช ตรีเมฆ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในครอบครัวจากสนิปส์ 44 ตำแหน่ง ในคนไทย
สุนิษา โอบอ้อม

บทความวิชาการ

กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมกับความหลากหลายทางเพศ
กรณีศึกษาเปรียบเทียบ การเหยียดเพศ กฎหมาย และการเข้าถึง
กระบวนการยุติธรรมของกลุ่มเกย์ในประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา
ธนา ร่างน้อย

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์
และข้อพิจารณาในทางกฎหมายปกครอง
จิรกิตต์ คงสม

ทฤษฎีหลักเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหาย
ในคดีละเมิดที่ใช้ในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์
ศุภกัญญา แข็งแรง

สรุปการประชุมทางวิชาการ

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 20
“สีสันแห่งปัญญา สองทศวรรษสู่ความยุติธรรมที่ยั่งยืน”
โดย สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ
ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210 โทรศัพท์ 0 2141 3724 โทรสาร 0 2143 8930
ดาวน์โหลดวารสารได้ที่ www.oja.go.th/TH/jtjs/